centenar

biblioteca bpt pentru toți

1895–1995

vasili șukșin

călina roșie

Această carte a apărut cu sprijinul
FUNDAȚIEI SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ

Ilustrația copertei de *ANTON SLAVNICU*

Selecție din:

ВАСИЛИЙ ШУКШИН

„Там, вдали"
Советский писатель, Москва, 1961
„Характеры"
Современник, Москва, 1973
„Беседы при ясной луне"
Советская Россия, Москва, 1974
„Рассказы"
Роман-газета, No. 17 (783), 1975
„Наш современник", No. 4/1973, No. I/1975

vasili şukşin

călina roşie

Nuvele şi povestiri

TRADUCERE, PREFAŢĂ,
TABEL CRONOLOGIC ŞI NOTE
DE ALEXANDRU CALAIS

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI • 1995
EDITURA MINERVA • BUCUREŞTI

Pentru această versiune toate drepturile **rezervate**
Editurii Minerva (B.P.T.)

I.S.B.N. 973-21-0188-1

PREFAȚA

Prozator, cineast, scenarist, dramaturg, actor, Vasili Șukșin a fost considerat, aproape îndată după debut, drept un veritabil fenomen al vieții culturale din țara sa. Talentul, uimitoarea lui forță de creație au pus deseori în derută critica de specialitate, care n-a știut căreia dintre aceste diverse preocupări ale artistului să-i acorde prioritate. Mai ales că, după cum știm astăzi, nici el însuși, până în ultimele clipe ale vieții sale, nu a izbutit să se decidă căreia anume să i se consacre în întregime. Fără însă ca această indecizie să afecteze vreodată înalta calitate a oricăreia dintre creațiile sale. Cel mai bine a surprins acest aspect cunoscutul regizor Serghei Gherasimov (1905—1986), care a avut prilejul să lucreze o vreme cu viitorul prozator și cineast: „Se zice că Șukșin și-ar fi «pulverizat» talentul, împărțindu-se între mai multe profesiuni: cea de scriitor, actor, regizor. Este inexact! N-a fost vorba de o pulverizare a talentului, ci, dimpotrivă, de o «sintetizare» a acestuia. Dacă am vorbi numai despre performanțele lui Șukșin în domeniul cinematografiei, am putea spune că, avându-și izvoarele în literatură, muzică și arta scenică și reunindu-le apoi din nou, arta cinematografică trebuie, în această ultimă ipostază, să le păstreze nealterată unitatea, lucru pe care

el izbutea să-l realizeze cu o uimitoare sensibilitate și precizie."

[Deși Vasili Șukșin depășise doar cu trei luni vârsta de 45 de ani când s-a stins din viață, opera lui, prin profunzimea și diversitatea sa, întrece cu mult pe cea a unor confrați de breaslă care au izbutit să ajungă până și la vârsta senectuții. În numai cincisprezece ani de activitate pe tărâmul literaturii și al artei cinematografice, el, pe lângă numeroasele roluri jucate în diverse filme (proprii sau regizate de alții), a scris două romane istorice, cinci nuvele de largă respirație, patru scenarii cinematografice, o piesă de teatru, aproape o sută de povestiri, precum și un număr de lucrări publicistice, dintre care cele mai cunoscute sunt eseurile intitulate *Întrebări mie însumi*, *Monolog pe scară* și *Moralitatea este adevărul*.]

De remarcat în legătură cu aceasta că publicistica șukșiniană nu are o mai mică importanță decât restul operei sale, întrucât, în pofida evidentei inapetențe a scriitorului pentru divagații de ordin teoretic pe seama artei literare sau a celei cinematografice — fapt remarcat de contemporani — aici, în cuprinsul eseurilor sale, el și-a conturat fără echivoc nu numai principiile estetice, dar și pe cele etice, principii care i-au călăuzit atât viața, cât și întreaga activitate și din numărul cărora printre cele mai de seamă se numără, desigur, nestirbita lui fidelitate față de adevăr, în toate ipostazele acestuia, precum și convingerea tot atât de fermă că, așa cum spunea el însuși, „cea mai mare bogăție a noastră, a oamenilor, este bunătatea". Poate tocmai această consecvență față de niște înalte principii morale, conjugată cu profunzimea și polivalența talentului său artistic au făcut ca întreaga lui operă să se bucure, încă din timpul vieții sale și până azi, de recunoaștere și apreciere din partea celor mai largi pături de cititori și spectatori.

„Era într-o zi de duminică. Maxim își puse costumul cel bun și porni spre cea mai apropiată farmacie.

La farmacie era lume puțină. Maxim zări la tejghea o fată drăguță și se duse într-acolo.

— Venin de șarpe aveți?

Fata număra niște pachețele cu prafuri. Se opri o clipă, mai rosti o dată, în șoaptă, ultima cifră, ca să nu greșească, îi aruncă lui Maxim o privire, spuse «n-avem» și continuă să numere.

Maxim trecu astfel din farmacie în farmacie, dar cei de acolo, deși diferiți unul de celălalt, n-aveau pentru el decât un mereu același răspuns: «nu», «n-avem»."

O narațiune, la prima vedere, de o simplitate dezarmantă. Fraze scurte, aproape telegrafice, lipsite, aparent, de orice podoabă stilistică. O acțiune, niște personaje și un schimb de cuvinte din cele mai comune. Un crâmpei smuls parcă la întâmplare din realitatea cotidiană.

Și totuși, cele câteva pagini ale povestirii *Venin de șarpe*, pe care sunt înșirate aceste aparente banalități, se parcurg cu un interes crescând, iar pe măsură ce lectura înaintează, începe să răsune, ca un glas ce se tânguie molcom, ca un ecou venit din depărtări, o melopee tristă despre nepăsarea omenească de care se izbește sufletul candid al unui tânăr de la țară stabilit de curând la oraș. E tocmai acel inefabil, acel cântec în surdină ce însoțește — sunând, firește, diferit de la o istorisire la alta — lectura oricăreia dintre prozele lui Șukșin.

Unde ar trebui căutate sursele acestei glăsuiri neobișnuite, pe care mulți au fost înclinați s-o asemene cu o vrajă?

La începutul anilor '60, în condițiile relativei liberalizări ale vieții publice, inițiată pe atunci de Hrușciov, continuând, de asemenea, tradiționala tematică a literaturii ruse ce avea drept obiect zugrăvirea bogatei lumi interioare a omului de la țară, primind, pe de altă parte, un puternic impuls datorat apariției, ceva mai devreme, a unor îndrăzneți, chiar pentru acea vreme, articole publicistice legate

de viața sătească și semnate de câțiva cunoscuți ziariști și scriitori (*Zile de lucru într-un raion* de V. Ovecikin, *Jurnal de zi de la țară* de E. Doroș, *La nivel mediu* de A. Kalinin etc.) și fiind totodată vizibil influențată de lirismul propriu unor cunoscute opere în proză apărute cam în aceeași perioadă (*Trandafirul de aur* de K. Paustovski, *Picătura de rouă* de V. Solouhin, *Albastru și verde* de I. Kazakov etc.), a luat naștere o orientare cunoscută sub denumirea de cea a „ruralilor noului val". Dacă, inițial, ea a fost alcătuită din două grupări cu fizionomii distincte — una, a cărei reprezentanți continuau, ca și anumiți predecesori ai lor, să analizeze cu precădere fenomenele sociale proprii satului contemporan (*Nuntă în Vologda* de A. Iașin, *Elemerida are viață scurtă* de V. Tendreakov, *Cel viu* de B. Mojaev etc.) și a doua, din care făceau parte cei ce se concentrau mai ales asupra psihologiei unor personaje prezentate într-o strânsă comuniune cu natura și capabile de profunde meditații filozofice asupra însăși existenței lor, personaje cărora li se opuneau, de regulă, altele, deficitare din punct de vedere etic și moral (*Despărțirea de Matiora* de V. Rasputin, *Treabă obișnuită* de V. Belov, *Cealdoncele* de V. Lihonosov etc.), mai târziu ea, această orientare, s-a caracterizat printr-o evidentă apropiere a celor două tendințe, la confluența lor făcându-și apariția noi opere realizate de prozatori ce făceau parte cam din aceeași generație de oameni ai condeiului (F. Abramov, E. Nosov, V. Astafiev ș.a.).

Principiile ai căror adepți erau aceștia din urmă apar cu claritate și în opera lui V. Șukșin — atât în ipostaza lui de cineast și dramaturg, cât și în cea de maestru recunoscut al prozei scurte. „Satul, recunoștea însuși scriitorul, nu este numai locul unde m-am născut și eu. Dragostea pentru sat este dorul după natura Rusiei și după simțirea ei adâncă și cuprinzătoare."

Dar nu este numai atât. Astăzi, când opera șukșiniană e tot mai bine cunoscută și aprofundată, exegeți dintre cei

mai cunoscuți ai scriitorului siberian converg în mod justificat spre ideea că tema satului a constituit pentru el doar un fundal — ce-i drept cunoscut îndeaproape și în cele mai mici amănunte — pentru abordarea, într-o viziune profund personală, a mai tuturor temelor majore proprii literaturii artistice din toate timpurile: viața, moartea, dragostea, lupta dintre bine și rău. „Să încercăm a recunoaște, nota în acest sens V. Korobov, unul dintre comentatorii operei șukșiniene, că, apelând la un «material rural», Șukșin n-a scris atât despre sat, cât despre viața omului în sine, atât de diversă, unică pentru fiecare individ în parte și, în același timp, atât de asemănătoare milioanelor de alte vieți omenești."

Desigur, nu poate fi trecut cu vederea nici faptul că, în decursul vremii, abordarea temelor citate a atins în povestirile scriitorului zone tot mai profunde, el folosind concomitent și un instrumentar mereu mai diversificat, spre a oferi cu timpul cititorilor lucrări mai puțin proprii preferințelor sale inițiale, cum ar fi, de pildă, povestirea satirică, povestirea-basm etc. Nu începe îndoiala că acest proces avea să continue, așa încât nu putem astăzi decât să bănuim ce noi și insolite aspecte ar fi luat creația autorului celor de mai sus, dacă n-ar fi intervenit între timp neașteptatul și tragicul său sfârșit.

Revenind la problematica proprie operei lui V. Șukșin, același exeget — înclinat să se alăture și altor opinii asemănătoare — găsea totuși aici și teritorii pe care prozatorul le-a frecventat cu asiduitate sporită: „Nu putem evita discuția, spunea el, de pildă, privitoare la atitudinea scriitorului față de «zonele de contact» dintre viața rurală și cea urbană, la modul în care această atitudine s-a reflectat în creația sa literară, și nu numai literară".

Într-adevăr, una dintre modalitățile prin care V. Șukșin își invită cititorul să participe la meditația sa gravă asupra marilor teme amintite o constituie abordarea motivului — frecvent întâlnit în opera sa — al înstrăinării omului de

la țară, mai ales a tineretului, ca urmare a acelui exod de la sat la oraș, pe care îl înregistrează societatea modernă. Noua ambianță, constată scriitorul, nu-l întâmpină totdeauna pe proaspătul orășean în modul cel mai favorabil, și nici el nu-i asimilează de fiecare dată spiritul cu prea multă ușurință. Un exemplu edificator în acest sens îl oferă chiar povestirea citată, *Venin de șarpe*, iar o situație-limită rezultată din această, uneori derutantă, schimbare de mediu, alcătuiește subiectul celebrei nuvele *Călina roșie*.

Legat de cel dintâi — motivele lui V. Șukșin se întrepătrund adeseori — poate fi amintit și motivul indiferenței omului față de semeni, amplificat câteodată de accente de-a dreptul dramatice *(Cizmulițele)*.

De notat, de asemenea, motivul agresivității „omului tare", personaj insolit, înzestrat cu unele calități, dar a cărui mentalitate obtuză, aroganță sau simpla răutate nu numai că anulează aceste calități, dar au și un efect nociv asupra celor din jur *(Vanka Tepleașin, Un om tare)*.

Deslușim apoi motivul aspirației spre cunoaștere, spre bine și frumos a ființei umane. Ceea ce impresionează îndeosebi aici sunt figurile unor oameni simpli care abordează cu o admirabilă stăruință probleme ce par uneori să le depășească posibilitățile *(Microscopul, Stepan Razin)*.

Apare limpede și motivul purității sufletești, generatoare de impulsuri nobile, motiv ce străbate întreaga operă a lui V. Șukșin, alcătuind, prin variantele lui ipostaze, tot atâtea pledoarii ale autorului în favoarea menținerii și ocrotirii acestei purități. Acordurile motivului amintit vor însoți, așadar, nu numai istorisiri pătrunse de un cald lirism, cum sunt *Suflete neîntinate*, *Gânduri*, ci și povestiri care gravitează, ai zice, în jurul altor teme — cum ar fi ciclul consacrat așa-zișilor oameni „ciudați" (povestirea *Ciudik* menționează această trăsătură de caracter până și în titlul ei!), în fond însă înzestrați cu sensibilitate și neîndoielnic talent, căruia se străduiesc să-i găsească aplicare, sau cum ar fi,

chiar, zguduitoarea poveste a lui Egor Prokudin din *Călina roșie* — fapt ce nu vine decât să confirme constanța motivului în proza șukșiniană.

Alinierea fie și a celor câteva motive enunțate relevă cu pregnanță o nouă și dublă calitate a acestei proze: pe de o parte, o luciditate nealterată de prejudecăți (ideile, deși cantonate în neostentativ, denotă o remarcabilă perspicacitate, scriitorul sondând zonele cele mai absconse ale psihologiei umane), iar pe de altă parte, orientarea spre realitatea imediată, spre actualitate. Pe prozator îl atrage în mod evident întâmplarea cotidiană, uneori cu aspectele ei grave, alteori cu o aură umoristică, faptul în aparență lipsit de însemnătate, dar sub a cărui înfățișare comună se ascund imprevizibile profunzimi. Astfel, într-un mod aproape paradoxal, faptul „minor" adus în prim plan capătă la V. Șukșin nu numai atributul unei frapante autenticități, dar și nebănuite valori etice.

Impresionat de arta lui V. Șukșin-prozatorul, un alt critic de prestigiu nota într-un eseu că, spre deosebire de operele unor contemporani ai acestuia, care ar putea fi asemuite unor vitralii măiestrit colorate, prin geamul străveziu, lipsit de podoabe, al narațiunii șukșiniene se vede... viața însăși. Cu umbre și lumini, cu bucurii și necazuri, cu împliniri și decepții și, în același timp, cu o nespus de nuanțată galerie tipologică.

Într-adevăr, nu numai tematica, dar și eroii scrierilor lui V. Șukșin, caracterele zugrăvite de el (una dintre culegerile de povestiri scriitorul și-a intitulat-o chiar așa: *Caractere!*) reprezintă tot atâtea esențe ale realității cunoscută îndeaproape de prozator în anii peregrinărilor sale prin țară, întruchipări ale vieții pe care, pe drept cuvânt, el n-a lăsat-o să-i treacă pe alături. Acești eroi ai săi sunt tractoriști, tineri șoferi de la țară și iubitele sau nevestele lor, bătrâni săteni trecuți prin vârtejul primului război mondial și al revoluției, adolescenți și vârstnici care au simțit din plin vitregiile celui de-al doilea. Deși marea lor

majoritate își au originea în mediul rural, totuși nu sunt ignorate nici figurile citadine: medici, vânzători, portari, farmaciști, ospătari etc., etc. Un șir nesfârșit de personaje, a căror enumerare ar putea să ocupe câteva pagini. Făcând parte și ele, ca și protagoniștii povestirilor susmenționate, dintr-o aceeași lume a cotidianului, dar având fiecare o individualitate proprie, bine conturată, reprezentând cu adevărat un *caracter*.

Dar farmecul, amintit și el mai sus, al prozei lui V. Șukșin? Se supune el oare analizei, poate fi el disecat și tălmăcit, aidoma altor compartimente ale acestei proze? Are el, de pildă, drept sursă numai problematica abordată de scriitor?

Oricum, cert este faptul că, alături de temele povestirilor șukșiene, la zămislirea acestui inefabil participă nemijlocit și procedeele stilistice ale autorului, procedee care, alături de cele tradiționale, fac în mod evident parte din arsenalul prozei moderne.

O maximă concizie în relatarea faptelor. Fraza scurtă, sacadată, plină de nerv. O succesiune rapidă a episoadelor și sugerarea doar printr-un gest sau detaliu de comportament a gândului tainic sau a trăirii lăuntrice a personajului (procedeu ce ilustrează pregnant și experiența de cineast a lui V. Șukșin). Portretul și peisajul schițate cu parcimonie, dar având o uimitoare forță de sugestie. Replicile personajelor laconice și ele, o vorbire pitorească, trăgându-și sevele din graiul popular (uneori cu duritâți de limbaj, cu expresii dialectale sau argotice). Toate acestea conferind narațiunii o rară expresivitate.

Poate nu vom greși afirmând că acest farmec al prozei șukșiniene, creat de raportul dintre fondul ei ideatic și ansamblul procedeelor stilistice angajate într-o permanentă alternare de conexiuni și întrepătrunderi, nu reprezintă altceva decât un nou și inedit aspect al binecunoscutului *sub-*

text al operei literare, căruia prozatorul îi acordă o importanță majoră.

Pornind de la modalitățile de expresie folosite de V. Șukșin și vorbind în acest context despre rolul tradiției, unii exegeți — de pildă, V. Saharov — le-au găsit corespondențe cu cele aparținând prozei cehoviene.

Dacă am continua discuția și am admite punctul de vedere susținut de alți critici — I. Kașkin sau D. Zatonski — care, pe plan formal, îl consideră pe A. Cehov drept un precursor al Hemingway sau Saroyan (referindu-se cu precădere la atenția specială acordată și de către acești scriitori subtextului), atunci logica unor asemenea înrudiri stilistice ne-ar putea ajuta să găsim puncte de contact și între stilul lui V. Șukșin și cel al prozatorilor menționați.

Aici intervine însă și un alt factor, care abia acum începe să fie studiat mai îndeaproape și, mai ales, apreciat după adevărata lui semnificație. Este vorba de faptul că, atât „ruralii noului val", cât și alți oameni de litere (dacă ne limităm numai la ei) afirmați în acea perioadă — poeți, prozatori, dramaturgi — precum Evtușenko, Voznesenski, Ahmadulina, Trifonov, Okudjava, Vampilov etc., deși beneficiaseră, fiecare în felul său, de amintita liberalizare pe care o inițiase Hrușciov, totuși, și unii, și alții, supravegheați în continuare de ochiul neîndurător al cenzurii și neavând, astfel, posibilitatea să depășească un anumit prag al „îndrăznelii" manifestată în operele lor, erau nevoiți, spre a izbuti să transmită cititorului întreg mesajul scrierilor respective, să apeleze la celebrul „limbaj esopic" — fenomen, de altfel, cunoscut și în alte țări ce au aparținut fostului „lagăr socialist" și ale cărui elemente specifice le-a folosit și Vasili Șukșin, în toate compartimentele creației sale artistice (prezent și în aproape fiecare dintre prozele sale, acest mod de exprimare aluzivă apare mai pregnant în povestiri ca *Ploaie în zori de zi*, *Un om tare*, *Stepan Razin* etc.). În felul acesta, atât în opera șukșiană, cât și în cea a contemporanilor săi pe care i-am citat, *subtextul* devine

elementul fundamental al „limbajului esopic", respectivul procedeu literar căpătând de astă dată — prin înfățișarea unor realități dure ale vieții sovietice — și calitatea unei veritabile arme, mânuită cu abilitate și curaj de către artiștii a căror onestitate poate fi confirmată fără reținere și în zilele noastre.

În virtutea tuturor acestor afirmații, făcând lectura povestirilor șukșiniene în care prind viață plaiurile „cu înfățișare frumoasă și aspră" ale Siberiei, în care se frământă, suferă, iubesc și se bucură oamenii ei înzestrați cu calități și cu păcate — oameni obișnuiți, contemporanii noștri — cititorul înțelege limpede că Vasili Șukșin este și va rămâne totdeauna el însuși: un artist onest, profund devotat înaltelor idealuri umane, înzestrat cu un talent puțin obișnuit și cu o voce inconfundabilă. Că marea majoritate a istorisirilor sale, a căror problematică o subliniază ansamblul mijloacelor de expresie folosite, pot sta alături de cele mai bune creații de acest gen din literatura contemporană universală. Și, în sfârșit, că prozatorul a izbutit, într-adevăr, să creeze o lume. O lume vie, cu totul aparte — „lumea șukșiniană".

ALEXANDRU CALAIS

TABEL CRONOLOGIC

1929 *25 iulie.* Se naşte Vasili Makarovici Şukşin, în comuna Srostki, din regiunea Altai, Siberia, într-o familie de ţărani. Tatăl său, Makar Leontievici Şukşin, avea pe atunci numai şaisprezece ani, iar mama, Maria Sergheevna Şukşina, născută Popova, optsprezece. Tatăl pare a se trage din ţăranii nevoiaşi plecaţi în secolele precedente de pe cursul mijlociu al Volgăi şi stabiliţi în munţii Altai. Trei ani mai târziu, în 1932, se naşte sora lui Vasili, Natalia.

1933 Maria Sergheevna rămâne văduvă, soţul ei căzând victimă represiunilor staliniste. Pentru a-şi putea creşte copiii, ea se va recăsători, luând un consătean: pe Pavel Nicolaevici Kukşin, care se va dovedi faţă de noua lui familie un om delicat şi inimos.

1940 Familia Şukşin se mută la Biisk, un oraş aflat în apropiere de Srostki, şi el pe malul frumosului râu Katun, unde Pavel Nikolaevici îşi propusese să lucreze ca muncitor. Oraşul a produs asupra adolescentului o impresie deose-

bită, lucru mărturisit mai târziu de scriitorul însuşi.

1941 Izbucneşte războiul. Tatăl vitreg al lui Vasili pleacă pe front. Mama, împreună cu cei doi copii, revine la Srostki.

1942 Pavel Nikolaevici moare pe front. Mama lui Vasili rămâne văduvă pentru a doua oară. El este acum capul familiei. Iarna îşi continuă cursurile şcolare, iar vara lucrează la colhoz. Deşi atras şi până atunci de lectură, în iarna acestui an începe să citească cu asiduitate sporită, împrumutând cărţi la biblioteca publică a comunei şi citind, fără o selecţie prealabilă, orice. Patima pentru lectură, stăvilită temporar de mamă, a fost curând dirijată cu competenţă şi abilitate de o profesoară evacuată la Srostki din Leningradul asediat, şi care a contribuit astfel substanţial la lărgirea orizontului cultural al viitorului prozator şi cineast.

1943 Absolvind la Srostki şcoala de şapte ani, se înscrie mai întâi la nişte cursuri de contabilitate pe care le întrerupe, apoi la o şcoală tehnică auto de la Biisk, unde învaţă, fără s-o absolve, aproape un an (perioadă care va marca tematica unora dintre povestirile sale viitoare). În cele din urmă, revine în comuna natală.

1946 Tentat, după terminarea războiului, să vadă locuri noi şi să-şi găsească un rost în viaţă, părăseşte comuna natală şi se stabileşte temporar în preajma Moscovei (oraşul Vladimir, apoi Kaluga), unde încearcă mai multe me-

serii, lucrând ca muncitor necalificat, ajutor de zugrav, lăcătuş etc. În timpul liber vizitează Moscova, pe străzile căreia se plimbă până seara târziu. Într-una din asemenea vizite îl cunoaşte întâmplător pe reputatul regizor de film Ivan Pîriov, şi el siberian de origine, cu care poartă o lungă conversaţie privind arta cinematografică.

Din aceeaşi perioadă datează şi primele sale încercări literare : versuri şi schiţe pe care nu le publică.

1949 În luna august este chemat să satisfacă stagiul militar, fiind repartizat la marină. Navighează pe Marea Baltică şi Marea Neagră. Aici se specializează în radiofonie, îndeplinind în continuare funcţia de radiofonist pe o navă militară. Concomitent, participă la organizarea unor spectacole puse în scenă de artişti amatori. La unul din asemenea spectacole, programul alcătuit de el s-a bucurat de o apreciere deosebită, fapt consemnat într-o publicaţie militară a vremii.

1953 Este liberat înainte de termen, fiind bolnav de ulcer gastric. Ca şi în alte momente dificile din viaţa lui, pleacă acasă, la Srostki, unde mama îl doftoriceşte cu ierburi de leac, izbutind ca starea sănătăţii să i se amelioreze.

Curând începe să lucreze aici, mai întâi ca profesor, apoi ca director al şcolii serale pentru tinerii muncitori din împrejurimi. În acelaşi timp, absolvă şi cursurile şcolii de zece ani.

1954 Ajuns la vârsta de 25 ani, se decide să plece la Moscova pentru a urma cursurile unei instituții de învățământ superior. Admis la Institutul de istorie și arhivistică, candidează totuși și la cel de teatru și cinematografie. Admis și aici, renunță la primul și urmează cursurile celui de-al doilea (facultatea de regie, clasa celebrului regizor Mihail Romm). Va absolvi institutul patru ani mai târziu. Toate vacanțele și le petrece acasă, la Srostki. Lucrează la colhoz, citește mult, călătorește prin munții din ținutul natal și de-a lungul străvechiului șleau Ciuiski, care traversează comuna. Face popasuri îndelungate la focuri de tabără, ascultă istorisiri ale oamenilor cunoscuți și necunoscuți, studiază caractere. Continuă să scrie, viitorul său roman *Liubavinii* fiind început încă în anii de studenție. Atenția principală încă o va acorda prozei scurte, povestirilor.

1958 Absolvind institutul, pleacă, pentru efectuarea practicii, la studiourile cinematografice de la Odessa. Aici, regizorul Marlen Huțiev (în trecut, și el elev al lui Mihail Romm) îl invită să interpreteze rolul principal din filmul său *Cei doi Fiodori*. Acest debut va constitui și primul succes al lui V. Șukșin ca actor. Între anii 1959—1962 el va mai interpreta șapte roluri în diverse filme regizate de alții, cum ar fi : *Eșalonul de aur* (1960), *Poveste simplă* (1961), *Alionka* (1962) etc.
În același an, stabilit la Moscova, debutează și ca prozator : în paginile revistei centrale de mare tiraj „Smena“ (nr. 15) îi apare povestirea *Doi într-o căruță*.

1960 Se pregăteşte pentru susţinerea proiectului de diplomă, pe care îl va constitui scenariul şi regia filmului de scurt metraj *Din Lebiâjee ni se comunică,* unde va interpreta şi un rol episodic (protagonistul fiind actorul Leonid Kuravliov, pe atunci încă student al aceluiaşi Institut de teatru şi cinematografie din Moscova, actor pe care Şukşin îl va invita şi pentru interpretarea altor roluri din filmele sale viitoare).

Concomitent, participă cu asiduitate la şedinţele de lectură ale cenaclului literar de pe lângă revista „Oktiabr".

Anii 1960—1963 vor constitui pentru V. Şukşin o perioadă de intense căutări şi decizii, atât în domeniul artei cinematografice, cât şi în acela al artei literare.

1961 În numărul 3 (martie) al revistei „Oktiabr" îi apar trei povestiri : *Adevărul, Suflete neîntinate, Dragostea lui Stiopka.* În aceeaşi lună, una din ele *(Adevărul)* îi este retipărită de ziarul „Trud".

1962 Îi apar povestirile : *Examenul* („Oktiabr", nr. 1), *Oameni de la ţară, Vilbrochenele, Liolia de la facultatea de ziaristică* („Oktiabr", nr. 5), *Invitaţie pentru două persoane* („Komsomolskaia pravda", 1 ianuarie) *Lionka, Demagogii* („Molodaia gvardia", nr. 3), *Artistul Fiodor Grai, Nepotul contabilului principal, Stepan Razin* („Moskva", nr. 4), *Mulgătorul* („Vecerni Leningrad", 23 iunie şi „Turkmenskaia iskra", 22 iulie). Până la sfârşitul anului, un ciclu de povestiri îi publică şi revista „Novîi mir", condusă în acea vreme de celebrul poet Alek-

sandr Tvardovski. De aici încolo, povestirile sale vor continua să apară — pe lângă culegerile publicate sub egida unor edituri — în cele mai diverse publicații din capitală și provincie.

1963 Studioul cinematografic „Maksim Gorki" din Moscova îi propune să realizeze el însuși un film artistic de lung metraj. Filmul, turnat pe motivele unor povestiri ale autorului *(Un șofer de elită, Grinka Maliughin)* și păstrând o structură nuvelistică, va fi denumit *Trăiește undeva un flăcău* și definitivat în anul 1964. Pe la mijlocul anului apare în librării volumul său de debut editorial, *Cameni de la țară,* alcătuit din povestirile publicate în periodice între anii 1961—1963, povestiri cărora li se vor adăuga aici două inedite *(Trecutele seri de iarnă, Soarele, bătrânul și fata),* precum și, sub titlul *Tristețe duminicală,* o istorisire publicată anterior, acum revăzută și completată *(Invitație pentru două persoane).*
La 25 septembrie, în ziarul „Komsomolskaia pravda" este tipărită, sub semnătura criticului V. Grigoriev, cea dintâi recenzie la acest prim volum de proză scurtă. Ideea de bază și impresia principală pe care i-a produs-o lectura culegerii criticul le-a inclus în titlul recenziei : *Tămăduire prin bunătate.* Vorbind despre valențele estetice ale cărții, V. Grigoriev remarcă „finețea și profunzimea psihologică pe drept cuvânt cehoviană" a povestirilor incluse în volum. Interpretând între timp și un rol în filmul *Cum arată marea* (regizor : E. Bociarov) se reîntâlnește pe platoul de filmare cu inter-

preta unui alt rol, actrița Lidia Fedoseeva, pe care a cunoscut-o mai demult, în timp ce urmau amândoi cursurile Institutului de teatru și cinematografie de la Moscova. Între anii 1963—1972, pe lângă rolurile interpretate în propriile sale filme, V. Șukșin va juca și într-o serie de filme regizate de alții, cum ar fi, în afara celui citat, peliculele : *Când arborii erau mari* (L. Kulidjanov), *Ziaristul* (S. Gherasimov), *Trei zile din viața lui Viktor Cernîșov*, *Pe malul lacului* (S. Gherasimov) ș.a.

1964 Se căsătorește cu actrița Lidia Fedoseeva, care îi va fi colaboratoare apropiată și cu care va juca în ultimele două dintre filmele sale de autor. Din această căsătorie vor rezulta doi copii — fetele Olga și Maria. Pentru a se ocupa de creșterea lor, Lidia Fedoseeva va întrerupe pentru cinci ani cariera sa artistică.

Prezentat pe ecrane, filmul *Trăiește undeva un flăcău* repurtează un deosebit succes de critică și public, creând cu rapiditate lui V. Șukșin renumele unui cineast talentat și original. Peliculei i se decernează Marele premiu la Festivalul cinematografic de la Leningrad, precum și Marele premiu „Leul de aur" la cel de-al XVI-lea Festival cinematografic internațional de la Veneția.

În același an V. Șukșin lucrează intens la romanul său consacrat răscoalei țărănești din Rusia, condusă de Stepan Razin (sec. XVII). Realizarea romanului intitulat *Am venit să vă dau libertate* (tradus în românește sub titlul *Atamanul*, de Sergiu Celac, Editura Univers,

1987), îi solicită autorului o scrupuloasă muncă prealabilă de documentare.

Concomitent, scrie un ciclu de povestiri cu caracter autobiografic având titlul generic: *Din copilăria lui Ivan Popov* (Popova fiind, după cum s-a mai arătat, numele de fată al mamei sale).

În revista „Literaturnaia Rossia" (20 noiembrie) apare sub semnătura sa eseul *Cum înțeleg eu noțiunea de povestire*, în care își expune cu pertinență punctul de vedere — o adevărată profesiune de credință — asupra problemei dezbătute.

1965 Scrie scenariul și începe turnarea celui de-al doilea film al său, *Fiul și fratele vostru*, realizat și acesta pe motivele unor povestiri create anterior: *Stiopka, Venin de șarpe, A venit Ignaha*, și înfățișând, ca și primul, o alcătuire nuvelistică. Prin acest film, încearcă să supună analizei metamorfozele pe care le suferă unii oameni veniți de la țară și stabiliți în mediul urban, problemă care va constitui de aci încolo tema de predilecție atât a prozei sale scurte, cât și a operelor destinate marelui ecran.

Vede lumina tiparului, în revista „Sibirskie ogni" și, concomitent, în volum, la editura „Sovetski pisatel" din Moscova, romanul său *Liubavinii*, o insolită scriere istorică, în care urmărim destinele unor țărani siberieni (tradus recent în limba română).

La 16 iunie, în revista „Literaturnaia Rossia" apar comentariile sale privitoare la elaborarea acestui roman.

1966 La începutul anului este prezentat pe ecrane filmul *Fiul şi fratele vostru.* V. Şukşin apare şi aici în aceeaşi triplă calitate, ca şi în cazul filmului său anterior : scenarist, regizor, interpret. Filmul este distins cu Premiul de Stat al R.S.F.S.R.
Revista „Molodaia gvardia" (nr. 11 şi 12) îi publică ampla nuvelă *Acolo, departe,* care, doi ani mai târziu, va da titlul unei noi culegeri de povestiri.
În revista „Selskaia molodioj" (nr. 11) apare eseul său *Întrebări mie însumi,* unde expune principiile care au stat la baza realizării ultimului său film. Eseul se va bucura de un larg răsunet în rândurile cineaştilor şi ale publicului.

1967 Realizează scenariul filmului consacrat răscoalei lui Stepan Razin. Turnarea acestui film, pentru care, înaintea încetării sale din viaţă, începuse a desfăşura lucrările pregătitoare, nu a mai avut loc.
Răspunde la întrebările revistei de teorie literară „Voprosî literaturî" privitoare la problemele limbajului artistic. Răspunsurile apar în nr. 6 al revistei.

1968 Sub titlul generic *Acolo, departe,* publică o a doua culegere de povestiri scrise între timp şi, parţial, apărute în paginile unor periodice. Începe turnarea filmului *Oameni ciudaţi,* o ecranizare a povestirilor sale *Ciudik, Milles pardons, madame !, Gânduri.* Îl regizează şi joacă unul din roluri.
Tipăreşte, în culegerea intitulată *Cultura sentimentelor* (Editura „Iskusstvo", Moscova), eseul

Monolog pe scară, unde continuă să-şi expună principiile de ordin etic şi estetic, la care se referise şi în eseul apărut în cursul anului 1965. Ca şi acesta, scrierea apărută în culegere se va bucura de o largă popularitate printre specialişti şi iubitori ai artei.

Unele idei pe aceeaşi temă le va dezvolta în interviul acordat spre sfârşitul anului revistei de actualitate cinematografică „Sovetski ecran".

1969 Apare în librării romanul său *Am venit să vă dau libertate.*

După o întrerupere de cinci ani, soţia sa reîncepe activitatea artistică.

Are loc premiera celui de-al treilea film de autor al său, *Oameni ciudaţi.* Primit iniţial cu rezervă de spectatori şi de critica de specialitate, va cunoaşte câţiva ani mai târziu o meritată apreciere a calităţilor sale.

În culegerea intitulată *Arta morală şi imorală* (Editura „Iskusstvo", Moscova) vede lumina tiparului eseul său : *Moralitatea este adevărul.* (O amplă culegere a eseurilor, scrisorilor şi articolelor publicate în presă de V. Şukşin sau rămase în manuscris va apărea postum, Moscova, 1981, alcătuită fiind de Lidia Fedoseeva-Şukşina.)

1970 Tipăreşte o nouă culegere de povestiri, având titlul *Consătenii.*

Lucrează intens la o piesă de teatru, o satiră la adresa celor ce încearcă a se îmbogăţi pe căi ilicite.

1971 Răspunde la întrebările revistei „Sovetski ecran" privind activitatea sa de cineast. Răspunsurile apar în nr. 14 al revistei.

Un amplu interviu pe o temă asemănătoare acordă şi revistei de artă cinematografică „Iskusstvo kino" (nr. 8).

1972 Primul tur de manivelă la filmul *Cîrdăşie,* realizat şi acesta după un scenariu original. Partenera lui V. Şukşin-actorul va fi Lidia Fedoseeva.

Îşi definitivează ampla nuvelă cinematografică intitulată *Călina roşie.*

Tulburat de încetarea din viaţă a dascălului său, regizorul Mihail Romm, publică în revista „Iskusstvo kino" (nr. 2) un emoţionant articol-necrolog.

1973 Filmul *Cîrdăşie* este prezentat pe ecrane. La premiera filmului, ce are loc în oraşul Belozersk, realizatorul, venit aici, vorbeşte spectatorilor despre un nou film al său, pe care intenţionează să-l pună pe peliculă chiar în aşezarea respectivă : este vorba de *Călina roşie.*

Îi apare a treia culegere de povestiri, intitulată *Caractere. Călina roşie,* nuvelă cinematografică, vede lumina tiparului în paginile revistei „Naş sovremennik" (nr. 4).

În oraşul Belozersk începe să fie turnat filmul cu acelaşi subiect. Scenarist, regizor şi interpret al rolului principal — Vasili Şukşin. Partenera lui în film — Lidia Fedoseeva.

Acordă un amplu interviu pe teme legate de arta cinematografică revistei „Drujba narodov" (nr. 3).

Scrie, într-o manieră nouă pentru el, lucra-

rea de o mai largă respirație : *Până la al treilea cîntat al cocoșilor,* pe care o subintitulează „basm modern". Apariția acestei scrieri nu-l va mai găsi în viață.

1974 Are loc premiera filmului *Călina roșie.* Bucurându-se de un succes ieșit din comun, pelicula este vizionată de peste 60 milioane de spectatori. În același an obține Marele premiu la cel de-al XVII-lea Festival cinematografic internațional, desfășurat la Baku.
Librăriile pun la dispoziția cititorilor cea de-a patra culegere de povestiri șukșiniene, intitulată *La taifas sub clar de lună.*
În revista „Smena" (nr. 2) îi este publicat eseul *Patria cea „mică",* în care reia problema raporturilor sat-oraș.
Participă la o masă rotundă pe teme literare, organizată sub auspiciile revistei „Voprosî literaturî".
Acordă interviuri, în legătură cu apariția pe ecrane a noului său film și cu activitatea sa literară, ziarului „Pravda" (22 mai) și săptămânalului „Literaturnaia gazeta" (ultimul dintre interviuri apărând postum, la 13 noiembrie).
La Moscova are loc premiera piesei sale de teatru *Oameni energici.*
Revista leningrădeană *Zvezda* (nr. 7) îi tipărește nuvela satirică *Punctul de vedere.*
Cu 4 săptămâni înaintea încetării sale din viață îi apare în paginile revistei „Ogoniok" scurta povestire satirică *Reclamație.*
Acceptă să interpreteze unul din rolurile principale — soldatul Lopahin — în filmul regizat de S. Bondarciuk după nuvela lui Mihail

Şolohov : *Ei au luptat pentru Patrie* şi pleacă pentru mai multă vreme, împreună cu echipa de filmare, într-o regiune din preajma oraşului Oriol.

În noaptea de 2 octombrie, în plină activitate creatoare, la nici trei luni după împlinirea vârstei de 45 de ani şi în momentul când filmările se apropiau de sfârşit, o criză de insuficienţă cardiacă îl surprinde în somn, într-una din cabinele vaporului „Dunai" — hotel plutitor pentru membrii echipei de filmare — staţionat pe râul Oka. Nu se va mai trezi niciodată...

Al. C.

CIUDIK

Cu porecla de Ciudik[1] îl înzestrase nevastă-sa. Așa îl alintase ea când și când. Căci avea omul ăsta o meteahnă : pica mereu în câte o dandana. N-o făcea în mod intenționat, suferea din cauza asta, totuși trecea mereu dintr-una într-alta : întâmplări mărunte, ce-i drept, dar supărătoare. Iată câteva asemenea pățanii dintr-o călătorie de-a lui.

Aflându-se odată în concediu de odihnă, se hotărî să plece în munții Urali, la fratele său, pe care nu-l mai văzuse de vreo doisprezece ani.

— Unde mi-e nada aia pentru pește... vârcolacul, adică ?! răcnea el din cămară, gătindu-se de plecare.

— De unde vrei să știu, îi răspundea nevastă-sa.

— Păi erau toate uite-aici ! Ciudik încerca să împrumute privirii sale albastre o expresie severă. Și-acu' sunt toate, dar aia lipsește.

— Vârcolac îi zice ?

— Da. I-o nadă de prins știuci.

— Oi fi prăjit-o din greșeală.

---

[1] Cuvânt derivat (și diminutivat) de la *ciudak*, om cu ciudățenii (rus.).

Ciudik amuți pentru câteva clipe.

— Ei și cum era ? zise apoi.

— Ce anume ?

— Aia. Era gustoasă ? Ha-ha-ha ! Omul nu se pricepea deloc să facă spirite, dar avea totdeauna un chef grozav s-o facă. Ți-au rămas întregi măselele ? Că nada asta îi din duraluminiu !...

Pregătirile de drum au durat mult : până la miezul nopții. A doua zi însă, la revărsatul zorilor, Ciudik o și porni, cu geamantanul în mână, pe ulița satului.

— Spre Urali ! Spre Urali ! răspundea celor ce-l întrebau unde pleacă. Și, totodată, obrazul lui lătăreț și cărnos, ochii rotunzi, căpătau un aer de supremă indiferență față de ideea unei călătorii atât de îndelungate : chipurile, asemenea deplasări nu-l speriau câtuși de puțin. Da, da, spre Urali. Să mă vântur și eu oleacă.

Dar până la Urali mai era cale lungă.

Ajunse cu bine în orașul reședință de raion, unde urma să-și procure biletul de călătorie și să se urce în tren.

Întrucât până la plecare mai era vreme destulă, hotărî să le cumpere nepoților niște dulciuri : bomboane, prăjituri... Intră la un magazin alimentar, se așeză la rând. Înaintea lui stătea un bărbat cu pălărie pe cap, iar înaintea acestuia o femeie grasă, cu buzele vopsite. Femeia îi vorbea cu glas scăzut, dar cu aprindere celui cu pălărie :

— Vă imaginați ce bădăran, ce om lipsit de tact trebuie să fie ! Are scleroză, mă rog, dar o are de șapte ani și totuși nu i-a propus nimeni până acum să iasă la pensie. Iar ăsta abia s-a văzut șef peste colectiv, că a și venit la el : „Poate că ar

fi mai bine, Aleksandr Semionîci, să vă pensionaţi ?“ Im-mpertinentul !

Omul cu pălăria da din cap :

— Aşa e, aşa e... Ăştia sunt dumnealor. Mare lucru o scleroză ! Dar Sumbatîci ? Şi el în ultima vreme o mai lua razna... Dar aia, cum îi zice ?...

Ciudik avea multă stimă faţă de orăşeni. Ce-i drept, nu faţă de toţi : huliganii şi vânzătorii nu-i inspirau respect. Se cam temea de ei.

Îi veni şi lui rândul. Cumpără bomboane, prăjituri, trei pachete de ciocolată. Şi se dădu la o parte, ca să le aşeze în valiză. O puse pe pardoseală, se apucă să rânduiască înăuntru cumpărăturile. Aruncând o privire spre tejghea, zări jos, la picioarele oamenilor din rând, o hârtie de cincizeci de ruble. Zăcea, prostuţa de ea, acolo, n-o vedea nimeni. Ciudik se înfioră de bucurie, ochii i se aprinseră. Grăbit să nu i-o ia careva înainte, se întrebă cam cum ar putea să le spună, mai cu haz, celor de lângă tejghea ce anume văzuse.

— O duceţi bine, fraţilor ! rosti cu glas răsunător şi vesel.

Câţiva inşi întoarseră capul.

— La noi, de exemplu, nu azvârle nimeni pe jos asemenea hârtioare.

De astă dată se iscă o oarecare agitaţie. Într-adevăr, nu era vorba de-o hârtie de trei sau de cinci : pentru cincizeci de ruble munceşti două săptămâni în cap. Iar cel care a pierdut banii — nici că se arată.

„O fi ăla cu pălăria păgubaşul“, îşi zise Ciudik.

Conveniră până la urmă ca bancnota să fie pusă pe tejghea, la vedere. Acuşi ne pomenim cu ăl de-a pierdut-o, zise vânzătoarea.

Ciudik părăsi magazinul într-o dispoziţie excelentă. Se tot gândea ce lesne şi cu cât haz îi ve-

nise să spună : „La noi nu azvârle nimeni asemenea hârtioare !“ Deodată însă păru că se abate peste el un val de apă clocotită : își aminti că o hârtie identică, plus alta, de douăzeci și cinci de ruble, primise chiar el, în seara precedentă, la casa de economii. Hârtia de douăzeci și cinci i-o schimbase adineaori vânzătoarea, iar cea de cincizeci trebuia s-o aibă în buzunar... Se cotrobăi prin buzunare — nimic. Umblă prin valiză — nimic.

— Să știi că a mea era hârtia ! rosti el cu voce tare. Maica mă-sii, așa și pe dincolo !... A mea era...

De necaz, parcă îi sună ceva în piept. Primul impuls îi fu să se ducă și să le spună celor din magazin : „Fraților, a mea e hârtia. La casa de economii mi-au dat aseară două hârtii : una de douăzeci și cinci de ruble, alta de cincizeci. Pe cea de douăzeci și cinci am schimbat-o adineaori, iar pe cea de cincizeci n-o mai găsesc.“ Își imagină însă pe dată cum o să-i nedumirească treaba asta pe cei de acolo, cum o să-și zică mulți dintre dânșii : „Ei da, a văzut tipul că nu se anunță nimeni și vrea dumnealui să pună mâna pe bani“. Nu, nu-și putea impune să intre înăuntru și să întindă mâna după bancnotă. Ba s-ar putea ca aceia să nici nu i-o dea...

„Of ! Oare de ce oi fi eu așa cum sunt ?! gândi, amărât, cu glas tare. Acu' ce-i de făcut ?“

Nu-i rămânea decât să se întoarcă acasă.

Veni totuși în dreptul magazinului, să se uite măcar de departe la bancnotă, stătu ce stătu în fața ușii și... nu intră. Căci avea să-și facă și mai rău. Să nu-i reziste, poate, nici inima.

Pornind cu autobuzul spre sat, tot înjura întruna cu jumătate de gură : își făcea curaj — avea cât de curând să dea ochii cu nevastă-sa.

Până la urmă scoaseră de la casa de economii încă cincizeci de ruble.

Strivit de propria-i nimicnicie, despre care îi aminti din nou nevasta (pocnindu-l, concomitent, de vreo două ori, în cap, cu spumătoarea), Ciudik se văzu, în fine, instalat în tren. Încetul cu încetul amărăciunea i se risipi. Dincolo de fereastră se porniseră să alunece păduri, crânguri, sate... În vagon urcau și coborau tot felul de oameni, povesteau tot felul de întâmplări... O întâmplare se pomeni istorisind și Ciudik unui tovarăș cu aspect de intelectual, în timp ce veni să fumeze la capătul vagonului.

— A fost și pe la noi un caz, într-un sat vecin... Un tontălău de acolo a înșfăcat într-o zi un lemn aprins și a fugărit-o, cu el în mână, chiar pe mai-că-sa. Era beat. Bătrâna a încercat să fugă din fața lui, dar a strigat : „Să nu te arzi pe mâini, băiatul mamei, să nu te arzi pe mâini !“ Tot ea având grijă, adică, de fecioru-său. Dar el — nimic. O fugărea întruna. Pe propria lui mamă...

— Asta acum ai născocit-o ? îl întrebă tovarășul cel cu aspect de intelectual, privindu-l cu severitate pe deasupra ochelarilor.

— Cum, adică ? nu pricepu Ciudik. Chiar la noi s-a întâmplat, dincolo de râu, în satul Ramenskoe...

Intelectualul se întoarse cu fața la geam și nu mai catadicsi să stea de vorbă.

După ce coborî din tren, Ciudik mai avu de călătorit ca la un ceas și jumătate cu un avion, cursă locală. Mai zburase o dată cu avionul, dar mai demult. De aceea urcă acum la bord nu fără oarecare sfială. „Oare într-un ceas și jumătate să nu i se defecteze chiar nici un șurub ?“ se întrebă. Apoi își mai reveni, căpătă curaj. Ba chiar în-

cercă să intre în vorbă cu vecinul lui de fotoliu. Cetățeanul citea însă un ziar și n-avea chef să discute cu o ființă omenească. Ciudik ar fi vrut să lămurească o treabă : auzise că în timp ce zbori cu avionul ți se servește masa. Aici însă nu servea nimeni nimic. Or, el tare ar fi vrut să ia o gustare în avion. Așa, de curiozitate.

„Au dosit mâncarea", trase în cele din urmă concluzia.

Se apucă apoi să se uite pe hublou. Jos se înălțau mormane de nori. Nu se știe din ce pricină, el n-ar fi putut să spună dacă-i o priveliște frumoasă sau nu. Cei din jur exclamau : „Vai ce frumos !" El însă nu încerca decât o dorință cu totul prostească de a se prăvăli în norii aceia, ca în vată. Apoi se mai întrebă : „Oare de ce nu m-oi fi mirând ? Doar sub mine e un hău de cinci kilometri." Măsură în gând acești cinci kilometri, îi puse în poziție verticală, dar nu se miră nici de astă dată.

— Ce ți-e și cu omul !... L-a dus mintea și la așa ceva, îi zise vecinului.

Acesta se uită la el, nu spuse nimic, își răsfoi mai departe ziarul.

— Vă rugăm să vă puneți centurile de siguranță, zise la un moment dat o tânără înaltă și frumușică. Urmează aterizarea.

Dând ascultare invitației, Ciudik își încheie pe dată centura. Cât despre vecin — parcă nu auzise nimic. Ciudik îi puse politicos mâna pe braț.

— Dumneaei ne-a rugat să ne încheiem centurile.

— N-are a face, zise vecinul. Împături ziarul, se lăsă pe spătarul fotoliului și spuse, parcă amintindu-și de ceva : Copiii sunt florile vieții, trebuie răsădiți cu capul în jos.

— Cum vine asta ? nu pricepu Ciudik.

Omul râse zgomotos şi nu catadicsi să răspundă.

Avionul coborî destul de repede. Iată şi pământul, zburând cu iuţeală înapoi. Dar zguduitura cuvenită întârzia să se producă. După cum au explicat mai târziu nişte cunoscători, pilotul „ratase" un pic aterizarea. În cele din urmă zguduitura se produse, dar cu atâta putere, încât în salonul avionului nu se auzi decât clănţănit şi scrâşnete de dinţi. Vecinul lui Ciudik îl izbi mai întâi cu capul în piept, apoi se lovi de hublou, apoi ajunse jos, pe podea. În tot acest răstimp nu scoase nici un sunet. Cei din jur tăceau şi ei, fapt care avu darul să-l mire pe Ciudik. De fapt, tăcuse şi el. Până la urmă, avionul se opri. Cei care îşi veniră primii în fire se uitară pe hublouri şi constatară că avionul se află într-un câmp de cartofi. Din cabina piloţilor ieşi, posomorât, unul dintre ei şi se duse spre uşa de ieşire. Cineva îl întrebă cu prudenţă :

— Se pare că am aterizat printre cartofi, nu-i aşa ?

— Păi ce, nu vedeţi ? răspunse pilotul.

Spaima trecuse şi pasagerii mai veseli din fire încercau acum să facă spirite.

Cititorul cel chel îşi căuta proteza dentară. Ciudik, eliberându-se de centură, se apucă s-o caute şi el.

— Asta e ?! strigă vesel şi i-o întinse celuilalt.

Vecinului i se înroşi până şi chelia.

— De ce ai pus mâna pe ea ! ţipă, sâsâit.

Ciudik rămase descumpănit.

— Păi altfel cum ?

— Unde am s-o pot opări ? Unde ?

Asta n-o ştia nici Ciudik.

— Haideţi cu mine, propuse într-un târziu. Am aici un frate, o s-o puteţi opări la el acasă... Da'

ce, vă e teamă că v-am umplut-o de microbi ? Eu n-am așa ceva.

Cititorul îl privi mirat și încetă să mai țipe.

Ajuns la oficiul poștal al aeroportului, Ciudik compuse o telegramă, spre a i-o trimite nevesti-sii :

„Am coborât pe pământ. O lebădă albă pe apă plutea, Grușa mea dragă, nu mă uita. Stop. Vasiatka."

Telegrafista, o femeie frumoasă, cu chip sever, după ce citi telegrama, spuse :

— Vă rog s-o reformulați. Sunteți om în toată firea, nu vă aflați la grădinița de copii.

— Da' de ce ? se miră Ciudik. Eu totdeauna îi scriu în felul ăsta. Doar e nevásta mea !... Ați crezut, pesemne, că...

— Într-o scrisoare puteți formula ce vreți, dar telegrama e un alt soi de corespondență. E text deschis.

Ciudik transcrise telegrama :

„Coborât pe pământ. Totul în ordine. Vasiatka."

Telegrafista o mai corectă și ea. Înlocui cuvintele „coborât pe pământ" și „Vasiatka".

— „Coborât pe pământ !" Ce ești dumneata : cosmonaut ?

Textul ajunse să arate astfel : „Sosit destinație. Vasili."

— Mă rog, zise Ciudik. Fie și așa.

...El știa că are aici un frate, trei nepoți... La faptul că trebuie să mai întâlnească și o cumnată nu se prea gândise. N-o văzuse niciodată. Și iată că tocmai ea, cumnata, îi strică tot concediul. Cine știe de ce, prinse chiar din prima zi pică pe el.

Seara, cei doi frați închinară în cinstea revederii, și Ciudik se apucă să cânte cu glas tremurător :

Plopii me-e-ei, plopii me-e-ei...

Sofia Ivanovna, cumnata, scoase capul din odaia vecină şi rosti cu năduf :

— N-ai putea să nu răcneşti ? Doar nu eşti la gară ! Şi trânti uşa.

Dmitri, fratele, se simţi jenat.

— Ştii... I-a culcat pe ăia mici. Almintrelea îi femeie de treabă.

Mai băură. Îşi amintiră de tinereţe, de mama, de tata...

— Da' ţi-aduci aminte ?... întreba, fericit, Dmitri, fratele. Deşi nu cred că-ţi mai aminteşti. Erai copil de ţâţă. Când ai noştri plecau şi mă lăsau să am grijă de tine, te pupam în aşa hal, că era gata-gata să te sufoc. O dată te şi învineţişesi. Câtă ceartă am înghiţit pentru asta ! La un moment dat, nu m-au mai lăsat să stau cu tine. Da' eu, cum vedeam că nu-i atent careva, cum mă repezeam iar să te pup. Un obicei aiurit. Îmi atârnau încă mucii până la genunchi, iar eu şi începusem cu asta... cu pupatul...

— Da' tu ţi-aduci aminte ?! îi ţinea isonul Ciudik. Atunci când...

— O să-ncetaţi odată cu răcnetele ? interveni din nou Sofia Ivanovna, acum furioasă de-a binelea. Cui îi trebuie să vă audă, cu mucii voştri şi cu pupăturile ? Au dumnealor chef de vorbă, ce să zic...

— Hai afară, în stradă, propuse Ciudik.

Ieşiră în stradă, se aşezară pe treptele de la intrare.

— Da' ţi-aduci aminte când ?... reluă Ciudik.

În clipa aceea însă cu Dmitri se petrecu ceva neobişnuit : izbucni în plâns şi se bătu cu pumnul pe genunchi.

— Asta mi-e viaţa ! Ai văzut ? Câtă ură în om !... Câtă răutate !

Ciudik se străduí să-l consoleze.

— Lasă, nu te necăji. Nu trebuie. Ele nu sunt rele, sunt doar țicnite. Și a mea-i la fel.

— Oare de ce nu te-o fi înghițind ? Pentru care motiv ? Că doar nu te înghite, o văd eu. Da' de ce ?

Abia atunci își dădu seama și Ciudik că, într-adevăr, nu prea i-a câștigat cumnatei inima. Și chiar așa : oare de ce ?

— Știi de ce ? Pentru că nu ești responsabil pe undeva, nu ești șef. O știu cât îi de toantă. A făcut o fixă cu șefii ăștia. Da' ea ce crezi că e ? Bufetieră la o instituție. O nimenea. Vede acolo ce vede și începe... Mă urăște și pe mine că nu-s șef, că-s venit de la țară.

— La care instituție lucrează ?

— La aia... Minera... Acuși nici nu-s în stare să-i rostesc denumirea. Da' de ce s-a măritat cu mine ? Doar știa cine sunt...

Ciudik se simți și el ofensat.

— Și, mă rog, care-i problema ? rosti ridicând tonul și adresându-se parcă nu numai lui frate-său, ci și altcuiva. Păi dacă vreți să știți, aproape toți oamenii de seamă au provenit de la țară. Cum vezi pe câte unul în chenar negru, cum afli că-i și el de la țară. Așa că e cazul să citim ziare !... Păi da, cum vezi câte-un chip, cum scrie că omul îi și el țăran de obârșie și-a început-o de tânăr cu munca.

— Parcă eu nu i-am spus de-atâtea ori... La țară, zic, oamenii îs mai buni, nu-s dintr-ăia cu fumuri...

— Uite, de pildă, Stepan Vorobiov. Îți amintești de el ? Doar erați prieteni...

— Cum să nu.

— Mai țăran ca ăla nu găseai !... Și poftim : a ajuns Erou al Uniunii Sovietice. Nouă tancuri a nimicit. Le ataca de-a dreptul — cu tancul lui.

Maică-sa va primi acum pentru el șaizeci de ruble pensie, cât va mai trăi... Și abia de curând s-a aflat ce și cum. Până acum era dat dispărut.

— Da' Maksimov Ilia !... Doar am plecat împreună pe front. Și iacătă-l cavaler al ordinului Slava — toate trei treptele. Însă tu să nu-i vorbești nevesti-mii de Stepan. Nu trebuie.

— Bine. Da' ce zici de acela, am uitat cum îi spune ?...

Multă vreme mai vociferară, năpădiți de amintiri, cei doi frați. Ciudik se apucase chiar să umble prin fața casei, agitându-și brațele.

— Vezi Doamne, suntem de la țară !... Păi numai aerul de acolo cât face ! Deschizi în zori fereastra și zici că te îmbăiezi în aerul ăla. Mai că poți să-l și bei, ca pe ceai, atâta-i de proaspăt și parfumat : a ierburi miroase, a flori...

În cele din urmă obosiră amândoi.

— Ți-ai reparat acoperișul ? întrebă încet fratele mai mare.

— L-am reparat. Ciudik oftă încetișor și el. Am construit și o verandă — îți ia ochii, nu alta. Ieși seara acolo... începi să te gândești : ah, de-ar mai fi în viață mama și tata, de-ai veni și tu cu copiii — să stăm cu toții pe verandă, să bem ceai cu zmeură. S-a făcut anul ăsta la zmeură !... Ascultă, Dmitri, nu te mai certa cu ea, ca să nu te urască și mai tare. M-oi purta și eu mai cu blândețe, poate și-o reveni.

— Și când te gândești că-i și ea de la țară ! făcu, mirat parcă și cu tristețe în glas, celălalt. Da' uite că... Și pe copii îi chinuiește, toanta : pe unul din băieți îl obligă să cânte la pian, pe fată a înscris-o la patinaj artistic. Mi se rupe inima pentru ei, da' dacă încerc să-i spun, gata scandalul.

— Mmh ! se înfurie din nou, fără veste, Ciudik. Nu înțeleg deloc ziarele astea ; cică lucrează cutare ca vânzătoare la un magazin și-i urâcioasă cu cumpărătorii. Of-f ! Păi una ca asta și când vine acasă îi tot așa. Ăsta-i necazul ! Și încă ceva nu înțeleg. Ciudik se lovi la rândul lui peste genunchi. Nu înțeleg de ce au ajuns ele așa de rele !

Când se trezi a doua zi dimineața, în casă nu se mai afla nimeni : fratele plecase la lucru, cumnata la fel, copiii mai mari se jucau în curte, mezinul fusese dus la creșă.

Strânse așternutul, se spălă pe ochi, apoi se întrebă cam ce plăcere ar putea să-i facă cumnatei sale. La un moment dat, ochii îi căzură peste căruciorul celui mic. „Aha, își zise, ia să-l pictez eu pe ăsta.“ Acasă, își pictase atât de frumos cuptorul, că venea lumea din sat să i-l admire. Găsi acum niște vopsele de-ale copiilor și se apucă de treabă. Un ceas mai târziu totul era gata, căruciorul — să nu-l mai recunoști. Peste partea lui de sus făcuse să zboare un cârd de cocori, iar peste cea de jos presără tot felul de ierburi și floricele, pictă și vreo doi cocoșei, câțiva puișori de găină... Cercetă căruciorul din toate părțile. O jucărie, zău așa. Își imagină cât de plăcut impresionată va fi cumnată-sa ; zâmbi în colțul gurii.

— Și mătăluță zici — țăranii ăștia. Ciudată femeie. (Voia să încheie pace cu cumnata.) Copilașul o să-ți steie ca într-un coșuleț.

Umblă apoi toată ziua prin oraș, căscă gura pe la vitrine. Îi cumpără nepotului un vaporaș, unul drăguț, alb, prevăzut cu un beculeț. „Am să-l pictez și pe ăsta“, gândi.

Către orele șase ajunse din nou la frate-său. Urcând treptele, îl auzi că se ceartă cu nevastă-sa. De

fapt, nu vocifera decât ea, Dmitri mărginindu-se să repete :

— Ei gata, lasă... Bine, bine... Sonia... Bine, bine, lasă...

— De mâine să nu-l mai prind aici pe tâmpitul ăsta ! răcnea Sofia Ivanovna. Mâine dimineaţă s-o şi ia din loc.

— Bine, bine ! Sonia, n-auzi ?...

— Nici un „bine, bine“ ! Că altmintrelea îi arunc geamantanul afară, de nu se vede !

Ciudik se grăbi să coboare treptele... Apoi nu mai ştiu ce să facă. Din nou se simţi îndurerat. Totdeauna se simţea aşa când îşi dădea seama că-l urăşte cineva. Şi i se făcea frică. I se părea că totul s-a sfârşit, că n-are rost nici să mai trăiască. Şi îi venea să plece cât mai departe de cei ce-l urau sau îl luau în derâdere.

— Oare de ce oi fi eu aşa cum sunt ? şoptea cu amărăciune, aciuat într-o magazioară din curtea casei. Doar trebuia să-mi dau seama că ea n-o să înţeleagă nimic din arta populară.

Stătu în magazioară până dădu amurgul. Inima îl mai durea şi acum. Pe urmă veni la el frate-său. Nu se arătă mirat că l-a găsit acolo : parcă ar fi ştiut-o mai de mult.

— Mda... zise el. Vezi ?... Iar au apucat-o dracii. Chestia cu căruciorul... Poate nu trebuia să-l...

— Am crezut că o să-i placă. Ştii, frăţioare, eu am să plec acasă.

Dmitri oftă adânc... Şi nu zise nimic.

Acasă, Ciudik ajunse tocmai când se abătuse pe acolo o ploaie aprigă, de vară. Coborând din autobuz, îşi scoase din picioare ghetele noi şi fugi desculţ, cu valiza într-o mână şi ghetele în alta,

de-a lungul potecii umede, calde. Sălta vesel și cânta cât îl ținea gura :

Plopii me-e-ei...

Dintr-o parte, cerul se curățise de nori, era din nou albastru, soarele părea că strălucește aproape de tot. Ploaia se rărea, picuri mari mai cădeau prin băltoacele dimprejur, pe apa lor se iveau și plesneau bulbuci.

La un moment dat, Ciudik alunecă și fu cât pe ce să cadă.

...De numit se numea Vasili Egorîci Kneazev. Împlinise pe atunci treizeci și nouă de ani. Era operator la cinematograful din comuna lui. Se omora după detectivi și după câini. În copilărie visase să se facă spion.

SUFLETE NEÎNTINATE

Mihailo Bespalov nu mai dăduse de două săptămâni pe-acasă : împreună cu ceilalți șoferi căra cereale din colhozuri mai depărtate.

Veni sâmbăta pe la apusul soarelui. Cu mașina. Se străduí multă vreme s-o vâre pe poarta îngustă în ogradă, zdruncinând cu vuietul motorului văzduhul cald, stătut.

Izbuti în cele din urmă, stinse motorul, apoi îi desfăcu capota și se vârî dedesubt.

Din casă ieși Anna, nevasta lui Mihailo, o femeie tânără, cu obrazul rotund. Stătu un timp pe trepte, se uită la bărbatu-său, apoi rosti cu obidă :

— Barem să fi intrat să dai bună ziua.

— Să trăiești, Niusia ! făcu Mihailo cu glas blajin și se mută de pe un picior pe altul, în semn că-și dă seama de toate, dar că acum e foarte ocupat.

Anna intră în casă, trântind cu putere ușa.

Mihailo veni o jumătate de ceas mai târziu.

Anna ședea într-un ungher, cu mâinile la piept și se uita pe fereastră. Auzind ușa, rămase nepăsătoare.

— Ce-i cu tine ? o întrebă Mihailo.

— Nimic.

— Te văd supărată.

— Da de unde ? Parcă pe oamenii muncii te poți supăra ? zise ea, cu o ironie stângace și cu amărăciune în glas.

Mihailo tăcu, stânjenit, și se mută iar de pe un picior pe altul. Apoi se așeză pe un scăunel lângă sobă și începu să se descalțe.

Anna îi aruncă o privire și plesni din palme :

— Măiculiță dragă ! Ce murdărie pe tine !

— Îi din cauza prafului, o lămuri Mihailo, vârându-și obielele în cizme.

Anna veni la el, îi desfăcu părul căzut pe frunte, îi atinse cu palmele obrajii nerași, apoi își lipi cu lăcomie buzele fierbinți de buzele lui aspre, crăpate, mirosind a tutun și a benzină.

— Doamne, ești ca un arap, șoptea înfierbântată, privindu-i de aproape obrazul.

Mihailo îi strângea la piept trupul supus, molatec, și mormăia fericit :

— Te mânjesc, prostuțo !...

— N-ai decât... n-ai decât, nu-ți face griji ! Măcar de m-ai mânji așa mai des !

— Ți-a fost dor de mine ?

— Cum să nu-mi fie dor ! O lună de zile să nu dai pe-acasă...

— Ei, chiar o lună !... O ziseşi şi tu.

— Acu' lasă-mă. Mă duc să văd cum e cu baia. Tu să fii gata. Albiturile-s colo, pe sipet.

Ieşi pe uşă, iar Mihailo, călcând cu tălpile-i roase, înfierbântate, pe scândurile reci ale duşumelei, trecu dincolo, în tindă. Căută îndelung prin grămada de fiare vechi, de lacăte ruginite şi ghemotoace de sârmă, aflată într-unul din unghere. Pe urmă ieşi pe trepte şi-i strigă nevesti-sii :

— Auzi, Anna ! N-ai văzut cumva un carburator ?

— Ce fel de carburator ?

— Unul aşa... cu nişte ţevuşoare !

— N-am văzut nimic. Iar începi cu-ale tale ?...

Mihailo se frecă pe obraz, aruncă o privire spre maşină, pe urmă intră în casă. Caută prin cotlon, se uită sub pat... Carburatorul, nicăieri.

Veni şi Anna.

— Eşti gata ?

— Ştii... am pierdut o piesă de la maşină, îi spuse, necăjit, Mihailo. Unde-o fi, lua-o-ar naiba ?

— Of, Doamne ! Anna îşi strânse buzele vişinii. În ochi îi sclipiră picurii limpezi ai lacrimilor. N-are omul ăsta pic de obraz ! Fii şi tu, mă, bărbat la casă. Vine la un an o dată şi nici atunci nu se poate lipsi de piesele lui !

Mihailo veni grăbit spre nevastă-sa.

— E de făcut ceva, Niusia ?

— Şezi colea, lângă mine. Anna îşi şterse lacrimile.

Se aşezară.

— Ştii, are Vasilisa Kalughina o scurtă de velur... frumoa-a-asă ! Cred că ai şi văzut-o : şi-o pune duminica, de se duce cu ea în târg.

Mihailo spuse într-o doară :

— Da, da !... O scurtă cam așa... Vru să arate cum e scurta aceea, dar arătă mai de grabă cum face Vasilisa când umblă : dă din șolduri peste măsură. Mihailo încerca din răsputeri să-i fie pe plac nevestei.

— Da. Și-acu' vrea s-o vândă. Cere pe ea patru sute.

— Zău ?... Mihailo nu știa dacă e mult sau puțin.

— D-aia mă gândesc : oare s-o cumpăr ? Pentru paltonul tău am strânge bani mai spre iarnă. Îmi place tare mult, Mișa. Am probat-o deunăzi : îmi stă parcă-i turnată.

Mihailo își puse palma pe pieptul său bombat.

— S-o luăm numaidecât ! Ce mai la deal, la vale ?

— Stai, stai ! Nu te repezi... Că bani n-avem. D-aia m-am gândit să vindem o oaie. Ne-am lua în locul ei un mieluț...

— Foarte bine ! exclamă Mihailo.

— Ce să fie bine ?

— Păi să vindem oaia.

— După tine ar trebui să vindem tot ! Anna își strâmbă gura a necaz.

Mihailo clipi zăpăcit din ochii lui blajini.

— Păi n-ai spus-o chiar tu ?

— Chiar dacă am spus, ție să-ți pară rău. Că așa : zic eu să vindem, zici și tu la fel și-o să vindem tot ce avem pân casă.

Mihailo se uită la nevastă-sa cu o neascunsă admirație.

— Măi, ce nevastă am eu... Deșteaptă foc !

Lauda o făcu pe Anna să se îmbujoreze.

— Bine că ți-ai dat și tu seama...

De la baia lor de aburi reveniră târziu. Afară se și întunecase.

Mergând prin ogradă, Mihailo rămase mai în urmă. Anna, ajunsă în pragul casei, auzi scârțâind ușa mașinii.

— Mișa !

— Ău ? Stai că vin acușica. Doar să dau drumul la apa din radiator.

— De-aia ți-ai pus, mă, rufărie curată, s-o faci ca dracu ?!

Drept răspuns, Mihailo zăngăni cu cheia pentru piulițe.

— Mișa !

— Vin numaidecât, Niusia.

— N-auzi că te faci iar ca dracu ?

— Doar nu iau, bre, mașina în brațe !

Anna dădu jos lănțucul de la ușă, însă rămase în prag să-și aștepte bărbatul.

Mihailo mai umblă nițel în jurul camionului, făcând să i se întrezărească prin întuneric izmenele albe, apoi oftă, puse cheia jos și se îndreptă spre casă.

— Ei, ai terminat cu treaba ?

— Ba ar mai fi trebuit să văd ce-i cu carburatorul. A cam început mașinuța să dea rateuri.

— Nu cumva vă și pupați amândoi ? Nici pe mine, cât am fost logodiți, nu mă cocoleai atâta, dracu s-o ia de mașină, se supără de-a binelea Niusia.

— Ei, asta-i acu'... Ce vină are mașina ?

— Are. Că nu mai e de trăit din cauza ei.

În casă era cald și curat. Țiuia vesel samovarul. Mihailo se întinse în pat. Anna se apucă să pregătească cina. Umblă cu pași neauziți prin casă, aduse tot soiul de oale și ulcele și povesti între timp ultimele noutăți petrecute în sat.

— ...Era gata să să-nchidă magazinul, când colo, apare ăla : pesemne că asta aşteptase. „Bună seara, zice, eu sunt revizorul contabil..."

— Hm ! Şi ?

— Ce să fie ? Ăsta, ba că-i sucită, ba că-i învârtită, s-a pierdut cu firea. Că cât, că mâr, n-avea ce să mai facă. Pân-la urmă a zis că se simte rău...

— Da' revizorul ?

— Revizorul nu s-a sinchisit. „Ba nu, zice, să verificăm chiar acum gestiunea." S-a nimerit, vezi, să fie unul dat naibii.

— M-da. A încurcat-o băiatul.

— Toată noaptea au stat acolo. Iar a doua zi dimineaţă pe Ganea al nostru l-au dus direct la secţie.

— Cât i-au dat pân-la urmă ?

— Încă nu l-au judecat. Marţi au să-l judece. Lumea pusese cam demultişor ochii pe ei. Zoia, nevastă-sa, schimba câte două rochii pe zi ! Nu mai ştia pe care să şi-o pună. Acuma umblă şi se smiorcăie : „Poate o fi vreo încurcătură". Auzi vorbă la ea ! Să se-nnurce Ganea în socoteli, vezi să nu.

Mihailo sta gânditor.

Afară se luminase : răsărise luna. De undeva, de departe, se auzea tânguindu-se o armonică.

— Vino la masă, Mişa.

Mihailo strivi între degete mucul de ţigară şi se săltă, făcând patul să scârţie.

— Ia ascultă, n-avem pe undeva vreo pătură mai veche ? o întrebă pe nevastă-sa.

— La ce-ţi trebuie ?

— S-o aştern sus, în maşină. Că se scurg boabele prin crăpături.

— Ăia, ai voştri, nu pot să vă dea nişte prelate ?

— Ăia, până nu-i strângi cu uşa, nu se sinchisesc. Tot zic că fac, că dreg...

— Las' că ți-oi găsi eu mâine ceva.

Cinară îndelung, fără grabă.

Anna coborî în pivniță, aduse o ulcică de mied : la degustat.

— Ia vezi cum a ieșit ?

Mihailo îl bău dintr-o răsuflare, se șterse la gură, abia după aceea icni :

— Huu !... Grozav îi, mă !

— De sărbători o să fie numai bun de băut. Acu' ia și mănâncă. Văd că te-ai tras la față. Prea ești hapsân, Mișa, de muncă. Așa nu se poate. Alții, vezi bine, vin acasă grași, frumoși... ca niște purcei. Să te tot uiți la dânșii. Pe câtă vreme tu — parc-ai mânca numai vinerea.

— N-are nimic, făcu Mihailo cu glasul lui ca din butoi. P-aici cum o duceți ?

— Acu' treierăm secara. Îi praf mult. Ia colea niște blinele cu smântână. Îs din grâul cel nou. S-a făcut anul ăsta la grâu, de te sperii, nu alta. Ce-or face oare cu-atâta grâu ?

— E nevoie, bre. Să hrănești întreaga Uniune, nu-ți dai seama... doar îi a șasea parte...

— Mănâncă, mănâncă ! Tare-mi place să te văd mâncând. Câteodată, nu-ș' de ce, îmi dau și lacrimile.

Mihailo era îmbujorat, în ochi îi sclipea o veselie duioasă. Se uita la nevastă-sa în așa fel, de parcă ar fi vrut să-i spună o vorbă frumoasă. Se vede însă că n-o găsea deloc pe cea potrivită.

Se culcară târziu de tot.

Prin geamuri pătrundea un licăr argintiu. Jos, pe dușumea, în pătratul de lumină, se legăna o dantelă de umbre.

Armonica plecase și ea la odihnă. Acum, de pe întinderea stepei nu se mai auzea decât zumzetul egal, monoton, al unui tractor singuratic.

— Ce noapte ! şopti cu încântare Mihailo.

Anna, aproape adormită, se mişcă în pat.

— Cum ?

— Ziceam de noaptea asta de-afară...

— Îi frumoasă.

— Ca-n basme !

— Când se crapă de ziuă, începe să-mi cânte o ăsăruică la fereastră, murmură Niusia, vârându-se e sub braţul bărbatului. Aşa frumos cântă !...

— O fi vreo privighetoare ?

— Privighetori în luna asta ?

— Ai şi tu dreptate...

Tăcură.

Anna, care învârtise toată ziua la roata grea a ânturătorii, adormi curând.

Mihailo mai stătu oleacă întins, apoi îşi trase u băgare de seamă mâna, se strecură afară de sub lapumă şi, tiptil, ieşi din casă.

Când, după o jumătate de oră, Anna îşi dădu eama că bărbatul ei lipseşte din odaie şi privi fară, pe fereastră, îl văzu în dreptul maşinii. Lângă ripa ei, izmenele lui albe străluceau orbitor în ra-ele lunii. Mihailo sufla în carburatorul scos afară, ncercând să-l desfunde.

Anna îl strigă încet.

Mihailo tresări, puse piesele pe aripa maşinii şi eni în trap mărunt spre casă. Fără să scoată o orbă, se vârâ sub plapumă şi tăcu chitic.

Anna, făcându-şi din nou loc lângă el, îl mustră u foc :

— Doar pentru o noapte vii acasă şi nici atunci u stai locului. Am să-i dau foc maşinii ăsteia, ui-e-ai să vezi dacă n-o fac.

Mihailo o bătu încetişor pe umăr, încercând s-o nişteasc㠖

După ce femeii îi mai trecu supărarea, se întoarse spre ea și începu să-i explice în șoaptă :

— Ce crezi că a fost ? I-a nimerit în jiclor o bucățică u-u-uite-atâtica de vată. Or jiclorul ăsta știi cum e... nici un ac nu trece printr-însul.

— Barem l-ai reparat ?

— Sigur că da.

— Iar miroși a benzină ! Of... Doamne !...

Mihailo slobozi un hohot de râs, dar și-l sugrumă îndată.

Stătură tăcuți multă vreme. Anna începu iar să respire adânc și egal.

Mihailo tuși încet, trase cu urechea la răsuflarea nevesti-sii, pe urmă încercă să-și tragă brațul.

— Iar o iei din loc ? se trezi Anna.

— Mi s-a făcut sete.

— Vezi că-n tindă ai niște cvas într-o ulcică. După aia să pui capacul la loc.

Mihailo umblă o vreme printre lighene și putini, găsi în cele din urmă ulcica, se lăsă în genunchi și, punând gura la marginea ei, bău îndelung din cvasul rece, acrișor.

— Oh ! Fir-ar să fie ! Vrei și tu ?

— Nu, nu vreau.

Mihailo se șterse la gură, apoi deschise larg ușa care da afară.

Era o noapte uluitoare : imensă, tăcută, bântuită de lumină. Pe cer, ici, colo, pluteau nourași străvezii, întrețesuți de razele lunii.

Trăgând adânc în piept aerul proaspăt, încărcat cu mireasmă de pelin, Mihailo murmură :

— Ia te uită !... Ce noapte !...

Ca să faci una ca asta, îţi trebuia mult curaj. Şi el se hotărî s-o facă.

Veni într-o zi acasă, galben la faţă şi zise c-un aer pierdut, încercând să nu i se uite în ochi nevesti-sii :

— Ştii... am pierdut toţi banii. Şi-ndată nasul lui croit în zigzag (strâmb adică şi coroiat) îşi schimbă culoarea : din galben se făcu roşu. O sută şi douj' de ruble...

Nevastă-sa căscă gura, iar chipul îi luă o expresie rugătoare : o fi o glumă ! Ba nu, năsosul ăsta nu face glume niciodată. Nu se pricepe. Îl întrebă prosteşte :

— Unde i-ai pierdut ?

Auzindu-i întrebarea, scoase, fără să vrea, un chicotit :

— Păi dac-aş şti... M-aş duce şi...

— Ei nu-u, vericule ! răcni ea. De râs, n-ai să mai râzi tu mu-ultă vreme ! V'un an de zile, ticălosule ! Şi puse mâna pe-o tigaie.

El înşfăcă o pernă din vârful patului, să se apere cu ea de lovituri. (Cei din antichitate se lăudau de pomană cu scuturile lor. Perna ! Ăsta-i scutul cel mai de nădejde.) Începură a se fugări prin odaie.

— Năclăieşti perna, n-auzi ? Tot ţie îţi faci de lucru.

— Am s-o spăl, am s-o spăl, năsosule ! Da' două coaste tot ţi le rup ! Ţi le ru-up ! Ţi le ru-up !...

— Îmi dai, bre, peste mâini !

— Foarte bine ! Uite-aşa !... Năsosule-jegosule !

— Mă schilodeşti, spurcăciune ! Mâine o să-ntru-n concediu medical. Tot ţie-ţi faci rău !...

— Să intri !

— Tot ție-ți faci rău, n-auzi ?!
— Să-mi fac rău !
— Aoleu !
— Așa ! Așa !
— Gata ! Ajungă-ți !
— Ba nu ! Încă nu m-am săturat ! Încă nu mi-am vărsat focu', năsosule, nară belită ce ești ! Pliscu' dracului !... Îl găsi descoperit și-i arse una peste cap. Atât de tare, încât tot ea o bägă pe mânecă...

El lăsă perna să cadă, gemu și se prinse cu mâinile de cap. Ea îl iscodi cu privirea : l-o durea într-adevăr, ori se preface ? Își zise că nu se preface, puse tigaia de-o parte, se așeză pe-un taburet și-ncepu să bocească. Lung, ca la priveghi...

— Văleu, măiculiță, de ce-oi fi avut eu soarta asta păcătoasă ? Am adunat, sărmana de mine, bănuț cu bănuț ! M-am lipsit și de-o bucățică mai bună-ă ! Nici la copilași nu le-am luat o plăcintă-ă ! Tot cu grijă am stat, nară belită ce ești, ticălosule-e ! O-of ! Fiece bănuț l-am pus deoparte și m-am bucurat : or avea și copilașii mei häinuțe bune și călduroase !... Nu s-or mai duce la școală rupți și-nfrigurați !...

— Îți umblă rupt vreunu' ? nu mai izbuti el să tacă.

— Taci, mă, nară belită ! Să nu-ți mai aud glasu' ! Ai häpăit, nemernicule, bănuții copiilor ! I-ai häpăit și nu ți-au stat în gât... Barem să-ți fi stat în gât, să mai răsuflăm și noi...

— Bogdăproste, nevastă, șopti el cu ciudă.

— Îm-m, nară belită !... Pe unde mi-ai umblat, mă ? Adă-ți aminte. Poate i-ai lăsat la atelier ? Poate i-ai băgat în saltar și-ai uitat de ei ?

— Care atelier, bre ?... De la lucru m-am și dus la casa de economii. Auzi la ea : la atelier !...

— Poate c-ai trecut, nară belită, pe la careva, p-acasă ?

— N-am trecut pe la nimeni.

— Poate c-ai băut bere la bufet cu alcoliştii ăia ai tăi ? Adă-ţi, mă, aminte. Poate ţi-au căzut pe jos ? Dă fuga repede, să nu-i fi găsit careva...

— N-am intrat, bre, nici la bufet.

— Da' unde-ai putut, nară belită, să-i pierzi ?

— De unde vrei să ştiu ?

— Şi eu care am tot stat şi l-am aşteptat !... Ne-am fi dus acuş să le luăm la copii paltonaşele alea... Că le-am şi ales pentru fiecare, şi-acu' o să le ia alţii. Of, nară belită, nară belită...

— Isprăveşte, bre, odată ! O ţine-ntruna : nară belită, nară belită...

— Păi cine-i fi tu, mă ?

— Acu' ce vrei să fac : să mă spânzur ?

— Ba ai să-mi lucrezi în două schimburi, nară belită ! Ai să-mi ajungi slab ca o jordie... Ai să mai vezi rachiaş după baie, când mi-oi vedea eu ceafa ! Cu apa din fântână ai să mi te saturi...

— Am eu nevoie de rachiaşu' tău ! Oi trăi şi fără el.

— Ai să mi te duci pe jos la atelier ! N-ai să mai pupi autobuz de-aci nainte !

De astă dată, el rămase descumpănit :

— Să lucrez, care va să zică, în două schimburi şi să mai umblu şi pe jos ? Brava, nevastă !

— Pe jos, pe jos, nară belită ! Şi-ncolo, şi-napoi. Ba când o fi cazu', ai s-o iei şi la fugă, să nu întârzii. O să-ţi iasă pe nas bănuţii ăştia, am să te satur eu...

— În două n-oi lucra, da' o juma' de normă-n plus tot am s-o fac, v'o lună de zile, spuse el, schimbând tonul şi frecându-se pe cap, unde-l lovise ea

cu tigaia. Am și vorbit cu meșteru'. Nu-și dădu seama că-l luase gura pe dinainte. Abia zărindu-i privirea nedumerită, se grăbi să se corecteze. Când m-am văzut fără bani, adică, m-am și întors la atelier să discut cu ăia.

— Ia dă-ncoace carnetu' de economii, îi zise ea. Îl cercetă îndelung, apoi oftă și mai zise o dată, cu amărăciune : Of, nară belită, nară belită !...

Timp de vreo săptămână după aceea, Andrei Erin, tâmplar la un micuț atelier de pe lângă „Zagotzerno" [1], aflat la vreo nouă kilometri de satul lui, o duse din cale-afară de rău. Nevastă-sa continua să umble furioasă, îl tot blagoslovea, zicându-i „nară belită", se înfuria și el, totuși de ocărât, se abținea s-o ocărască.

Așa trecu un timp... Și, încetul cu încetul, femeia începu să se potolească. Andrei aștepta, răbdător. Până ce într-o zi își zise : gata, nu mai e nici o primejdie. Și chiar atunci, seara târziu (se apucase, într-adevăr, să lucreze o normă și jumătate), veni acasă c-o cutie în mâini. Cutia atârna cam greu. Cât despre Andrei, acesta părea cuprins de-o tăcută încântare.

Până atunci i se întâmplase adeseori să aducă acasă câte ceva de lucru. Uneori era vorba de niște cutii sau sertărașe de lemn, învelite și ele în hârtie, astfel că nimeni nu rămase mirat, văzându-l cu un pachet în brațe. Spre deosebire însă de alte dăți, Andrei era acum pătruns de încântarea aceea tăcută... Rămăsese în prag, așteptând să fie băgat în seamă. Și nevastă-sa îl băgă, într-adevăr, în seamă.

— Ce strălucești, bărbate, așa... ca fundu' gol în bătaia lunii ?

[1] Întreprindere de colectare a cerealelor.

— Păi uite... am primit şi eu... ca fruntaş în producţie... Puse cutia pe masă. O despachetă vreme îndelungată. În cele din urmă, îi sălţă capacul. Şi puse pe masă... un microscop. Un microscop, îşi sfârşi el vorba.

— La ce-ţi trebuie, mă, aşa ceva ?

Andrei deveni agitat. Dar nu cu un aer de vinovăţie, aşa cum se întâmpla cu el de obicei, ci, dimpotrivă, cu un fel de îngăduinţă în vorbe şi în priviri.

— Păi să ne uităm la lună cu el ! exclamă, izbucnind în râs. Fecioru-său, elev într-a cincea, râse şi el : auzi vorbă — să te uiţi la lună cu microscopul !

— Ho ! Ce v-a apucat ? se supără mama.

Şi tatăl, şi feciorul — să pice jos de râs, nu alta.

Mama îl fixă pe Andrei cu o privire severă. Andrei se potoli.

— Tu ştii, nevastă, că oriund-te-ai duce te-mpresură microbii ? Să zicem că vrei să bei o cană cu apă... Aşa-i ? Andrei umplu o cană cu apă din găleată. Crezi oare că apă ai să bei ?

— Ia mai du-te, mă...

— Ba nu, tu răspunde-mi la ce te-ntreb.

— Păi ce să beau ? Apă.

Andrei se uită la fi-su şi, fără să vrea, izbucni din nou în râs.

— Cică dumneaei o să bea apă. Toanto !

— Mă-ă ! Nară belită !... Vezi că acuş pun mâna pe tigaie...

Andrei arboră iar o mină serioasă.

— Ba înghiţi microbi, iubitico. Microbi ! Cu apa aia, din cană. Înfuleci v'o două milioane ca pe nimica. În loc de gustare.

Tatăl şi fiul nu se putură stăpâni şi râseră iar. Zoia (nevasta lui Andrei) se duse în cameră să aducă tigaia.

— Veniţi, mă, de vă uitaţi ! răcni Andrei. Dădu fuga, cu cana-n mână, la microscop, îi suci îndelung şuruburile, picură un strop pe lamela de sticlă, îşi lipi ochiul de ocular şi rămase aşa preţ de vreo două minute, aţinându-şi răsuflarea. Feciorul sta în spatele lui : era mort de nerăbdare să se uite şi el.

— Tăticuţule !...

— Iacătă-i, lighioanele ! şopti Andrei. O spuse cu groază şi cu admiraţie totodată. Se-mplimbă !...

— Haide, bre, tăticule !

Tatăl doar zvâcni din picior.

— Unii încoace, alţii încolo... Unii încoace, alţii încolo... Ah, mânca-v-ar câinii să vă mănânce !

— Tată !

— Lasă, mă, să se uite şi copilu' ! rosti cu glas sever mama, dând însă şi ea vădite semne de curiozitate.

Andrei se desprinse cu părere de rău de aparat şi-i ceda locul lui fecioru-său. Îşi aţinti nerăbdător privirea în ceafa băiatului.

— Ei ? făcu, pierzându-şi răbdarea.

Feciorul tăcea

— Ei ?!

— Iacătă-i ! răcni băieţandrul. Mărunţei şi bălăiori.

Tatăl îl dădu la o parte şi-i făcu loc neveste-sii.

— Îi vezi, bre ? Asta-i apa de-o bei !...

Mama se uită multă vreme. Întâi cu un ochi, pe urmă cu celălalt.

— Da' nu văd nimica...

Andrei se aprinsese la chip, căpătase un curaj cu totul surprinzător.

— Ce-ai chiorât ?! Îmi ocheşte ultima copeică pân buzunare, da' microbu' nu-l vede ! Uită-te, bre, că-ţi sar în ochi, toanto ! Albi, aşa, şi mărunţei...

Mama nu se supără că cei doi văzuseră microbii, în timp ce ea nu izbutea să-i desluşească.

— Ba parcă-i zăresc... zise în cele din urmă. Poate că trântise o minciună, de la ea te puteai aştepta şi la aşa ceva. Le mai înflorea câteodată.

Andrei o dădu cu hotărâre la o parte şi-şi lipi din nou ochiul de tubul microscopului. Glasul i se făcu iar şoaptă.

— Ia te uită ce fac ăştia, tui în grijanie ! Ia te uită ce fac !...

— Îs aşa, tulburei ? se apucase mama să-şi întrebe feciorul. Ca stropii de grăsime-n supă ?... Ăia-s ?

— Gur-ra ! răcni Andrei, fără să-şi ia ochiul de la microscop. Auzi la ea : ca stropii de grăsime... Strop de grăsime eşti tu, bleago. Ba chiar ditamai jambonu' !... Se petrecuse un lucru ciudat : Andrei Erin devenea văzând cu ochii stăpânul casei, ba chiar unul arţăgos.

Feciorul cel mare — cel dintr-a cincea — pufni în râs. Maică-sa îi trase o scatoalcă şi-i aduse să se uite-n microscop şi pe ceilalţi, mai mititei.

— Hei, doctore în tăiat frunză la câini ! Mai lasă-i şi pe ăştia micii să se uite... Numai tu să-ţi caşti ochii ?...

Tatăl le cedă locul şi începu să se plimbe, tulburat, prin odaie. Era cufundat în gânduri.

Când se aşezară să cineze, rămase la fel de gânditor, arunca întruna priviri spre microscopul de pe masă şi clătina din cap. Apoi îşi umplu lingura cu supă şi i-o arătă lui fecioru-său.

— Cam câţi să fie aici ? Aşa, după ochi...

Feciorul îşi încreţi fruntea.

— Păi... să tot fie v'o juma' de milion.

Andrei cântări din priviri lingura.

— Pe puțin ! Iar eu fac hap !... Înghiți supa și se bătu pe piept. Și n-a mai rămas nici unu' ! De-acu-ncolo îi ia organizmu' la poceală. Le vine la toți de hac !

— Te-i fi milogit chiar tu să ți-l deie, așa-i ? zise nevastă-sa, uitându-se cu oarecare necaz la microscopul de alături. Ți-ar fi dat, pate, ăia, v'un aspirator. Că nu mi-ar fi prins rău la șters prafu'.

Ei nu, Dumnezeu ăsta, când s-a apucat să creeze femeia, a cam încurcat borcanele. A sărit peste cal creatorul, zău c-a sărit peste cal. Ca și alți artiști, de altfel. Drept e că nici nu și-a pus în gând să creeze, vorba ceea, chipul Gânditorului.

Noaptea, Andrei se sculă de vreo două ori din pat, aprinse lumina și se uită din nou în microscop, murmurându-și pe sub mustață :

— Jigodiile naibii !... Ia te uită la ei ce fac ! Ce pot ei să facă ! Oare nu i-o fi prinzând și pe ei somnu' !

— Vezi, mă, să nu te scrântești de tot, dădu glas femeia. Că ție nu-ți trebuie mult : odată o iei anapoda.

— Curând m-apuc să fac descoperiri, zise el vârându-se iar lângă nevastă-sa. Ia zi, tu te-ai culcat v'odată cu v'un savant ?

— Asta ce-o mai fi la gura ta ?

— Las' c-ai să ai prileju' de-aci încolo, o bătu el ușurel pe umărul grăsuliu. Ai să te culci și matale c-un savant...

O săptămână întreagă umblă Andrei Erin cu mintea aiurea, ca-n vis. Venea de la lucru, se spăla cu grijă pe mâini și pe față, cina pe apucate... Și cu ochii era tot la microscopul de pe masă.

— Fie-vă știut, le zicea el celor de-ai casei, că omului îi este dat să trăiască o sută și cincizeci de ani. Și-atunci vă-ntreb eu : oare de ce nu trăiește decât numa' v'o șaizeci, cel mai mult șaptezeci, și-apoi închină steagu' ? Pentru că-s microbii la mijloc ! Ăștia, spurcații, scurtează viața omului. Se bagă colo, în organizm și, cum ajunge omu' mai neputincios, cum îl bagă-n pământ.

Împreună cu fecioru-său, petreceau ore în șir cu ochii în microscop, tot studiau întruna. Cercetau câte un strop de apă din fântână, sau din găleata cu apă de băut... Când se-apuca să plouă, cercetau și picurii de ploaie. Ba-l mai trimitea Andrei pe fecioru-său să-i aducă și apă de prin băltoace. Aia, mărunțeii, mișunau și acolo cu nemiluita.

— Îi vezi, mă, cum își fac de cap ?... Acu, spune și tu : cum poate lupta omu' cu ei ? Pe Andrei păru că-l lasă puterile. Calcă, să zicem, cetățeanu' într-o băltoacă, vine acasă, lasă urme pe preș. Și-n urma lui vine și-un copilaș desculț. Pac, și-a cules de pe jos o sumedenie. Și organizmu' copilului tu știi cum e : atâta-i trebuie, că s-a și-mbolnăvit.

— D-aia când intri-n casă trebuie să te ștergi pe picioare, observă băiatul. Tu nu te ștergi niciodată...

— Nu despre asta-i vorba. Trebuie să-nvățăm să-i stârpim pe toți chiar în băltoaca aia. Eu, de pildă, m-oi șterge, că știu acu' cum stă treaba, da' unu' ca Senka Marov, de pildă... du-te și-l lămurește : cum a tropăit pân-acum pân băltoace, așa o să tropăie și de-aci încolo.

Cercetară amândoi și-un strop de sudoare. În acest scop, feciorul alergase mai întâi pe uliță până nu-l mai ținură picioarele, după care tatăl, cu o linguriță, îi adună de pe frunte o picătură și se aplecară din nou peste microscop.

— Sunt și-aci ! se lovi cu necaz Andrei peste genunchi. Mai trăiește o sută cincizeci de ani, dacă poți !... Până și-n piele mișună, spurcăciunile.

— Hai să-ncercăm și cu sângele, propuse feciorul.

Tatăl se-nțepă cu un ac la deget, stoarse o picătură de sânge, o depuse pe lamelă... Se aplecă peste ocular și gemu, scos din fire :

— Amin, băiete ! S-au băgat și-n sânge ! Își îndreptă spatele, se uită cu mirare și amărăciune în jurul său. M-da-a ! Și doar cunosc treaba asta, paraziții, o cunosc mai bine ca mine.

— Cine, adică ? rămase nedumerit feciorul.

— Cine ? Savanții. Ăia or fi având microscoape mai dihai ca al nostru : văd și ei toate alea, da' tac din gură. Nu vor să-nspăimânte poporu'. Da' de ce, mă rog, să n-o spună ? Că poate, cu toții laolaltă, am izbuti pân-la urmă să născocim ceva, ca să-i stârpim. Ei nu, s-au înțeles între ei și tac chitic. Chipurile, s-ar stârni panică-n lume.

Andrei se așeză pe un taburet, își aprinse o țigară.

— Ca să vezi, mă, ce făpturi mărunte le fac la oameni de petrecanie !

Era abătut rău.

Feciorul se uita întruna în microscop.

— Ăștia se fugăresc între ei. Și să știi că arată mai altcumva... Îs mai rotunjori.

— La fel îs cu toții. Fie lunguieți, fie rotunzi, tot un drac. Lu' mă-ta să nu-i spui că i-am găsit și la mine-n sânge.

— Hei, tată, să vedem și la mine.

Andrei se uită cu luare-aminte la fecioru-său. În ochi i se citi curiozitatea și teamă. Mâinile lui mari, trudite, cu izul de rășină pătruns adânc în piele, tremurau ușor, căzute peste genunchi.

— Lasă. Poate măcar la voi, ăştia micii, să nu se... O, fir-ar savanţii ăia să fie ! Andrei se ridică şi, furios, izbi cu piciorul în taburetul pe care şezuse. Ploşniţele, păduchii, tot soiul de gângănii au învăţat să le stârpească. Numa' ăstora, de-s mai mici ca o lindine, nu-i în stare nici unu' să le vină de hac ! La ce bun s-or mai fi împăunând, bre, cu titluri ştiinţifice ?!

— Păduchele îl vezi cu ochii, da' pe ăştia... Tu cu ce vrei să-i omori ?

Tatăl medită îndelung.

— Oare să-ncerc cu terebentină ? Ba nu, că-i prea slabă. Votca, ea, că-i mai tare... doar o beau şi eu... şi-n sângele meu ai văzut prea bine ce se petrece.

— Doar n-o fi intrând votca-n sânge...

— Da' un' să intre ? Omu, de ce crezi tu c-o ia razna ?

Venind într-o zi acasă, Andrei aduse cu el un ac lung şi subţire... Se spălă pe mâini, îi făcu cu ochiul lui fecioru-său şi intrară amândoi în odaie.

— Hai să-ncercăm... Uite, am ascuţit la un cap sârmuliţa asta... Poate c-om izbuti să tragem v'o doi în ţeapă.

Capătul sârmuliţei era subţire-subţirel, mai subţire ca un fir de păr. Andrei bâjbâi cu el îndelung prin stropul de apă picurat pe lamelă. Începu să gâfâie... Năduşi de încordare.

— Se-mprăştie, dar-ar boala-n ei... Nu, nu se poate, îi sârma prea groasă. Ar trebui una mai subţire, da' p-aia nu mai ai cum s-o meştereşti. Nu-i nimic. Hai să mâncăm, că după aia om încerca să băgăm în ei curent electric. Am adus o baterie, tragem două fire şi facem contactu'. Să vedem ce-or să cânte, bestiile...

Chiar atunci însă, pe când şedeau cu toţii la cină, aduse năpasta un musafir nepoftit : intră-n casă unul, Serghei Kulikov, cu care lucra Andrei la atelierul de la „Zagotzerno". Fiind sâmbătă seara, Serghei era cam afumat ; pesemne, tocmai asta îl făcuse să se abată pe la Andrei : să mai stea cu el la taclale.

În ultima vreme însă, lui Andrei nu-i mai ardea de băutură. Ba chiar îşi dăduse seama cu mirare că omul beat îi face silă. Prea se prosteşte unul ca ăsta şi scoate din el numai vorbe nesăbuite.

— Hai şi tu la masă, îl invită el, fără nici o tragere de inimă.

— Da' de ce ? se împotrivi Serghei. Lasă. Oi sta şi-aici. Mai deoparte.

„Acu' de ce o fi făcând ăsta pe modestu' ?"

— Cum vrei.

— Dă, bre, să mă uit şi eu la microbii ăia.

Andrei trăsări.

— Care microbi ? Du-te, mă, şi te culcă... N-am eu nici un fel de microbi.

— De ce-o faci pe secretosu' ? Ce-i fi ascunzând : arme ? Că doar i-o treabă ştiinţifică... Fiu-meu, mi-a făcut capu' călindar : nenea Andrei, cică, vrea să stârpească toţi microbii de-a rându'... Ascultă ici, Andrei !... Serghei se lovi cu pumnul în piept şi-l sfredeli pe „savant" cu o privire aprigă. Îţi ridicăm, bre, statuie de aur !... S-o duce vestea despre tine pe-ntreg globu' ! Şi s-o afla atunci c-am lucrat şi eu în atelier cu tine. Mă Andrei !...

Pe Zoia Erina, deşi nici ea nu putea suferi beţivii, o măguli şi de astă dată faptul că bărbatu-său începuse a fi socotit în sat drept „om de ştiinţă". Mai mult din obiceiul pe care-l avea de a bodogăni când i se ivea câte-un prilej potrivit, se băgă şi acum în vorbă.

— Oare nu-l puteau înzestra ăia, ai voștri, cu altceva ? Microscop ne trebuia nouă ? O s-o ia razna de tot omu' meu, stă cu ochii în el câtă-i noaptea de lungă. Să-i fi dat și ei un aspirator, de exemplu... Că de când vrem să ne luăm și noi unu'...

— Cine să-l înzestreze ? n-o pricepu Serghei.

Andrei îngheță.

— Păi, uite ce premiu i-au dat. Microscopu' ăla.

Andrei încercă să-i facă semn lui Serghei, să-și dea seama că... Dar ți-ai găsit omul ! Serghei se holba la Zoia ca vițelul la poartă nouă.

— Care premiu ?

— Păi nu v-au premiat ăia ?

— Pe cine să premieze ?

Zoia se uită la bărbatu-său. Apoi din nou la Serghei...

— Nu v-au dai ei câte-un premiu ?

— Vezi să nu ne deie. Poate or da fuga după noi să ne mai deie o dată. Auzi dumneata — premiu !...

— Lu' Andrei cică i-au dat microscopu' ăsta. Că-i fruntaș în producție... Glasul nevestei lui Erin coborî amenințător — pricepuse totul.

— Vezi să nu-ți deie ăștia premiu !... continua să vocifereze, cherchelit de-a binelea, Serghei. Luna trecută nu mi-am îndeplinit eu norma c-o sută treizeci la sută ?... Să zică și Andrei : umblu eu cu minciuni ?

Totul se nărui, totul se dădu de-a dura într-o prăpastie adâncă și-nfricoșătoare.

Andrei se ridică de pe laviță... Îl luă pe Serghei de guler și-l scoase din casă. Ajuns afară, în ogradă, îi trase una după ceafă, apoi îl întrebă :

— Ai, mă, să-mi dai v'o trei ruble ? Pân-la chenzină...

— Am. Da' de ce dai în mine ?

— Haidem la bufet. Momâie de baltă ce-mi eşti !... Ce cauţi cu votca-n nas pe la casele oamenilor ? Cap sec ce eşti !

În noaptea aceea Andrei rămase la Serghei acasă. Se-mbătară amândoi, de nu mai ştiură de ei. Îşi băură toţi banii, se mai împrumutară parcă şi de la alţii.

Andrei nu ajunse acasă decât a doua zi către prânz. Nevastă-sa era plecată.

— Un' s-a dus mă-ta ? îl întrebă pe fecioru-său.

— La oraş, la... aia... cum îi zice... la consignaţia.

Andrei se aşează în dreptul mesei, îşi sprijini fruntea în palme. Şezu aşa multă vreme.

— Era supărată rău.

— Nu prea. Aşa, niţel. Câţi bani ai băut ?

— Douăşpe ruble. Of, Petia, băiatule... Andrei rămase ca şi până atunci, cu capul plecat, doar că-şi strâmbă obrazul şi scrâşni din dinţi. Parcă despre asta-i vorba ?! Ba nu, tu nu mă poţi înţelege, tu eşti mic... nu mă poţi înţelege...

— Ba-nţeleg. S-a dus mama să-l vânză.

— Să-l vânză. Aşa e... Că doar vă trebuie şi vouă paltonaşe. Mă rog... paltonaşe... sigur că da... Nimic de zis... Doar vă trebuie şi vouă...

STEPAN RAZIN

Lumea îi zicea Vasioka. Avea douăzeci şi patru de ani, un metru optzeci şi cinci înălţime, un nas mare şi borcănat, de răţoi, şi... o fire imposibilă. Era cam ciudat flăcăul.

Câte meserii nu încercase, după ce s-a eliberat din armată ! Lucrase ca cioban, dulgher, ajutor de tractorist, fochist la o fabrică de cărămizi... Într-o vreme îi însoţise pe turişti prin munţii din împrejurimi. Nu i-a plăcut nimic. Lucra câte o lună-două la noul loc de muncă, apoi se ducea la cancelarie şi-şi da demisia.

— Eşti un tip curios, Vasioka, îi ziceau cei de acolo. De ce nu te astâmperi odată ?

Vasioka se uita undeva, peste capetele funcţionarilor, şi le răspundea scurt :

— Pentru că am talent.

Funcţionarii, oameni politicoşi, întorceau capul ca el să nu-i vadă zâmbind, iar Vasioka îşi vâra cu un gest neglijent banii în buzunar (niciodată n-a putut suferi banii), ieşea din cancelarie şi o pornea pe uliţă cu un aer independent.

— Iar ai feştelit-o ? îl întreba câte cineva.

— Cum adică ?

— Iar ţi-ai dat demisia ?

— Da, să trăiţi ! îl saluta Vasioka milităreşte. Alte întrebări aveţi ?

— Acu' te duci să faci păpuşi, aşa-i ? He-he.

Pe această temă însă — a păpuşilor — Vasioka nu mai sta să discute. Venind acasă, îi dădea maică-sii banii şi-i spunea :

— Basta !

— Of, Doamne ! se pornea să se vaite bătrâna. Ce să mă mai fac cu tine, lunganule ? Cocostârc afurisit ce eşti ! Ia spune.

Vasioka înălţa din umeri : nu ştia nici el ce-ar trebui să facă, unde ar mai putea să se angajeze.

Trecea astfel o săptămână, treceau două, apoi se ivea din nou câte-o ocazie.

— La şcoală de contabili te duci ?

— Păi să mă duc.

— Da' să știi că-i o treabă serioasă !

— Fără asemenea... exclamații nu se poate ?

„Debit... Credit... Venituri... Cheltuieli... Socoteli... Buchiseli... Și bani, bani și iar bani..."

Patru zile Vasioka a izbutit să reziste. Apoi s-a ridicat și a părăsit clasa, chiar în timpul orei.

— Niște caraghioslâcuri, a comentat mai târziu întâmplarea. Din sclipitoarea disciplină a contabilității n-a priceput absolut nimic.

În ultima vreme lucra ca ajutor de potcovar.

Și aici însă, mânuind timp de vreo două săptămâni un baros de câteva ocale, îl lăsă la un moment dat pe masa din atelier și-i zise potcovarului.

— Basta.

— Poftim ?

— Basta, zic. Am plecat.

— De ce, mă ?

— N-are viață-n ea munca asta.

— Tontule, îi zise fierarul. Hai, ieși afară.

Vasioka îl privi uimit.

— De ce mă-njuri, bre ?

— Mă rog, dacă nu ești tont, ești o farfara. Ce știi tu, mă, despre munca noastră ? „N-are viață-n ea"... Scoți omul din sărite.

— Da' ce-i de știut aici ? Potcoave dintr-astea îți fac și pe neștiute câte vrei.

— Ia încearcă.

Vasioka încinse o bucată de fier, făcu din ea o potcoavă destul de izbutită, o răci în apă și i-o întinse fierarului.

— Poftim.

Fierarul o îndoi însă cu ușurință, ca și când ar fi fost de plumb, și-o azvârli afară, pe ușa atelierului.

— Cu așa ceva să te duci să potcovești vaca...

Vasioka luă atunci una din potcoavele pe care le făcuse bătrânul, încercă la rândul lui s-o îndoaie, dar trebui să se lase păgubaș.

— Ei, cum e ?

— Nicicum, răspunse Vasioka.

De plecat însă, nu mai plecă. Rămase să lucreze la potcovărie.

— Tu n-ai fi un băiat rău, îi zise într-o zi fierarul, da' ești cam cu capu-n nori. De ce zici, mă rog, că ești talentat ?

— Păi că așa este : sunt foarte talentat.

— Știi să faci ceva mai deosebit ?

— Cum să nu ? Am și făcut, da' nu arăt la nimeni.

— De ce ?

— Fiindcă lumea nu se pricepe. Numai unu' ca Zaharîci se pricepe.

— Ia să-mi arăți și mie.

A doua zi Vasioka îi aduse potcovarului o mogâldeață, cât un pumn de mare, învelită într-o cârpă.

— Poftim.

Potcovarul dădu jos cârpa și-și puse în palma lui uriașă... un omuleț sculptat dintr-o bucată de lemn. Omulețul ședea pe-o bârnă, cu coatele sprijinite de genunchi. Capul îi era aplecat, astfel că obrazul nu i se vedea. Doar omoplații costelivi îi săltau în spate cămașa de stambă albastră, cu buline albe. Era slab, mâinile îi erau înnegrite, părul, pârlit ici și colo, i se ciufulise. Cămașa îi era și ea arsă pe-alocuri. Avea un gât subțire, cu vinele ieșite în afară.

Potcovarul îl suci îndelung pe-o parte și pe alta.

— E-un cărbunar, zise în cele din urmă.

— Îhî, îngână Vasioka, simțindu-și fără veste gâtul uscat ca iasca.

— Azi nu mai sunt dintr-ăștia.

— Ştiu.

— Pe vremea mea mai erau. Da' ăsta ce face ? Stă pe gânduri ?

— Zice un cântec.

— Îmi amintesc de ei, îmi amintesc, zise potcovarul. Da' tu cum de-i ştii ?

— Mi-au povestit unii.

Potcovarul îi dădu înapoi statueta.

— Seamănă.

— Asta încă nu-i nimic, zise Vasioka, învelindu-l pe cărbunar cu cârpa. Am alţii şi mai şi.

— Tot cărbunari ?

— Nu. Am un soldat, am o artistă, o troică... mai am încă un soldat, unul rănit. Iar acum îl fac pe Stepan Razin.

— Cine te-a-nvăţat ?

— Nimeni. Eu singur...

— Ce ştii, tu, mă, despre oameni ? Bunăoară despre artista aia, de care zici...

— Eu ştiu totul despre oameni, rosti cu emfază Vasioka. Oamenii sunt foarte uşor de cunoscut.

— Nu zău ? exclamă potcovarul şi începu să râdă.

— Curând îl isprăvesc pe Razin... Ai să vezi şi dumneata.

— Te cam ia lumea peste picior...

— Nu-i nimic. Vasioka îşi suflă nasul în batistă. Oamenii mă iubesc. Şi-i iubesc şi eu.

Potcovarul râse din nou.

— Prost mai eşti, Vasioka. Cică îl iubesc oamenii... Ai mai auzit tu pe careva lăudându-se în felul ăsta ?

— Da' de ce ?

— E ruşinos, bre, să te lauzi.

— De ce să fie ruşinos ? Doar îi iubesc şi eu. Ba chiar îi iubesc mai tare de cum mă iubesc ei pe mine.

— Ce cântec zici c-ar cânta ăsta ? schimbă vorba celălalt.

— Cărbunarul ? Un cântec despre Ermak Timofeici [1].

— Da' pe artista aia unde ai văzut-o ?

— La cinema. Vasioka prinse cu cleştele un tăciune din vatră şi-şi aprinse cu el ţigara. Mie femeile îmi plac tare mult. Alea frumoase, desigur.

— Da' ele te plac pe tine ?

Vasioka se îmbujoră.

— La asta mi-e cam greu să-ţi răspund.

— Hm ! Potcovarul se duse spre nicovală. Eşti cam ciudat, Vasioka, băiete. Da' de discutat cu tine îmi place să discut. Ia spune-mi : ţi-a folosit la ceva că l-ai făcut pe cărbunarul ăsta ? E totuşi o păpuşă.

Vasioka nu-i răspunse. Îşi luă barosul, veni şi el în dreptul nicovalei.

— De ce nu-mi răspunzi ? Nu poţi ?

— Nu că nu pot : nu vreau, zise Vasioka. Eu mă enervez când îmi zice lumea aşa ceva.

...De la lucru, Vasioka venea totdeauna în pas întins, dând din mâini : lung cât plopul şi deşirat. Munca de la potcovărie nu-l obosea câtuşi de puţin. Mergând, începea să zică un cântec, în ritmul căruia îşi potrivea paşii :

Zică cine-o vrea că repar găleţi
Zică cine-o vrea că pun preţ cam mare :
Doi bănuţi un petic,
Trei, o îmbinare...

[1] Ermak Timofeevici (m. 1585) vestit ataman de cazaci, conducătorul campaniei din Siberia din anii 1581—1585.

— Noroc, Vasioka ! îi da bineţe lumea.

— Noroc, răspundea el. Şi mergea mai departe. Venind acasă, cina la repezeală, apoi se ducea în odaia din faţă şi nu mai ieşea de acolo până a doua zi : îl dăltuia pe Stepan Razin.

Despre Razin îi povestise câte şi mai multe Vadim Zaharovici, un profesor ieşit la pensie, care locuia prin apropiere. Acest Zaharîci, cum în zicea Vasioka, era o bunătate de om. Fusese cel dintâi care susţinuse că Vasioka are talent. Venea în fiecare seară la el acasă şi-i povestea fel şi fel de întâmplări din istoria Rusiei. N-avea familie, tânjea nemaiavând nici de lucru, şi-n ultima vreme începuse să cam bea. Vasioka îi purta un adânc respect. Sta cu el pe laviţă până seara târziu şi-i asculta istorisirile despre Razin.

— ...Stepan ăsta era un bărbat voinic, lat în umeri, iute-n mişcări... şi-oleacă ciupit de vărsat. Se-mbrăca la fel cu ceilalţi cazaci. Nu suferea stofele scumpe şi mă rog... alte treburi dintr-astea. Era cu-adevărat om dintr-o bucată ! Când se răsucea odată în călcâie, când arunca o privire pe sub sprâncene... culca, vorba ceea, iarba la pământ ! Şi era omul dreptăţii ! S-a-ntâmplat odată să îndure împreună cu ortacii lui de foame. N-au avut încotro şi s-au apucat să fiarbă carne de cal. Da' nici cu aceea nu s-au săturat. Şi iacătă că-l vede Stepan pe un cazac moleşit cu totul de foame : sta lângă foc, îşi pusese capu-n piept, gata-gata să-nchine steagul. I-a dat un ghiont Stepan şi i-a întins halca lui de carne. „Ia-o, zice, şi mănâncă." Cazacul însă, văzându-l pe Stepan negru şi el de foame, i-a spus : „Ba s-o mănânci tu, atamane, că ai mai multă nevoie." „Ia, mă, şi mănâncă !" „Nu vreau." Atunci Stepan şi-a smuls sabia de la cingătoare, de i-a vâjâit tăiuşul pe sus, şi-a răcnit : „Paştele şi grija-

nia !... Ia-o numaidecât !“ Cazacul ce să mai facă : a luat-o. Ei, ce zici de asta ? O, dragul de el... ce suflet a avut omul ăsta !

Vasioka asculta, simţind că i se umezesc ochii.

— Da, de crăiasa aia ce zici ! spunea el într-un târziu. A luat-o şi-a zvârlit-o în Volga...

— Numai pe crăiasă ? striga Zaharîci, un bătrânel firav, c-un căpşor atâtica şi obraz uscăţiv. El pe toţi boierii ăia, pe toţi burduhănoşii, uite-aşa-i zvârlea ! Uite-aşa făcea cu ei ! Pricepi ? Răcnea odată : „Gloată, la probă !“[1] Şi-atâta le trebuia ălora !

...Lucrul la statueta lui Razin mergea anevoie. Vasioka slăbise, se trăsese la faţă. Lucra mereu, până noaptea târziu. Când „îi mergea mâna“, sta ore întregi aplecat peste masa lui de lucru. Dăltuia întruna lemnul, trăgea cu nasul, murmura când şi când :

— Gloată, la probă !...

Simţea într-un târziu că-i înţepeneşte spatele, că începe să-i joace totul în faţa ochilor. Atunci lăsa cuţitul pe masă şi se apuca, râzând, să sară într-un picior prin odaie.

Când „nu-i mergea mâna“, se aşeza în faţa ferestrei deschise, cu mâinile la ceafă, şi sta aşa. Se uita la stele şi se gândea la Stepan Razin.

Şi iar se pomenea cu Zaharîci. Bătrânul întreba din pragul uşii :

— E acasă Vasili Egorîci ?

---

[1] Expresie cu care erau îndemnaţi la luptă luntraşii lui Stepan Razin.

— Intră, Zaharîci ! îi striga Vasioka. Învelea statueta cu o cârpă şi se ducea să-l întâmpine pe bătrân.

— Fiţi sănătoşi ! Aşa dădea binete Zaharîci : după obiceiul cazacilor.

— Să trăieşti, Zaharîci.

Bătrânul trăgea cu ochiul spre masa de lucru.

— Nu-i gata ?

— Încă nu. Da' n-a mai rămas mult.

— N-ai vrea să mi-l arăţi ?

— Nu.

— Nu ? Foarte bine. Tu, Vasili... Zaharîci tăcea o clipă, se aşeza pe-un scaun. Tu, Vasili, eşti un artist. Un mare artist. Numai să nu te-apuci de băutură. Că-ţi pui singur ştreangul de gât. Pricepi ? Rusului poate să nici nu-i pese că-şi nimiceşte talentul... Unde-i cărbunarul ăla ? Ia adă-l încoace...

Vasioka i-l aducea pe cărbunar şi nu-şi mai lua nici el ochii de la statueta pe care o dăltuise.

Zaharîci se uita lung, cu amărăciune, la omuleţul de lemn.

— Să ştii că nu cântă despre Ermak Timofeici, zicea într-un târziu. Cântă despre propria lui soartă. Tu nici n-ai auzit asemenea cântece. Şi fără veste se pornea să cânte cu o voce plină, frumoasă :

Hei, libertate, libertate,
Libertatea mea !
Libertate — şoim spre ceruri,
Libertate — plaiuri dragi...

Vasioka simţea cum i se taie respiraţia de iubire şi de durere.

Îl înţelegea atât de bine pe Zaharîci. Căci îşi iubea nespus de mult plaiurile natale, munţii din

împrejurimi, pe bătrânul Zaharîci, pe maică-sa... pe toţi oamenii. Şi această iubire îl chema, îi ardea inima, căuta să i se reverse din piept. Şi nu ştia Vasioka ce-ar trebui să facă pentru oameni, ca să-şi astâmpere frământarea.

— Zaharîci... dragul meu, şoptea el cu buzele albite, scutura din cap şi se strâmba ca de-o durere. Isprăveşte, Zaharîci... Că nu mai pot...

De cele mai multe ori Zaharîci adormea chiar acolo, în odaie. Iar Vasioka se ducea din nou la Stepan Razin.

...Sosi în sfârşit şi ziua cea mult aşteptată.

Într-o dimineaţă, la revărsatul zorilor, Vasioka îl trezi pe Zaharîci.

— Auzi, Zaharîci ? E gata. Vino, că l-am isprăvit.

Zaharîci sări în picioare, se duse spre masa la care lucrase Vasioka.

Şi iată ce-i văzură ochii :

...Stepan Razin fusese luat prin surprindere. Intruşii, cu ochii lor neruşinaţi, au năvălit noaptea în odaie şi s-au năpustit spre ataman. Razin, numai cu albiturile pe el, s-a repezit spre armele agăţate în perete. El îi iubea pe oameni, dar îi şi cunoştea. Îi cunoştea pe aceia care năvăliseră în casă : împărţise cu ei şi bucuria, şi necazul. Dar nu cu ei ar fi vrut să-şi împartă ceasul de pe urmă. Aceia erau nişte cazaci înstăriţi. Când au dat de greu, s-au hotărât să-l trădeze. Voiau să trăiască. Nu erau nicidecum ortacii lui cei dragi, ce-ar fi năvălit, ameţiţi de aburul băuturii, să-şi slăvească, să-şi poarte pe sus atamanul. Razin s-a repezit să pună mâna pe arme, dar... s-a împiedicat de covorul persian şi-a căzut. A încercat să sară în picioare, dar ceilalţi s-au năpustit peste el, i-au sucit mâinile la spate.

Se opinteau din greu. Gâfâiau. Suduiau cumplit, cu glasuri scăzute. S-a încrâncenat atunci Stepan, s-a săltat niţel şi-a izbutit să-i miruiască pe câţiva. Dar unul din ei l-a izbit în creştet... S-a prăvălit în genunchi vajnicul ataman şi-o umbră de suferinţă i-a aburit privirea.

„Scoateţi-mi ochii să nu văd ruşinea voastră", a rostit încet.

Şi-au bătut joc de el. Trupul vânjos i l-au călcat în picioare. Şi-au răstignit conştiinţa. L-au izbit peste ochi...

Zaharîci stătu îndelung înaintea operei lui Vasioka... stătu acolo, fără să scoată o vorbă. Pe urmă se urni din loc, ieşi din odaie, dar se întoarse numaidecât.

— Am vrut să trag o duşcă, da'... nu trebuie.

— Ei, cum e, Zaharîci ?

— Păi... nicicum. Bătrânul se aşează pe laviţă şi izbucni într-un plâns molcom şi amar. Ce-au făcut ăştia cu el !... Şi pentru ce ?! Pentru ce ?... Ah, ticăloşii ! Suspinele îi zguduiră trupul plăpând. Îşi acoperi ochii cu palmele lui micuţe.

Vasioka îşi strâmbă obrazul şi clipi des :

— Zaharîci, nu trebuie...

— Ce nu trebuie ? strigă celălalt cu mânie, gemu apoi şi scutură din cap. Nu vezi că-l dovedesc ăştia !...

Vasioka se aşeză pe-un taburet şi-ncepu şi el să plângă — aprig, cu lacrimi multe.

Şedeau amândoi şi plângeau.

— Să ştii că şi pe frate-său... pe-amândoi..., murmură într-un târziu Zaharîci. Am uitat să-ţi spun... Da' nu-i nimic... nu-i nimic, băiete. Ah, ticăloşii !

— Şi pe frate-său ?

— Da. Frol îi era numele. Pe-amândoi... Numai că frate-său... Mă rog. De frate-său nu-ţi mai povestesc.

Încetul cu încetul se încinseră zorile unei zile senine. Adieri uşoare de vânt legănau perdeaua de la fereastră.

Curând, peste întreg satul răsună cel de-al treilea cântat al cocoşilor.

GÂNDURI

Şi uite-aşa, noapte de noapte !

Cum se lasă liniştea în sat, cum adoarme lumea, ăsta începe... O ia, nemernicul, din capul satului şi merge înainte. Merge şi cântă. Şi are o armonică dată naibii : nu c-ar cânta — răcneşte.

Pe Nina Krecetova lumea o tot povăţuia întruna :

— Mărită-te cu el odată ! Nu vezi că ne bagă-n pământ, amărâtul ?

Nina zâmbea enigmatic.

— Da' voi de ce staţi cu urechea trează ? Culcaţi-vă.

— Cum să te culci, fată, când ăsta ne cântă pe sub ferestre ? Că nu se duce, dracu' să-l pieptene, pe malul râului. Aci, în inima satului, îşi face de cap ! Parcă-ntr-adins.

Cât despre armonistul însuşi, un vlăjgan buzat, pe nume Kolka Malaşkin, ăsta te aţintea cu ochii lui mici şi obraznici şi-ţi zicea :

— Am tot dreptul. Pentru aşa ceva legea nu mă condamnă.

Casa lui Matvei Riazanțov, președintele colhozului, se afla chiar acolo unde Malașkin ieșea din ulicioara lui, spre a coti îndată pe uliță mare. În felul ăsta, armonica începea să urle încă din sus, de pe ulicioară, apoi ocolea casa și glasul îi mai colinda multă vreme prin liniștea nopții.

Când o auzea răsunând din ulicioară, Matvei se ridica în capul oaselor, își cobora apoi picioarele pe dușumeaua răcoroasă și zicea :

— Gata : mâine îl dau afară din colhoz. Îi găsesc eu o chichiță și-l zbor.

Zicea așa în fiecare noapte. Și totuși nu-l dădea afară. Doar întâlnindu-l a doua zi pe uliță, îi spunea alene :

— Cât mai ai de gând, mă, să umbli noaptea prin sat ? Lumea-i ostenită după muncă, vrea să doarmă, iar tu vii cu armonica ta și le strici somnul. Artistule !

— Am tot dreptul, o ținea Kolka pe-a lui.

— Ți-arăt eu care ți-i dreptul !...

Și-atât. Asta le era toată discuția.

În noaptea următoare, însă, Matvei se apuca iar să amenințe :

— Gata ! Îl dau afară.

Pentru ca după aceea să mai șadă multă vreme cufundat în gânduri. Armonica o lua în sus pe uliță, glasul i se și stingea în depărtare, dar el tot mai sta treaz, la capul patului. Apoi întindea mâna pe întuneric spre pantalonii trântiți pe scaun, scotea din buzunar tabachera, își aprindea o țigară.

— Ajungă-ți, bre, cât ai fumat astăzi, mormăia, trezită din somn, Aliona, nevastă-sa.

— Dormi acolo, îi răspundea într-o doară Matvei.

La ce se gândea ? Păi... la nimic deosebit. Își amintea de trecut. Dar nici atunci nu-i apăreau

în minte decât tot așa : niște crâmpeie tulburi. Ce-i drept, într-una din nopți, când pe cer răsărise luna, iar de-afară, odată cu răcoarea nopții, pătrunsese pe fereastră o amăruie mireasmă de pelin, și-a amintit limpede de-o altă noapte. Întunecoasă fusese noaptea aceea. Împreună cu taică-su și cu Kuzma, fratele cel mic, plecase atunci la cosit, ceva mai departe, la vreo cincisprezece kilometri de satul lor. Chiar în noaptea aceea, Kuzma începu să horcăie : ziua, cât fusese căldura mai mare, băuse, năduşit, apă din izvor, și-acum gâtul îi era „închingat" rău de tot. Tatăl îl trezi pe Matvei, dându-i poruncă să-l găsească pe Igrenka (cel mai iute căluț din câți aveau în preajmă) și să plece degrabă spre sat, ca să aducă de acolo niște lapte proaspăt.

— Până vii, eu încing focul... Aduci laptele, îl fierbem și-i dăm flăcăului. Să nu-și piardă cumva zilele cu răceala asta...

Călăuzindu-se mai mult după bufniturile copitelor, Matvei izbuti să dea de caii care păşteau pe câmp, îi puse lui Igrenka frâul și porni în goana mare spre sat. Și iată că atunci, în drumul lui... Astăzi Matvei are aproape șaizeci de ani, pe-atunci n-avea decât vreo doisprezece sau treisprezece, dar noaptea aceea și-o amintește, de parcă ar fi fost ieri. Calul și călărețul făcuseră parcă un singur trup, gonind prin beznă — iute, tot mai iute... La rândul ei, noaptea le gonea în întâmpinare, izbindu-i pe-amândoi cu mireasma grea a ierburilor umezite de rouă. Un fel de avânt nebunesc pusese stăpânire pe Matvei : îi năvălise sângele în obraz, îi vuiau urechile, părea că se desprinsese de pământ și pornise în zbor prin zările negre. În jurul lui bezna era de nepătruns : nu vedea nici cerul, nici pământul, nici măcar capul armăsarului — doar

vuietul acela în urechi, doar uriaşul univers al nopţii care se urnise din loc şi zbura spre dânsul. De frăţiorul bolnav uitase, nu se mai gândea la el. Nu se mai gândea la nimic. Sufletul îi era cuprins de avânt, o dulce înfiorare îi străbătea trupul. Au fost clipe de-o bucurie nemaiîncercată până atunci, o bucurie aproape de neîndurat...

Apoi se abătuse durerea. După ce adusese laptele acela pe câmp, tatăl prinsese a alerga în jurul focului, strângându-şi la piept feciorul, încercând parcă să-l legene.

— Măi băieţaş... ce-o fi asta cu tine ? Haide, mai rabdă oleacă... Numa' oleacă. Acuş om fierbe laptele, acuş ai să răsufli şi tu în voie. Haide, puişorul tatii... Uite că Matvei ţi l-a şi adus...

Micul Kuzma însă nici nu mai putea să răsufle, se învineţise.

Când în urma lui Matvei veni pe câmp şi maică-sa, Kuzma îşi dăduse sufletul. Tatăl şedea jos pe iarbă, cu capul prins în mâini, se legăna şi gemea prelung. Matvei îşi privea frăţiorul cu mirare şi cu o stranie curiozitate. Abia cu o zi înainte se tăvăliseră amândoi prin fân, iar acum zăcea înaintea lui un băieţel necunoscut, cu chipul alb-vineţiu...

...Ciudat lucru : oare de ce blestemata asta de armonică îi înviase în mintea tocmai acele întâmplări ? Tocmai acea noapte ? Că doar i-a urmat, vorba ceea, viaţa toată : însurătoarea cu Aliona, apoi colectivizarea, războiul. Câte alte nopţi nu s-au perindat de-atunci ! Totul însă parcă ar fi pălit, i s-ar fi şters din memorie. În toţi anii aceia Matvei n-a făcut decât ce trebuia să facă : i s-a spus că trebuie să intre în colhoz — a intrat, i-a venit vremea de însurătoare — s-a însurat, pe urmă a făcut copii cu Aliona, copiii s-au făcut mari... Când a venit războiul, a plecat să lupte. Fiind

rănit, s-a întors acasă înaintea altora, şi dacă i s-a spus : „Ia în primire postul de preşedinte, că pe altcineva n-avem care s-o poată face", l-a luat în primire. Încet-încet s-a învăţat cu munca asta, s-au obişnuit şi alţii cu el şi uite-aşa a dus-o până-n ziua de azi. Toată viaţa lui n-a avut în minte altceva decât muncă, muncă şi iar muncă. Tot muncă a fost şi la război. Şi toate grijile, toate bucuriile şi necazurile i-au fost legate şi ele de muncă. Auzind, de pildă, pomenindu-se în preajma lui, cuvântul „dragoste", nu-i prea înţelegea tâlcul. Ştia, firește, că există pe lume şi dragostea, o iubise de bună seamă şi el cândva pe Aliona (ca fată, fusese tare frumoasă), dar ca să spună c-ar şti mai multe despre treaba asta, n-ar putea să spună. Ba chiar îi bănuia şi pe alţii că s-ar preface : cântă cu toţii cântece de dragoste, unii suferă, despre alţii au auzit chiar că-şi iau zilele... De fapt, n-ar fi chiar o prefăcătorie, ci un fel de obişnuinţă. Când e cazul, adică, să vorbeşti despre dragoste, vorbeşti, că aşa se cuvine. O faci însă pentru că trebuie să te-nsori. Kolka ăsta, de exemplu... O fi el chiar aşa de amorezat ? Mă rog, pe Ninka o fi plăcând-o, că-i fată frumoasă, zdravănă. Adevărul e însă că i-a venit şi lui vremea de însurătoare. D-aia umblă cu armonica. Şi de ce să nu umble ? E tânăr, îi fierbe şi lui sângele-n vine... Toată lumea a făcut la fel. Bine că nu se mai iau flăcăii la bătaie pentru câte-o fată : altcândva se şi băteau. Chiar el, Matvei, s-a bătut în felul ăsta, şi nu o dată. Dar şi atunci, tot aşa : simţea că-l mănâncă pumnii şi se ştia puternic. Trebuia deci să-şi arate cumva puterea.

Într-o noapte, şezând tot aşa pe pat să-şi depene gândurile, nu se mai putu stăpâni şi-o înghionti pe nevastă-sa :

— Tu, Aliona ! Vreau să te-ntreb ceva...

— Ce-ai păţit ? făcu, mirată, Aliona.

— Ia zi : fost-ai tu cândva amorezată ? De mine, să zicem, ori de altcineva ? Nu contează de cine.

Femeia tăcu o vreme.

— Eşti băut, omule ? Ce ai ?

— Nu-s băut deloc. Tu să-mi răspunzi la întrebare : m-ai iubit cu adevărat, ori te-ai măritat aşa... că era cazul ? Te-ntreb serios.

Aliona îşi dădu seama că bărbatul nu-i „cu chef", totuşi tăcu din nou. Nu mai ştia nici ea. Uitase.

— Ce ţi s-a năzărit, bre, să mă-ntrebi ?

— Vreau să pricep şi eu o treabă, fir-ar ea să fie. Că nu ştiu ce am : mi-e sufletul cumva... răscolit. Parc-ar fi o boală.

— Sigur că te-am iubit. De nu te-aş fi iubit, nu mă măritam cu tine. Doar ştii cât s-a ţinut Minka ăla, Koroliov, după mine. Totuşi nu l-am luat. Da' tu de ce ţi-ai amintit de iubire tocmai acum în toiul nopţii ? Ai cam luat-o razna, bărbate.

— Ia mai du-te, mă, se supără Matvei. Dormi şi taci din gură.

— Mâine dimineaţă să duci vaca la cireadă, reluă Aliona. Am uitat să-ţi spun. Eu plec de cu noapte cu femeile, să culegem poame.

— Unde ? ciuli urechile Matvei.

— Pe islazurile ălea, ale tale, nu te-nspăimânta.

— Dacă vă prind că-mi călcaţi iarba în picioare, vă amendez pe toate, să ştiţi. Cu câte zece ruble.

— Ştim noi un loc unde nu trece nimeni cu coasa. Poame sunt acolo — puzderie. Vezi să nu uiţi de vacă.

— Bine-bine. N-am să uit.

...Şi totuşi ce s-o fi întâmplat oare în noaptea aceea de demult ? Atunci când a pornit el spre sat, ca să-i ducă lapte lui frate-său ? De ce şi-o fi amintit de ea tocmai azi ?

„M-am prostit, pesemne, gândi cu tristeţe. La bătrâneţe oamenii se prostesc."

Boala care-l cuprinsese n-a vrut însă să se astâmpere nici în nopţile următoare. Matvei îşi dădu seama că începuse chiar să stea în aşteptarea armonicii lui Kolka, cu glasul ei atât de răscolitor. Dacă ea întârzia să răsune, i se strecura în inimă o anume îngrijorare. Şi-i era tare ciudă pe Nina : „Viţeaua naibii !... Parcă se poate ea lăsa aşa, cu una, cu două !"

Sta în aşteptare. Se apuca să fumeze. Şi în cele din urmă armonica se făcea auzită. Iar în sufletul lui Matvei suferinţa prindea putere. Stranie suferinţă : îi tânjea inima după ea. Când n-o mai simţea, parcă-i lipsea ceva.

Îşi mai aducea aminte şi de nişte dimineţi din trecut... Când mergea el cu picioarele goale prin iarbă... Iarba era căruntă de rouă, şi urmele ce i se întipăreau pe firele ei erau verzi ca pelinul. Roua îi ardea tălpile. Parcă şi acum, amintindu-şi de acele dimineţi, simţea frig la picioare.

Ori se gândea la moarte. Îşi zicea : mai trece niţel şi gata — vine sfârşitul. Nu-i era teamă, încerca doar un fel de mirare : totul o să fie ca şi până acuma, doar pe el o să-l ducă-n cimitir şi-o să-l bage în pământ. E cam greu de înţeles : cum adică o să fie totul ca şi până acum ? Mă rog, soarele o să răsară şi-o să apună, aşa cum face el dintotdeauna. Dar oamenii ? Oamenii o să fie cu totul alţii şi n-o să-i mai poată cunoaşte niciodată... Tocmai asta-i de neînţeles. Mă rog, încă zece-cincisprezece ani o să-şi mai amintească lumea de el.

Că a fost adică unul, pe nume Matvei Riazanțev. Dar pe urmă ? Păcat că n-o să mai știe cum au s-o ducă ăia aci, în sat. De altceva parcă nu-i pare rău : l-a încălzit destul soarele, a petrecut destul și de sărbători, a fost și el vesel și... Nu, nu-i pare rău. A văzut destule în viață. Și totuși, când ar sta să se gândească mai bine că el n-are să mai existe, iar oamenii aceia noi or să fie în viață... Oare i-o simți vreunul lipsa ? Sau nu i-o simți-o deloc ?

„Ptiu ! Zău că-mbătrânesc."

Ostenea de-atâtea gânduri.

— Auzi, femeie, o trezea din nou pe nevastă-sa. Ian zi-mi și mie : ți-e frică de marte ?

— Te-ai smintit de tot, bărbate ! se supăra Aliona. Cui nu i-e frică ?

— Uite că mie nu mi-e frică.

— Atunci culcă-te și dormi. Ce te tot gândești la moarte ?

— Bine-bine. Dormi acolo și taci din gură.

Amintindu-și însă din nou de noaptea aceea uluitoare, când zburase călare prin beznă, inima i se înfiora ca și atunci — dureros de dulce. Ba nu, există totuși ceva în viață de care îți pare rău. Îți pare atât de rău, că te trec și lacrimile.

Dar iată că într-o noapte a stat în zadar să mai aștepte armonica. A fumat țigară după țigară... Armonica însă n-a mai răsunat deloc. Chiar l-a istovit așteptarea aceea.

La revărsatul zorilor a deșteptat-o pe Aliona.

— Ne-a tăcut cântărețul...

— Păi nu știi că se-nsoară ? Duminică face nunta.

Rău s-a mai întristat Matvei. S-a întins pe pat, a încercat să adoarmă, dar n-a izbutit. A răsărit și soarele, dar el încă mai sta cu ochii deschiși. A

încercat să-şi mai amintească şi-acum câte ceva din trecut, dar nu şi-a mai amintit nimic. Pe urmă l-au năpădit gândurile la tot soiul de treburi colhoznice... Curând are să înceapă secerişul, iar o parte din secerători încă mai stau cu hulubele în sus, prin preajma fierăriei. Diavolul ăla de Filea-fierarul se ţine numai de chefuri. Acu' vine şi nunta lui Kolka — se mai duce naibii o săptămână...

„Las' că-l iau eu mâine pe Filea la întrebări..."

...Dând a doua zi cu ochii de Kolka, Matvei surâse strâmb :

— Ce-i, băiete, ţi-ai pus armonica-n cui ?

Lui Kolka gura-i ajunse până la urechi.

— Gata, Matvei Ivanîci, n-am să vă mai scol din somn. S-a isprăvit.

— Hm, hm, făcu Matvei şi se duse într-ale sale. Gândi însă : „Te bucuri tu acum, tăuraşule ! Da' ia să te vedem ce-ai să cânţi, când te-o apuca Nina de coarne. Că-i doar din neamul Krecetovilor, ăştia-s toţi o apă şi-un pământ."

Trecu o săptămână.

Ca şi până atunci, odată cu căderea nopţii pornea să se reverse prin ferestre lumina lunii şi mireasma cea amăruie de pelin... Şi era linişte.

Matvei însă avea somnul agitat. Se trezea mereu, aprindea câte-o ţigară... Se ducea în tindă să bea cvas, apoi ieşea afară, în cerdac. Se aşeza pe trepte şi-şi aprindea altă ţigară. Pe uliţele satului plutea lumina lunii. Şi era o înspăimântătoare linişte.

PLOAIE ÎN ZORI DE ZI

Era pe la sfârşitul lui aprilie. Picuri mari căzdeau de pe streşinile caselor, un vânt călduţ îi

abătea, lovindu-i moale de geamurile ferestrelor, şi ei se prelingeau în jos, aidoma unor lacrimi străpunse de lumină.

Efim Bedariov, internat la spitalul raional, sta culcat într-o rezervă micuţă, pe un pat cu salteaua subţire, turtită. Boala îl înnegrise la faţă, îl storsese de vlagă.

Doctorul, un băiat tânăr, venea mereu pe la el.

— Ei, cum o mai duci ?

— Ca peştele pe uscat, îi răspundea anevoie Efim, şi-n ochii încercănaţi, înfundaţi în orbite, i se aprindea pentru o clipă un ciudat licăr de veselie. Cum s-ar zice, dau în primire.

— Nu mai vorbi aşa !

— Glumesc şi eu, se grăbea să-l liniştească Efim. Îi era drag medicul acela, atât de tânăr şi atât de sfios.

— Ţi-ai luat doctoria ?

— Cum să nu ? Şi mi-a făcut bine. Simt eu asta.

Medicul îl scruta cu privirea. Efim nu-şi pleca ochii.

— Nu mă crezi, doctore ? Heh !... Ce tânăr eşti matale. Mai că mă prinde invidia.

Doctorul se-mbujoră.

— Cum să nu te cred ? De unde ai mai scos-o şi pe asta ?

Efim îl bătu uşurel pe mână.

— Totu-i în ordine, feciorule. Nu mă plâng de nimic... Doar pe fie-mea...

— I-am şi expediat o telegramă.

— Bine-ai făcut. Efim o aştepta pe Nina, unica lui fiică. Nici că se poate mai bine.

Într-una din zile, pe la amiază, când în rezervă nu se mai afla nimeni, la fereastra deschisă care

da spre uliță, apăru un bărbat îmbrăcat cu un cojoc alb. Ocoli cu privirea mica încăpere, își dădu jos de pe capul cât o baniță căciula din blană de miel și se propti cu pieptul pe pervaz. Prin rezervă se răspândi un miros de pământ reavăn și de oaie.

— Să trăiești, Efime.

Bolnavul întoarse capul și făcu ochi mari, pătruns de mirare. Se mișcă pe saltea, încercând să se salte în coate, dar omul cu cojoc alb își agită brațul.

— Stai liniștit.

Efim îl privi cu luare-aminte.

— Am venit să te văz, zise omul, ațintindu-și privirea poate asupra bolnavului, poate undeva în adâncul încăperii. Cum o duci, Efime ?

Efim zâmbi pe sub mustață.

— O duc bine.

Celălalt dădu din capul lui mare, în semn că a priceput cum stau lucrurile. Se trase înapoi, își suflă nasul afară, apoi se propti iar cu pieptul de pervaz.

— Văz, prin urmare, că-i de rău, zise el și din nou dădu din cap.

— Ce-ai pierdut, mă, p-aici, pe la noi ? îl întrebă Efim.

— Am venit pe la alde ginere-meu, îi răspunse vesel cel cu capul mare. Și-am aflat că te-ai cam betegit. M-da. Uite, ședeam adineaori pe prispă și m-a toropit căldura. Zic, iacătă c-a venit și primăvara, a început să-ncingă soarele. M-da. Numai că de dat ortu' popii tot o să-l dăm... Se căută de tabacheră prin buzunarele cojocului. Așa-mi ziceam : uite, bre, ne trăim viața și la aia cu coasa nici că ne gândim vreodată. Da' dumneaei — haț ! — și

ne intră pe uşă. Bună ziua, ne zice, de mine aţi cam uitat, aşa-i ? Omul se întrerupse şi se uită drept în ochii bolnavului. Să te luăm pe tine, de pildă, Efime... Tăcu iar şi unse îndelung cu scuipat capătul hârtiei de ziar din care-şi răsucise ţigara.

— Ce-i cu mine ?

— Ce să fie ? Şi-a trăit, zic, omul viaţa... a făcut-o pe activistul, i-a deschiaburit pe unii... ăă... şi-alte treburi dintr-astea. Omul îşi aprinse ţigara, împrăştiind cu grijă nouraşul alburiu de fum. Ţi-aminteşti când ai dat jos crucea de pe biserică ?

— Cum să nu ?

— Aia e, vezi. Ce vreau eu să spun ? Mă rog, c-o fi acolo, sus, Dumnezeu, că n-o fi, nu despre asta-i vorba. Eu acum vreau să ştiu altceva : cum îi la o adică ?

— Ce-anume ?

— Te perpeleşti ?

— Adică, mă mustră ori nu cugetul că v-am deschiaburit ? Asta vrei să spui ?

— Îhî. Chiar asta.

— Nu, Kirill, nu mă mustră. Câtuşi de puţin. Iar de treaba cu Dumnezeu să ştii că te-ai legat degeaba. Doar nici tu nu crezi în el. Măcar acu' să nu mai umbli cu fofârlica.

Kirill zâmbi în colţul gurii.

— În Dumnezeu nu cred, asta aşa-i. Aş zice chiar că-n el nu crede nimeni, doar se prefac a crede.

— Bravo. Măcar la bătrâneţe te-ai deşteptat şi tu.

— Stai, nu te bucura aşa tare. Cel de la geam îşi luă un aer grav, povăţuitor. Eu nu umblu să te înspăimânt, Efime, dar îţi spun atâta : cel care

în viaţa lui i-a năpăstuit pe oameni, n-are parte de-o moarte uşoară.

— Văleu, că tare m-am speriat, tocmai m-a apucat dârdâiala. Prost ai fost, mă Kirill şi prost ai rămas. Heh, mi-ai venit, vezi Doamne, cu predica...

— O faci tu pe viteazul că mă vezi pe mine aici, zise Kirill. Da' numai tu ştii ce spaimă zace în tine.

— Da' eu nu trag să mor, bre. De unde-ai mai scornit-o şi p-asta ?

— Bine-bine, zise cu tâlc Kirill şi trase iar din ţigara lui cu tutun pârâitor.

În rezervă intră doctorul.

— Ce-i cu dumnealui acolo ? se încruntă el, zărindu-l pe Kirill.

— E... un vecin de-al meu, făcu Efim. Lăsaţi-l să mai stea.

— Aruncă ţigara ! Şi-ar fi bine să pleci.

— Ba nu, protestă Efim. Să mai rămână.

Kirill se trase de la fereastră şi-şi strivi cu grijă ţigara.

Medicul îl puse pe Efim să-şi ia doctoria, mai şezu nitel pe patul lui, apoi se duse într-ale sale.

Kirill se propti iar de pervaz.

— Vă-ngrijeşte bine aicea, zise el.

— „Vă-ngrijeşte bine", îl îngână Efim, supărat fără veste. Nesătuilor !

— Domol, domol. Aici eşti la spital, nu la *sel-soviet.*

Tăcură o vreme.

— Mă uit la tine, Efime, vorbi din nou, pe un ton potolit, meditativ, Kirill, şi nu pot să pricep : atâta rău mi-ai făcut tu mie ! Gospodăria mi-ai

luat-o, m-ai hăituit prin taiga ca pe-o fiară, m-ai izgonit, vezi bine, la dracu-n praznic... Este ? Da' eu, uite, n-aș putea spune că-ți port pică. Nu că nu ți-aș purta-o deloc : de mi-ai fi ieșit în cale atunci, în taiga, te-aș fi achitat dintr-un foc. Dar așa, ca să mi se facă negru în fața ochilor, asta nu. Mi-aduc aminte c-am stat odată-n dreptul casei tale de-a fost cât pe ce să mă prindă zorile. Ședeai cu hârțoagele alea ale tale chiar în dreptul geamului. De vreo zece ori mi-am dus pușca la ochi și... n-am fost în stare. Nu-ți vine a crede, așa-i ? De-am fi fost în taiga, sigur că aș fi făcut-o. Dar așa, aflându-te-n casă, n-am putut. Ce nu mi-am spus atunci ! Că-s așa și pe dincolo. Da' de-apăsat pe trăgaci tot n-am putut să apăs.

Efim își întorsese capul pe pernă spre Kirill și-l asculta cu multă curiozitate.

— Ai fost totuși cumva zălud, Efime. Nu te supăra, doar nu ți-o spun cu răutate. Că n-am venit aici să mă iau în bețe cu tine. Vreau numa' să pricep și eu : de ce nu te astâmpărai, de ce-ți băgai nasu' în toate ? Mă rog, îmi ascundeam atunci grânele. Da' ce te durea asta pe tine ? Doar erau ale mele.

— Prostule, zise Efim.

— Iar mă faci prost ! se-nfurie Kirill. Pricepe, mă, odată, că-ți vorbesc serios. Doar nu mai avem acu' ce-mpărți. Ne-am hăituit destul când a fost să fie. Ajunge.

— Ce-i fi vrând, mă, să pricepi ?

— Vreau să pricep : care ți-a fost ținta în viață ? continuă Kirill să-l lămurească. Fiecare om are-n viață câte-o țintă. Eu, de pildă, voiam să mă-mbogățesc. Da' tu ?

— Eu am vrut să fie din ce în ce mai puțini oameni proști. Asta mi-a fost ținta.

— Ptiu ! făcu Kirill, căutându-se iar de tabacheră. O ţii una şi bună !

— Auzi la el : cică voia să se-mbogăţească ! Pe socoteala cui, mă ? Prost, prost, da' viclean !

— Prost eşti tu, nu eu. Numa' gura era de tine. Viaţă nouă !... Nici tu n-ai trăit ca lumea, nici pe alţii nu i-ai lăsat. Ţi-ai greşit viaţa, Efime.

Pe Efim îl podidi tusea. Accesele înăbuşitoare îi zguduiră îndelung trupul uscat de boală. Îşi îndreptase spre Kirill privirea învăpăiată, părea că încearcă să-i mai spună ceva.

În rezervă intră doctorul şi se repezi spre bolnav.

Kirill se depărtă de fereastră şi porni de-a lungul uliţei.

Spre seară, când ferestrele spitalului oglindiră văpăile potolite ale soarelui ce scăpăta, Efim Bedariov se simţi mai rău.

Sta culcat pe spate, cu mâinile ridicate spre căpătâi. Când şi când scotea câte un geamăt surd şi strângea cu degetele tremurânde vergelele patului : se tot străduia să se ridice. Dar boala nu-l mai lăsa din ghearele ei, îl pârjolea cu văpaia ei ucigătoare : îi încingea obrazul şi trupul, făcea să i se legene pe dinaintea ochilor tavanul şi pereţii, înveliţi parcă şi ei într-o pâclă fierbinte.

Lângă patul lui stătea doctorul însoţit de Nina, fata lui Efim, o femeie de vreo treizeci de ani, sosită chiar atunci de la oraş.

— Ce-i acuma ?... Noapte ! îi întrebă Efim, revenindu-şi din neştire.

— E seară, apune soarele.

— Aş fuma o ţigară...

— Asta-i bună ! Nu se poate.

— Ba eu cred că nu mi-ar face rău.

— Nu se poate, nu se poate, nu-ţi dai seama, tăicuţule !

Efim tăcu supărat. Apoi îşi pierdu iar cunoştinţa, îşi reveni din nou, încerca mereu, cu disperare, să se salte în pat. La un moment dat, izbuti, în neştirea lui, să se aşeze în capul oaselor. Femeia şi doctorul încercară să-l culce la loc, dar el îşi proptise mâna în pernă, iar cu cealaltă încerca să-şi sfâşie gulerul cămăşii şi tot repeta, rostea mereu într-o şoaptă şuierătoare :

— Oare pentru ce ?... Pentru ce ?... Doar eu ştiu... Eu ştiu tot... Şi-n ochii săi arşi de boală părea să licărească, tremurătoare, lumina unui gând amar.

Cu multă greutate cei doi izbutiră să-l culce. Femeia îl cuprinse cu braţele, şi trupul îi fu zguduit de suspine.

— Tată ! Tăicuţul meu bun !... O, tăicuţule !...

Doctorul o conduse afară din rezervă şi, revenind la bolnav, rămase acolo.

Efim se potolise.

Medicul şedea pe pat, cu ochii la bolnav.

— Kirill ! rosti Efim, fără să deschidă ochii.

— Ce-i ? se auzi o voce.

Doctorul tresări şi întoarse capul : la geamul rezervei stătea Kirill şi se uita la Efim. Venit mai demult, stătuse tot timpul acolo, urmărind lupta inegală a omului cu moartea.

— Ce-i cu dumneata ?

— Mă uit şi eu...

— Cine e ? Kirill ? întrebă Efim.

— Eu sunt.

— Ai venit ?

— Îhî.

— Lasă, Kirill... Efim trăgea cu lăcomie aer în piept. Om mai sta noi de vorbă... Sigur că-mi pare rău olecuţă...

— Lasă. Stai liniştit, Efime.

Medicul nu înţelese nimic din acest dialog ciudat. Îşi zise că Efim aiurează din nou şi-i făcu semn lui Kirill să plece de la geam : bolnavul era din nou agitat.

Capul lui Kirill dispăru din dreptul ferestrei.

Noaptea era pe sfârşite. Partea dinspre răsărit a cerului se acoperise de nori. De afară veni o mireasmă caldă de mlaştină : stătea să plouă.

De undeva, de departe, se auzi venind o maşină. Răguşite glasuri de duläi sparseră liniştea dinaintea zorilor.

Medicul şi Nina se aplecaseră peste cel culcat în pat.

— Sunt pe ducă ? făcu Efim, abia mişcându-şi buzele.

Femeii începu din nou să-i tresară bărbia. Medicul exclamă :

— Vezi-ţi de treabă, Efim Nazarîci. Vorbeşti prostii...

— Deschideţi fereastra.

— E deschisă.

— E greu... Nina, fetiţo... pe copilaşi... mm... Efim îşi întoarse într-o parte privirea stinsă, se întinse pe sub pătură... Chipul i se făcu livid. Îl podidi tusea... Din colţul gurii i se scurse pe pătură un firicel de sânge. Într-un ultim efort se smuci în pat... se aşeză pe saltea.

Doctorul şi Nina îl prinseră de umeri.

Din gâtlejul bolnavului răzbea un clocot. Voia să spună ceva, dar nu izbutea decât să geamă gros.

Abia mai putea să-ţi ţină capul... stropea cu sânge cald halatul fiicei sale şi gemea : voia să mai spună ceva.

— Ce-i, Efime, ţi-e rău ? întrebă deodată, cu o sinceră compătimire, o voce : era a lui Kirill, care venise din nou la fereastră. Nu-i răspunse nimeni. Poate că nici nu fusese auzit.

Brusc, trupul lui Efim se făcu greu, se lăsă moale în braţele femeii... Amândoi îl culcară cu grijă pe cearşaf. Pluti o adâncă linişte.

Nina rămase împietrită la căpătâiul patului. Cu ochii larg deschişi, aţintiţi asupra tatălui ei. Curând, în geamuri loviră picături mari de ploaie. Arborii din grădina spitalului tresăriră, îşi legănară crengile, fremătară.

O răbufnire de vânt aduse de afară un petec de hârtie ; acesta căzu, foşnind, la picioarele femeii. Ea tresări, apoi se lăsă în genunchi în faţa patului.

Kirill porni încet, depărtându-se de clădirea spitalului. Uitase să-şi pună căciula, o ţinea în mâini.

Ploaia caldă, bogată, îi udase capul, picurii i se scurgeau pe obraz, pe gât, îi răpăiau pe pielea cojocului. Era o ploaie dorită : cea dintâi ploaie din anul acela.

Kirill mergea întruna, privind cu tristeţe în pământ. Îi părea rău de Efim Bedariov. Nici nu încerca acum să-şi dea seama de ce-i pare rău. Era întristat, încerca o părere de rău şi-atât.

Ploaia răpăia, dănţuia de-a lungul drumului cu miile ei de picioruşe subţiri, strălucitoare. Băltoacele, şanţurile erau un clocot, o gâlgâire... Un clipotit.

VENIN DE ŞARPE

Lui Maxim Volokitin de la căminul de nefamilişti îi sosi o scrisoare. De la maică-sa. „Dragul meu, îi scria bătrâna, m-am betegit. Mă-njunghie în spate şi mi-a înţepenit piciorul. Cică ar fi sciatică, duce-s-ar pe pustii. M-a povăţuit oarecine s-o înmoi cu venin de şarpe, dar aici, pas de-l găseşte. Du-te, măicuţă, pe la farmacii, poate pe la voi o fi. Nu mai pot, răcnesc de durere. Du-te, măicuţă, nu mă lăsa..."

Maxim îşi sprijini capul în palme şi căzu pe gânduri. I se strânse inima de milă pentru maică-sa. Gândi că-i trimisese mult prea arareori câte-o scrisoare şi se simţi vinovat. În ultima vreme îşi amintise tot mai rar de ea, nici măcar în vis n-o mai visase ca altădată. Şi iată că de-acolo de unde-şi ducea ea zilele, se arătase acum, aidoma unei năluci, o neagră primejdie.

„Halal să-ţi fie, Maxime !"

Era într-o zi de duminică. Maxim îşi puse costumul cel bun şi porni spre cea mai apropiată farmacie.

„O fi având şi el vreo denumire, veninul ăsta de şarpe. Ar fi bine s-o aflu, ca să ştiu ce să cer."

N-avea însă de la cine să afle, de aceea porni la întâmplare.

La farmacie era lume puţină. Maxim zări la tejghea o fată drăguţă şi se duse la ea.

— Venin de şarpe aveţi ?

Fata număra nişte pachetele cu prafuri. Se opri o clipă, mai rosti o dată, în şoaptă, ultima cifră, ca să nu greşească, îi aruncă lui Maxim o privire, spuse „n-avem" şi continuă să numere. Maxim mai stătu niţel, vru s-o întrebe cum îi zice veninu-

lui de șarpe în limbaj științific, dar n-o mai întrebă : fata avea de lucru.

La farmacia următoare discuția fu purtată cam așa :

— Venin de șarpe aveți ?

— N-avem.

— Da' de primit, primiți ?

— Primim, însă cam rar.

— Da' în altă parte nu știți unde l-aș putea găsi ?

— Nu, nu știu unde l-ai putea găsi.

De răspuns, îi răspundea lui Maxim o femeie uscățivă, de vreo patruzeci de ani, cu un nas ascuțit și frunte îngustă. Pielea de pe frunte îi era atât de subțire și albă, încât aveai impresia că prin ea se întrezărește osul. Maxim gândi că pesemne femeii îi face plăcere să-i răspundă **„nu"**, „nu știu". Rămase cu ochii la ea.

— Ce mai dorești ? întrebă femeia.

— Unde aș putea găsi, totuși, veninul ăsta ? Oare nu există nicăieri în oraș ?

— Nu știu, răspunse ea din nou, cu un fel de stranie plăcere în glas.

Maxim nu se urni din loc.

— Altceva ? zise femeia. Stăteau amândoi mai deoparte, lumea din farmacie nu le auzea discuția.

— Da' de ce ești mata așa de slabă ? o întrebă el deodată. Nu-și ticluise dinainte întrebarea și nici nu știa de ce i-o pusese. Îl luase gura pe dinainte. Prea fusese urâcioasă femeia.

Luată prin surprindere, ea nu făcu decât să clipească mărunt din gene.

Maxim se întoarse și plecă.

„Acu' ce-i de făcut ?" gândi el.

Trecu astfel din farmacie în farmacie, dar cei de acolo, deși diferiți unul de altul, n-aveau pentru el decât un mereu același răspuns : „nu", „n-avem".

La una din farmacii, Maxim văzu dincolo de geamul tejghelei un tânăr cam de-o vârstă cu el.

— N-avem, îi zise tânărul.

— Da' nu știi cum îi zice la veninul ăsta în termeni științifici ? îl întrebă Maxim.

Tânărul crezu pesemne că are ocazia s-o facă „pe savantul". Asta, poate, de prea mult stat într-un loc.

— În termeni științifici ? schiță el un zâmbet. Păi, în rețetă cum scrie ? Așa cum scrie acolo, așa-i zice.

— N-am rețetă.

— Păi de ce-l mai cauți ? Așa poți să-mi ceri și apă vie.

— Zău ? Dacă n-am rețetă, nu mi se dă ? făcu Maxim, simțind cum l-apucă un fel de tremurici.

— Nu, tinere, nu ți se dă.

Acest „tinere", rostit pe un ton îngăduitor, puse capac la toate.

— Ce băiat deștept ești matale ! zise cu glas scăzut Maxim. Cum te-o fi făcut maică-ta așa deștept ?!...

Ieși în stradă și-și aprinse o țigară. În fața lui, de cealaltă parte a străzii, zări un oficiu poștal. Isprăvind din câteva fumuri țigara, intră acolo și-i trimise maică-sii o telegramă : „Expediat veninul de șarpe. *Maxim*".

„Întorc orașul pe dos, da' tot îl găsesc", își zise, revenind în stradă. I se părea acum că de-i va trimite maică-sii veninul acela de șarpe, durerea o va lăsa cât ai clipi.

Intrând la o farmacie mare, Maxim se îndreptă cu paşi hotărâţi spre o femeie trupeşă şi frumoasă, care arăta a fi mai binevoitoare decât celelalte.

— Îmi trebuie nişte venin de şarpe, îi zise.

— N-avem, răspunse femeia.

— Chemaţi-l atunci pe şeful dumneavoastră.

Femeia îl privi cu mirare.

— Pentru ce ?

— Vreau să discut ceva cu dâsul.

— La ce bun să-l chem ? Nu te poate ajuta cu nimic. Medicamentul ăsta nu-l avem.

Lui Maxim îi veni să-i trântească femeii o bădărănie, să-i zică o vorbă jignitoare. Şi asta nu pentru că nu găsise nici aici veninul de şarpe, ci pentru că toate femeile acelea îi ziceau „n-avem" cu atâta uşurinţă, cu atâta dezgustătoare seninătate.

— Vreau să vorbesc cu şeful ! repetă Maxim. Şi deodată adăugă cu o voce plângăreaţă : Ştiţi, mi-e mama bolnavă... Tonul cu care o spusese i se păru absolut lipsit de demnitate.

Femeia renunţă la tonul oficial.

— Zău că n-avem venin de şarpe. Ţi-o spun foarte serios. Pot să-ţi dau în schimb venin de albine. Ce are mama dumitale ? Sciatică ?

— Îhî.

— Ia-l pe ăsta de albine. Că nici nu-i nevoie totdeauna de celălalt.

— Bine. Daţi-mi. Lui Maxim încă-i mai era ruşine de tonul său plângăreţ. Da' o fi bun ca şi cel de şarpe ?

— Reţetă ai ?

— N-am.

— Şi-atunci ?

— Ce ?

— Păi dacă n-ai reţetă, nu pot să-ţi dau. N-am voie.

Maxim își pierdu cumpătul.

— Asta-i așa, o hârtiuță mică, nu ?

Femeia zâmbi.

— Da, da. Ți-o poate da un medic. Noi nu facem decât să...

— Dați-mi așa, fără rețetă... Zău. V-o aduc mâine. Vă rog...

— Nu pot, tinere. Nu pot.

Ajuns în stradă, Maxim se gândi multă vreme la ceea ce ar trebui să întreprindă. Chiar dacă avea să găsească la vreo farmacie veninul de șarpe, n-avea cum să-l cumpere, căci n-avea rețetă. Asta era clar. Prin urmare, trebuia mai întâi să și-o procure.

În drum spre casă, mai trecu pe la un oficiu poștal și-i expedie mamei o altă telegramă : „Venin de albine nu-ți trebuie ? *Maxim*".

A doua zi, la ora nouă dimineața, se duse la șantier, se învoi pe toată ziua și se duse la policlinică.

Într-o despărțitură albă, cu geamuri, era tăiat un ghișeu. Dincolo de ghișeu se afla o fată, albă și ea. Fata stătu o bună bucată de vreme să-i întocmească lui Maxim o fișă, apoi îi întinse un bon. Maxim văzu că bonul are numărul paisprezece, ora de primire fiind treisprezece treizeci.

— Mai devreme n-aveți ?

— Nu.

— Tovarășă dragă... Maxim își dădu seama că a început iar să vorbească pe un ton plângăreț, dar de oprit nu se mai putu opri. Tovarășă dragă, dă-mi te rog unu' dintr-alea, să pot intra mai devreme. Zău. Am mare nevoie.

Fără să se uite la el, fata răscoli teancul de bonuri, scoase unul de acolo și i-l întinse. Abia

atunci se uită la Maxim, iar lui i se păru că-i întrezărește pe chip o umbră de zâmbet.

„Draga de ea, gândi, mișcat. De-acum încolo poți să râzi cât poftești : bonul uite-l colea, la mine-n mână.“ Bonul acela, al doilea, purta numărul șase, ora de consultație fiind unsprezece fix.

În fața cabinetului ședeau, în așteptare, vreo zece persoane. Maxim se așeză lângă un bărbat mai în vârstă, ai cărui ochi exprimau atâta suferință, încât te făceau să-ți spui : „Orice-ar fi, tot în pământ ne ducem“.

„L-a răzbit boala“, gândi Maxim și, amintindu-și iar de maică-sa, stătu, nerăbdător, să-l aștepte pe doctor.

Veni și doctorul, un bărbat destul de tânăr. Curând, ieși din cabinet o femeie și întrebă :

— Cine-i numărul unu ?

Nu se ridică nimeni.

— Eu sunt, zise Maxim, simțind că o forță nevăzută îl ridică în picioare și-l duce spre ușa cabinetului.

— Zău ? Ai numărul unu ? întrebă omul lângă care se așezase.

— Da, răspunse Maxim și intră în cabinet. Era vesel și i se părea că fusese foarte isteț.

— Ce-i întrebă doctorul, fără să se uite la el.

— O rețetă, zise Maxim, așezându-se în dreptul mesei.

Doctorul părea morocănos, nu-și ridica ochii. „O fi tras zdravăn la măsea azi-noapte“, gândi Maxim.

— Ce fel de rețetă ? întrebă doctorul, umblând la hârtiile care zăceau pe masă.

— Vreau să cumpăr niște venin de șarpe.

— Da' ce te doare ? Doctorul își ridică, în fine, privirea.

— Nu mă doare nimic. E bolnavă maică-mea. Are sciatică. Doctorii i-au recomandat venin de șarpe.

— Și ?

— Și n-am rețetă. Or, fără ea, vă dați seama, nu mi-l dă nimeni. Maxim crezu că a explicat totul foarte limpede. Tocmai de aceea am și venit la dumneavoastră. Să-mi dați o rețetă.

Doctorul îl privi cu o anume curiozitate.

— Da' unde locuiește mama dumitale ?

— La țară. În ținutul Krasnoiarsk.

— Serios... Și zici că-ți trebuie o rețetă ?

— Da. Maxim se simți mai în largul lui : îi plăcuse de doctor.

Acesta îi aruncă sorei o privire.

— Păi dacă-ți trebuie, să ți-o dăm. Ce zici, Klavdia Nikolaevna ?

— Dați-i, bineînțeles.

Doctorul scrise rețeta.

— Să știi însă că așa ceva nu se prea găsește, zise el. Să te duci la farmacia douăzeci și șapte. Știi unde e ? E chiar în fața cinematografului „Priboi". Acolo s-ar putea să fie.

— Vă mulțumesc. Maxim îi strânse doctorului mâna și o zbughi afară din cabinet. Părea că plutește prin aer, atât îi era de mare bucuria.

Venin de șarpe nu era nici la farmacia douăzeci și șapte.

Maxim prezentase rețeta și-acum se uita cu răsuflarea întretăiată la farmacistul dinaintea lui.

— N-avem, zise acesta și clătină din cap.

— Cum n-aveți ?

— Așa. N-avem.

— Păi eu am venit cu rețeta... Uite colea rețeta.

— O văd.

— Ce faci dumneata cu mine, tataie ? rosti Maxim încet, cu disperare în glas. Eu am nevoie de veninul ăsta.

— N-avem, băiete, n-avem. De unde vrei să ţi-l scot ? Doar îţi spun clar : venin de şarpe n-avem.

Maxim ieşi în stradă, se sprijini cu spatele de un zid şi urmări maşinal chipurile trecătorilor. Aceştia se perindau pe dinaintea lui într-un torent nesfârşit. Maxim se tot uita la chipurile lor, dar nu le vedea pe nici unul.

Într-un târziu îi veni în minte o idee. Se depărtă brusc de zid şi porni spre centrul oraşului. Spre circ.

Acolo, îi ieşi în întâmpinare portarul.

— Pe cine căutaţi ?

— Pe Ignat Baikalov.

— E la repetiţie.

— Şi ce dacă ?

— Cum „ce dacă“ ? N-auzi că-i la repetiţie ! Portarul îi bară drumul.

— Ia mai lasă-mă cu chestii dintr-astea ! se înfurie Maxim, îl dădu la o parte pe bătrân şi intră înăuntru.

Ajunse în arena imensă şi pustie, unde paşii lui stârniră ecouri. Numai în mijlocul ei sta neclintit un ins cât toate zilele, ţinând pe umeri două fete graţioase ca nişte păpuşi. Ceva mai încolo, un tip zvârlea în aer mai multe farfurii. Maxim porni spre acesta.

— Unde l-aş putea găsi pe Baikalov ?

Omul prinse, una câte una, toate farfuriile.

— Poftim ?

— Ziceam, că-l caut pe Baikalov.

— E sus, la etaj. Da' pentru ce ?

— Așa... Suntem consăteni.

— Ia-o pe-acolo, pe scara aceea. Omul zvârli din nou farfuriile în aer.

Ignat se luase la trântă cu un mongol. Mongolul era o adevărată namilă.

— Hei, Ignat ! făcu Maxim.

Ignat se dădu jos de pe mongol.

— Maxime !... Hai noroc ! Ignat era năduşit : trânta îl înfierbântase. Ce-i cu tine ? Îşi trecu apoi palma peste coaste.

— Te-a căpiat ăsta, aşa-i ?

— Chiar că m-a căpiat. Are forţă-n el cât un taur, da' la trântă nu se pricepe.

— Şi poţi tu să-l înfrângi ?

— Vrei să-ţi arăt ?

— Nu, lasă. Am venit la tine c-o treabă. S-a-mbolnăvit maică-mea. Mi-a trimis o scrisoare. Trebuie să-i fac rost de nişte venin de şarpe. Am umblat tot oraşul, da' n-am găsit nicăieri. Poate că ai tu vreo cunoştinţă pe undeva ?... Poate cunoşti vreun doctor ?...

Ignat căzu pe gânduri.

— Naiba ştie... e greu de spus. Să fi venit şi tu mai din timp. Mâine să ştii că plec. Mă duc acasă.

— Acasă ?

— Aha.

— În concediu sau cum ?

— Aha.

Maxim îl privi cu invidie şi tristeţe.

— E grozav.

— Am să-ncerc astăzi să-ntreb pe cineva. Să-mi fi spus şi tu mai demult...

— Atunci n-aveam nevoie de venimul ăsta.

— Ai şi tu dreptate. Bine, întreb eu astăzi. Da' de promis, să ştii că nu pot să-ţi promit.

Maxim dădu din cap.

— E-n regulă. Dă-i bătaie mai departe. Mă duc și eu să mai caut.

Celălalt se simți jenat.

— Să știi că nu uit, Maxime. Poate-oi reuși.

— Pe-acasă cât ai de gând să stai ?

— Vreo două săptămâni. După aceea plecăm la Gagra.

— Poate treci și pe la maică-mea... Spune-i că-i trimit neapărat doctoria. Bine ?

— Cum să nu ! Și nu te pierde, mă, cu firea. Poate l-om găsi chiar azi.

— Poate. Salută-i pe-ai tăi din partea mea. De când n-ai mai fost pe-acasă ?

— De vreo cinci ani.

— Eu de doi. S-or fi schimbat toate pe-acolo...

— Așa zic și eu.

— Bine, dă-i bătaie.

Maxim ieși din clădirea circului și, cu aceeași hotărâre cu care pornise din dreptul farmaciei douăzeci și șapte, se îndreptă iar într-acolo.

Intrând înăuntru, se duse direct la farmacistul acela, bătrâior.

— Vreau să vorbesc cu șeful matale.

— Te rog, zise cu amabilitate farmacistul. Intră pe ușa aceea. E la el în birou.

Maxim se duse într-acolo.

În biroul șefului nu era nimeni. În față, se afla o altă ușă. Maxim o împinse și lovi pe cineva în spate.

— Imediat, se auzi de dincolo.

Maxim se așeză pe un scaun, hotărât să nu plece fără să capete veninul de șarpe.

Apoi, în încăpere intră un omuleț scund, cu mustăcioară, cu obrajii grăsulii, proaspăt bărbie-

riți. Era curățel, durduliu, să tot fi avut patruzeci de ani.

— Ce dorești ? întrebă el.

— Asta. Maxim îi întinse rețeta. Inima începu să-i bată cu atâta putere, încât simți un junghi în piept.

Responsabilul suci rețeta în mâini.

— Nu-nțeleg.

— Am nevoie de medicamentul ăsta. Maxim se strâmbă ușor, inima, într-adevăr, i-o luase razna.

— N-avem așa ceva.

— Da' mie-mi trebuie. Că mama trage să moară. Maxim îl privi pe celălalt, încercând să nu clipească : simți că ochii i s-au umplut de lacrimi.

— Și dacă n-avem, eu ce pot să fac ?

— Eu am nevoie, mă-nțelegi ? Și de aici nu mai plec ! Vă urăsc pe toți, canalii ce sunteți !

Responsabilul zâmbi.

— Treaba devine serioasă. N-am încotro. Se așeză în dreptul telefonului și, învârtind discul, îi tot arunca lui Maxim priviri pline de curiozitate. Maxim avusese timp să se șteargă la ochi și-acum se uita afară, pe fereastră. I se făcuse rușine. Îi părea rău că rostise fraza aceea, de la urmă.

— Alo ! făcu responsabilul. Dumneata ești, Vadim Petrovici ? Hai noroc ! Da, eu sunt. Spune-mi, ai cumva... Aici rosti un cuvânt de neînțeles. Cum ? N-ai ?

Lui Maxim îi stătu inima în loc.

— Da, îi trebuie aici... unui flăcăiaș... Ia vezi, poate găsești... E un băiat simpatic, vreau să-l ajut.

Maxim rămase cu ochii la responsabil. Acesta își țuguie nepăsător buzele : aștepta răspunsul.

— Zău ? Perfect, atunci îi spun să vină la dumneata. Ia zi cum o mai duci ? Aşa ? Da' ce zici de... Cum ? Ei, nu mai spune ! Pe cuvânt ?...

Urmă o discuţie de neînţeles : cineva făcuse o delapidare, fusese scos din muncă, urma să fie trimis în judecată... Maxim sta cu ochii în pământ, dându-şi seama că-l podidiseră lacrimile, dar nu mai putea face nimic : plângea şi gata. În ultimele două zile ostenise cumplit. Acum se ruga la Dumnezeu ca responsabilul să stea cât mai mult de vorbă la telefon : poate între timp lacrimile vor înceta să-i curgă ; altminteri i-ar veni să intre-n pământ de ruşine. Iar dacă ar încerca să se şteargă la ochi, responsabilul i-ar surprinde gestul şi şi-ar da seama îndată că l-a podidit plânsul...

„Prostule !" se mustră în gând. Totodată îşi dădu seama că l-a îndrăgit pe responsabilul ăsta cum nu îndrăgise pe nimeni în viaţa lui.

Omul puse receptorul în furcă şi se uită la Maxim. Acesta se încruntă, îşi trecu repede mâneca hainei peste ochi şi începu să se caute de ţigări. Responsabilul nu zise nimic, se apucă să scrie un bilețel, apoi se ridică în picioare. Maxim se ridică şi el.

— Asta-i adresa farmaciei... Să-ntrebi de Vadim Petrovici. Şi nu dispera, mama dumitale o să se facă bine...

— Vă mulţumesc, zise Maxim. I se pusese un nod în gât şi vorbele îi sunară ca un chiţăit. Îşi lăsă capul în piept şi porni spre uşă, fără, măcar, să dea mâna cu responsabilul.

„Of, că prost mai sunt !" îşi zicea cu ciudă. Se simţea foarte ruşinat.

A doua zi de dimineaţă, la Maxim intră în fugă Ignat. Aduse cu el larma şi răcoarea străzilor proaspăt stropite.

— Maxime !... Plec ! Ţi-am făcut rost de venin.

Maxim sări din pat.

— Unde pleci ?

— Acasă. Uite veninul...

— Păi am făcut rost şi eu. De-un flacon întreg.

— O să fie două flacoane. Las' că prinde bine.

— Pleci chiar acum ?

— Păi ! Rămâi cu bine ! Trec neapărat pe la maică-ta...

— Stai niţel. Viu şi eu să te conduc.

— Sunt cu un taxi...

— Mă-mbrac numaidecât.

— Hai. În doi timpi şi trei mişcări. Trenul plecă peste-un sfert de ceas. Nevastă-mea s-a şi-mbarcat. Cred că se dă acum de ceasul morţii...

— S-a şi urcat în tren ? Maxim sărea într-un picior prin odaie, încercând să şi-l vâre pe celălalt în cracul pantalonului.

— Păi sigur.

— O clipă, şi sunt gata. La vreo cofetărie n-am avea timp să oprim ? I-aş lua mamei nişte dulciuri.

— Eşti nebun ? urlă Ignat. Vrei să alerg în urma trenului ?

— Bine, bine...

Se repeziră în jos pe scări, urcară în taximetru.

— Ascultă, prietene ! i se adresă Ignat şoferului. Peste zece minute îmi pleacă trenul... Dă-i bătaie. Plătesc triplu.

Maşina se smuci din loc.

Soţia lui Ignat stătea în faţa vagonului. Până la plecare nu mai rămăsese decât un minut şi jumătate...

— Ignat... Dă-o dracului de treabă, îşi întâmpină ea soţul, gata-gata să plângă. Cât pe ce să dau valizele jos.

— Las' că totu-i în ordine ! făcu vesel Ignat. Pe curând, Maxime ! Suie, puicuţo, în vagon.

Trenul se puse în mişcare.

— Rămâi cu bine, Maxime !

Maxim merse pe lângă vagon.

— Auzi, Ignat ? Să-i spui mamei că s-ar putea să vin şi eu curând ! Nu uita, Ignat !

— Nu, nu-uu !

Maxim se opri.

Trenul luase viteză.

Maxim ajunse în fugă vagonul în care se afla Ignat şi-i strigă din nou :

— Ignat ! Să nu uiţi !

— Las' că-i spun !

Lumea de pe peron începuse să se împrăştie.

Maxim sta mereu şi se uita în urma trenului.

...Pe peron nu mai rămăsese aproape nimeni, dar Maxim nu se clintea din loc. Se uita întruna spre zarea către care plecase Ignat.

CIZMULIŢELE

Plecaseră la oraş după nişte piese de schimb... Serghei Duhanin văzu acolo, la unul din magazine, nişte cizmuliţe de damă. Şi-şi pierdu liniştea : îşi puse în gând să ia o pereche nevesti-sii. Măcar o dată în viaţă, cugetă el, se cade să-i fac un dar mai acătării. Mai ales că-i vorba şi de-un lucru frumos... Asemenea cizmuliţe nici măcar în vis n-a visat ea să poarte.

Serghei stătu îndelung cu ochii la cizmuliţe, apoi ciocăni vesel cu unghia în geamul tejghelei. Întrebă :

— Şi cât zici c-ar costa burlănaşele astea ?

— Care burlănașe ? nu-l pricepu vânzătoarea.

— Păi... cizmulițele.

— Auzi la el : burlănașe. Șaizeci și cinci de ruble.

Serghei fu cât pe-aci să zică cu glas tare : „Hătui !“ Mormăi :

— M-da... Cam pișcă.

Vânzătoarea îl privi cu dispreț. Ciudate ființe mai sunt și vânzătoarele astea : îți vând un chil din cel mai obișnuit mălai, dar cu o mină, de parcă ți-ar întoarce o datorie uitată.

Mă rog, dracu să le ia de vânzătoare. Cele șaizeci și cinci de ruble trebuincioase Serghei le avea. Avea chiar șaptezeci și cinci. Dar... Ieși în stradă, își aprinse o țigară și se așternu pe gânduri. Acu', vorbind cinstit, nu prea-s făcute cizmulițele astea pentru glodul de pe ulițele satului. Deși, bineînțeles, ea o să le păstreze ca pe ochii din cap... O dată pe lună dacă le-o încălța, să facă vreun drum cu ele. Și acela numai pe vreme uscată. În schimb, câtă bucurie pe ea ! A dracului de frumoasă ar fi clipa când el ar scoate cizmulițele din valijoară și i-ar spune : „Na, poartă-le“.

Serghei porni spre ghereta de lângă magazin și se așeză la rând, să ia niște bere.

Și-și închipui cum o să i se aprindă nevesti-sii ochii în cap când o vedea cizmulițele. Căci uneori e ca un copil : se bucură de-o trec și lacrimile. E-o femeie bună, ce mai la deal, la vale. Și-apoi, să trăiești cu alde noi, bărbații, meditâ el mai departe, îți trebuie răbdare și iar răbdare. Numai la băutura asta blestemată dac-ai sta să te gândești. Dar ăia micii, dar gospodăria !... Nu, că-s pe drept cuvânt de fier, de pot îndura atâtea. Tu, cum, necum, da' tot te mai răcorești uneori : îi tragi câte-o dușcă și parcă te simți mai ușurat, pe câtă vreme ele se-n-

vârtesc de dimineață până seara, ca niște mașinuțe dintr-alea cu arc.

Rândul înainta anevoie, oamenii cereau „repetir" la nesfârșit. Serghei rămânea cufundat în gânduri.

Desculță, ce-i drept, nu umblă, la ce bun s-o facem pe sărăcanii ? Umblă ca și altă lume din sat... Is frumoase, nimic de zis, cizmulițele, dar nu-s de buzunarul nostru. De le-oi aduce, tot ea o să sară cu gura. O să zică : la ce-mi trebuie, mă, niște cizme așa de scumpe ? Mai bine ai fi luat fetelor câte ceva, niște paltonașe, colo, nu vezi că vine iarna ?

Serghei luă, în sfârșit, două halbe de bere, se dădu deoparte și începu să soarbă încet, câte-o înghițitură. Și să cugete mai departe.

Uite-așa o duci — ai și împlinit patruzeci și cinci de ani — și tot gândești : nu-i nimic, o să am parte și eu cândva de-o viață mai bună, mai ușoară. Dar anii trec... Nici n-ai să prinzi de veste, când ai să te pomenești la buza gropceanului în care va fi să-ți odihnești ciolanele. Abia atunci ai să-ți dai seama că ai tot așteptat ceva întreaga viață. Și-ai să-ți spui : oare de ce dracu am stat să aștept, în loc să-mi fi îngăduit și eu bucuriile de care aș fi fost în stare ? Cum ar fi și-acum, de pildă : ai niște bani în buzunar, ai văzut niște cizmulițe mai aparte, fă-i, mă, o bucurie femeii ! Poate că nici n-ai să mai dai de-un prilej ca ăsta. Fetele doar nu ți-au ajuns încă la vârsta măritișului, s-or găsi și pentru ele niște încălțări să le poarte. Pe câtă vreme cizmulițele astea — poate că doar o dată în viață ai să...

Serghei reveni în magazin.

— Ia dă-mi-le să mă uit la ele, ceru el vânzătoarei.

— La ce să te uiți ?

— La cizmuliţe.

— Ce să vezi la ele ? Ce număr îţi trebuie ?

— Le văd aşa, după ochi. Numărul nu-l ştiu.

— Vine să cumpere şi nu le ştie numărul. Astea trebuie măsurate pe picior, că nu-s târlici.

— Văd şi eu că nu-s târlici. Se cunoaşte după cât costă, he-he...

— Păi d-aia nici n-ai la ce te uita.

— Şi dacă vreau să le cumpăr ?

— Cum să le cumperi, când nu le ştii numărul ?

— Ce-ţi pasă ? Vreau să mă uit.

— N-ai la ce să te uiţi. Dacă le-oi da aşa la care cum vine...

— Uite ce-i, scumpo, se înfurie Serghei, eu doar nu cer să-ţi văd matale chiloţii, că nici n-am nevoie să ţi-i văd. Eu îţi cer să-mi arăţi cizmuliţele care se află ici, sub sticlă.

— Dumneata să nu-mi fii mitocan, auzi ? Să nu-mi fii mitocan. Cum se aghezmuiesc ăştia, cum încep...

— Ce să înceapă ? Cine începe ? Mi-ai dat de la dumneata să beau, de-mi vorbeşti aşa ?

Vânzătoarea îi zvârli una din cizmuliţe. Serghei o luă, o suci în mâini, îi auzi pielea scârţâind, o bătu cu unghia peste talpa care lucea parcă ar fi fost dată cu lac, pe urmă îşi vârâ mâna înăuntru...

„O să doarmă piciorul în ea, nu alta", gândi cu bucurie.

— Şaizeci şi cinci fix ? întrebă.

Vânzătoarea îl privea tăcută, cu ciudă.

„O, Doamne ! se miră Serghei. Asta chiar c-a prins ură pe mine. Oare de ce ?"

— Le iau, spuse în grabă, pentru ca vânzătoarea să se mai îmblânzească niţel, că doar le cumpără, n-a stat s-o sâcâie aşa, de pomană. Dumitale îţi plătesc ori la casă ?

Vânzătoarea, continuând să-l privească țintă, rosti cu glas scăzut :

— La casă.

— Șaizeci și cinci fix, sau cu copeici ?

Vânzătoarea îl mai privea și acum : uitându-se la ea mai atent, Serghei îi zări, într-adevăr, în ochi o ură înverșunată și o cam băgă pe mânecă. Așeză tăcut cizmulița pe tejghea, apoi se duse la casă. „Ce-o fi cu ea ? E scrântită, de se-nfurie în halul ăsta ? Păi așa te stafidești, femeie, nu mai apuci bătrânețile."

Avu de plătit fix șaizeci și cinci de ruble. Fără copeici în plus. Îi întinse vânzătoarei bonul. Nu mai îndrăznea s-o privească în față, o privea cam la nivelul pieptului ei scofâlcit. „O fi bolnavă, săraca", gândi cu milă.

Dar vânzătoarea nu-i luă bonul. Serghei înălță privirea. Acum, în ochii vânzătoarei mai sticlea și o stranie satisfacție.

— Cizmulițele, te-aș ruga.

— La control, rosti ea cu glas pe jumătate.

— Unde vine asta ? o întrebă tot atât de încet Serghei, simțind că-ncepe s-o urască și el pe slăbănoaga dinaintea lui.

Vânzătoarea nu-i răspunse. Îl privi în tăcere.

— Unde-i controlul ? Ă ? Și Serghei îi zâmbi drept în față : Ci nu te mai zgâi așa la mine, iubito, nu te mai zgâi. Îs om însurat. Știu și eu că oricui îi pot cădea cu tronc... da' ce să-i faci ? Rabdă și dumneata, că nu-i nimic de făcut. Unde ziceai că-i controlul ăla ?

Vânzătoarea rămase cu gura căscată. La așa ceva nici că se așteptase.

Serghei porni să-i caute pe cei cu controlul.

„Ia te uită ! se miră şi el de ce fusese în stare. Ce m-o fi apucat ? Să batjocoresc în halul ăsta muierea ! Păi să nu mai facă atâta pe nebuna. Stă şi ţâfneşte din te miri ce."

Cei de la control îi dădură cizmuliţele şi Serghei porni către autobază, de unde avea să plece spre casă. (Veniseră cu maşinile lor : un mecanic şi alţi doi şoferi.)

Intrând în camera de serviciu, crezu că cei de acolo vor fi curioşi să afle ce-o fi în cutia pe care o adusese cu el. Nimeni însă nu-l băgă în seamă. Ca de obicei, se luaseră la harţă. Văzuseră pe stradă un popă tânăr şi-acum încercau să-şi dea cu părerea cam cât trebuia să primească el pe lună. Cel mai tare se agita Vitka Kibeakov, un ins ciupit de vărsat, cu nişte ochi mari şi trişti. Chiar atunci când răcnea ca acum, şi când — trebuie s-o recunoaştem — îi insulta pe cei din jur, ochii îi rămâneau la fel de trişti şi plini de înţelepciune, de parcă ar fi cătat cu o tristeţe lipsită de orice speranţă la el însuşi, la Vitka.

— Tu ştii că unul ca ăsta are „Volga" lui personală ?! continuă să urle Raşpel (Vitka era poreclit „Raşpel"). Ăştia şi când învaţă au bursă, o sută cincizeci de ruble. Pricepi ? Bur-să !

— Maşini personale au, ce-i drept, da' nu ăştia tinerii. Degeaba o ţii pe-a ta. Maşini au ăia... cum le zice ? Apostolii, ba nu apostolii... Ăia... cum le zice ?

— Aţi auzit, fraţilor ? Apostolii au „Volgi" personale ! Bă, hăbăuc e ăsta ! Apostol eşti tu, nătărăule !

— Bursa le e de o sută cincizeci de ruble ? Păi atunci cât trebuie să le fie salarul ?

— Da' tu crezi că aşa, pe degeaba, se lasă ei prigoniţi ? Uite-o ! De cinci sute de ruble ce-ai zice ?

— Ba ăştia trebuie să aibă credinţă în ei.

Serghei nu voia să intervină în sfada celorlalţi, deşi, la o adică, ar fi putut obiecta că cinci sute de ruble salariu pentru un popă tânăr i se pare a fi prea mult. Nu merita însă să discuţi despre asta tocmai acum. Serghei ar fi vrut să le arată celor de faţă cizmuliţele. Le scoase din cutie, le suci în mâini. Chiar acum o să uite de popii lor şi-o să tacă din gură. Ba uite că n-au tăcut. Au aruncat doar câte-o privire spre cizme şi-atât. Numai unul din ei a întins mâna : ia dă-mi-le să le văd şi eu. Serghei îi dădu una din ele. Şoferul (unul, străin) îi făcu să-i scârţâie pielea, o bătu cu unghia lui de fier peste talpă... Şi deodată îşi vârî laba murdară în puful acela moale, alb ca zăpada... în cizmuliţă. Serghei i-o smulse din mâini.

— Unde-ţi vâri, mă, lopata ?

Şoferul râse :

— Pentru cine-s ?

— I le-am luat nevesti-mii.

Abia în clipa aceea tăcură cu toţii.

— Cui, mă ? întrebă Raşpel.

— Lu' Klavka.

— Ia s-o văd şi eu.

Cizmuliţa trecu din mână în mână : încercară şi ceilalţi moliciunea carâmbului, ciocănură cu degetul talpa... Să vâre însă mâna înăuntru nu îndrăzni niciunul. Doar desfăceau carâmbul, cătând cu ochii în cuibul acela alb şi pufos. Unul chiar suflă acolo, el ştie de ce. Serghei se simţi cuprins de-o nemaiîncercată până atunci mândrie.

— Cât ai dat pe ele ?

— Şaizeci şi cinci de ruble.

Îl priviră toţi cu nedumerire. Serghei îşi cam pierdu cumpătul.

— Ai căpiat, mă ?

Serghei luă cizmulița din mâna lui Raşpel.

— Poftim ! exclamă acesta. Ce ziceți de el. Ne-a luat piuitul ! La ce-i trebuie, mă, aşa ceva ?

— Să le poarte.

Serghei ar fi vrut să rămână calm şi sigur pe sine, dar inima păru că începe să-i tresară în capul pieptului, iar în cap porni să-i sune, cam nelalocul ei, una şi aceeaşi frază : „Jumate sumă pentru scuter, jumate sumă pentru scuter". Deşi ştia prea bine că şaizeci şi cinci de ruble nu reprezintă chiar o jumătate din preţul unui scuter, gândul continua să-i zvâcnească cu încăpăţânare.

— Ea ţi-a dat poruncă să-i cumperi cizme dintr-astea ?

— Cum adică să-mi dea poruncă ? Am vrut eu să i le cumpăr.

— Unde să se ducă, mă, cu ele ? îl iscodiră cei-lalţi cu veselie. Glodul îi trece de genunchi, iar el dă şaizeci şi cinci de ruble pe mândreţea asta de cizme.

— Păi sunt de purtat iarna.

— Şi iarna unde să se ducă ?

— Tu nu vezi că-s făcute pentru alea de la oraş ? Cum o să intre piciorul lui Klavka în ele ? Nu-ţi dai seama ? Doar nasul dacă i-o intra în cizma asta !

— Ştii, barem, ce număr poartă ?

— Ia duceţi-vă, mă !... se oţărî în cele din urmă Serghei. Ce vă doare pe voi ?

Râseră.

— Păi ne pare rău, bre ! Doar n-ai găsit în drum banii ăştia.

— Eu i-am câştigat, eu îi dau. Pe ce mi-o trăzni prin minte. Şi mai lăsaţi-mă odată-n pace !

— Ţi-o fi spus, să-i iei nişte cizme de cauciuc...

Auzi la ei : cizme de cauciuc ! Serghei se înfurie de-a binelea.

— Mai bine ați vorbi de popa acela tânăr. Cât ziceați că primește pe lună ?

— Mai mult ca tine, poți să fii sigur.

— Ia te uită, mă, la ei... Fi-v-ar gura să vă fie ! Stați și numărați banii altora. Serghei se ridică în picioare. Altă treabă n-aveți ?

— Da' ție de ce-ți sare mustarul ? Ai făcut-o de oaie, lumea vrea să te lămurească. Și nu-i cazul să te enervezi...

— Nu mă enervez deloc. Da' ce rost are să-ți faci tu sânge rău pentru mine ?! Parcă le-aș fi plătit din banii tăi !...

— Păi nu pot răbda, mă, să văd omul prost. Îmi pare rău de el.

— Să-ți pară rău de tine. Auzi la el, milosul !...

Se mai sfădiră așa un timp, apoi o porniră spre casă.

Pe drum, cel care umplu paharul fu mecanicul (sta cu Serghei în cabină).

— Pentru ce ți-a dat ea banii ăștia ? Ți-a spus să-i iei altceva, așa-i ? îl întrebă el. O făcu din compasiune, fără pic de ironie.

Serghei îl stima pe mecanic, de aceea se abținu să-l înjure.

— Nu mi-a spus nimic, mormăi. Și hai să isprăvim discuția asta.

Acasă ajunseră pe înserat.

Serghei nu-și luă rămas bun de la nimeni... Nici nu merse laolaltă cu ceilalți, plecă de unul singur. Spre casă.

Klavdia și fetele se așezaseră să cineze.

— De ce-ai venit așa târziu ? îl întrebă Klavdia. De-acu' ziceam că rămâneți acolo peste noapte.

— Până le-am luat în primire, până le-am dus la autobază... Până le-au distribuit acolo pe raioane...

— Tăticule, nu ne-ai cumpărat nimic ? îl întrebă fata cea mare, Gruşa.

— Cum ? Mergând spre casă, hotărâse aşa : de-o face Klavka gălăgie, de i-o spune că-s prea scumpe, că-n loc de cizme ar fi trebuit să...

„Mă duc şi le arunc în fântână."

— Ba am cumpărat, zise.

Cele trei se-ntoarseră spre el. Căscară ochii. În aşa fel rostise acel „am cumpărat", încât îşi dădură seama că omul nu cumpărase un batic de patru ruble ori, să zicem, o maşină de tocat carne. De aceea se şi întoarseră... Rămaseră în aşteptare.

— Caută şi tu în valijoară, îi zise el femeii. Se aşeză pe-un scaun, îşi scoase pachetul de ţigări. Era atât de tulburat, că-ncepuseră să-i tremure mâinile.

Klavdia scoase cutia din valijoară, din cutie ieşiră la iveală cizmuliţele... La lumina becului electric se văzură şi mai frumoase. Ziceai că râd, nu alta. Fetele săriră în sus... Că vai, că aoleu...

— Măiculiţă ! Mi se taie picioarele !... Cui le-ai luat, omule ?

— Cui să le iau ? Ţie.

— Zău că mi se taie picioarele !... Klavdia se lăsă pe marginea patului, patul trosni... Cizmuliţa orăşenească porni cu îndrăzneală să încalţe piciorul cel vânjos, ţărănesc. Şi se-nţepeni. Serghei simţi cum îl trece un junghi prin inimă. Piciorul nu se ducea mai departe. Era prea îngust carâmbul.

— Ce număr ai luat ?

— Treizeci şi opt.

Nu, nu intră. Serghei se ridică, trase şi el de cizmuliţă. Degeaba.

— Şi-i a mea măsura...

— Uite-aici e necazul. La carâmb.

— Ce fel de picior oi avea, fir-ar să fie !
— Nu te repezi. Pune-ţi un ciorap mai subţirel.
— Care ciorap ? Tu nu vezi că nu intră ?
— M-da...
— Of-f ! Ce fel de picior oi avea şi eu, Doamne !
Avântul li se potoli.

— Of-f ! se căina Klavdia. Ce picior o mai fi şi ăsta ? Cât ai dat pe ele, omule ?

— Şaizeci şi cinci. Serghei îşi aprinse o ţigară. I se păru că nevastă-sa nu auzise preţul. Zic, şaizeci şi cinci de rublişoare, atâta m-au costat.

Klavdia se uită la cizmuliţă, îi mângâia maşinal carâmbul. Ochii i se umpluseră de lacrimi... Ba nu, auzise foarte bine...

— Naiba să-l ia de picior ! spuse din nou. O dată avusei şi eu parte... Of !

Junghiul îl săgetă din nou pe Serghei... Milă. Dragoste pe jumătate uitată. Atinse uşor mâna nevesti-sii care mai mângâia şi acum cizmuliţa. I-o strânse. Klavdia îi aruncă o privire... Ochii li se întâlniră. Klavdia zâmbi ruşinată, scuturâ din cap, aşa cum făcea mai demult, în tinereţe : cumva băieţeşte, ca un flăcău poznaş de la ei, de la ţară, şi totodată cu mândrie, cu demnitate.

— Tu, Gruşa, să ştii că al tău e norocul ! zise ea, întinzându-i fetei cizmuliţa. Încearc-o.

Fata rămase cu ochii la maică-sa.

— Hai ! făcu Serghei. Scuturâ şi el din cap. O isprăveşti bine p-a zecea, ale tale sunt.

Klavdia râse.

...Înainte de a se duce la culcare, Serghei avea obiceiul să se-aşeze pe un taburet scund la uşa bucătăriei, să-şi fumeze ultima ţigară din ziua aceea. Aşa făcu şi acum. Fuma gânditor, retrăia clipele legate de cumpărătura făcută, încerca să-i priceapă

tâlcul neașteptat și, după cum i se părea, profund. În suflet i se cuibărise o dulce împăcare. Ar fi fost păcat să-i tulbure cineva simțământul acela plăcut, clipele atât de rar gustate.

Klavdia făcea patul în odaie.

— Hai, vino... îl chemă într-un târziu. El nu-i răspunse. Înadins. Să vadă de i-o mai spune ceva.

— Sergunea ! îl chemă, alintându-l.

Serghei se ridică, stinse mucul țigării și se duse dincolo. În drum, zâmbi în sinea lui și clătină din cap... Dar de gândit nu gândi așa : „I-am luat cizmulițe și uite-o ce blândă s-a făcut". Nu, aici nu-i vorba de cizmulițe, firește. E vorba că...

Nu-i nimic. E bine.

VANKA TEPLEAȘIN

Vanka Tepleașin, bolnav de ulcer duodenal, se afla internat la spitalul sătesc. Se internase acolo de mai multă vreme. Într-o zi însă veni la spital un cetățean de la raion, medicul îl chemă pe Vanka la el în cabinet și, împreună cu cetățeanul acela, se apucară să-l sucească, să-l învârtească, să-l apese pe burtă, să-l ciocănească pe spate... Cei doi discutară apoi între ei și-n cele din urmă îi spuseră lui Vanka :

— Pleci la spitalul orășenesc ?

— Pentru ce ? îi întrebă, nedumerit, Vanka.

— Ca să stai acolo. Așa cum ai stat și aici. Uite... o să te trateze dumnealui, Serghei Nikolaevici.

Vanka se declară de acord.

La spitalul orășensc fu istalat cu tot confortul. Cei de-acolo începură să-i zică „bolnavul nostru tematic".

— Da' bolnavul tematic unde-i ? venea sora să întrebe.

— S-o fi dus să fumeze la toaletă, îi ziceau bolnavii. În altă parte unde să fie ?

— Iar s-a dus să fumeze ? Of, ce să ne mai facem cu tematicul ăsta !...

Lui Vanka însă spitalul orășenesc nu-i prea fu pe plac. Celor din salon avu timp să le istorisească mai toate pățaniile prin care trecuse : cum a fost cât pe ce să i se ridice carnetul de șofer, cum a nimerit altcândva cu mașina în apă, de-a fost gata-gata să se înece...

— Gheața o și vedeam în fața mașinii, cum se cocoșează : ca o movilă. Deschid portiera, măresc nițeluș viteza. Când colo, simt deodată că mă duc în jos ! Povestind, Vanka se grăbea, sărea de la una la alta, gesticula. Simt că mă duc în jos !... Exact ca dup-o movilă — Apa — jart ! în parbriz. Mă reped să deschid portiera, portiera înțepenită. O lovise rău un sloi. Văd că mă duc la fund. Apa-n cabină — să-noți, nu alta. Mă reped atunci la ailaltă portieră, ies afară, mă uit în juru' meu...

— Ei, asta-i... Parcă ai fi nimerit la o baie de aburi : „ies afară, mă uit în juru' meu"... Mai lasă-te de iordane.

Vanka, stând în patul lui, își holbă ochii plini de sinceritate.

— Iordane ?! Câteva clipe nici nu găsi cuvântul potrivit. Păi eu... Auzi vorbă ! Păi astea-s iordane ? Eu...

Și-ntr-adevăr, doar o dată dacă te uitai la el, îți și ziceai că băiatul acela nici nu s-o fi pricepând să

tragă o minciună. Căci şi pentru aşa ceva îţi trebuie o anume iscusinţă.

— Zi mai departe, Vania. Nu-i băga în seamă.

— Păi m-am uitat în sus : văd o gaură albastră. Era copca aia, pe unde spărsesem eu gheaţa... Am pornit înot într-acolo.

— Da, cât ai stat, bre, sub apă ?

— De unde vrei să ştiu ? N-oi fi stat mult. Asta când povesteşti pare că durează. Mai ales că te şi-ntrerupe lumea...

— Zi-i, zi-i.

— Am scos capu' din apă... Văd nişte cetăţeni venind în fugă. M-au băgat rapid la unu' în casă...

— Şi dă-i cu votcă ?

— Ba nu. Întâi m-au frecţionat cu odicolon. O săptămână-ntreagă am mirosit a „Garoafă roşie". Abia după aia au dat fuga să-mi aducă votcă.

...Apoi, pe nesimţite, Vanka s-a pomenit tânjind. Sta ore întregi la fereastră şi se uita cum îşi duce traiul strada aceea, străină de cugetul şi de inima lui. Ciudat şi-l ducea : toată lumea striga, se agita, dar nimeni parcă nu-l auzea pe celălalt. Grăbiţi, oamenii alergau după treburile lor, dar pentru că de sus arătau cu toţii la fel, ai fi zis că, de fapt, nu se-ndreaptă nicăieri, că totul nu-i decât o ciudată fugă pe loc. Şi astfel, Vanka se obişnui curând doar să lunece cu privirea peste oameni şi peste maşini. Se mai întâmpla să treacă pe-acolo, frângându-se din mijloc, câte-o fetişcană cu o fustiţă pe ea, şi-atunci Vanka o urmărea lung cu privirea. În rest, totul rămânea ca şi mai înainte. Curând, îşi dădu seama că-l cuprinde urâtul. Se simţi însingurat.

Mare îi fu însă mirarea şi bucuria când, într-una din zile, o zări, fără veste, în lumea aceea a străzii, pe maică-sa... Bătrâna traversa cu băgare de seamă,

se uita cu teamă împrejur. Draga de ea ! Uite că i-a trecut prin minte să vină, să-l vadă !

— Vine mama ! strigă el cu bucurie.

Atât de neașteptat îi fu strigătul, atât de spontan dăduse glas bucuria omului, încât cei din salon izbucniră în râs.

— Unde-o vezi, Vanea ?

— Uite-o colo ! E-aceea cu sacoșa în mână ! Vanka se plecă peste pervaz și strigă răsunător : Ma-mă !

— Du-te jos, la poartă, îl sfătui unul din bolnavi. Că s-ar putea să nu-i dea drumul : azi nu-i zi de vizită.

— Ba o să-i dea. O să le spună că-i venită de la țară...

— Vezi să nu-i dea ! Dacă-i ăla slabu, cu ochii roșii acolo, nu-i dă drumul, să-l tai.

Vanka ieși în fugă din salon.

Jos, la poartă, maică-sa se și afla lângă slabul acela cu ochii roșii și se ruga de el. Slabul nici măcar n-o băga în seamă.

— E mama mea ! îi striga Vanka încă înainte de a ajunge în dreptul lui. A venit la mine !

— Nu-i voie decât miercurea, sâmbăta și duminica, glăsui cu o voce lipsită de expresie cel cu ochii roșii.

Mama se bucură și ea, zărindu-l pe Vanka, ba chiar porni spre el, dar cel cu ochii roșii i se puse în drum.

— Înapoi.

— Nu vezi c-a venit la mine ? îi strigă Vanka. Ce ai ?

— Numai miercurea, sâmbăta și duminica, croncăni din nou portarul sau cum s-or mai fi numind ăștia.

— Păi n-am ştiut, făcu bătrâna, că-s venită de la ţară... N-am ştiut, tovarăşe. Doar să şed cu el oleacă, undeva pe-o băncuţă...

Vanka îşi dădu seama atunci, pentru prima oară — căci faptul îi atrase atenţia — cât de jalnic se făcu deodată glasul maică-sii, ba parcă se şi învăţase cu glasul acela, se deprinsese cu el, şi cât de repede se petrecuse acest lucru... I se făcu ruşine că ea se roagă de portar cu atâta umilinţă. Îi porunci să tacă :

— Mai taci, mamă.

— Păi vreau să-l lămuresc pe tovarăşu'... Asta vreau.

— Mai taci ! îi zise din nou Vanka. Tovarăşe ! i se adresă el politicos şi cu demnitate portarului, dar acesta nici măcar nu se uită la el. Tovarăşe ! ridică tonul Vanka. Doar cu dumneata vorbesc.

— Vanea, rosti pe un ton grijuliu mama, ştiind că feciorul ei poate nici una, nici două, să scape caii la vale.

Cel cu ochii roşii continua să aibă aceeaşi privire indiferentă, ca şi când nu i s-ar fi aflat nimeni în preajmă şi nu s-ar fi rugat nimeni de el dintr-o parte şi alta.

— Hai să ne-aşezăm uite-acolo, zise Vanka, încercând din răsputeri să rămână calm, şi-i arătă mamei o bancă aflată în spatele portarului. Şi trecu îndată pe lângă acesta.

— În-napoi, făcu portarul, chiar cu un fel de silă în glas. Şi încercă să-l prindă pe Vanka de mânecă.

Vanka parcă s-ar fi aşteptat la aşa ceva. De-abia îl atinse cel cu ochii roşii, că-i şi dădu cu un gest brusc braţul la o parte şi, albindu-se de astă dată la faţă, dar cu o voce încă potolită, îi zise din nou maică-sii.

— Uite colo, pe banca aceea.

Se aştepta însă şi la ceea ce avea să urmeze : să-l prindă, adică, cel cu ochii roşii de spate. Şi acesta îl prinse, într-adevăr. De gulerul dungat al pijamalei. Şi îl trase cu putere înapoi. Vanka însă îl apucă de mână şi i-o strânse cu atâta putere, încât cel cu ochii roşii îşi strâmbă gura.

— Dacă-ţi mai dai o dată drumul la mână, făcu Vanka privindu-l ţintă şi negăsind pe loc nişte vorbe mai tari, să ştii că... să ştiţi că o să avem amândoi o discuţie foarte serioasă.

— Vanea, făcu aproape cu lacrimi în ochi mama. O, Doamne, Doamne...

— Şezi, îi spuse el cu o voce uşor răguşită. Şezi uite ici. Ia spune, cum o mai duceţi ?...

Pentru o clipă, cel cu ochii roşii rămase uluit, apoi se puse în mişcare şi dădu alarmă.

— Evstigneev ! Lizaveta Sergheevna ! răcni el. Veniţi fuga ! Aici e acte abuzive ! Şi, desfăcându-şi larg braţele, ca şi când ar fi trebuit să prindă un nebun furios, se repezi spre Vanka. Acesta însă şedea nemişcat pe bancă, doar se încordase din tot trupul şi se uita de jos în sus spre portar. Şi sub privirea lui, cel cu ochii roşii îşi încetini paşii şi se opri. Întoarse însă capul şi răcni din nou : Evstigneev !

Din încăperea alăturată ieşi în fugă Evstigneev, un ins cu trupul pătrat, îmbrăcat într-un halat alb şi cu o chiflă în mână.

— Ce-i ? făcu el, neînţelegând unde se petrec actele abuzive, şi cine e cel care le săvârşeşte.

— Vino fuga ! răcni cel cu ochii roşii. Şi, desfăcându-şi braţele, se şi năpusti asupra lui Vanka.

Vanka îl întâmpină... Portarul zbură spre perete. În clipa următoare însă, Evstigneev observă şi el, în fine, „actul abuziv“ şi se repezi spre Vanka.

...Nu izbutiră să pună mâna pe el... Vanka n-o luă la fugă, dar nici nu se lăsă prins, deşi Evstigneev acela era un bărbat vânjos şi, împreună cu celălalt, se căzniră din răsputeri s-o facă, ba încă Vanka îşi dădu silinţa să nici nu prea zboare pe sus scaunele şi mescioarele. Totuşi n-avu încotro şi mescioara portarului săgetă prin aer, iar cana cu apă care se afla pe ea căzu jos şi se sparse. Se iscară ţipete, gălăgie... Veniră în goană o sumedenie de halate albe. Veni şi Serghei Nikolaevici, medicul lui Vanka... Abia izbutiră să-i potolească pe Evstigneev şi pe cel cu ochii roşii. Vanka fu dus la salon. Însuşi Serghei Nikolaevici îl duse acolo. Era tare necăjit.

— Ce-ai făcut, măi Ivane ?...

Vanka însă, dimpotrivă, se linişti cu totul. Îşi dădu seama limpede că trebuie să plece numaidecât acasă. Ba chiar îi spuse şi maică-sii să-l aştepte la poartă.

— De ce naiba ţi-ai pus tu mintea cu el ? nu izbutea să priceapă Serghei Nikolaevici, un om încă tânăr. Vanka avea pentru el o stimă deosebită.

— Păi că n-a lăsat-o pe mama să intre.

— Să-mi fi spus mie şi rezolvam eu totul. Hai, du-te în salon. Ţi-o trimit îndată.

— Nu e cazul. Acuşi plecăm acasă.

— Cum acasă ? Ce vorbă-i asta ?

Vanka rămase însă neînduplecat, fapt pe care nu şi-l putea explica nici lui însuşi. Se şi liniştise tocmai pentru că-şi spusese că va pleca acasă. Serghei Nikolaevici încercă să-l înduplece, aducându-l în micul său cabinet. Ba chiar îi spuse cam aşa :

— Cât despre maică-ta, poate să stea la mine. Vreo trei zile. Sau cât pofteşte. Că eu am loc destul. Cu tine să ştii că n-am dus treaba la capăt. Pricepi ? Pur şi simplu mă tragi pe sfoară. Nu-i mai

băga în seamă pe proştii ăia. Ce le putem face ? Mama o să vină în fiecare zi pe la tine.

— Nu, spuse Vanka. Îşi aminti din nou cu câtă umilinţă se rugase maică-sa de cel cu ochii roşii... Nu. Nu mai staruiţi.

— Să ştii că nu-ţi fac bilet de ieşire.

— Am să sar pe fereastră... Plec la noapte aşa cum sunt : în pijama...

— O-of ! mormăi, necăjit, Serghei Nikolaevici. N-are, măi, nici un rost...

— Nu-i nimic. Vanka se şi înveselise. Doar că-i părea rău niţel că doctorul acela al lui... s-a necăjit aşa de tare. O să găsiţi pe-altcineva cu ulcer... Doar e şi ăla de lângă geam, roşcatul, are şi el ulcer.

— Nu-i vorba de asta. Zic că n-are rost să faci aşa ceva.

— Ba nu. Vanka se simţea din ce în ce mai uşurat. Vă rog să nu vă supăraţi.

— Cum vrei... Serghei Nikolaevici era totuşi foarte necăjit. Nici ca să te ţin aşa, cu sila, nu fac mare lucru. Poate că te răzgândeşti ?... Mai stai niţel, îţi vii şi tu în fire...

— Nu. M-am hotărât.

Şi Vanka porni în goană spre salon, să-şi strângă cele câteva lucruşoare pe care le avea acolo.

Bolnavii săriră la el cu gura :

— Prostule ! Mai bine te-ai duce să...

— Ăştia de-aici te-ar fi vindecat. Serghei Nikolaevici ar fi dus treaba la capăt.

Nu izbuteau deloc să priceapă oamenii aceia că în curând el, împreună cu maică-sa, se vor sui în autobuz şi nici într-un ceas de vreme vor ajunge acasă. Nu izbuteau s-o priceapă şi basta.

— Din cauza unui prost să nu-ţi refaci tu sănătatea. Vai de capu' tău.

— Trebuie să fim oameni, rosti Vanka pe un ton răzbunător și calm totodată, poate chiar solemn. Clar ?

— Clar, clar... Degeaba te pripești, degeaba.

— Mai bine i-ai fi băgat v'o cincizeci de copeici în labă ăluia cu ochii roșii și-ar fi fost totu' în regulă.

Vanka își luă, vesel, rămas bun de la toată lumea, le ură tuturor sănătate și, cu sufletul ușurat, se repezi în jos, pe scară.

Ajuns jos, la subsol, se duse să-și ia în primire hainele. Omul care le elibera era chiar Evstigneev, cel de adineaori. Văzându-l pe Vanka, se uită la el fără urmă de supărare, ba chiar îi spuse cu părere de rău :

— Te-au dat afară ? Păi vezi...

Câteva clipe mai târziu, aducându-i lui Vanka hainele, se aplecă spre urechea lui și-i spuse încet, cu un reproș întârziat :

— Să-i fi dat vreo cincizeci de copeici și gata socoteala : nu mai ieșea nici un fel de scandal. Of, tinerețe, tinerețe... Nu puteai și tu să te gândești ?

— Trebuie să fim oameni, nu să umblăm după ciubucuri, spuse din nou, cu multă gravitate, Vanka. Aici însă, la subsol, printre mulțimea aceea de cuiere, în norul înecăcios de naftalină, fraza își pierdu din solemnitate. Evstigneev nici n-o băgă în seamă.

— Or fi astea ghetele ? Îs ale tale ?

— Ale mele.

— Nici nu te-ai făcut bine și-ai și plecat...

— Las' că mă tratez acasă.

— Aca-asă ! Vezi să nu te tratezi...

— Hai noroc și alta-n loc ! îi zise Vanka.

— Să fii sănătos. Vorbește și tu cu doctoru'... poate mai rămâi. N-avea rost să te iei la harță cu prostu' ăla.

Vanka nu mai stătu să-i explice lui Evstigneev situația : era grăbit să ajungă la maică-sa, care, de bună seamă, ședea acum și plângea lângă ăla cu ochii roșii.

Într-adevăr, așa era. Bătrâna ședea pe bancă, în spatele portarului, și-și ștergea lacrimile cu colțul broboadei. Cel cu ochii roșii sta în picioare în dreptul mescioarei sale și privea în lungul coridorului : într-o parte și-n alta. Sta drept ca un băț. Vanka nici nu-l zări bine, că inima îi și începu să bată cu putere. Își încetini pașii, gândindu-se că ar trebui să-i zică ceva, măcar acum, la plecare. Să găsească pentru el o vorbă mai tare. Dar, ca un făcut, nu-i venea nimic în minte.

— Să fii sănătos ! îi zise în cele din urmă. Cârligosule !

Insul cu ochii roșii clipi, luat pe neașteptate, dar nu întoarse capul : continuă să privească în lungul teritoriului pe care-l păzea.

Vanka îi luă maică-sii sacoșa din mâini și coborâră amândoi treptele acelui spital mult lăudat, unde, după cum se zvonea, mai că și boala canceroasă puteai să ți-o vindeci.

— Nu mai plânge, îi zise Vanka maică-sii. De ce să plângi ?

— Văz că nicăieri, băiatu' mamii, nu ești în stare, nu-ș' de ce, să prinzi rădăcini, își exprimă bătrâna gândul amar. Doar și atunci, la profesională...

— Bine, bine !... Mai dă-i încolo cu profesionala lor... Și-ți mai spun ceva : să nu te mai rogi de nimeni, așa cum te-ai rugat adineaori de ăsta, cu

ochii de iepure. Să nu te rogi niciodată de nimeni. Clar ?

— D-apoi poţi răzbi dacă nu te rogi ?!

— Păi... nici aşa nu se poate. Mi-e ruşine mie când te văd.

— Ţi-e ruşine... Uite acuşi o să trebuiască să fac rost de nişte hârtii, ca să mă scoată şi pe mine la pensie. Dacă nu te rogi de unu' şi de altu', faci v'o treabă ?

— Bine, bine... Pe mama nu prea puteai s-o convingi cu una, cu două. Ce mai e nou pe-acasă ?

— Nimic. Te internezi iar la noi, la spital ?

— Oi vedea, zise Vanka. Mă simt şi aşa mai bine.

Curând ajunseră la gară, se suiră în autobuz şi plecară spre casă.

LA TAIFAS SUB CLAR DE LUNĂ

Maria Selezneva lucrase la o grădiniţă de copii, dar într-o zi i s-au găsit nu ştiu ce fel de bacili şi i s-a spus că trebuie să se recalifice.

— Încotro să mă mai recalific, maică ? făcuse cu amărăciune bătrâna, căreia până la vârsta pensionării nu-i mai rămăsese decât vreun an şi jumătate. Îi lesne de spus : recalifică-te... Da' pot eu oare să plec aşa, pe nepusă masă ? Îndemnul acela, „să te recalifici", ea crezuse c-ar proveni de la cuvântul „cale" şi-ar însemna „s-o iei la drum undeva, în altă localitate".

A făcut lumea haz de ea şi-n cele din urmă i s-a propus să intre paznic la magazinul sătesc. Maria a stat niţeluş pe gânduri, apoi s-a învoit.

Şi-a început să facă de pază la magazin.

Şi-n fiecare noapte s-a înnădit să vină la ea bătrânul Baev. Baev ăsta îşi făcuse veacul pe la tot soiul de cancelarii — ba la sovietul sătesc, ba la centrul de colectare a blănurilor, ba la cancelaria colhozului — mânuind pretutindeni bilele acelea de lemn pe sârmele abacurilor : dacă le-ai fi pus grămadă pe toate câte le vânturase el de-a lungul anilor, ar fi ieşit fără îndoială o movilă cât ditamai casa. El, în schimb, era un omuleţ prizărit, nu încerca niciodată să iasă-n frunte, nu făcuse în viaţă nici o prostie mai gogonată, dar nici un lucru din cale-afară de deştept. Şi uite-aşa, cu pasul lui nici prea întins, nici prea domol, străbătuse o cale de şaizeci şi trei de ani, apoi, vorba ceea : la revedere şi n-am cuvinte. Între timp îşi crescuse copiii — două fete şi-un băiat — îşi înălţase şi-o casă pe cinste, cu patru odăi... Când se dumiri lumea mai bine, îşi zise că Baev ăsta n-a fost chiar un om prost. De dus, a dus-o destul de bine, şi-a înjghebat o gospodărie acătării şi toate i-au mers din plin. Auzind asemenea păreri, Baev îşi zise până la urmă că o fi, într-adevăr, un om cu cap şi, de-atunci, stând cu câte cineva de vorbă, începu să dea de înţeles cum că ar fi un bărbat foarte deştept. De fapt, nu-i plăcuse niciodată să aibă de-a face cu deştepţi dintr-ăştia, nu li se împotrivise niciodată, le accepta în mod paşnic superioritatea de orice fel ar fi fost ea să fie, dar iată că acum, având undeva, în străfundul conştiinţei sale, ideea că nu mai e primejdios s-o facă, o luă şi el pe urmele lor şi căută cu multă stăruinţă să-i convingă pe toţi că-i pe drept cuvând de-o înţelepciune rară.

În ultima vreme Baev era chinuit de insomnii şi se înnădise să vină la Maria, cea care făcea de pază la magazin, ca să mai stea cu ea la taclale.

Noaptea, Maria şedea la frizerie, adică într-o căscioară unde în timpul zilei lucrau frizerii, noaptea venind să şadă acolo Maria. Prin fereastra ce-o avea în faţă putea să vadă bine toată clădirea magazinului.

În căsuţa aceea, a frizeriei, plutea o mireasmă stătută, înţepătoare, de colonie, era cald şi cumva foarte plăcut. Şi nici nu-ţi era frică. Întreaga piaţetă dintre magazin şi frizerie era scăldată în lumină : nopţile începuseră a fi pe atunci cu lună plină. Erau nişte nopţi de-o mare frumuseţe : luna parcă o cobora cineva cu frânghia, atât părea de mare şi apropiată. Ziua, omătul începuse să se mai topească, dar odată cu căderea nopţii totul se făcea ca de sticlă şi, în lumina aceea albastră, revărsată cu dărnicie, sclipea orbitor, de parcă nici n-ar fi fost aievea.

Cei din căsuţă nu aprindeau becul şi pe pereţi porneau să joace pete de lumină, venind de la gura încinsă a sobei. Pâlpâirile acelea fugare, tremurătoare, se împleteau între ele, se despleteau şi se legănau întruna. Era nespus de plăcut să stai de taină acolo, în universul acela mic, legănător, dându-ţi seama cu bucurie că dincolo de fereastră viaţa îşi desfăşoară marele necuprins şi că eşti şi tu o părticică a acestuia. Şi că mâine va fi o nouă zi, iar tu vei fi şi-atunci de faţă şi poate că vei avea parte de ceva frumos. Căci dacă eşti deştept şi ştii să trăieşti, te poţi aştepta, firește, şi la lucruri frumoase.

— Că oamenii ce fac : trăiesc numai pentru ziua de azi, se pornea să filozofeze Baev. Or, viaţa trebuie să ţi-o gândeşti de la un cap la altul. Să-i întocmeşti, ca să zic aşa, devizul... Baev făcea o mină plină de înţeles, cu care prilej buza de sus i se ducea undeva, spre nas, iar ochii i se îngustau,

ajungând ca două crăpături, încât te aşteptai din clipă în clipă să zică : „ţe vlei, nene ?“ Devizul ! repeta el. Se-apucă oare un gospodar înţelept să-şi înalţe casa, fără a socoti dinainte de câte şi de ce fel de materiale dispune ? În treburile contabiliceşti, asta se cheamă deviz. Că se-ntâmplă şi-aşa : se-apucă unul să-şi dureze casă cu patru camere, vrea, chipurile, să aibă spaţiu, da' minte nu-i ajunge decât pentru o chichineaţă cu două odăiţe, ba chiar şi pentru aia de-abia, de-abia. Îşi iroseşte dumnealui puterile pân-la treizeci de ani, ţipă, face gălăgie, da' după aia — sufletu'.

Maria dădea din cap, ca şi când ar fi spus : ai dreptate, ai dreptate. Părea, într-adevăr, că Baev, om deştept fiind, n-a stat să-şi irosească şi el puterile prin toate cancelariile prin care trecuse, ci şi le-a păstrat cu grijă deosebită, căci mai arăta şi astăzi rotunjor la faţă, durduliu, gata să-şi prelungească cel puţin cu douăzeci de ani viaţa, căreia i-o fi făcut din timp acel deviz despre care vorbise.

— Prea sunt repeziţi dumnealor ! Uite, de pildă, eram internat odată la spitalul orăşenesc... Mă dusese acolo unul, Neverov, a lucrat la noi pe timpul războiului ca preşedinte al comitetului executiv. Îţi mai aduci aminte de el ?

— Nu-mi aduc aminte. Că s-au perindat mulţi pe-acolo.

— Neverov îi zicea, Vasili Ilici. Să vezi ce-a păţit omul. Nu-şi făcuse planul la colectarea laptelui şi vorba ceea... îi venea să se spânzure. Intru într-una din zile la el în birou şi-i zic : „Vrei să te-nvăţ, Vasili Ilici, cum s-o scoţi la capăt ?“ „Ia zi“, el de colo. „Spune-mi, zic, mai au de adus ceva lapte colhoznicii ?“ „Aproape că nu mai au, zice. Da' de ce ?“ Zic : „Mai întâi verifică bine dacă mai au sau nu mai au“.

— Of, ce de lapte am cărat şi eu pe-atunci ! îşi aminti Maria. Mulgeam în câte-o zi vaca şi duceam totul la colectare. Le turnam doar câte-o cană la copii, restul îl duceam tot. Că erau şi nişte planuri pe vremea aia... de-ţi făceau silă, nu alta !

— Stai să vezi mai departe ! făcu Baev, înviorat de amintirea isteţimii sale de odinioară. „Au adus, zic, tot laptele ? Sau nu ?“ Neverov o strigă de îndată pe secretară. „Adă-mi, zice, scriptele“. Ne-am uitat în ele : adusese lumea aproape tot, nu mai rămăsese de adus decât o cantitate mică. „Poftim, zice, nu mai au de-adus aproape nimic.“ „Bun, îi zic eu, hai acu : să stăm să ne gândim. Până la cifra din plan mai lipsesc atâţia litri — acu' nu mai ţin minte câţi anume. Este ? Iar colhoznicii au adus aproape tot. Se pune, deci, întrebarea : de unde mai luăm restul de lapte ?“ „Haide, zice el, şi nu mă mai... vorba aia, la cap. Spune ce ai de spus.“ Avea ăsta o gură spurcată, ce nu s-a pomenit. Pun atunci mâna pe abac şi zic : hai şi-om face o socoteală... Să zicem că dumneata, de pildă, i se adresă el Mariei, ai de predat la colectare cinci sute de litri. Făcu un gest, ca şi când ar fi mişcat cinci bile la un abac închipuit şi se uită la ea cu răbdare şi îngăduinţă. Pricepi ? Asta în cazul când procentul de grăsime al laptelui pe care-l dă vaca dumitale este, să zicem, egal cu atâta. Baev mai mişcă vreo câteva bile închipuite, ceva mai sus faţă de cele dintâi. Se constată însă că acest procent e mai scăzut decât ar fi trebuit să fie pentru cei cinci sute de litri. Pricepi ? Şi-n cazul ăsta, dumneata trebuie să aduci în total nu cinci sute, ci, să zicem, cinci sute şaptezeci şi cinci de litri. Ai priceput cum stă treaba ?

Maria încă nu pricepuse.

— Uite-așa a făcut și el : s-a holbat la mine. Adica, nu pricep și pace. Păi, zic, scade de la toți câte-o unitate din procentul de grăsime și-o să obții o cantitate de lapte în plus. Laptele ăsta îl treci ca fiind colectat de la colhoznici. Că, zic, lapte să fie : în scripte poți să-l treci cum îți vine mai la îndemână. Măi ce bucurie l-a apucat ! Cere-mi, zice, orice dorești ! Păi, zic, doresc să mă duci la spitalul orășenesc, să mai stau și eu oleacă la pat. Și m-a dus omul.

Maria tot nu putea să priceapă cum au scos-o ei la capăt cu colectările.

— Of, Doamne ! făcu Baev. Uite, îți mai spun o dată. Să zicem că dumneata ți-ai dus cei cinci sute de litri, iar după câteva zile ăia îți spun : să știi, cetățeană Selezneva, că mai ai de adus șaptezeci și cinci. Dumneata de colo : păi cum așa ? Iar ăla, unul ca mine, cu abacul în mână, îți zice : păi să calculăm împreună... A apărut, zice, o greșeală la procentul de grăsime, n-a făcut un funcționar de-al nostru socoteala cum trebuie... Mă rog, cum necum, da' eu am ajuns la spital. Pe ăi de la țară nici acum nu-i prea primește, da' pe mine m-au primit. Și-ncă în ce perioadă !

— Da' pentru ce ? Te-mbolnăviseși ?

— Cum să-ți spun... Nu mă-mbolnăvisem. Ce-i drept, aveam și pe-atunci un defect la ochi. Aproape că orbisem. D-aia nu m-au luat nici la război. Da' nu pentru asta m-am dus la spital, ci pentru că... cum să spun... Aveam chef să stau și eu internat la spitalul ăla orășenesc. Țin minte că mai eram încă tânăr când îmi încolțise ideea asta în minte : cum să fac să mă internez la spital ? Și uite că nimerisem ocazia. M-da. Am venit, în fine, acolo, m-au dus la pat, totul curățel, cearșafuri, una, alta,

lângă pat o noptieră... În salon mai erau alți cinci hadamaci, fiecare cu câte ceva : unul știu că era cu mâna, altul cu capul bandajat, mai era și-un tractorist de-avea tot spatele ars : luase foc pe undeva niște benzină și se nimerise și el acolo. Bu-un. În ordine, zic, uite că dorința mi-e pe cale să se-mplinească.

— Adică cum ? Doar să stai la pat și-atâta ? încă nu se putea dumiri Maria.

— Atâta. Ia să vedem, zic, cum o să-nceapă ăștia să mă-ngrijească ? Auzisem că e pe acolo o îngrijire deosebită. Pân-la urmă n-am constatat în privința asta nimic deosebit, mai mult mă sâcâiau cu întrebările : că ce te doare, că unde te doare ? Inima, zic, mă doare : încearcă și te dumirește, în gândul meu, ce am eu la inimă ! M-au tot ciocănit, m-au tot ascultat — degeaba : n-au ajuns la nici un rezultat. Da' eu am adus vorba de spital, că discutam cum e cu omenirea asta... Am venit deci în salon, văd că sunt armăsarii ăia acolo... Le-am zis frumos „Bună ziua, băieți !" și m-am culcat să mai trag un pui de somn, că, vorba ceea, venisem de la drum lung, m-a hurducat și căruța aia de mi-a-ntors stomacul pe dos... Zic, să dorm și eu oleacă. Nici nu m-am trezit bine, că haidamacii au și sărit la mine : „Trebuie, nene, să te pregătești pentru analize". „Cum să mă pregătesc ?" „Păi, să aduni excremente, nouă sute de grame, plus o sticluță cu sudoare." M-am mirat, desigur, însă...

În clipa aceea, pe Maria o apucă un râs cu hohote. Râse până ce-o podidiră lacrimile. Baev mai întâi pufni supărat, totuși așteptă cu răceală ca ea să se potolească.

— Și cum a fost ? întrebă Maria, ștergându-se la ochi cu colțul broboadei. Le-ai adunat pe toate ?

— Întâi și-ntâi m-am apucat s-adun sudoare, reluă Baev, nemulțumit că istorisirea luase o cu totul altă întorsătură : ar fi vrut să arate că întâmplarea cu pricina are un anume tâlc. M-au învelit ăia cu păturile, au mai pus și două saltele pe deasupra, iar sticluța mi-au poruncit s-o țin subțioară : chipurile să picure sudoarea într-însa. Ca să vezi ce minte la oameni : și mai ziceau că-s bolnavi ! Asta în loc să stea și să se gândească : uite, mă, a-nceput un război atât de înfricoșător, pe noi, că suntem mecanizatori, ne țin ăștia mobilizați pe loc : păi să nu ni se audă nici gura măcar, să ne facem cum că nici n-am fi pe lume. Ei bine, dumnealor se-apucă de drăcii. Au stat ei oare să judece că au toată viața înainte, că trebuie să și-o planifice și ei, să-i calculeze, ca să zic așa, resursele existente ? Da' de unde ! Mai bine să rânjească și să necheze, decât să stea și să-și bată capul...

Maria își aduse aminte de cele nouă sute de grame de excremente și izbucni din nou în râs. Își dădea seama prea bine că după niște vorbe atât de serioase ale lui Baev nu se cade să râdă, totuși nu izbuti să se stăpânească.

— Da' cu... treaba ailaltă cum a fost ? Ai scos-o la capăt ? Se șterse din nou la ochi. Nu mă pot stăpâni deloc, să mă ierți, Nikolai Ferapontîci, da-i tare hazlie întâmplarea.

— Asta e, vezi, că nu ne putem stăpâni, zise Baev, supărat. Ducem o viață aiurită că, vezi Doamne, nu ne putem stăpâni ; bem și petrecem — că nu ne putem stăpâni ; facem preacurvie — iar că nu ne putem stăpâni. Ginere-meu uite c-a ajuns și la divorț, ticălosul : chipurile nici el nu s-a putut stăpâni. Armăsari. Oameni de nimic. Baev se îndârjise de-a binelea. Îmi vine câteodată să iau o bâtă, să mă duc la clubul ăla al lor și să-i croiesc

numa' la cap, pe toți de-a rândul. V-ați învățat să nechezați, să dați din picioare ? Ia veniți încoace să vă-nvăț eu cum se trăiește, netoților !...

Tăcură o vreme. Maria chiar slobozi un oftat : fiica ei avusese și ea niște necazuri în căsnicie.

— Da' de-ajutat, cum i-ai putea ajuta ? zise ea într-un târziu. Uite, ai vrea din toată inima să-i ajuți, da' cum ?

— Nicicum, făcu tăios Baev. Să se descurce singuri.

Tăcură din nou.

Baev scoase din buzunar un flacon cu tutun de prizat, trase tutunul pe nări, întâi pe una apoi pe cealaltă, și-n cele din urmă strănută cu poftă în batistă.

— Asta te-ajută la ochi ? îl întrebă Maria, arătând spre sticluță.

— De n-ar fi fost ăsta, aș fi orbit demult. Numai cu el ce mă mai ajut.

— Da' de unde ți-ai stricat ochii ? Că doar cei din neamul matale toți îs cu vederea bună.

— Cu vederea bună... oftă Boev. Toți îs cu vederea bună, da' n-au fost și deștepți cu toții. Vârî sticluța în buzunar și tăcu o vreme, dus pe gânduri. Ce-a putut, de pildă, să facă răposatul tătâne-meu cu mine.,. păi, vorba ceea, să dai să fugi. Nici nu ți-ar veni a crede cam ce putea el să născocească numai ca să mă-mpiedice să mă duc la școală. Căci eram tare dornic de-nvățătură. Pe-atunci mai aveam încă-n sat școala acea parohială. Venea popa la taică-meu și-i zicea : lasă-ți, măi, feciorul să meargă la școală, că-i băiat isteț. Aș ! Lu' taică-meu doar să-i fi... Sigur că-i păcat să-l pomenesc de rău, însă... în fine... Ce mă mai rugam de el, îi cădeam la picioare și plângeam de sărea cămașa

pe mine : lasă-mă, zic, tăicuțule, să merg și eu la școală ! Ți-ai găsit ! Îmi azvârlea pâslarii sub pat și gata socoteala. Cum se zice pe la noi : șezi pe cuptor și roade osu' cu spor, asta-mi era toată porunca părintească. Of-f ! Baev tăcu din nou, cuprins de amărăciune. Eu însă ce crezi că făceam ? Cum se culca toată lumea, aprindeam opaițul, mă vâram într-un colț, sus, pe cuptor, și m-apucam să citesc. Și uite tot așa, noapte de noapte, m-am ales cu vederea stricată.

— Da' de ce se-mpotrivea bătrânul ?

— Mai du-te acu' de-l întreabă. Chipurile, învățătura n-ar fi o treabă pentru noi, țăranii... Era om neștiutor și-ncăpățânat. Toată viața i-am purtat pică. Când trăgea să moară, țin minte că mi-a spus : „Iartă-mă, băiete, că te-am oprit de la învățătură..." Știam, firește, cam ce răspuns trebuie să dai în cazuri dintr-astea, da' parcă m-ar fi oprit careva. „Bine, zic, acu' ce să mai vorbim ?" În halul ăsta ajunsesem de nesimțitor. Și asta numai din părere de rău. Că fusesem un copil tare isteț. Numai de două ori dacă citeam o poezie, și-o ziceam pe de rost, fără nici o poticneală.

— Și-o fi dat seama pân-la urmă, de ți-a zis „iartă-mă".

— Aia e, c-a fost prea târziu... Țin minte că-ncepuse de la o vreme să vină lumea la mine și să-mi zică : „Fă-mi, rogu-te, și mie o cerere" sau mai știu eu ce altceva. Îmi aducea fiecare câte-o găină, sau vreo zece ouă, sau niște lână... câte două funturi, acolo. Puneam imediat mâna pe condei, că pentru mine să fac o cerere era o nimica toată : ici îi ziceam mai tăios, colo mai cu duhul blândeții, într-un loc o luam mai la sentiment, iar unde era cazul, strecuram câte-o vorbuliță cum că ar mai exista la noi și alte instanțe... E și-aici o-ntreagă

ştiinţă. În fine, isprăveam cererea. „Na, zic, du-te şi fă-ţi treaba cu ea". Omul, deh, nu mai putea de bucurie. Nici nu băga de seamă că-ntr-un ceas de vreme eu mă şi alegeam cu ditamai găină. Taicămeu însă băga bine de seamă şi doar sufla pe nări : vedea limpede ce greşeală făcuse. Of, tată, tată, îmi ziceam eu în gând, păi dacă m-ai fi lăsat să-nvăţ, eu... Eh, ce să mai zic ? Parcă ar mai fi fost vorba atunci numai de găinuşe ?! Că ceea ce am ajuns eu mai târziu — mai întâi socotitor şi-apoi contabil — am ajuns c-am stat să-nvăţ de unul singur. Da' ia să fi învăţat cu profesorii, vreo zece anişori la rând, cum învaţă astăzi nepricopsiţii ăştia... Păi eu... nu ştiu, zău, ce-aş fi putut eu să... Of-f ! În fine, asta-i situaţia. Pe Baev îl cuprinsese o neprefăcută amărăciune. I se umpluseră şi ochii de lacrimi, încât şi le tot ştergea cu mâna. Acu' ce poţi să-i mai faci ? Îmi pare rău, desigur. Păi gândeşte-te şi dumneata — drept e că şi de-atunci a trecut vreme destulă — ce treburi importante am putut eu să duc la capăt. Păi mă trimiteau şi ca revizor în alte raioane. Mergeam într-acolo câteodată şi mă gândeam : dacă aţi şti voi că n-am la bază decât o clasă şi jumătate de Ş.P.S., cum zicea-n glumă unul de pe la noi, adică de şcoală parohială sătească !... Un an şi jumătate, atât am umblat eu la şcoală, iar voi mă trimiteţi să le fac altora revizie ! Tăceam mâlc, desigur, nu scoteam o vorbă.

— Ca să vezi cu ce dar te-a-nzestrat Dumnezeu : să-nveţi carte ! făcu Maria cu un neprefăcut respect. De unde s-o fi iscat oare ?

— Aveam putere de observaţie, zise Baev. De când mă ştiu, îmi plăcea să cercetez toate celea. Eram copil de-o şchioapă şi totuşi ţin minte că mă băgam pân-la genunchi în apă — era pe-atunci

un iaz în dreptul satului, dacă-ţi aminteşti, de-i zicea Ramenskoe — şi stam acolo. Stam şi nu făceam nici o mişcare : mă tot uitam ce se-ntâmplă în apă. Păi ăsta-i har de la Dumnezeu. Că aşa ceva oamenii nu pot să-ţi deie. De la taică-meu, ce să mai zic ? în loc de poveţe nu primeam decât scatoalce şi-atâta.

— Ai văzut ? făcu din nou, pe un ton respectuos, Maria. Mie, dimpotrivă, nici nu-mi păsa de-nvăţătură. Mie-mi plăcea să mă joc pe uliţă. Zile-ntregi alergam pe-afară, de nu mă mai putea aduce nimeni acasă.

— Câteodată, să mă ierte Dumnezeu, ajung şi mă-ntreb... Baev se uită pe furiş în jurul său, ca şi când s-ar fi temut să-l audă cineva şi-abia după aceea reluă cu glas scăzut : Ajung şi mă-ntreb : nu m-o fi făcut oare maică-mea, răposata, cu altcineva ?

— Aoleu ! exclamă Maria, dar o făcu şi ea cu glas scăzut, aruncând la rândul ei o privire în lături. Tuşa Anisia ?! Cum poţi spune, Ferapontîci, una ca asta ? Doamne ! Păi dumneata chiar îi semeni lu' răposatu'. Doar că eşti mai plinuţ şi n-ai barbă... Vezi-ţi de treabă ! Şi cu cine, mă rog, ar fi putut s-o facă ?

— Ei, cu cine !... Baev se căută iar de tutun. Da' la isteţime eu cu cine-oi fi semănând ? Vezi, d-aia mă şi gândesc : pe vremea aceea veniseră la noi nişte americani : făceau nişte săpături, căutau nu ştiu ce, sus, pe deal... Şi parcă poţi să ştii ? Ăia sunt, vorba ceea... oameni descurcăreţi.

— Păi dacă-i semeni lu' tata matale !

— Eh ! Îi semăn ! Dacă stai prin preajma unui om de mic copil, cum naiba să nu-i semeni ? Până şi-un câine începe să-i semene, darmite un om ! Ştiu şi eu ?... Poate-oi vorbi cu păcat. Numai că

prea... opuse ne-au fost vederile. Simt, uite-așa, că nu-s neam de țăran. Nicicând nu m-a tras inima să ar pământul ori, mă rog... să fac alte treburi cu care se-ndeletnicesc țăranii. Și nici spre băutură nu m-a îndemnat inima. Baev nu părea să susțină orbește că nu-i neam de țăran. Părea mai degrabă să reflecteze la toate astea cu îndoială în suflet. Căci dacă stai și te gândești, reluă el, oare de ce să n-am și eu dorul ăsta în mine ? Doar ar fi trebuit să caut să am pământ sau, de pildă... să mă-mbăt de sărbători. Or eu — deloc. Nici măcar în grădina mea de zarzavaturi nu-mi place să intru. Pe câtă vreme să stau într-o cancelarie, asta da, asta-mi place...

— Păi cui nu i-ar plăcea așa ceva : să stea la căldurică și să se bucure de onoruri ? interveni Maria.

— Stai dumneata acolo ! făcu, înciudat, Baev. De ce-i fi venind aici noaptea s-o faci pe paznicul ? Du-te la cancelarie, șezi la căldurică...

— Ei, du-te la cancelarie...

— Păi ve-ezi ! Pentru așa ceva trebuie să ai cap. Or eu tocmai asta și spun. De unde să fi avut atâta cap eu, fiu de țăran ?

— Păi ce, n-au ajuns și alți copii de țărani oameni mari ? Când cu războiul, de pildă...

— Cu războiul ! o întrerupse Baev. Să alergi cu pistolu-n mână și să răcnești, asta nu-nseamnă mare-nțelepciune. Puțini clănțăi dintr-ăștia au fost pe la noi ? Numai la Vanea Kîsa dac-ai sta să te gândești... De mic copil, cu cuțitul la brâu. Numai pe la pușcărie a stat, vai de capul lui. Da' era socotit ăl mai viteaz dintre viteji...

— Păi se compară una cu alta ?

— Da' de ce ? Cine era mai curajos ca Vanea Kîsa ? Era cineva ?

— Kîsa a fost un tâlhar. Şi tâlharul tâlhar rămâne. Eu îţi vorbesc de oamenii cumsecade. Ia-l, de pildă, pe Ivan Kozlov. A fost simplu soldat şi-a ajuns comandant. Decorat omul de nu ştiu câte ori, ne-a trimis atunci şi-o poză, de-am venit cu tot satul să-l vedem cum arată.

— Mă rog... aşa o fi, oftă Baev. Nu încerca să ascundă faptul că-i vine greu să discute de la egal la egal cu Maria cea pe jumătate analfabetă : nu era în stare femeia să judece temeinic lucrurile. Mă rog, repetă el, titlu de comandant, decoraţii — cling-clang, cizme cu scârţ... Toate astea te impresionează. Însă nici un fel de decoraţie nu poate ţine locul unui cap deştept. Pe ăsta ori îl ai, ori... îl porţi cu tine doar aşa, ca să ai pe ce pune căciula...

Şi uite-aşa tăifăsuiau Baev al nostru şi Maria, de-i prindeau adeseori ceasurile trei sau patru ale dimineţii. Nu totdeauna cădeau la învoială asupra celor discutate, se mai şi înfierbântau, contrazicându-se, dar până la urmă se potoleau amândoi : Baev pleca acasă, traversând pieziş întinderea luminată a pieţii, iar Maria se culca pe canapeaua din încăpere şi dormea în pace până dimineaţa. Apoi venea o nouă zi, o zi zgomotoasă, agitată, aiurită... Şi iar se lăsa o noapte cu lună plină, trezindu-ţi în inimă dorul de a sta la sfat, de a te duce cu gândul departe, de a-ţi reînvia în minte amintiri de demult, spre a încerca astfel din nou tainica, potolita bucurie de a te şti şi tu o fiinţă vie.

...Într-una din seri, Baev şi cu Maria stătură iar de vorbă până pe la ceasurile trei. Baev se şi gătise de plecare, îşi vâra pe nări ultima priză din tutunul său cel plăcut mirositor, amestecat cu rădăcină de odolean, când deodată Maria zări un om

care urca tiptil treptele de la ușa magazinului... Ajunse sus, pipăi lacătul de la ușă, apoi aruncă o privire în jurul său. Maria încremeni :

— Ferapontîci ! șopti apoi, înspăimântată. Ia te uită colo !

Baev se uită cu atenție și obrazul i se lungi și lui de spaimă.

Omul de pe trepte încercă din nou lacătul. Cerceveaua metalică se-auzi zăngănind.

— Trage-n el ! exclamă în șoaptă Baev. Trage, n-auzi ?... Direct prin geam !...

Maria însă rămase nemișcată. Privea întruna pe fereastră.

— Trage-odată ! făcu din nou Baev.

— Cum să trag ?! Să omor omul ? Ce, nu ți-e bine ?

Cel de la ușa magazinului aruncă la un moment dat o privire spre frizerie, apoi coborî treptele și porni să traverseze piața.

— Măicuță preacurată ! făcu în șoaptă Maria. Pân-aici mi-a fost ! Primește, Doamne, sufletul meu ăl păcătos...

Baev nu mai izbuti nici șoapta să și-o mai slobozească. Doar arăta cu degetul când spre pușca din mâna Mariei, când spre fereastră : chipurile, să tragă, cât mai are timp.

Pașii celui de afară se-auziră mai limpede. Apoi omul se opri și încercă să se uite prin fereastra frizeriei. Și în clipa aceea Maria îl recunoscu. Strigă cu bucurie :

— Păi ăsta-i Petka ! Petka Sibirțev !

— De ce-i închisă, bre, prăvălia ? întrebă de-afară Petka.

— Intră, mă, intră-năuntru ! îi făcu semn Maria. Fir-ar el de ticălos să fie ! Ziceam că-mi stă ini-

ma-n loc. Umblă noaptea, ca huhurezii. De beat ce-i, o fi încurcat ziua cu noaptea.

Petka intră în odaie.

— Ce-i fraţilor, e noapte afară ? întrebă cu voce răguşită.

— Mă, da' prost mai eşti ! îl ocărî din nou Maria. Ce-ai căutat la prăvălie ? Nu mai ai băutură acasă ?

Petka începu să se dumirească încet-încet şi cu destulă amărăciune că afară e, într-adevăr, noapte.

— Am adormit şi eu...

Baev izbuti în sfârşit să se mişte pe scaun. Trase pe nări o nouă porţie de tutun, dar nu mai strănută, ci-şi suflă cu zgomot nasul în batistă.

— M-da, făcu el. Dacă-i de băut, păi să bem de să nici nu mai ştim când e zi, când e noapte !

Petka se aşeză pe-un scăunel şi se pipăi la cap.

— Ai văzut, drăcovenie ! se mira întruna Maria. Da' dacă băgam glonţu-n tine ?

Petka îşi ridică privirea, se uită la ea, însă păru că nu i-a înţeles vorbele, ori poate că nu le-a dat importanţă.

— Lasă-l, bre, că-l doare capul ! zise cu ciudă Baev. O-of ! Lume !... Se şterse cu batista la gură şi la colţul pleoapelor. Uite, mi-a citit deunăzi nepoată-mea o cărţulie despre Alexandru Nevski. Cum a apărat el pământul nostru rusesc... Mă rog, totu-i fain şi frumos, numai că eu nu cred o boabă din ce scrie acolo.

Maria şi Petka îl priviră nedumeriţi.

— Nu cred o boabă ! repetă cu tărie Baev. Le-a născocit ăl de-a scris cartea... şi-a luat omu' o sumă rotunjoară.

— Cum, adică ? nu-l înţelese Maria.

— Uite-aşa, bine. A miniţit. Nu ştii cum minte lumea ?

— Păi ăsta-i fapt istoric, interveni Petka. Cum poate ca să mintă ? Le-o fi potrivit mai acătării, da' ce-a fost, a fost.

— Ba n-a fost nimic.

— Nu zău ? făcu Petka, clătinând din cap. Hm !

— Cu cine să ne fi apărat pământul ? Cu ostaşi de-alde tine ?

Petka îl privi din nou. Dar nu mai zise nimic.

— Dacă nici în ziua de azi nu vă poate nimeni astâmpăra, făcându-vă, vorba ceea, atâta educaţie... luptând cu voi în fel şi chip, atunci ăia de odinioară de unde să fi avut atâta conştiinţă ?

Petka se căută prin buzunare, dar nu găsi nici ţigări şi nici chibrituri.

— Apucă-te şi scrie la ziar, îl sfătui pe Baev. Fă contestaţie.

Se ridică apoi şi ieşi din încăpere.

Maria şi Baev se uitară pe fereastră în urma lui. Sub picioarele flăcăului scârţâi răsunător sticla subţire a pojghiţei de gheaţă, ba chiar şi mai târziu, după ce el apucă să cotească pe după clădirea magazinului, paşii i se mai auziră un timp, foşnind încet prin liniştea nopţii.

— Îi nuntă la ei, pesemne, zise Maria. S-a măritat soru-sa cu ăla... cum îi zice... Cu fratele lu' agronoama noastră, de tot venea pe la ea...

— Să-l ia dracu' parcă poţi să-i ştii acuma care cine e... Şi nici nu vreau să-mi bat capul. Ia, o adunătură... Abia acum simţi Baev că l-au lăsat puterile. Picioarele, mai ales, i se făcuseră ca de vată. Trăsese, totuşi, o spaimă zdravănă. Auzi dumneata, pufni din nou, cu ciudă, să bei în aşa hal, de să-ncurci ziua cu noaptea !...

— Păi ia te uită ce nopţi sunt acuma : vezi totul ca-n palmă. S-o fi trezit omul din somn, a văzut că-i lumină afară şi-a dat fuga la prăvălie.

— Păi cum ? Să-ncurce adică soarele cu luna ? Maria râse :

— O fi la ei petrecere mare.

Baev simți pe neașteptate că-l încearcă burta. Astupă în grabă flaconul cu tutun, îl vârî în buzunar și se ridică de pe scaun.

— Am plecat. Servici ușor.

— Să fii sănătos, Ferapontîci. Să vii diseară, c-am să aduc niște cartofi, să-i coacem în sobiță.

— Bine, bine, am să vin. Și părăsi în grabă încăperea.

Maria îl văzu cum traversează și el piața, și cum o ia apoi pe una din ulițe. Pasul îi era repejor, mergea cu ochii plecați, să vadă pe unde calcă. Îi scârțâia și lui pojghița de gheață sub picioare, numai că suna mai înăbușit, căci Baev purta pâslari.

...Iar primprejur era atâta lumină, plutea atâta liniște și-atât de limpede era văzduhul, încât de le-ai fi privit pe toate mai cu luare-aminte, de-ai fi tras mai bine cu urechea, ai fi simțit că te încearcă așa, ca o tulburare. O neliniște. Un fel de zvâcnet în capul pieptului... Parcă ți-ar urca ceva fierbinte la inimă și te-ar izbi apoi cu moliciune în tâmple. Și în urechi — vuietul ușor al sângelui. Doar atât, nici un zgomot, altminteri, pe pământ. Și doar, prinsă de frânghie, luna.

L-A PUS ÎN COFĂ

Bătrânei Agafia Juravliova îi venise feciorul, Konstantin Ivanovici. Cu nevastă-sa și cu fata. Să-și vadă mama, să se mai odihnească nițel.

Satul Novaia nu-i un sat prea mare, Konstantin Ivanovici sosise acolo cu taximetrul, și după aceea căraseră tustrei din portbagaj o grămadă de geamantane. Lumea a aflat deci cât ai clipi din ochi că babei Agafia îi venise, împreună cu familia lui, Kostea, feciorul cel mijlociu, om bogat, tobă de carte.

Spre seară au ajuns să fie cunoscute și alte amănunte : Kostea ăsta cică ar fi candidat în științe, nevastă-sa candidată și ea, iar fata, elevă. Agafiei i-ar fi adus în dar un samovar electric, un capot dintr-alea înflorate și niște linguri de lemn.

Și tot în seara aceea, în dreptul casei unde locuia Gleb Kapustin, s-au adunat mai mulți săteni. Au stat să-l aștepte.

Ca să putem înțelege mai bine de ce se adunaseră sătenii acolo și de ce îl așteptau pe Gleb, e cazul să-l prezentăm mai întâi în câteva cuvinte.

Gleb Kapustin era un sătean buzat și cu părul bălan, să tot fi avut patruzeci de ani. Om citit și cam răutăcios. Cât despre satul acela, Novaia, deși nu era, cum spuneam, un sat prea mare, totuși dăduse țării mai mulți oameni de seamă : un colonel, vreo doi aviatori, un medic, un ziarist... Iar acum — pe Juravliov ăsta, candidatul. Totodată, se statornicise obiceiul ca atunci când vreunul din oamenii aceia de vază venea în sat spre a petrece acolo câteva zile, iar sătenii se adunau în câte o seară la el acasă, pentru a asculta tot soiul de istorisiri minunate ori a povesti ei înșiși despre viața lor — firește, dacă lucrul ăsta îl interesa pe consăteanul lor — Gleb Kapustin să apară și el printre ceilalți și *să-l pună pe oaspetele de vază în cofă.* Multora treaba asta nu le era pe plac, alții însă, mai ales bărbații, abia așteptau o asemenea ocazie.

Ba nici măcar nu stăteau să aştepte, ci se duceau din vreme la Gleb acasă, spre a porni cu toţii împreună la omul cu pricina. Se duceau acasă la el, vorba ceea, ca la teatru. Mai anul trecut, Gleb îl pusese în cofă pe însuşi colonelul. O făcuse foarte frumos, ba chiar într-un chip strălucit. Venise vorba despre războiul din 1812. A reieşit la un moment dat că ofiţerul nu ştia cine fusese cel care a ordonat să se dea foc Moscovei. Mai bine zis, ştia că-i vorba de-un conte, dar îi greşise numele : spusese că-l chema Rasputin. Gleb Kapustin se năpustise ca un uliu asupra colonelului şi... îl pusese în cofă. Agitaţie mare, colonelul tuna şi fulgera... Cineva a dat fuga la învăţătoare acasă ca să afle de la ea numele incendiatorului. În aşteptarea momentului decisiv, Gleb Kapustin stătuse roşu ca racul şi nu făcuse decât să repete : „Calm, calm, tovarăşe colonel, că doar nu suntem la Fili[1]". Gleb ieşise învingător ; colonelul îşi dăduse cu pumnii în cap, întrebându-se nedumerit cum de-a putut să uite numele făptaşului. Se necăjise omul din cale-afară. Lumea din sat a discutat apoi multă vreme pe seama lui Gleb, amintindu-şi cum o ţinuse el una şi bună : „Calm, calm, tovarăşe colonel, că doar nu suntem la Fili". Se mirau cu toţii de isteţimea lui, iar bătrânii din sat ar fi vrut să afle de ce spusese el ceea ce spusese. Gleb tăcea, zâmbea pe sub mustaţă şi doar ochii cei drăcoşi şi-i mijea, parcă a răzbunare. Nici una din mamele oamenilor de vază din sat nu-l avea la inimă. Îi cam ştiau toate de frică.

[1] Localitate din preajma Moscovei, unde, în anul 1812, s-a ţinut celebrul consiliu de război, prezidat de mareşalul Kutuzov, în cadrul căruia s-a hotărât părăsirea, din motive strategice, a Moscovei de către trupele ruseşti.

Şi iată că acum sosise şi Juravliov, candidatul...

Gleb veni de la muncă (lucra la un joagăr), se spălă pe ochi, îşi schimbă hainele... De cinat însă, nu stătu să cineze : ieşi afară, la cei ce se adunaseră în faţa casei.

Îşi aprinseră câte-o ţigară, discutară de una, de alta... Numai de Juravliov nu aduseră vorba. Pe urmă Gleb aruncă o privire spre căsuţa babei Agafia şi-ntrebă :

— Zi, are oaspeţi bătrâna ?

— Ditamai candidaţi !

— Candidaţi ? se miră Gleb. Oho ! Ăstora nu-i chiar aşa uşor să le vii de hac !

Oamenii râseră dându-şi coate : câte unuia, adică, nu i-o fi uşor s-o facă, altuia, dimpotrivă, s-ar putea să-i fie foarte uşor. Şi se tot uitară nerăbdători la Gleb.

— Hai să ne abatem oleacă pe la candidaţi, le propuse el cu modestie.

Porniră într-acolo.

Gleb mergea mai în faţă. Păşea calm, cu mâinile în buzunare, şi se uita printre gene la căsuţa babei Agafia, care adăpostea acum doi candidaţi în ştiinţe. Părea că-i urmat de-o escortă. Cam aşa îl însoţeşte lumea pe câte un bătăuş căruia i s-a dus vestea, atunci când în cartierul locuit de tabăra adversă apare vreun rival plin de îndrăzneală al celui dintâi.

În drumul lor, oamenii nu se prea îndemnară la vorbă.

— În ce domeniu sunt ăştia candidaţi ? îi întrebă la un moment dat Gleb.

— Care le e specialitatea, vrei să spui ? Naiba să-i ştie... A zis băbuţa doar atât, că ar fi candidaţi. Şi el, şi nevastă-sa.

— Păi unii sunt candidați în științe tehnice, alții în de toate — ăia se ocupă mai mult de barbologie.

— Kostea știu că era tare la matematică, își aminti unul, care fusese coleg cu candidatul. Lua numai note mari.

De felul lui, Gleb Kapustin era dintr-un sat vecin, de aceea oamenilor de vază din Novaia nu le prea știa rostul.

— Om vedea, om vedea, făcu el într-o doară. Candidați dintr-ăștia sunt acuma câtă frunză și iarbă.

— Cică ar fi venit cu taxiul.

— Păi ca să arate și el cine e ! râse ironic Gleb.

Candidatul în științe, Konstantin Juravliov, îi întâmpină pe oaspeți cu bucurie și-i îndemnă pe-ai săi să pună masa. Oaspeții așteptară cuviincioși ca baba Agafia să le pună tacâmurile, stătură între timp de vorbă cu candidatul, își amintiră cum altcândva, în copilărie...

— Ehei, copilărie, copilărie ! zise candidatul. Ia poftiți, dragii mei, să luăm o gustare.

Se așezară cu toții la masă. Se așeză și Gleb. Deocamdată își ținea gura. Se vedea însă cât de colo că este gata să se năpustească. Zâmbea în răstimpuri, aruncă și el câteva cuvinte când veni vorba de copilărie, dar nu-l scăpa din ochi pe Juravliov : își făcea, pesemne, planul de atac.

La masă lumea prinsese glas și parcă-l dăduse uitării pe Gleb. Și deodată el își arătă colții.

— În ce domeniu vă manifestați ? îl întrebă la un moment dat pe Juravliov.

— Adică unde lucrez ? nu-l înțelese acesta.

— Da.

— La Facultatea de filologie.

— Aia care-i cu filozofia ?

— Nu tocmai... Dar, mă rog, hai să-i zicem şi aşa.

— I-o ştiinţă foarte necesară. Gleb se simţea tare la filozofie. Reluă, înviorându-se : N-aţi vrea să-mi spuneţi cam cum stau lucrurile în problema priorităţii ?

— Care prioritate ? nu-l înţelese nici acum candidatul şi-l privi cu atenţie. Se uitară la el şi ceilalţi.

— Prioritatea spiritului şi a materiei. Gleb aruncase mănuşa. Stătu nepăsător, aşteptând ca ea să-i fie ridicată. Şi candidatul ridică mănuşa.

— Ca şi până acum, spuse zâmbind. E prioritară materia.

— Şi spiritul ?

— Spiritul urmează materiei. Da' de ce mă întrebi ?

— Ăsta o fi programul minim pentru obţinerea titlului de candidat ? zâmbi la rândul lui Gleb. Atunci spuneţi-mi cum definesc astăzi filozofii starea de imponderabilitate ?

— Aşa cum au explicat-o totdeauna. De ce spui „astăzi" ?

— Pentru că fenomenul a fost descoperit abia de curând. Gleb îl privi pe celălalt drept în ochi. De aceea vă şi întreb. Filozofia naturii, de exemplu, l-ar putea defini într-un fel, iar filozofia strategică cu totul într-alt fel...

— Bine, dar filozofie strategică nici nu există ! începu să se impacienteze candidatul. Despre ce vorbeşti dumneata ?

— Există în schimb dialectica naturii, reluă netulburat Gleb, pe care ceilalţi îl urmăreau cu atenţie. Iar natura este definită de filozofie. Drept

unul din elementele naturii a fost descoperită recent imponderabilitatea. Tocmai de aceea vă și întreb : nu se constată cu acest prilej o anumită dezorientare printre filozofi ?

Candidatul râse. O făcu însă numai el... Și se simți stingherit. O strigă pe nevastă-sa :

— Valia, ia vino-ncoace... purtăm aici o discuție cam ciudată.

Valia veni și ea la masă, dar Juravliov se simți stingherit în continuare, căci sătenii rămaseseră cu ochii la el, așteptându-l să răspundă la întrebare.

— Hai să stabilim un lucru, zise el atunci pe un ton serios. Care este, mai întâi, subiectul discuției noastre ?

— Am înțeles. A doua întrebare : cum priviți dumneavoastră personal problema șamanismului în unele regiuni din Nord ?

De data asta râseră amândoi candidații. Gleb Kapustin zâmbi și el. Aștepta cu răbdare, ca ei să se potolească.

— Desigur, am putea să ne prefacem că o asemenea problemă nu există. Și-atunci aș râde și eu împreună cu dumneavoastră. Gleb zâmbi cu îngăduință. Un zâmbet aparte îi adresă soției candidatului, candidat și ea, mai precis, candidată. Totuși asta n-ar însemna că problema ca atare nu există. Nu-i așa ?

— Dumneata vorbești serios ? îl întrebă Valia.

— Cu voia dumneavoastră. Gleb se săltă pe scaun și-i făcu candidatei o scurtă plecăciune. Și se aprinse la obraz. Firește, nu-i vorba de-o problemă cu aspect global, totuși, din punctul de vedere al ăstora, care suntem, ar fi foarte interesant s-o cunoaștem mai îndeaproape.

— Care problemă, omule ? exclamă candidatul.

— Părerea ta despre şamanism. Fără să vrea, Valia râse din nou. Îndată, îşi dădu seama şi-i spuse lui Gleb : Scuză-mă, te rog.

— Nu-i nimic, făcu Gleb. Am impresia că problema asta nu se încadrează în specialitatea dumneavoastră.

— Da' nu există, frate, o asemenea problemă ! izbucni din nou candidatul. Şi făcu foarte rău. N-ar fi trebuit s-o facă.

Acum râse şi Gleb :

— Mă rog, de unde nu-i, vorba ceea : nici Dumnezeu nu cere.

Cei de faţă nu-l slăbeau din ochi pe candidat.

— Ia-mi, adică, Doamne, ce nu-mi trebuie, continuă Gleb. Problema nu există şi totuşi ăştia... mâna îi schiţă în aer ceva nedesluşit... ăştia ţopăie întruna, îşi sună zurgălăii... Nu-i aşa ? Dar dacă vrei... Gleb repetă : Da-că vrei, dumnealor parcă nici n-ar exista. Nu ? Căci în cazul când... Mă rog ! Încă o întrebare : ce credeţi dumneavoastră despre faptul că Luna ar fi şi ea un produs al raţiunii ?

Candidatul îl privi tăcut. Gleb continuă :

— După cum ştim, unii savanţi au emis ipoteza că Luna s-ar afla pe-o orbită artificială şi că în interiorul ei s-ar afla fiinţe înzestrate cu raţiune...

— Ei şi ? zise candidatul. Ce-i cu asta ?

— Unde vă sunt calculele traiectoriilor naturale ? Şi, în general, la ce poate fi aplicată întreaga ştiinţă cosmică ?

Sătenii îl ascultau pe Gleb cu multă atenţie.

— Admiţând faptul că omenirea va vizita din ce în ce mai des vecina asta a noastră din spaţiul cosmic, putem admite şi faptul că într-o bună zi acele fiinţe raţionale nu se vor mai putea abţine şi vor ieşi la suprafaţă. Am fi noi oare suficient de pregătiţi să ne înţelegem unii cu alţii ?

— Cui adresezi dumneata întrebarea ?
— Dumneavoastră, gânditorilor.
— Da' dumneata ai fi pregătit ?
— Noi, ăştia, nu suntem gânditori, n-avem leafa dumneavoastră. Dar dacă vă interesează totuşi cum gândesc provincialii, v-o pot spune cu plăcere. Să zicem că la suprafaţa Lunii a ieşit în cele din urmă o fiinţă raţională. Ce credeţi că ar trebui să facem. Să lătrăm la ea ? Să-i cântăm cucurigu ?

Sătenii râseră, se foiră, apoi din nou îşi aţintiră privirile asupra lui Gleb.

— Va trebui totuşi să ne înţelegem cumva unii cu alţii, nu-i aşa ? Dar cum ? Gleb tăcu şi-i ocoli pe toţi cu o privire întrebătoare. Ei bine, eu propun ca omul să deseneze pe nisip schema sistemului nostru solar şi să se înţeleagă cu celălalt prin semne : am venit, adică, de pe Pământ şi, cu toate că port costumul ăsta de cosmonaut, am şi eu cap şi sunt la rândul meu o fiinţă raţională. Drept confirmare, ar putea să arate pe schemă unde locuieşte celălalt : să arate adică spre el, apoi spre Lună. I-o treabă logică, nu-i aşa ? În felul ăsta am stabili, deci, că suntem vecini. Dar numai atât. Abia de-aci încolo ar trebui să-i explic fiinţei aceleia după care legi am evoluat eu, înainte să ajung aşa cum sunt astăzi...

— Ai dreptate, candidatul se mişcă şi-i aruncă o privire nevesti-sii. Ar fi foarte interesant de aflat după care legi ai evoluat dumneata...

Nici asta n-ar fi trebuit s-o spună, întrucât privirea lui semnificativă, adresată nevestii, Gleb i-o interceptă numaidecât. Înterceptând-o, prinse aripi şi zvâcni spre înălţimi. Iar de-acolo se năpusti în picaj asupra candidatului. Un asemenea moment intervenea de fiecare dată când sta de vorbă cu câte

un om de vază : odată-l vedeai că-şi ia zborul şi se înalţă. Pesemne că aştepta de la bun început un asemenea moment, că era fericit când acesta se producea, pentru că mai departe lucrurile se desfăşurau cumva de la sine.

— Vă îndemnaţi, care va să zică, soţia, să râdă şi dumneaei ? îl întrebă Gleb. Vocea îi rămăsese calmă, deşi inima pesemne că-i bătea cu putere. Asta nu-i rău. Doar că mai întâi cred că ar trebui să ne deprindem măcar cu cititul ziarelor. Nu ? Ce ziceţi ? Treaba asta parcă n-ar strica nici candidaţilor în ştiinţe...

— Ia ascultă, nene...

— Lăsaţi că v-am ascultat destul. Am avut, ca să zic aşa, toată plăcerea. Şi tocmai de aceea, permiteţi-mi să vă spun, domnule candidat, că titlul ăsta, al dumneavoastră, nu-i ca un costum : l-ai cumpărat şi gata, nu te mai doare capul. Costumul îl mai duci când şi când la curăţat, pe câtă vreme titlul de candidat, odată ce am convenit că nu-i un costum oarecare, să ştiţi că trebuie întreţinut cum se cuvine.

Gleb vorbea acum cu o voce scăzută, dar cu multă îndrăzneală şi fără să se oprească o clipă. Cum s-ar zice, o luase la vale. Candidatul era vrednic de plâns : îşi pierduse în mod vădit cumpătul, căta când la nevastă-sa, când la Gleb, când la cei adunaţi în jurul mesei. Sătenii îşi fereau ochii.

— Pe noi ăştia, continuă Gleb, unele persoane ar putea încerca, desigur, să ne impresioneze : să vină adică de la oraş cu taxiul, să scoată din portbagaj cinci geamantane... Dumneavoastră însă uitaţi că astăzi fluxul informaţiei se răspândeşte pretutindeni în mod uniform. Vreau să spun că noi, ăştia, am putea fi impresionaţi în sens invers. Se mai

întâmplă și așa. Unii, de exemplu, ar putea crede că n-am văzut de când suntem un candidat în științe în carne și oase. Și totuși am văzut. Și candidați, și profesori, și colonei. Și le-am păstrat amintiri din cele mai plăcute, pentru că, de regulă, sunt niște oameni cu totul lipsiți de ifose. De aceea, tovarășe candidat, vă dau un sfat : coborâți mai des cu picioarele pe pământ. Zău că ar fi o treabă înțeleaptă. Și-apoi, riscul ar fi și el mai redus : când ați cădea, nu v-ați lovi prea tare.

— Asta chiar că înseamnă să iei omul „la mișto", zise candidatul. Ce ai taică, ai căpiat ? Care este, de fapt...

— Nu știu, nu știu, îl întrerupse Gleb. Eu la pușcărie n-am stat și nici de căpiat nu mă știu să fi căpiat vreodată. De ce vorbiți așa ? Să știți că nici dintr-înșii — Gleb își roti privirea asupra celor adunați — n-a stat nimeni la pușcărie ca să vă poată înțelege vorba. Cât despre soția dumneavoastră, văd că a făcut ochi mari... Ar putea să vă audă și fetița. Și când s-ar înapoia la Moscova, să ia „la mișto" pe careva de acolo. Așa că treaba asta ar putea să sfârșească rău. Nu orice vorbă merită să te folosești de ea. Doar atunci când vă dădeați examenul de candidat n-ați stat să vă luați „la mișto" profesorul, nu-i așa ? Gleb se ridică în picioare. Și nici să „trageți bărbi", nici să-i „luați maul". Căci un profesor trebuie respectat, de el depinde însăși cariera omului, în timp ce de noi nu depinde nimic, nouă ne puteți „lua maul" oricând. Nu-i așa ? Greșiți, tovarășe candidat. Suntem și noi, ăștia, oameni mai... „descuiați". Mai răsfoim și noi ziare, mai citim și noi câte-o carte... Ba chiar ne uităm și la televizor. Și închipuiți-vă că nu toate emisiunile ne lasă muți de admirație. Știți de ce ? Pentru că și acolo s-au aciuat câte unii, de nu le

ajungi cu prăjina la nas. Lasă, zic ei, că spectatorul înghite orice. Şi-nghiţim, desigur, că n-avem încotro. Numai că nu trebuie să se creadă că acolo nu se află decât genii. Pentru că, vorba aia, ne mai pricepem şi noi. Ar trebui mai multă modestie, zău aşa.

— Ăsta-i tipul perfect al demagogului şi al reclamagiului, i se adresă candidatul nevesti-sii. Văd că dispune de-ntreg arsenalul...

— Vă-nşelaţi amarnic, tovarăşe candidat. În viaţa mea n-am scris nici o anonimă şi nici n-am reclamat pe nimeni. Gleb se uită la cei adunaţi : ştiau cu toţii că are dreptate. Aşa că n-aţi nimerit-o. Vreţi să vă spun eu care-mi este calitatea ?

— Te rog.

— Să ştiţi că-mi place să-i dau omului peste nas : nu te înfumura, neică, prea tare ! Fiţi mai modeşti, dragi tovarăşi...

— Bine, dar din ce ai constatat că ne-ar lipsi modestia ? îşi pierdu răbdarea soţia candidatului. Din ce a reieşit treaba asta ?

— Păi când om pleca acasă, vă rog să staţi şi să vă gândiţi la asta mai bine. Dacă o să vă gândiţi, o să vă daţi seama numaidecât. Gleb îi privi pe cei doi candidaţi ca un fel de compătimire. Doar poţi să rosteşti şi de-o sută de ori cuvântul „miere", că tot n-ai să-i simţi dulceaţa. Iar ca să-ţi dai seama de treaba asta, nici n-ai nevoie de titlul de candidat, nu-i aşa ? Poţi să scrii de-o sută de ori în toate articolele cuvântul „popor", că asta tot nu-ţi îmbogăţeşte cunoştinţele. Aşa că venind în mijlocul poporului, ar trebui să fiţi mai cumpătaţi, mai pregătiţi, cum s-ar zice. Altminteri puteţi rămâne de căruţă ! Şi-acum, eu zău vă zic la revedere ! Vă urez să vă petreceţi cât mai plăcut concediul... în mijlocul poporului.

Gleb zâmbi în colțul gurii și ieși fără grabă din casă. În asemenea ocazie, pleca totdeauna de unul singur.

Nu-i mai putu auzi pe săteni discutând mai târziu, în drum spre casă, pe seama lui :

— L-a înfundat !... Îi dat naibii omul ăsta. De unde-o fi știind treaba aceea, cu Luna ?

— Ce mai... L-a pus în cofă !

— De unde le-o fi mai scoțând, frate ?

Și oamenii clătinau din cap a mirare.

— Chiar că-i dat naibii ! I-a luat piuitul lui bietu' Konstantin, cât ai clipi. I-a închis gura. Nevesti-sii la fel. Nici n-a mai crâcnit femeia.

— Păi ce să mai zică ? Putea să mai zică ceva ? Kostea a încercat, sărmanul, să-i răspundă, da' degeaba. El o vorbă, Kapustin cinci.

— Așa e, mă. Îi dat naibii omul ăsta.

Vorbele sătenilor mărturiseau chiar un fel de milă față de candidați, un fel de părere de rău. Cât despre Gleb Kapustin, acesta continuă să-i mire și după aceea. Să-i uimească. Ba chiar să-i umple de admirație. Oamenii însă nu-l iubeau. Nu, nu-l iubeau deloc. Gleb era crud, iar cruzimea n-a fost privită cu ochi buni niciodată, de nimeni.

Ducându-se a doua zi la lucru, Gleb Kapustin îi va întreba, printre altele (jucând teatru, firește), pe cei din jur :

— Ei, ce-o mai fi făcând oare candidatul nostru ?

Și va zâmbi viclean.

— L-ai pus în cofă ! îi vor spune oamenii.

— Nu-i nimic, va zice cu mărinimie Gleb. O să le fie de folos. Să mai stea, să cugete pe îndelete. Că prea și-o iau în cap...

— Vine ! strigă Slavka.

— De ce țipi ? zise mama, supărată. Vorbește mai încet. Și pleacă de-acolo, nu mai sta popândău.

Slavka plecă de la fereastră.

— Să cânt ceva ? o-ntrebă pe maică-sa.

— Cântă. Unu' mai nou.

— Care ?

— P-ăla, de-l tot repetai deunăzi.

— Încă nu-l știu cum trebuie. Poate p-ălălaltu' : „Se ofilește...“ ?

— Cântă-l p-ăla.

— Da' n-ajung până sus, pe dulap.

Femeia dădu jos armonica de pe șifonier și i-o puse lui Slavka pe genunchi. Băiatul începu să cânte „Se ofilește...“

Pe ușă intră nenea Vladimir, un ins înalt, cu nasul mare. Își scutură șapca lovind-o de genunchi și-abia după aceea dădu bună ziua.

— Bună ziua, Vladimir Nikolaevici, îi răspunse cu bunăvoință în glas mama.

Pentru câteva clipe Slavka se opri din cântat, ca să-i zică și el „bun venit“ oaspetelui, însă își aminti de porunca mamei ca în asemenea ocazii să cânte întruna, de aceea doar dădu din cap, salutându-l pe nenea Vladimir, și apăsă din nou bumbii armonicii.

— Plouă afară, Vladimir Nikolaevici ?

— Burează. E și timpul pentru așa ceva. Nenea Vladimir vorbea totdeauna cumva foarte limpede și cu multă judecată, ca și când ar fi rânduit cuburi dintr-alea colorate. Așeza unul, se uita la el, sta pe gânduri, pe urmă îl așeza altminteri. E și timpul... repetă el. Azi suntem... în câte suntem azi ? În

douăzeci şi şapte ? Poftim, peste trei zile e-ntâi octombrie.

— Ai dreptate, oftă mama.

Pe Slavka îl mira faptul că maică-sa, de obicei atât de arţăgoasă şi rea de gură, pe nenea Vladimir îl aproba, tăcută, orice-ar fi spus. Şi-n general, când venea el în casă, ea părea cu totul schimbată : se-mbujora din te miri ce, se agita şi-i tot oferea „ultimul" păhărel de votcă, cu care prilej el zicea că „tocmai ultimul nu e cazul să-l bei, căci numai el duce omul la pierzare".

— Cânţi mereu, Slavka, nu te laşi ? făcu nenea Vladimir.

— Cântă !... oftă mama. Cum vine de la şcoală, cum începe. M-am şi săturat. Mă doare capu'...

Era o minciună sfruntată ; Slavka se şi minună în sinea lui.

— Asta nu-i rău, zise nenea Vladimir. O să-ţi prindă bine în viaţă, i se adresă el băiatului. De exemplu, când te-i duce la armată : ăilalţi — la instrucţie, tu — la Colţul roşu, să faci repetiţii. E bine. Doar nu-i este dat oricui să...

— Deunăzi am stat de vorbă cu profesoru' ăla, de-l învaţă, făcu mama. Zice c-ar avea înclinaţii pentru aşa ceva.

Când a vorbit ea cu profesorul ?! Doamne, ce-o fi păţit ?

— Zice c-ar avea talent...

— Zău ? Bravo, Slavka.

— Şezi, Vladimir Nikolaevici.

Nenea Vladimir se spălă pe mâini, se şterse bine cu prosopul şi abia după aceea se aşeză în dreptul mesei.

— Cine are talent, are şi-n casă de toate.

— Of, dar-ar Dumnezeu...

— Se-nțelege că trebuie să și înveți : una fără alta nu se poate.

— Ei vezi, cu-nvățătura asta... Mama îi trimise lui Slavka o căutătură severă. Ne biruie lenea, vreau să spun. Cucoana asta mare. Mă zbat întruna, fac în câte-o zi și lecțiile cu el. „Învață, zic. Doar tu ai nevoie de carte, nu eu.“ Degeaba ! Pe-o ureche-i intră, p-alta îi iese. Ehei, de-ar fi un bărbat în casa asta !... Că pe noi, muierile, ăștia nici nu ne bagă-n seamă.

— Tat-tu mai vine pe la tine, Slavka ?

— La ce-i trebuie ? interveni iar mama. Plătește pensia alimentară și nici nu-i pasă. Te lasă pe tine să-l crești cum îi știi.

— M-da, pensia asta alimentară nu-i o distracție tocmai plăcută, observă nenea Vladimir. Cât îți dă : douăzeci și cinci ?

— Douăzeci și cinci. Și nici nu câștigă te miri cât. Uneori îi bea și p-ăștia.

— E cazul să te străduiești, Slavka. Mă-tii îi vine greu de una singură.

— Of, de-ar băga la cap treaba asta...

— Când vii de la școală, apucă-te numaidecât și-ți fă lecțiile. Le-ai făcut, cântă oleacă la armonică. Ai cântat la armonică, du-te și te plimbă.

Mama oftă.

Băiatul cânta întruna „Se ofilește...“

Nenea Vladimir își bău păhărelul de votcă.

— Trebuie să-ți dai silința, Slavka.

— Asta-i zic și eu : „Să-ți dai silința, Slavka...“

— Nu ajunge numa' să-i zici, observă nenea Vladimir și-și mai turnă un păhărel.

— Da' cum să-i mai fac educație ?

Nenea Vladimir nu-i răspunse și răsturnă păhărelul în gura-i cât o căldare.

— Hu-u... Gata : am băut două, că-i duminică azi, și-i destul. Nenea Vladimir își aprinse o țigară. Of, ce mai beam altădată !...

— Da, da, spuneai dumneata. Ești un om fericit că te-ai lăsat de băutură. Că ți-ai înfrânt, adică, pornirea.

— Altădată, când mă duceam dimineața la serviciu, miroseam a băutură de te trăsnea. Treceam mai întâi pe la frizerie, da' nu să mă bărbieresc. Să mă stropească ăla cu parfum în gură. Abia după aia plecam mai departe. Chinu' de pe lume. Voiam să mut trei bile la abac, mutam cinci.

— Ca să vezi !

— Și-n cap doar perdele de fum, continuă să istorisească nenea Vladimir. Biroul meu sta pe-atunci chiar în dreptul ferestrei. Pe la unspe, când începea să mă bată soarele, mă făceam lac de apă. Și niște gânduri comice : vedeam, de pildă, că scrie-n registru „Avansat cutăruia șapte sute de ruble", în bani vechi, adică, și-n loc să-mi văd de treabă, îmi puneam întrebarea : „Oare cât o fi costat pe-atunci o sticloanță ?" Cam așa a fost, he-he..

— Ca să vezi unde poate ajunge omu' !

— Alții ajung și mai departe. Aveam un prieten care se-apuca noaptea să-și caute șanțu'.

— Care șanț ?

— Șansa, voia să zică. Și-a tot căutat-o până ce-ntr-o zi i s-a părut că-l strigă cineva din stradă. A-ncălecat balconul și dus-a fost. Nu s-a mai întors.

— A murit ?

— Păi de la etajul al nouălea, ce zici dumneata ? Că doar nu era porumbelul păcii. Din viteza lui a mai avut, ce-i drept, timpul să strige : „Hei !"

— Săracu'... suspină mama.

Nenea Vladimir se uită la Slavka...

— Haide, mai hodineşte-te niţel. Să facem şi noi o partidă de şah. Să umplem vidul, cum zice şeful nostru contabil. S-a lăsat şi dumnealui de băutură şi nu mai ştie de ce să se apuce. N-am cu ce, zice, să-mi umplu vidul.

Slavka se uită la maică-sa. Aceasta îi surâse :

— Odihneşte-te, puişor.

Slavka ieşi cu deosebită plăcere de sub armonică. Mama o urcă din nou pe şifonier, acoperind-o cu un şervet.

Nenea Vladimir aşează pe tablă figurile.

— Şi jocul ăsta să-l înveţi bine, Slavka. Şahul. Ai să nimereşti, să zicem, într-o societate : unul se-apucă să bea, altul să facă alte bazaconii, iar tu, hop, şi vii cu şahul : „Nu doriţi ?“ Imediat te priveşte lumea într-alt fel. Ce notă ai la literatură ?

— La citire ? Trei [1].

— Rău. Literatura trebuie s-o ştii ca pe apă. De pildă, eu mut pionul ăsta şi zic : „e-doi, e-patru“, vorba unui mare maestru. Tu habar n-ai unde scrie treba asta. Or, trebuie musai s-o ştii. Hai, mută.

Slavka mută un pion.

— Da' de ce se zice : „e-doi, e-patru“ ? întrebă mama, cu ochii la tabla de şah.

— Glumeşte lumea aşa, o lămuri nenea Vladimir. I-o glumă. Însă cel ce-o aude, îşi zise : „Ehe, p-ăsta nu-l duci cu una, cu două“. La noi, la tipografie, toată lumea face glume dintr-astea. Mută, Slavka.

Slavka mai mută un pion.

— Şi nenea Ivan al nostru face glume, zise el. Am ieşit o dată la ora de educaţie fizică, iar el ne

[1] În U.R.S.S. sistemul de notare era până la 5.

spune : „Antrenamentul să-l faceţi cu lopeţile astea". Slavka râse.

— Cine-i nenea Ivan ăsta ?

— Administratorul şcolii.

— Aha. Păi la glumeţi dintr-ăştia nu le stă gândul decât la băutură, observă, nemulţumit, nenea Vladimir.

Mama şi Slavka n-avură nimic de spus.

— Nu pot să-i sufăr pe-nfumuraţii ăştia, continuă nenea Vladimir. Nu sunt buni decât să taie frunză la câini.

— Ziceai matale că dăduseşi în darul beţiei, făcu mama. Soţia ce zicea ?

— Soţia ? Nenea Vladimir căzu pe gânduri, cu ochii la tabla de şah. Slavka făcuse pe neaşteptate o mutare hoaţă. Cum reacţiona, adică ?

— Da.

— Negativ, desigur. D-aia, pot să spun, ne-am şi despărţit... Am să mut uite-aşa, Slavka, găsi el mijlocul de a ieşi din impas, lucru care-l umplu de mulţumire. D-aia, vorba zicalei, ne-am şi spart ulcelele.

— Cum, cum ? nu-l pricepu Slavka.

— Cum le-am spart ? Nenea Vladimir zâmbi cu îngăduinţă. Uite-aşa, bine : poc-poc, şi-am dat cu cioburile de-a azvârlita.

Mama râse.

— Încă un păhărel, Vladimir Nikolaevici ?

— Nu, zise hotărât nenea Vladimir. N-are nici un rost. Mă simt bine şi-aşa. Am băut ca să mă dispun, atâta. Altcânda, nu te-aş fi refuzat... Aoleu, ce-am mai putut să beau ! Mi-e groază să mă şi gândesc.

— De-mpăcat n-aveţi de gând să vă-mpăcaţi ? întrebă mama.

— Nu, zise hotărât nenea Vladimir. Aici e chestie de principiu : eu nu umblu niciodată cu săru' mâna.

Slavka făcu iar o mutare isteaţă.

— Ia te uită ce poate puştiul ! se minună nenea Vladimir.

Mama se uită la Slavka şi-l smuci pe neobservate de cracul pantalonului. Slavka protestă : dădu din picior. Febra jocului îl cuprinsese şi pe el.

— Aşa ai mutat, care va să zică ?... Nenea Vladimir stătu pe gânduri, încruntându-se. Bu-un. Atunci noi o să mutăm uite-aşa.

Acum fu rândul lui Slavka să se concentreze.

— Pe copii îi mai vezi ? întrebă mama.

— Cum să nu ? Nenea Vladimir îşi aprinse o ţigară. Copiii-s copii. Eu ţin la copii.

— Acu i-o fi părând rău ?

— Nevesti-mii ? În sinea ei, cum să nu-i pară ? Că eu scot acum, bani curaţi, în mână, o sută douăzeci. Bani peşin. Spaţiu locativ am treizeci şi opt de metri, am şi mobilier... Deunăzi mi-am cumpărat şi o servantă, cu nouăzeci şi şase de ruble. O frumuseţe ! Când vin acasă, numai la ea mă uit. Pun după aia televizorul în priză, văd câte-un spectacol... Vreau acum să-mi iau o canapea...

— E rândul matale să muţi, zise Slavka.

Nenea Vladimir rămase un timp cu ochii la piese, se-ncruntă, îşi pipăi gânditor nasul mare, uşor înroşit la vârf.

— M-da... Zi, ai mers aşa ? Atunci noi o să mergem altmintrelea. Şah ! S-au pus deunăzi în vânzare nişte canapele cehoslovace, din alea extensibile. Lux ! Când oi primii banii de concediu, îmi iau neapărat una. Dau comandă şi pentru o blană de urs...

— Aia cât o mai costa ?

— Blana ? V'o douăzeci şi cinci de ruble. Nepotu-meu se tot duce-n delegaţie prin Siberia. Îi zic să-mi aducă una.

— Alea de lup nu-s bune ? întrebă Slavka.

— Or fi mai trainice ca alea de urs, zise mama.

— Blana de lup nu merge s-o pui pe jos. Din alea se fac şube. Mat, Slavka.

Burniţa încetase. Afară aerul era acum senin şi albastru. Doar departe, în zare, se mai răreau norii, vălătucindu-se. Ici, colo, prin case, începură să se aprindă luminile.

Un timp, stătură tustrei cu ochii pe fereastră, ascultară zgomotele înăbuşite ale străzii. Larg era spaţiul de-afară şi întreţesut de-o tainică melancolie.

— Mâine o să fie zi frumoasă, zise nenea Vladimir. Uite colo, unde a asfinţit soarele, cerul pare verzui : înseamnă c-o să fie zi frumoasă.

— Vine iarna, oftă mama.

— E şi timpul să vină. Nu v-au dat încă drumul la calorifer ?

— Nu. Ar fi cazul să ne dea.

— Cred că de la cinşpe încolo. Ei, să plec şi eu. Mă duc să dau drumul la televizor, poate-o fi v'un spectacol...

Mama se uită la nenea Vladimir. Parcă ar fi aşteptat ca el să-i spună ceva. Dar nu despre televizor şi nici despre canapea, nici despre blana de urs. Altceva...

Nenea Vladimir îşi puse şapca, se opri în prag.

— Vă zic la revedere.

— La revedere.

— Auzi, Slavka ? Marşul ăla, cubanez, nu-l ştii ?

— Nu, zise Slavka. Încă nu l-am învăţat.

— Să-l înveţi. I-o bucată frumoasă. Te-or chema să-l cânţi şi pe la serate... Am plecat. La revedere.

— La revedere.

Nenea Vladimir ieşi din odaie. Peste câteva clipe se văzu trecând pe dinaintea ferestrelor : înalt, adus de spate, cu nasul mare. Mergea privind cu gravitate înaintea sa.

— Clonţu' ! zise mama cu ciudă, uitându-se pe fereastră. La ce-o fi venind ?

— I-e urât şi lui, zise Slavka. Doar îi şi el singur cuc.

Mama oftă şi se duse la bucătărie să pregătească cina.

— Şi-atunci la ce bun să vină ? zise din nou şi frecă supărată chibritul de cutie. Să nu mai vină deloc...

UN OM TARE

În cadrul brigăzii a treia a colhozului „Gigantul" se dăduse în folosinţă o nouă clădire pentru depozitarea materialelor. Din depozitul cel vechi — în trecut biserica satului — fuseseră scoase butoaie goale, urât mirositoare, saci cu ciment, saci cu zahăr tos şi cu sare, aparţinând cooperativei de consum din sat, rogojini, harnaşamente (brigada n-avea decât cinci cai, dar harnaşamente rostuise pentru cel puţin cincisprezece ; asta n-ar fi fost mare lucru, doar nu strică să-ţi faci o rezervă, numai că se înnădise la ele blestematul neam şoricesc... Le-au uns şi cu dohot cei din brigadă şi cu tot felul de chimicale — zadarnic : rozătoarele îşi vedeau de treabă mai departe), mături, greble, lopeţi... Şi-a rămas biserica pustie, nemaifiind nimănui de trebuinţă. Deşi nu era mare, totuşi în-

viora cumva satul (altcândva o comună mai mică), părea să-l adune în jurul ei, să-l scoată la vedere.

Brigadierul Nikolai Sergheievici Şurîghin se opri într-o zi în dreptul ei, stătu gânditor... Se apropie apoi de unul din ziduri, scormoni cărămizile cu o rangă aflată pe-acolo, după care îşi aprinse o ţigară şi se duse acasă.

Întâlnindu-l două zile mai târziu pe preşedintele colhozului, îi spuse :

— Văz că s-a eliberat biserica...

— Ei şi ?

— Păi ce facem cu ea ?

— Închide-o şi las-o-n pace. Da' de ce ?

— E cărămidă bună acolo. Decât s-aducem de la fabrică, ar merge să fac din ea o cocină...

— Ca să alegi toată cărămida aia, le-ar trebui la cinci oameni să muncească două săptămâni. I-o zidărie acolo, parcă ar fi turnată. Nu ştiu cum naiba făceau ăia aşa ceva.

— Păi aş dărâma-o.

— Cum ?

— Aşa bine. Pun trei tractoare să tragă de ea — cade jos într-o clipită.

— Încearcă.

Venind ziua de duminică, Surîghin se-apucă de treabă. Aduse în dreptul bisericii trei tractoare puternice, o încinse cu trei cabluri aşezate la înălţimi diferite, iar pe sub ele, pe la colţuri şi-n mijlocul zidurilor, vârî nouă bulumaci...

Un timp, dirijă toată treaba asta ca pe oricare alta : cu ţipete şi înjurături. Dar după ce de pretutindeni începu să vină lume şi se iscară în jurul lui văicăreli ale celor cărora le părea rău de biserică, se simţi deodată o persoană importantă şi cu drepturi nelimitate. Nu mai înjură deloc, dar

nici nu se mai uită la cei din jur : păru că nu-i mai vede, nu-i mai aude.

— Ai primit ordin, Nikolai, să faci treaba asta, ori cum a fost ? Nu cumva îi cu de la tine putere ?

— Ce-ai cu ea : îţi stă-n ochi ?

Mihailo Beliakov, şeful depozitului, cam afumat la ora aceea, se repezi pe sub cabluri spre Şurîghin :

— Kolka, fir-ar tu să fii, ce te-a apucat ?

De astă dată Şurîghin se înfurie de-a binelea, se albi la faţă :

— Marş de-aici, beţivan împuţit !

Mihailo se holbă, uimit, şi se dădu înapoi. Nedumeriţi rămaseră şi cei din jur, se domoliră şi ei. Şurîghin doar trăgea şi el la măsea şi până acum nu făcuse pe nimeni „beţiv împuţit". Ce l-o fi apucat ?

Între timp, bârnele au fost fixate la locurile lor, cablurile — potrivite mai bine... Îndată aveau să pornească tustrele tractoarele şi avea să se întâmple ceva ce nu se mai văzuse în sat : avea să cadă biserica. Oamenii mai vârstnici fuseseră cu toţii botezaţi acolo, tot acolo fuseseră prohodiţi moşii şi strămoşii lor şi, la fel cum vedeau în fiece zi cerul oamenii din sat, tot aşa o vedeau şi pe ea...

Din nou se iscară glasuri :

— Ascultă, Nikolai, cine ţi-a dat ordin ?

— O face din capul lui !... Nu-l vezi, al dracului, cum şi-ntoarce botul ?

— Şurîghin, ia seama !

Şurîghin însă nici nu clinteşte. Chipul îi este şi acum concentrat, privirea severă îi mărturiseşte o hotărâre de neclintit. La un moment dat, lumea o împinse înainte pe Klanka, nevasta lui Şurîghin... Klanka, sfioasă — îşi dădea seama că se petrece cu el ceva neînţeles — păşi spre dânsul.

— Kolia, de ce vrei s-o dărâmi ?

— Marş de-aici ! se răsti şi la ea Şurîghin. Nu te băga...

Câţiva săteni se duseră la tractorişti, să mai câştige din timp, alţii dădură fuga să telefoneze la raion, alţii — să-l cheme pe învăţătorul din sat. Tractoriştilor însă Şurîghin le promisese câte-o sticloanţă de fiecare şi, în plus, dispoziţie „pentru executarea lucrărilor".

Veni în fugă învăţătorul, un om încă tânăr, stimat de săteni.

— Încetaţi imediat ! Cine v-a dat dispoziţie ! Ăsta-i un monument din secolul al şaptesprezecelea !...

— Nu vă băgaţi în ce nu vă priveşte, îi zise Şurîghin.

— Ba mă priveşte ! Priveşte-ntreg poporul !... Învăţătorul era tulburat de cele întâmplate, de aceea nu găsea nişte cuvinte mai tari, convingătoare. Se înroşise, doar, la obraz şi striga întruna : N-ai nici un drept ! Barbarule ! Am să fac plângere !...

Şurîghin le făcu semn tractoriştilor... Motoarele vâjâiră cu putere. Cablurile începură să se întindă. Mulţumea scoase un oftat surd, pătruns de groază. Brusc, învăţătorul o luă la fugă, veni în partea unde avea să cadă biserica şi se lipi cu spatele de zid.

— Ai să răspunzi pentru crimă ! Idiotule...

Tractoarele se opriră.

— Pleacă-ă ! răcni Şurîghin. Şi vinele de la gât i se umflară.

— Să nu te atingi de biserică ! Să nu îndrăzneşti !

Şurîghin se repezi la învăţător, îl înhăţă în braţe şi-l duse mai la o parte. Învăţătorul, slăbuţ şi fi-

rav, se zbătu din răsputeri, dar Șurîghin avea niște brațe tari, vânjoase.

— Dați-i drumul ! răcni el la tractoriști.

— Treceți cu toții în dreptul zidului ! le strigă la rândul lui învățătorul celor adunați. Mai repede ! Ei n-au să îndrăznească ! Am să mă duc la regiune, o să-i interzică s-o dărâme !...

— Dați-i drumul, ce dracu' ! urlă Șurîghin.

Tractoriștii se băgară iar în cabine, puseră mâna pe manete.

— Treceți în dreptul zidului ! Treceți cu toții !...

Dar nimeni nu se clinti din loc. Furia lui Șurîghin paralizase mulțimea. Stăteau cu toții tăcuți, în așteptare.

Cablurile se întinseră, scârțâiră, trosniră, sunară subțire. Una din bârne se frânse, cablul se-nfipse în colțul zidului și sună ca o strună de chitară. Păru ciudat că toate acestea se auzeau atât de limpede : doar tractoarele, încordându-și puterile lor de fier, vâjâiau de-ți luau auzul. Partea de sus a bisericii se clătină... Și deodată zidul din spate se frânse pe toată lățimea lui. Despicătura neagră, înfricoșătoare, din zidul alb, se desfăcu tot mai larg. Partea de sus a bisericii, cu cupolă cu tot, se plecă, se plecă și se prăbuși cu vuiet.

Șurîghin îi dădu drumul învățătorului și acesta, fără a spune un cuvânt, se depărtă de biserică.

Două dintre tractoare încă mai scrijeleau cu șenilele lor pământul. Cablul aflat la mijloc spintecase unul din colțuri și acum sfărâma fără nici o noimă cărămizile, pătrunzând tot mai adânc între ele.

Șurîghin opri tractoarele. Împreună cu tractoriștii, se apucă să așeze cablurile mai la poalele zidurilor.

Lumea începu să se împrăştie. Rămaseră numai cei mai curioşi şi copiii.

Trei ceasuri mai târziu totul era încheiat. Din clădirea bisericii nu mai rămăsese decât o temelie joasă, cu marginile zimţate. Biserica zăcea prefăcută într-un morman de moloz. Tractoarele plecară.

Şurâghin, năduşit şi plin de praf, se duse la magazin, să vorbească la telefon cu preşedintele colhozului.

— Gata, s-a pristăvit ! strigă el vesel în receptor.

Preşedintele pesemne că nu înţelegea cine se pristăvise.

— Biserica, n-auzi ! Gata, s-a zis cu ea ! Da, da. Totu-i în ordine. A făcut învăţătorul nitică gălăgie... Păi ! O face pe învăţătoru', da-i mai rău ca o babă. Ba nu, totu-i în ordine. S-a buşit a-ntâia. Da, s-a năruit toată. Numai că bucăţile îs cam aşa : din câte trei-patru cărămizi prinse-ntre ele. Nu ştiu cum să fac să le desprind... Am încercat c-o rangă, da' mortaru-i ca piatra. Vorba matale, parc-ar fi fost turnată. Mă rog, om vedea. Sănătate !

Şurîghin aşează receptorul în furcă. Se duse apoi la vânzătoarea pe care nu o dată o sculase din pat în toiul nopţii : mai venea la pescuit câte cineva de la raion şi întârzia după aceea în casa brigadierului până după miezul nopţii.

— Ai văzut cum am mântuit-o cu biserica ? Şurîghin zâmbea, mulţumit de sine.

— Nu-i mare lucru să faci o tâmpenie, zise, fără a-şi ascunde ciuda, vânzătoarea.

— De ce, adică, tâmpenie ? Lui Şurîghin îi pieri zâmbetul.

— Îţi stătea ea în cale ?

— Da' de ce să stea de pomană ? Barem să ne alegem cu nişte cărămizi...

— Că n-ai, săracu' de tine, de unde să faci rost de ele ! Idiotule.

— Ia ascultă, putoare ! se-nfurie la rândul lui Şurîghin. Dacă nu te pricepi, barem taci din gură.

— Să mai încerci tu să mă scoli noaptea din somn ! Auzi la el : putoare... Pentru aşa ceva, poţi s-o iei şi pe coajă. Când ţi-oi arde una peste bot, ai să vezi tu, putoare...

Şurîghin ar fi vrut să-i mai zică vreo câteva, însă tocmai atunci intrară în prăvălie nişte babe. Or babele — se ştie — îşi cam vâră nasul peste tot.

— Dă-mi, bre, o sticlă.

— Aşa, aşa, udă-ţi şi tu beregata, zise una dintre bătrâne. Că ţi s-o fi uscat.

— Cred şi eu : de-atâta prăfăraie...

— N-a avut de lucru, diavolul !

Şurîghin le aţinti pe bătrâne cu o privire severă, însă erau cam multe şi nu le-ar fi putut ţine piept. Şi-apoi, erau pornite într-un fel mai aparte. Parcă l-ar fi urât cu adevărat.

Brigadierul îşi luă sticla şi se duse spre uşă. Se întoarse în prag şi le zise :

— Las' că vă arăt eu vouă !

Şi se depărtă în grabă.

Pornind pe uliţă, se simţi pătruns de ciudă : „Muierile dracului ! Una nu se ducea să se roage, iar acum o fac pe nebunele. Când stătea aia în picioare, nu-i păsa nimănui de ea. Acum le-a apucat pe toate !...“

Trecând pe dinaintea fostei biserici, se opri şi se uită îndelung la copiii care începuseră a se juca prin mormanul de moloz. Se uită la ei şi, încet-încet, îi veni inima la loc. „O să crească ăştia

şi-o să-şi aducă aminte : când erau mici, a fost dărâmată biserica. Doar eu mi-amintesc foarte bine cum i-a doborât Vaska Duhanin crucea. Iar acum s-a prăbuşit toată : cum naiba să nu-ţi aminteşti ? O să le zică la copilaşi : a legat-o nenea Şurîghin cu nişte cabluri şi..." Brusc îi reveni în minte figura vânzătoarei, şi-atunci gândi cu ciudă şi hotărâre : „Bine-am făcut ! N-avea de ce să mai stea proţap !..."

Acasă, avu de întâmpinat o adevărată răzmeriţă : nevastă-sa nu mai pusese de cină şi plecase prin vecini, iar maică-sa, bătrâna, se răsti la el de pe cuptor :

— Kolka, netrebnicule, mare păcat ţi-ai luat pe suflet ! Şi n-ai suflat o vorbă, diavole, ai tăcut mâlc... Că poate s-o fi găsit cineva să-ţi bage minţile-n cap. Of, Doamne, ce năpastă pe noi, acu' n-o să mai avem trai cu nimeni. C-o să te blesteme toată lumea, şi-ncă ce-o să te blesteme ! Nici n-o să ştii la ce să te aştepţi : ori acasă ai să mori cu zile, ori are să-ţi cadă v'un pom în cap, să-ţi rupă grumazul...

— De ce să mă blesteme ? N-au altceva de făcut ?

— Păi ai păcătuit, neghiobule !

— Parcă pe Vaska Duhanin l-a blestemat cineva când a doborât crucea ? Dimpotrivă, a ajuns om mare...

— Alea erau alte timpuri. Te-a pus acu' cineva s-o dărâmi ? Te-a pus ? Necuratul ţi-a dat ghes... Las' că ţi-or găsi chiar ăi mari ac de cojoc. Că-nvăţătoru' s-a şi apucat să le scrie, să facă plângere. Ai să vezi tu ce-o să păţeşti. Ian auzi, maică : pe vremea ceea să rămână ea în picioare, şi-acu' să te găseşti tu s-o dărâmi ! Ticălosule !

— Bine, bine, vezi-ţi acolo, de boală.

— Să nu mai avem noi trai cu lumea...

— Măcar să se fi dus să se roage ! Da' așa — stătea și n-o băga nimeni în seamă.

— Cum n-o băga nimeni în seamă ? Auzi la el ! Păi ori de unde ai fi venit în sat, o și vedeai de departe. Cât de ostenit ai fi fost, ziceai c-ai și ajuns acasă. Îți da puteri.

— Îți da puteri... Multă lume mai umblă astăzi pe jos ? Am ajuns, vorba ceea, în era atomică, iar voi vă jeliți dup-o biserică. Că n-avem club în sat, de-asta nu suflă nimeni o vorbă, iar acu', poftim : s-au apucat cu toții să jelească. Las' că va trece !

— Vezi să nu-ți treacă ție ! Numa' de rușine și-ai să ajungi să te stafidești...

Ca să nu-i mai audă bombănitul, Șurîghin trecu în odaia de-alături, se așeză la masă, își turnă un pahar plin cu votcă și-l bău pe nerăsuflate. Își aprinse apoi o țigară. „De cărămizi, n-o să se mai atingă acu' nici dracu, gândi la un moment dat. Ei și ? Dă-le-ncolo de cărămizi. Le-adun grămadă cu buldozerul și n-au decât să le năpădească urzicile."

Nevastă-sa veni târziu de tot. Șurîghin isprăvise sticla, ar mai fi băut ceva, dar nu-i venea să se mai ducă la vânzătoarea aceea afurisită : nu-i venea și gata. Se rugă de nevastă-sa :

— Du-te, mă, și mai ia o sticlă.

— Să te ia dracu ! Că de-acu' înainte ăsta ți-e prieten.

— Haide. Te rog...

— Da' când s-a rugat lumea de tine, tu ce-ai făcut ? Să nu te mai rogi nici tu de alții. Idiotule.

— Gura ! Te-ai luat și tu după ei ?

— M-am luat după ei... M-am luat după oamenii de treabă. Nu după capul tău de incult. Doar s-a

rugat tot satul de tine. Aiurea ! Şi-a boldit ochii ăia...

— Taci, mă... Poate-ţi dau vreo două...

— Hai, dă ! Numa' să-ncerci, neobrăzatule ! Numa' să-ncerci !

„Ei nu. Astea au s-o ţină aşa până dimineaţa. Parcă au înnebunit cu toţii."

Şurîghin ieşi în curte, îşi porni motocicleta... Până la centrul raional nu erau decât optsprezece kilometri, se afla şi-acolo un bufet, locuia preşedintele colhozului. Puteai să bei un pahar, să mai stai la taifas. Printre altele, s-aduci vorba de scandalul pe care ţi l-au făcut ăştia de aici. Să mai faci şi tu haz...

Când apucă să cotească pe uliţa mare, farul motocicletei smulse din beznă mormanul de cărămizi şi îndată se abătu de acolo un iz ca de pivniţă.

„Secolul al şaptesprezecelea, îşi aminti Şurîghin. Iacătă-l, ăsta este ! Cică s-a apucat învăţătorul să scrie, să fac plângere ! Scrie, băieţaş, scrie până n-oi mai putea !"

Îndată, mări viteza... Şi-ncepu să cânte în gura mare, pentru ca toată lumea să afle că blestemele din ziua aceea n-au făcut decât să-l înveselească :

Vorba ceea, vorba ceea,
Sunt soldat — compania-a treia,
Regimentul treizeci şi-unu...
Hop, tirdar — pampunu !

Motocicleta lăsă în urmă satul, îşi înfipse în trupul nopţii stiletul sclipitor al luminii farului şi se-ndreptă cu viteză, pe drumeagul neted, bătătorit, spre centrul raional. Lui Şurîghin îi făcea plăcere să meargă cu viteză.

Când în ținutul acela vine câte cineva de la oraș, la vânătoare, și-i întrebă pe săteni care dintre ei ar putea să-l însoțească, să-i arate locurile bogate în vânat, i se răspunde cam așa :

— Păi, Bronka Pupkov... că la treburi dintr-astea îi mare meșter. Cu el nu te-apucă urâtul. Și săteanul zâmbește cam în doi peri.

Bronka (Bronislav) Pupkov e un țăran încă în putere, bine făcut, zâmbăreț, cu ochi albaștri, picioare iuți și vorba așijderea. E trecut de cincizeci de ani, a fost și pe front, însă mâna dreaptă, căreia îi lipsesc două degete, nu și-a schilodit-o acolo : fiind încă flăcău și ducându-se într-o zi la vânătoare (era pe vreme de iarnă), i s-a făcut sete și-a încercat să sfărâme cu patul armei gheața de la malul unui pârâu. Pușca o ținea sus, pe sub cătare, cu două degete la gura țevii. Deși arma era cu piedica pusă, de atâtea izbituri s-a despiedicat și... unul din degetele lui Bronka s-a dus cât colo, iar celălalt a rămas să-i atârne de-o pieliță. A rupt-o chiar el, Bronka, iar cele două degete — arătătorul și mijlociul — le-a adus acasă și le-a înmormântat în grădina de zarzavaturi. Ba chiar le-a zis cam așa :

— Dormiți în pace, dragele mele degete, până la ziua de apoi.

A vrut să le pună și cruce, dar nu l-a lăsat taică-său.

De-a lungul vremii, Bronka a iscat multe scandaluri, se bătea deseori cu lumea, era el însuși bătut zdravăn, zăcea cât zăcea, pe urmă pornea iar să străbată cu motoreta lui asurzitoare ulițele satului : nu purta pică nimănui, avea o fire ușoară.

Pe vânătorii care veneau de la oraş îi aştepta ca pe-o zi de sărbătoare. Când soseau, în sfârşit, era gata să umble cu ei şi-o săptămână, şi-o lună întreagă. Ţinutul îl cunoştea ca pe cele opt degete ale sale, era vânător iscusit şi norocos.

Orăşenii nu se zgârceau la votcă, uneori îi strecurau şi ceva gologani, iar dacă n-o făceau, era bine şi-aşa.

— Cât staţi pe la noi ? îi întreba el c-o mină preocupată.

— Păi, vreo trei zile.

— O să fiţi serviţi ca la farmacie. Vă odihniţi şi dumneavoastră, vă mai potoliţi şi nervii.

Rămâneau plecaţi câte trei, patru zile, uneori şi-o săptămână. Era tare plăcut. Oamenii de la oraş îs respectuoşi, cu ei nu-ţi vine să te iei la bătaie, nici când se mai afumă niţel. Lui Bronka îi plăcea să le povestească tot felul de istorii vânătoreşti.

În cea din urmă zi, când aşezau masa de rămas bun, Bronka venea cu povestea lui cea mai de seamă.

Ziua aceea o aştepta cu nerăbdare sporită, deşi încerca din răsputeri să nu şi-o arate pe faţă. Şi când ea sosea în sfârşit, îşi simţea încă de dimineaţă inima înfiorată şi se cufunda în tăcere, având întipărită pe chip o expresie din cele mai solemne.

— Da' ce-i cu dumneata ? îl întrebau vânătorii.

— Nimic deosebit, le răspundea el. Masa unde-o întindem ? Pe malul apei ?

— Se poate şi-acolo.

Mai spre seară, alegeau un loc potrivit pe malul râului cel atât de frumos, cu apa lui repede, şi-ncingeau focul. În timp ce în oală pornea să clocotească ciorba de peşte, dădeau duşcă primul pahar şi se-apucau să tăifăsuiască.

Bronka, golindu-şi pentru a doua oară păhărelul de aluminiu, îşi aprindea o ţigară...

— Pe front aţi fost ? întreba la un moment dat, parcă fără o intenţie anume. Bărbaţii trecuţi de patruzeci de ani îi răspundeau aproape totdeauna afirmativ, dar el le punea întrebarea asta şi celor mai tineri : pentru povestea lui avea nevoie de-o introducere.

— Ai venit cu asta de pe front ? îl întrebau la rândul lor ceilalţi, având în vedere mâna lui schiloadă.

— Nu. Eu am făcut frontul ca sanitar. M-da... Cam aşa a fost treaba... Un timp, Bronka se cufunda iar în tăcere. Spuneţi-mi, rogu-vă, despre atentatul asupra lui Hitler aţi auzit ?

— Cum să nu ?

— Staţi oleacă. Vă gândiţi la ăla când au vrut chiar generalii lui să-i facă de petrecanie ?

— Da.

— Ei nu. Eu vorbesc de-un altul.

— Care altul ? A mai fost şi-un altul ?

— Bineînţeles. Bronka îşi întindea păhărelul de aluminiu. Încă un strop, vă rog. Da paharul pe gât. A fost, dragi tovarăşi, a fost. Hu-uh ! Uite-atâta nu i-a ajuns glontele la cap. Le arăta el celorlalţi vârful unghiei.

— Când s-a-ntâmplat asta ?

— În nouă sute patruzeci şi trei, în ziua de douăzeci şi cinci iulie. Bronka se cufunda din nou în tăcere, ca şi când ar fi rememorat nişte amintiri dragi de-altcândva, numai de el ştiute.

— Da' cine-a tras în el ?

Bronka părea că n-aude întrebarea, fuma gânditor, cu ochii la foc.

— Şi unde a fost comis atentatul ?

Bronka tăcea.

Oamenii își aruncau unul altuia priviri nedumerite.

— Eu am tras, zicea el brusc, cu voce scăzută. Se mai uita un timp la pălălaia focului, apoi își ridica ochii și-i privea pe cei din jur ca și când ar fi vrut să spună : „Vă miraţi ? Să ştiţi că nici mie nu-mi vine a crede". Și le zâmbea cu un fel de tristeţe.

De obicei, lumea rămânea tăcută, cu ochii la Bronka. El continua să-și fumeze ţigara, împingea în foc, c-un beţișor, tăciunii rostogoliţi pe iarbă... Tocmai acelea erau pentru el clipele cele mai frumoase. Parcă un pahar de spirt curat ar fi pornit să i se prelingă prin vine.

— Vorbeşti serios ?

— Asta-i bună ! Credeţi că nu ştiu ce poţi să păţeşti pentru falsificarea istoriei ? Ştiu. Ştiu, tovarăși dragi.

— Ia mai dă-o-ncolo de tâmpenie !...

— Și unde s-a-ntâmplat asta ? Cum ai tras ?

— Cu un browning. Uite-așa : am apăsat pe trăgaci și — pac ! Bronka se uita la cei de faţă grav, întristat de neîncrederea pe care o manifestau unii dintre ei. N-o făcea câtuși de puţin în bătaie de joc.

Cei neîncrezători își cam pierdeau cumpătul.

— Da' de ce treaba asta n-o ştie nimeni ?

— Pentru că și peste-o sută de ani multe lucruri vor mai pluti în beznă. Clar ? Că poate n-aţi ştiut... Tocmai aici e tragedia, că mulţi eroi rămân necunoscuţi.

— Să ştii că asta cam miroase a...

— Lasă-l în pace. Povesteşte-ne și nouă cum s-au petrecut lucrurile.

Bronka era convins că, în cele din urmă, lumea va dori totuşi să-l asculte. Se întâmpla aşa de fiecare dată.

— Mi-e c-o să mă daţi de gol...

O clipă rămâneau iar descumpăniţi.

— Ba n-o să te dăm de gol.

— Pe cuvânt de onoare ?

— N-o să te dăm, omule ! Hai, povesteşte.

— Ba nu, vă rog să vă daţi cuvântul. Că lumea din sat ştiţi cum e... Abia aşteaptă să-mprăştie vorba...

— Las' că n-o să fie nimic ! Oamenii erau acum nerăbdători să-l asculte. Haide, zi-i odată.

— Încă un strop, vă rog. Bronka îşi întindea iar paharul. Părea cu totul treaz. După cum v-am mai spus, treaba asta s-a-ntâmplat la douăzeci şi cinci iulie, o mie nouă sute patruzeci şi trei. Ne aflam atunci în ofensivă. Când se trece la ofensivă, sanitarii au de lucru mai mult ca oricând. În ziua aceea adusesem la ambulanţă vreo doisprezece oameni... Adusesem şi-un locotenent, era grav rănit, săracul, şi l-am pus într-o rezervă. În rezerva aia se afla şi-un general. Un general-maior. Rănit mai uşor, atins oleacă, mai sus de genunchi. Tocmai i se schimba pansamentul. Mă vede pe mine generalul acela şi zice :

— Să mai stai p-aici, sanitarule, să nu pleci.

Îmi zic : precis c-o să am de mers undeva ; doreşte pesemne generalul să-i dau o mână de ajutor. Mă rog, stau şi aştept. Cu generalii să ştiţi că-i grozav să ai de-a face : toată situaţia o ai ca-n palmă.

Oamenii ascultă în tăcere. Focul arde vesel, fumegă, îi trosnesc când şi când tăciunii. Din pădure se strecoară pe furiş umbra amurgului, coboară pe apă, şi numai şuvoiul din mijlocul râului, unda

lui cea mai repede, încă mai joacă în lumină, încă mai sclipește, ca și când un pește imens ar goni pe-acolo la vale, legănându-și prin penumbră trupul lung, argintiu.

— L-au pansat, în fine, pe general și doctoru-i zice : „Ar trebui să mai zăboviți pe la noi". Da' generalul de colo : „Ia mai slăbește-mă, vericule !" Numai nouă ne era p-atunci frică de doctori, că generalii să știți că nu-i prea băgau în seamă. M-am suit cu generalul în mașină și-am plecat. Habar n-aveam unde mă duce. Pe drum a început să mă întrebe de unde sunt, cu ce m-am ocupat înainte să-nceapă războiul, câte clase am la bază ? I-am răspuns cu de-a măruntul : că sunt din cutare loc (m-am născut chiar aici, în ținutul ăsta), că am lucrat în colhoz, dar că m-am ocupat mai mult cu vânătoarea. „Asta-i bine, zice generalul. Ești bun țintaș ?" Păi, zic eu, ca să nu lungesc vorba, cu carabina îți sting o lumânare de la cincizeci de pași. Cât despre clasele alea, zic, cu așa ceva nu mă prea pot lăuda : tata mă lua de mic copil cu el prin taiga. Nu-i nimic, zice generalul, acolo unde o fi cazul, n-ai să ai nevoie de studii superioare. Pe câtă vreme, zice, dacă ai să ne ajuți să stingem o lumânare afurisită, care a dat foc la întreaga lume, Patria să știi că nu te va uita nicicând. Începuse adică omul să bată încotrova. Ați priceput, așa-i ? Ei bine, eu, în momentul acela, nu-mi dădeam seama câtuși de puțin.

Am ajuns în cele din urmă la un adăpost mare. Generalul i-a dat pe toți afară și-a început să mă descoasă mai departe. Niscaiva rubedenii prin străinătate, zice, n-ai cumva ? De unde să am ? zic. Siberieni suntem din moși-strămoși. Ne tragem din cazacii care au clădit fortăreața Bii-Katunsk. Încă

pe vremea ţarului Petru. De-acolo obârşim, zic, aproape întreg satul...

— Da' de ce-ţi zice dumitale Bronislav ? îi ia vorba unul din vânători.

— Că i-a trăsnit aşa prin minte lu' popa al nostru, de beţiv ce era. Pentru asta i-am ars şi eu una zdravănă, când l-am escortat la G.P.U., în nouă sute treizeci şi trei...

— Cum, cum ? Unde l-ai escortat ?

— Păi, la oraş. De ridicat, l-am ridicat, da' n-avea cine să-l ducă. Du-te tu, Bronka, mi-au zis ăilalţi, că tu ai cu el o socoteală veche.

— Da' de ce ? Ai un nume frumos.

— La un nume ca ăsta, trebuie să-l ai şi p-ăla de familie mai ca lumea. Or eu îs Bronislav Pupkov [1]. La armată, cum începea apelul, cum auzeai lumea râzând. Pe câtă vreme avem pe unul în sat, Vanka Pupkov îi zice, şi nu se leagă nimeni de el.

— Mă rog. Şi ce-a fost mai departe ?

— Păi, mai departe a fost cam aşa. Da' unde-am rămas ?

— Începuse generalul să te-ntrebe...

— Aha. Păi m-a tot întrebat el, pe urmă îmi spune : „Tovarăşe Pupkov, zice, partidul şi guvernul îţi încredinţează o misiune de cea mai mare răspundere. Aici, în linia întâi, zice, a sosit Hitler, incognito. Ni se oferă, deci, şansa să-l mătrăşim. De curând am pus mâna pe-un ticălos, trimis la noi c-o misiune specială. Misiunea şi-a îndeplinit-o, dar ne-a picat după aceea nouă în mână. Şi-am aflat că trebuia să treacă înapoi linia frontului ca să-i înmâneze lui Hitler personal nişte documente foarte importante. Or, Hitler şi clica lui ştiu cu toţii cum arată individul ăsta la faţă."

[1] De la „pupok" (rus.) — buric.

— Bine, dar ce amestec aveai dumneata ?

— Cine mă-ntrerupe, sticloanţa s-o destupe. Încă un strop, vă rog. Hu-uh ! Explicaţia-i foarte simplă : semănam cu ăla ca două picături de apă. Măi şi-a-nceput, fraţilor, o viaţă !... Bronka se cufundă în amintiri cu atâta voluptate, cu un asemenea avânt, pe care de-abia şi-l reţine, încât cei din jur încearcă la rândul lor un sentiment plăcut, cu totul aparte. Zâmbesc. Îi cuprinde pe toţi un fel de molcomă încântare. Mi-au dat, deci, o cameră separată, chiar acolo, în clădirea spitalului, mi-au repartizat şi două cătane de ajutor. O cătană avea chiar gradul de plutonier, deşi, vorba aia, eu eram simplu soldat. Ia adă-mi cizmele alea, zic, ţovarăşe plutonier. Se ducea omul şi mi le aducea. Executa ordinul, ce putea să facă. Iar eu între timp eram pus să studiez. Urmam, adică, nişte cursuri...

— Ce fel de cursuri ?

— Nişte cursuri speciale. Despre treaba asta deocamdată n-am voie să vorbesc, am dat şi-o declaraţie-n scris. Abia după cincizeci de ani o să am dreptul. Şi n-au trecut decât... Bronka numără în gând şi mişcă din buze. ...N-au trecut decât douăzeci şi cinci. Mă rog, asta-i altă problemă. Traiul ăla deci îşi urmează cursul. Dimineaţa când mă scol, mi se aduce micul dejun : felu-ntâi, felu' doi, felu' trei. De-mi aduce cătana un vinaţ mai nu ştiu cum, eu hau ! mă răstesc la el şi-odată-l vezi cum vine cu butelcuţa de spirt în braţe. Că era dintr-ăsta la spital, de nu mai aveau unde să-l pună. Puneam mâna pe spirt, mi-l potriveam cu apă după cum îmi era voia, iar vinaţul ia-l dumneata, cătană... Trece aşa o săptămână. Mă gândesc : oare cât m-or mai ţine ăştia aici ? În fine, într-o bună zi, sunt chemat la general. „Ei, zice generalul, cum e, ţovarăşe Pupkov ?“ Sunt gata, zic, să-ndeplinesc

misiunea ! „Bravo, zice, cu Dumnezeu înainte. Te aşteptăm să te-ntorci de acolo Erou al Uniunii Sovietice. Vezi numai să nu greşeşti ţinta !“ De-am să greşesc ţinta, zic, să fiu ultimul trădător şi duşman al poporului. Ori, zic, pier împreună cu Hitler, ori o să veniţi să-l eliberaţi pe Bronislav Ivanovici Pupkov, Erou al Uniunii Sovietice. Am uitat să vă spun că ai noştri pregăteau tocmai atunci o ofensivă grandioasă. Uite aşa, din flancuri, urma să vină infanteria, iar în faţă — un puternic atac frontal cu tancurile.

Lui Bronka ochii îi scânteiază ca nişte tăciuni aprinşi. Nici păhărelul de aluminiu nu şi-l mai întinde : a uitat de el. Reflexele flăcărilor îi joacă pe obrazul uscăţiv, cu trăsături ca la carte. E chipeş în clipele acelea Bronka şi-i nervos.

— N-am să vă mai povestesc, dragi tovarăşi, cum m-au trecut peste linia frontului şi cum am ajuns în buncărul lui Hitler. Vă spun doar atât, c-am ajuns. Bronka se ridică în picioare. Am ajuns !... Cobor ultima treaptă şi văd că mă aflu într-o sală mare, cu ziduri din beton armat. Arde lumina electrică, împrejur o droaie de generali... Caut să mă orientez rapid : unde-i Hitler ? Bronka e cuprins de încordare, glasul i se frânge, răsună când într-o şoaptă şuierătoare, când într-un ţipăt scurt, care te taie la ureche. Vorbeşte întrerupt, nu-şi mai sfârşeşte frazele, înghite în sec... Inima mi-e uite-aici... mi-o simt în beregată. Unde-i Hitler ?! Îi studiasem ca la microscop botul de vulpe şi-mi făcusem din timp planul unde să-l ţintesc : drept în mustaţă. Ridic deci braţul : „Heil Hitler !“ În cealaltă ţin un pachet. În pachetul ăla aveam un browning încărcat cu gloanţe explozive, unse cu otravă. Vine la mine un general şi-ntinde mâna să-mi ia pachetul. Eu îi fac semn, aşa, politi-

cos. Zic, *mille pardons, madame,* e pentru führer. I-am spus-o în cea mai curată limbă germană : fiu-rer ! Bronka înghite în sec. Şi-atunci... odată îl văd că apare. Parcă a trecut un curent prin mine... Mi-am amintit de patria mea depărtată... De tata şi de mama... Că pe-atunci încă n-aveam nevastă... Bronka tace un timp, gata să plângă, să urle, să-şi rupă cămaşa de pe el. Ştiţi cum ţi se-ntâmplă uneori, îşi reia el vorba, îţi trece toată viaţa pe dinaintea ochilor... Aşa păţeşti şi când îţi iese ursul în cale... Of ! Nu mai pot ! Lui Bronka îi dau lacrimile.

— Şi pe urmă ? întreabă abia auzit careva dintre ascultători.

— A venit drept la mine. Toţi generalii — în poziţie de drepţi. El zâmbea. Şi-atunci am rupt pachetul... Râzi, ticălosule ?! Poftim, atunci, pentru toate suferinţele noastre !... Pentru rănile noastre ! Pentru sângele oamenilor sovietici !... Pentru oraşele şi satele distruse ! Pentru lacrimile mamelor şi soţiilor noastre !... Bronka ţipă, ţinând mâna ca şi când ar fi tras cu pistolul. Toţi cei din jur se simt stingheriţi. Te-a apucat râsul ?! Să te scalzi acum în sânge, năpârcă blestemată ! Ţipătul îi e acum sfâşietor. Apoi se lasă brusc o tăcere mormântală. Şi îndată răsună o şoaptă grăbită, aproape nedesluşită : Am tras... Bronka îşi lasă capul în piept, plânge în tăcere, scrâşneşte din dinţi, scutură din cap cu deznădejde. Apoi ridică fruntea. Obrazul îi e scăldat în lacrimi. Rosteşte din nou încet, foarte încet, cu groază :

— Nu l-am nimerit...

Lumea tace. Starea în care se afla Bronka îi impresionează şi-i miră atât de mult pe cei din jur, încât nu se încumetă să vorbească nici unul.

— Încă un strop, vă rog, zice Bronka încet, cu tărie în glas. Își bea paharul și se duce spre malul râului. Se așază acolo și stă mult, de unul singur, istovit de emoția încercată. Tușește și oftează. Ciorba ce i se oferă o refuză.

...Lumea din sat află, de obicei, foarte curând că Bronka și-a istorisit din nou povestea cu „atentatul".

Iar el se întoarce acasă posomorât, așteptându-se să fie suduit și să suduie la rândul lui. Nevastă-sa, o muiere urâtă, cu buze groase, se repede la el cu gura, de cum îl vede la ușă :

— Ce-mi vii ca un câine bătut ? Iar ai trăncănit ?...

— Du-te, mă !... îi răspunde alene Bronka. Dă-mi să mănânc ceva.

— Ce să mănânci, ce să mănânci ? Ar trebui să-ți crăp capul cu cântarul ăsta ! țipă nevastă-sa. Râde lumea de noi, de nu mai poți scoate nasul afară !...

— Păi stai dracului acasă, nu mai umbla aiurea.

— Ba am să mă duc !... Am să mă duc chiar acum la *selsoviet*, să te cheme iar acolo ! O să te bage-ntr-o zi la pușcărie, ciungul dracului. Din cauză că falsifici istoria...

— N-au drept. Că nu-i o lucrare tipărită. Pricepi ? Și-acu' dă-mi să mănânc.

— Râde lumea de el, îi râde-n față și lui nici că-i pasă. Nespălatule ! Jivină păduratică ce ești !... N-ai pic de obraz ! Scuipa-ți-aș mutra aia nerușinată ! Buricule !...

Bronka ridică ochii la nevastă-sa. Uitătura îi e severă, pătrunsă de-o mânie reținută.

— *Mille pardons, madame*... Poate-ți scap una !...

În asemenea cazuri, nevastă-sa sfârşea prin a ieşi din casă, trântind uşa, şi a se duce să se plângă iar de „jivina ei păduratică".

N-avea însă dreptate, zicând că lui Bronka nu-i pasă. Dimpotrivă, el se frământa cumplit, cuprins de remuşcări şi de ciudă... Şi timp de două zile bea acasă la el. Îl trimitea la magazin să-i ia votcă, pe fecioru-său, un băieţandru de-o şchioapă.

— Să nu stai acolo, s-asculţi ce trăncăneşte lumea, îi zicea cu un aer vinovat şi cu ciudă în glas. Ia o sticlă şi vino fuga acasă.

Fusese, într-adevăr, chemat de câteva ori la sovietul sătesc, povăţuit acolo, ameninţat că se vor lua măsuri împotriva lui... Treaz fiind, Bronka, evita privirea preşedintelui, îi răspundea supărat, de-aproape nu-l înţelegeai ce spune.

— Bine, bine !... Lasă-te, bre, de chestiile astea ! Ei şi ?... Mare scofală !...

Pe urmă dădea pe gât o „sticloanţă" la magazin, şedea o vreme pe trepte, ca să-l „apuce", după care se ridica în picioare, îşi sufleca mânecile şi zicea cu glas tare :

— Poftiţi, vă rog ! Care doreşte ? Pe ăl de l-oi schilodi oleacă, rog să nu se supere. *Mille pardons !...*

Era, însă, într-adevăr, un ţintaş fără pereche.

CĂLINA ROŞIE

— Nuvelă cinematografică —

Povestea asta şi-a aflat începutul într-o colonie de reeducare prin muncă, aşezată mai la miază-noapte de oraşul N., într-un ţinut preafrumos şi aspru.

Era după o zi de muncă, pe înserat. Lumea se adunase în sala clubului.

Pe scenă apăru un bărbat spătos, cu obrazul tăbăcit de vânt şi anunţă :

— Iar acum, corul foştilor recidivişti ne va zice duiosul cântec „Vecernii zvon“ [1].

Din culise — unul după altul — începură să iasă pe scenă coriştii. Se împărţiră în două grupuri : unul mai mare, celălalt mai mic. De remarcat că membrii corului nu aduceau nici pe departe a coriști veritabili.

— Din grupul „bang-bang“, reluă spătosul, fac parte cei pentru care termenul de ispăşire a pedepsei va lua mâine sfârşit. Este o tradiţie a noastră şi noi o respectăm.

Corul începu să cânte. Mai bine zis, melodia fu intonată de către grupul mai puţin numeros, în timp ce membrii celuilalt grup îşi plecară capetele şi, la momentul potrivit, glăsuiră cu mult sentiment :

— Ban-ng, ban-ng...

Din grupul „bang-bang“ făcea parte şi Egor Prokudin, eroul povestirii noastre, un ins ca la patruzeci de ani, tuns chilug. Îşi dădea acum silinţa să cânte cât mai bine şi când „băteau clopotele“ îşi încreţea fruntea şi-şi clătina capul rotund, ca să dea impresia că vuietul clopotului pluteşte şi se leagănă în văzduhul înserării.

Aşa a luat sfârşit ultima condamnare a lui Egor Prokudin. Acum, avea în faţă libertatea.

În dimineaţa aceleiaşi zile, în cabinetul unuia dintre comandanţii coloniei avu loc următoarea convorbire :

[1] „Clopote în amurg“ (rus.).

— Ia spune, Prokudin, întrebă comandantul, cum ai de gând să-ţi duci viaţa de-aci înainte ? Pesemne că întrebarea cu pricina o mai pusese de nenumărate ori până atunci : prea de-a gata îi veniră vorbele.

— În mod cinstit ! se grăbi Egor să afirme. Răspunsul îi era, de bună seamă, şi el pregătit dinainte, căci îi ţâşni de pe buze cu o surprinzătoare uşurinţă.

— Bine, de asta nu mă îndoiesc... Da' mai concret ? Cam cum îţi închipui dumneata treaba asta ?

— Păi mă bate gândul să mă apuc de munca câmpului, cetăţene comandant.

— Tovarăşe.

— Ă ? nu-l pricepu Egor.

— De-acu-ncolo, toţi o să-ţi fie tovarăşi, îl lămuri comandantul.

— A, da ! îşi reaminti cu satisfacţie Prokudin. Ba chiar râse, la gândul că a putut fi atât de uituc. Aşa e. O să am destui tovarăşi.

— Da' de ce te trage aţa spre munca câmpului ? întrebă cu o neprefăcută curiozitate comandantul.

— Păi că sunt ţăran. Din tată-n fiu, adică. Îmi place şi natura. O să-mi cumpăr o vacă...

— O vacă ?

— Păi da. Una c-un uger uite-atâta. Egor arătă cu mâinile cam cum o să fie ugerul acela.

— Vaca să ştii că n-o alegi după uger. Dacă-i una tânără, de unde să aibă ugerul „uite-atâta" ? Parcă văd c-ai să-ţi iei una bătrână : aia da, aia, între-adevăr, e cu ugerul uite-atâta. Da' ce folos ? O vacă trebuie să fie... suplă...

— Şi atunci la ce să mă uit ? La picioare ? întrebă Egor, încercând să-i cânte în strună comandantului.

— La care picioare ?

— Zic : cum s-o aleg ? După cum arată ea la picioare ?

— Ce legătură au picioarele ? o alegi după rasă. Doar există mai multe rase : cutare rasă, cutare rasă... „Holmogorskaia", de exemplu... De altele comandantul nu mai știa.

— Mă prăpădesc după vaci, repetă cu convingere Egor. Îmi aduc una în grajd... o țin acolo...

Cei doi tăcură. Se uitară unul la altul.

— Mă rog, o vacă... e și asta o treabă, zise comandantul. Numai că... doar de vaca aia vrei să te ocupi ? Nu cunoști nici o meserie ?

— Ba cum să nu ? Chiar mai multe.

— De exemplu ?

Egor medită câteva clipe, ca și când ar fi încercat să găsească o meserie cât mai... cum să-i zicem mai bine... cât mai puțin proprie săvârșirii unor fapte ilegale.

— Să zicem, meseria de lăcătuș...

Chiar atunci sună telefonul. Comandantul puse mâna pe receptor.

— Da. Te ascult. Da' ce temă a avut lecția ? „Evgheni Oneghin" ? Și-n legătură cu cine ți-au pus întrebări ? Cu Tatiana ? Da' ce-o fi, mă rog, de neînțeles la Tatiana ? Zic, ce-o fi... Comandantul tăcu și ascultă un timp glasul strident ce răsuna din receptor, uitându-se totodată, cu un aer mustrător, la Prokudin și dând ușurel din cap, ca și când ar fi vrut să spună : da, da, totul e limpede. Păi spune-le... Ascultă ici, la mine... spune-le să se lase de chestii dintr-astea demagogice. Ce-i aia : o să aibă copii, n-o să aibă copii ?!... Despre asta tratează poemul ?! Vezi că vin acuș și-i lămuresc pe toți. Spune-le că... Bine, bine, ți-l trimit pe

Nikolaev. Puse receptorul în furcă şi ridică un altul. Făcând numărul, zise nemulţumit : Ai văzut — savanţii ?... Nikolaev, dumneata eşti ? Vezi că flăcăii noştri i-au dat profesoarei de literatură lecţia peste cap. Păi cică au început să-i pună nişte întrebări. Cum ? Zice că „Evgheni Oneghin". Ba nu despre Evgheni, frate, despre Tatiana : cică o să-i poată face copii bătrânul sau n-o să poată ? Ia du-te mătăluţă acolo şi vezi cum stă treaba. Haide. Îs mari savanţi, mă-nţelegi ? zise, aşezând receptorul în furcă. Au început dumnealor să pună întrebări.

Egor râse, imaginându-şi cam cum a decurs lecţia aceea de literatură.

— Or fi vrând şi ei să ştie...

— Ia spune-mi, nevastă ai ? îl întrerupse celălalt, schimbând tonul.

Egor se căută în buzunarul de la piept, scoase de-acolo o fotografie şi i-o întinse comandantului. Comandantul i-o luă, se uită la ea.

— E nevasta dumitale ? întrebă, neascunzându-şi surprinderea.

Fotografia înfăţişa o tânără destul de chipeşă, cu o privire blândă, deschisă.

— Viitoarea, spuse Egor. Nu-i prea fu pe plac mirarea comandantului. Mă aşteaptă. Deşi în carne şi oase n-am văzut-o niciodată.

— Cum aşa ?

— Ne cunoaştem prin corespondenţă. Egor întinse mâna şi luă poza. Îmi daţi voie ? Şi rămase la rândul lui cu ochii la chipul acela gingaş, simplu, atât de rusesc. Baikalova îi zice, reluă el. Liubov Fiodorovna. Ce figură încrezătoare, aşa-i ? Chiar te prinde mirarea. Leit casieriţă...

— Şi ce-ţi scrie ?

— Păi, că-mi înțelege tot necazul. Numai că nu pricepe, chipurile, cum de-am izbutit să nimeresc după gratii. Frumoase scrisori... Îți merg la inimă... Bărbat-su, cică, era un beţiv. Pân-la urmă, l-a dat afară din casă. Cu toate astea, n-a prins ură pe oameni...

— Da' dumneata crezi că ai cugetat bine la pasul pe care vrei să-l faci ? îl întrebă cu glas scăzut și pe un ton grav comandantul.

— Am cugetat, cum să nu, îi răspunse pe același ton Egor și bagă fotografia în buzunar.

— Eu zic că-ntâi și-ntâi ar trebui să te-mbraci ca lumea. În halul ăsta ai de gând să te înfiinţezi la ea ? Comandantul îl privi nemulţumit. Ce fel de... Ce-i cu gioarsele astea pe dumneata ?

Egor era încălțat cu cizme, purta o rubașcă închisă la gât și un jerseu, iar pe cap — un chipiu de la un fel de uniformă. Aducea astfel a șofer rural sau a instalator, făcând să se înțeleagă totodată că n-ar fi străin de activitatea artistică de amatori.

Egor își privi și el veșmintele și zâmbi în colțul gurii.

— Așa-mi cerea mie rolul. După aia n-am mai apucat să mă schimb.

— Of ! Afurisitule... atât fu în stare să mai spună comandantul și râse. Nu era om rău și, cu toată experienţa lui în treburi dintr-astea, aveau darul să-l minuneze de fiecare dată oamenii a căror inventivitate era pe drept cuvânt nelimitată.

Și iat-o, în sfârșit : libertatea.

Asta a însemnat că în spatele lui Egor s-a închis o ușă, iar el s-a pomenit pe-o uliță a unei mici așezări...

Trase adânc în piept aerul de primăvară, strânse din pleoape și scutură cu putere din cap. Merse

câțiva pași și se sprijini de gardul aflat în preajmă. Prin dreptul lui trecu o bătrânică, ținând în mâini o poșetă. Bătrânica se opri.

— Ți-e rău ?

— Ba mi-e bine, mamaie, zise Egor. Și-i și mai bine c-am intrat primăvara. Totdeauna-i bine să intri primăvara.

— Unde să intri ?

— La pușcărie.

Abia atunci pricepu băbuța cu cine stă de vorbă. Se feri, speriată, și se depărtă cu pași mărunți. Ba mai aruncă o privire și spre gardul pe lângă care trecea. Apoi întoarse capul și se mai uită o dată la Egor.

Tocmai atunci, Egor ridică mâna ca să oprească din drum o „Volgă" ce se abătuse pe acolo. „Volga" se opri. Egor intră în vorbă cu șoferul. Un timp, acesta nu fu de acord să-l ia cu el.

În cele din urmă, Egor scoase un teanc de bancnote, i-l arătă și... deschise portiera, așezându-se la rândul lui pe bancheta din față.

Între timp, băbuța care intrase adineaori în vorbă cu Egor se apropie și ea de mașină. În acest scop se încumetase chiar să traverseze ulița.

— Să-mi fie cu iertare, zise, aplecându-se spre Egor, da' de ce tocmai primăvara ?

— Treaba cu intratu-n pușcărie ? Păi dacă intri primăvara, tot primăvara pleci acasă. Primăvara și libertatea ! Ce-i mai trebuie omului ?! Egor îi zâmbi băbuței și recită un vers dintr-o poezie : *O, lună mai, albastră ! O, iunie de azur !...*

— Așa, care va să zică ?! Băbuța căscă ochii a mirare. Își îndreptă spatele și se uită la Egor cam cum s-ar uita niște orășeni la un cal apărut din senin pe o stradă circulată : ia te uită, frate, a apu-

cat-o şi calul pe unde aleargă maşinile ! Bătrâna avea nişte obrăjori rumeni, acoperiţi de cute mărunte şi nişte ochi nespus de limpezi. Fără să-şi dea seama, îi dăruise lui Egor o clipă din cele mai fericite.

Apoi „Volga" se depărtă.

Bătrânica mai stătu o vreme locului, petrecând-o cu privirea.

— Ce să spun ! E mare poet dumnealui ! El şi Fet [1] !

Cât despre Egor, acesta gusta din plin viteza cu care pornise să străbată ţinutul.

Maşina trecu de marginea aşezării, ieşi în câmp deschis.

— N-ai vrea să pui nişte muzică ? întrebă Egor.

Şoferul, un flăcăiandru, bâjbâi cu o mână în spatele său şi dădu la iveală un mic magnetofon.

— Porneşte-l dumneata. Apasă clapa aia, din margine.

Şi câteva clipe mai târziu Egor făcu să se audă o muzică dulce. Îşi dădu capul pe spate, închise ochii. Mult mai aşteptase o clipă ca asta ! Tare mult !

— Te bucuri c-ai scăpat ? îl întrebă şoferul.

— Dacă mă bucur ? se trezi Egor din visare. Păi da, mă bucur... Păru că încearcă să deslueşească gustul acelei vorbe. Ştii, puştiule, dacă aş avea trei vieţi de trăit, una mi-aş petrece-o la puşcărie, pe-a doua ţi-aş da-o ţie în dar, iar pe-a treia mi-aş trăi-o numa' după pofta inimii. Cum n-am de trăit decât una singură, cred şi eu că-n momentul ăsta mă bucur. Da' tu te ştii bucura ? Ia spune.

[1] Fet, Afanasi Afanasievici (1820—1892), poet rus.

Când pe Egor îl cuprindea câte-o stare sufletească mai deosebită, el se putea avânta uneori și acolo, mai sus, unde-și au sălașul vorbele frumoase și fără miez.

Șoferul dădu din umeri și nu-i răspunse.

— Ehei, văd c-ai încurcat-o, băiețaș. Nu prea știi să te bucuri.

— Da' de ce să mă bucur ?

Brusc, Egor păru absent la cele ce i se petreceau în preajmă. Îl furaseră gândurile. I se întâmpla, când și când, treaba asta : tam-nisam, să cadă pe gânduri.

— Cum ? rosti într-un târziu, din păienjenișul acelor cugetări numai de el știute.

— Pentru ce, zic, să mă bucur ? repetă șoferul. Era un tânăr, cum s-ar zice, cu picioarele pe pământ și cam acru de felul lui.

— Asta, frățioare, eu nu mai știu . pentru ce să te bucuri, zise Egor, revenind anevoie din zările lui depărtate. Știi să te bucuri — bucură-te, nu știi — stai așa. Aici nu se umblă cu întrebări. Poeziile, de exemplu, îți plac ?

Tânărul, ocolind răspunsul, înălță iar din umeri.

— Păi vezi, zise cu părere de rău Egor. Și mai aveai de gând să te bucuri.

— Ba n-aveam de gând câtuși de puțin.

— Poeziile trebuie să-ți placă, încheie cu hotărâre Egor discuția aceea dezlânată. Ascultă și tu ce poezii se află pe lumea asta. Și începu să recite, ce-i drept, cu unele poticneli, căci mai uitase din versuri :

...al viforniței hohot.
Ce lugubru s-aude în noaptea cea rea !...
Bun venit, moarte ! Haide ! Făptura-ți cernită
Eu o-ntâmpin râzând. Nici nu-mi pasă de ea.

Tu, oraşule ! Aprig călcându-mi pe urme,
Botezatu-m-ai stârv, putregosul gătej.
Şi-nchingat e ogorul de jalea...

nu ştiu cum. Aici am cam uitat.

Stându-i parii de telegraf în gâtlej.

Aici iar am uitat. Mai departe.

Fie inima-n piept să tresară a ducă :
Hăuleşte fiara pornită la jaf...
Uite-aşa, hăituit de gonaci prin pădure,
Îşi dă lupu-n vileag sângerosul nărav.

E la pândă fiara... căci dincolo,'n beznă,
Cineva stă cu degetul chiar pe trăgaci.
Dar, un salt... şi-n omăt se prăvale hăitaşul.
Colţii albi, sfâşiind, umplu neaua de maci.

Te salut, te salut, o, fiara mea dragă !
Blana sură tu scump văd că ştii să ţi-o vinzi.
Hăituit de duşmani, ca şi tine, întruna,
Mă strecor lunecând pe-ale gheţii oglinzi.

Ca şi tine, la fel stau şi eu : tot la pândă.
Iar de-mi sună-n urechi al gonaciului corn,
Într-o ultimă, aprigă, rea încordare
Mă avânt, sar la el, la pământ îl răstorn.

Şi de-o fi să-mi pierd viaţa alături de dânsul,
Prăvălit pe-ntinatul zăpezii izvod,
Toţi fârtaţii mei dragi răzbuna-mă-vor mâine,
Glăsuindu-mi prin viscole sumbrul prohod.

Ameţit el însuşi de forţa cuvintelor pe care le rostise, Egor şezu o vreme nemişcat, strângând din maxilare, privind drept înaintea sa. Şi-n privirea

lui încordată, ațintită spre zare, se putu citi o hotărâre fermă, ca și când altcândva ar fi azvârlit și el cuiva o provocare directă, fără să-i fie teamă nici atunci, după cum nu-i era nici în clipa de față.

— Ei, ce zici ? îl întrebă în cele din urmă pe șofer.

— E frumoasă, zise acesta.

— Chiar că-i frumoasă. Parcă ai da o dușcă de spirt pe gât. Și mai ziceai că nu-ți plac poeziile. Ești încă verde, flăcăule, trebuie să te intereseze orice. Ia oprește oleacă... văd că mi-au ieșit zânele înainte.

Șoferul nu înțelese despre care zâne e vorba, totuși opri mașina.

Egor coborî pe șosea. Împrejurul lui se înălța, zveltă, o pădurice de mesteceni. Și-atât era de alb și curat universul acela, înălțat din pământul încă negru, atât era de limpede și luminos !... Egor se sprijini de trunchiul unuia dintre mesteceni și se uită împrejur.

— Ia te uită ce-i aici, frățioare ! exclamă cu o molcomă încântare. Tărâmul zânelor ! Se întoarse apoi cu fața spre mesteacănul de care se sprijinise și-i mângâie trunchiul cu palma. Bine te-am găsit, surată... Da' mândră mai arăți ! Zici că ești mireasă, nu alta... Îți aștepți mirele, așa-i ? Las' că n-a mai rămas mult de așteptat... Egor reveni cu pași grăbiți spre mașină. În mintea lui totul se limpezise. Trebuie să găsească o soluție. Și asta cât mai curând. Neîntârziat.

— Dă-i drumul, fecior, cu toată viteza. Că-mi sare uite-acuși inima din piept. Trebuie întreprins ceva. Ia ascultă, tu niște băuturică nu-ți iei la drum ?

— Nici pomeneală.

— Atunci dă-i bătaie. Cât costă cutia asta, a ta, cu muzică ?

— Două sutare.

— Ți-o iau cu trei. Că-mi place.

Sosind la centrul regional, Egor porunci șoferului să oprească înainte de a ajunge în dreptul casei unde știa că trebuie să se afle oameni de-ai lui. Îi plăti cu generozitate flăcăului pentru cursa făcută, îi luă cutia cu muzică, apoi, urmând un itinerar complicat, trecu din curte în curte, spre „hogeac".

Era adunată acolo întreaga bandă.

Ședea pe un scaun o tânără plăcută la vedere, în mâini c-o chitară. În dreptul telefonului sta un cap pătrat cu mutră de buldog și se uita țintă la aparat. Se mai aflau în odaie vreo patru fetișcane fără ciorapi în picioare. Umbla de colo până colo un tânăr bine clădit, aruncând și el, în răstimpuri, câte-o privire spre telefon. Într-un fotoliu ședea un molălău cu dinții înnegriți, sorbea dintr-un pocal șampanie. Iici-colo, mai ședeau alți cinci sau șase flăcăi, unii fumând, alții nefăcând nimic.

Încăperea era murdară, neîngrijită. Tapetul, altcândva albastru, slinos și el, cu zdrențele atârnând, amintea cu totul nepotrivit de cerul primăvăratic, lucru care făcea ca ungherul acela puturos, ascuns de ochii lumii, să pară și mai grețos. Unor asemenea sălașe, aducând, de fapt, o jignire sălbăticiunilor pădurii, lumea le zice bârloguri.

Toți cei din încăpere păreau cuprinși de-o stranie toropeală. Continuau să arunce în răstimpuri câte-o privire spre telefon. Atmosfera era vădit încordată. Numai tânăra cea cu pometii ușor ieșiți în afară își prefira alene degetele peste strunele

chitarei și cânta încet, cu o voce plăcută, niţel răguşită, dar care îţi mergea la inimă :

Călina-i roşie,
E pârguită,
Firea crăiuţului
Am deslușit-o,

Am deslușit-o,
Ah, cum e !... Cată :
Odată-l vezi
La altă poartă.

— Iar eu...

În clipa aceea, la uşa de intrare se auziră câteva bătăi — un fel de semnal. Cei din odaie tresăriră, speriaţi parcă de un ţipăt.

— S-st ! făcu Molălăul. Se uită la ei şi-n ochi i se aprinseră scântei vesele. Nervişorii, nervişorii, le mai zise el şi le făcu semn să deschidă uşa.

Porunca i-o execută un flăcău cât un munte.

— Lănţucu', îl preveni Molălăul. Şi-şi vârî mâna în buzunar. Rămase în aşteptare.

Vlăjganul întredeschise uşa, fără să-i dea jos lănţişorul... Apoi îl scoase repede şi întoarse capul spre cei din odaie.

Uşa se închise.

Brusc, izbucni de după ea un marş triumfal. Egor o îmbrânci şi intră înăuntru în sunetele fanfarei.

Toată lumea sări în picioare, îi făcu semne să înceteze.

Egor opri magnetofonul şi se uită mirat împrejur.

Cei din odaie îl împresurară, dădură mâna cu el...

— Salut, Gore. (Asta-i era porecla lui Egor : Gore [1].)

— Bine-ai venit.

— Ţi-ai făcut veleatul ?

Egor dădea mâna cu toţi, însă nu izbutea să-şi dea seama ce se întâmpla cu ei. Pe cei mai mulţi îi cunoştea dinainte, unii chiar îi erau mai mult decât simple cunoştinţe : se afla, de pildă, acolo Lucienne (cea cu pometii ieşiţi în afară), era, în sfârşit, Molălăul, şi lui Egor îi făcu multă bucurie să-i revadă. Totuşi ce-o fi cu ei, de arată aşa, mai altcumva ca de obicei ?

— Ce-aveţi, mă ?

— Ai noştri dau lovitura la o tarabă, îl lămuri unul din ei. Trebuie să ne sune din moment în moment. Stăm şi aşteptăm.

...Tare se mai bucură cea cu chitara, văzându-l pe Egor... Îi sări de gât... Îi acoperi obrazul de sărutări... Ochii, uşor umezi, îi sclipeau de-o neprefăcută bucurie.

— Gore al meu !... Să ştii că te-am visat azinoapte...

— Zău ? râse, fericit, Egor. Şi ce făceam eu în visul ăsta, al tău ?

— Mă-mbrăţişai. Tare-tare.

— Eu oi fi fost ăla ? Nu m-ai încurcat cu altul ?

— Of, Gore !...

— Ia întoarce-te, flăcăule ! dădu glas şi Molălăul. Ti-i, da' mândru mai arăţi ! [1]

Egor veni la el. Se îmbrăţişară scurt, bărbăteşte. Molălăul însă nu se ridică din fotoliu.

---

[1] Gore (rus.), necaz, jale, nenorocire.

[2] Citat aproximativ din *Taras Bulba* de N. V. Gogol.

— Mi-aduc aminte de-o seară de primăvară, i se auzi din nou glasul şi cei din jur amuţiră. Un aer încă umed, în gară — sute de călători. De câte valize erau acolo, te apuca ameţeala. Lumea — agitată, toţi — cu gândul la plecare. Şi-n înghesuiala aia şedea un flăcăiaş... Pusese jos cufăraşul lui, din alea care se fac pe la ţară, se aşezase pe el şi părea tare abătut... La un moment dat, s-a apropiat de el un tânăr prezentabil şi l-a întrebat : „Ce-i cu tine, flăcăule, ori nu ţi-s boii acasă ?“ „Păi să vezi, zise băiatul, am un mare necaz [1]. Am rămas singur pe lume şi nu ştiu încotro s-o apuc.“ Şi-atunci tânărul acela...

Brusc, sună telefonul. Tresăriră din nou cu toţii, de parcă ar fi fost curentaţi.

— Da ? întrebă cu o prefăcută nepăsare flăcăul cu mutra de buldog. Şi rămase multă vreme, ascultând. Şi tot dădu din cap. Păi stăm aici cu toţii. Eu nu mă mişc de lângă telefon. E toată lumea. A venit şi Gore... Da. Chiar acum a picat. În regulă. Aşteptăm. Puse receptorul în furcă şi se întoarse spre ceilalţi.

— Au pornit la treabă.

Se agitară cu toţii.

— Şi-acum — şampanzeu ! porunci Molălău.

Sticle de şampanie trecură din mână în mână.

— O fi vreo tarabă mai de soi ? îl întrebă Egor pe Molălău.

— Ca la opt bătrâne, îi răspunse acesta. Hai noroc !

Băură.

— Lucienne... Zi-ne şi tu ceva... să ne mai destindem, îi ceru fetei Molălău. Era un tip slab,

[1] În original „gore“ (v. nota de la pag. 171).

calm și de-o mare impertinență, îi erau ochii impertinenți.

— Vă zic ceva de dragoste, spuse simpatica Lucienne. Își scutură cârlionții vopsiți și lovi cu putere strunele. Și toată lumea amuți.

Cine nopții stă de strajă ?
Vraja, vraja...
Ochi de foc...
De tristeții
Pici în mreajă,
Să o iei din loc.

Pe otave-n miez de noapte
Fericirea o găsești !
Mure coapte,
Șoapte, șoapte :
Vino iar să mă iubești !
Cine nopții stă de strajă ?...

Din nou sună telefonul. Brusc, căzu o liniște de mormânt.

— Da ? rosti în receptor, străduindu-se din răsputeri să rămână calm, Buldogul. Nu, ați greșit numărul. Mă rog, se mai întâmplă. Așează receptorul. A crezut că-i spălătoria chimică, nenorocitul.

Din nou se iscă agitație.

— Mai dă, neamule, șampanzeu ! sună iar glasul Molălăului. Ia spune, Gore, de la cine ne aduci salutări ?

— Las' că-ți zic mai încolo, făcu Egor. Vreau mai întâi să stau cu voi de vorbă. Uite că sunt colo și niște tineri pe care nu-i cunosc. Hai, mă, și ne-om cunoaște.

Tinerii, vădind mult respect, dădură din nou mâna cu el. Egor, zâmbind, li se uita drept în ochi. Dădea din cap și zicea : „Bun, bun".

— Vreau să joc ! strigă la un moment dat Lucienne. Şi-şi trânti paharul de duşumea.

— Gura, Lucienne, zisă Molălăul. N-o începe cu ale tale.

— Du-te la dracu ! făcu Lucienne, care se şi ameţise. Gore ! Să le arătăm ce putem !

Egor îşi trânti şi el paharul.

Îi sclipiră şi lui ochii.

— Faceţi cercul, copii ! Hai !

— Calm, calm, Gore ! Molălăul ridică tonul. Aţi găsit şi voi momentul potrivit...

— Las' că auzim telefonul, se auziră glasuri. Dă-le voie să joace.

— Ce-ai cu ei ? Să joace.

— Doar stă Buldogul la telefon.

Molălăul scoase atunci din buzunar o batistă albă şi-o agită, ce-i drept cu întârziere, în schimb dându-şi aere, de parcă ar fi fost însuşi Pugaciov[1].

Doi chitarişti atacară „barânia“ [2].

Lucienne porni... Ah, ce joc fu acela ! Ştia fata să joace. Nu cu mişcări largi, căutşi de puţin, ci uşor, clar, cu ritm desăvârşit. Parcă şi-ar fi înghesuit în cosciug, bătucind-o cu tocurile, viaţa ei schiloadă, în timp ce ea însăşi flutura din aripi să zboare departe. Mult suflet puse în jocul acela. Chiar se făcu frumoasă, apropiată cumva şi dragă...

Egor, când venea Lucienne spre dânsul, pornea să joace şi el, dar nu-şi punea în mişcare decât picioarele. Mâinile şi le ţinea la spate, părea că nu face nimic deosebit, nici nu sărea ca un ţap, dar şi jocul lui era tot atât de frumos. Jucau frumos

[1] Pugaciov, Emilian Ivanovici (1742—1775), cazac de la Don, conducătorul războiului ţărănesc din 1773—1775.

[2] Dans popular rusesc.

amândoi. Părea că tăinuieşte ceva jocul acela al lor : ceva nedus până la capăt, ceva ce nu putea fi uitat.

— Uite după o clipă ca asta îmi jinduia mie sufletul cel trecut prin cazne, zise Egor pe un ton serios. Pesemne că, într-adevăr, aşa văzuse în visurile lui libertatea mult dorită.

— Lasă, Egoruşka, oi şti eu să-ţi alin şi mai şi sufleţelul, dădu glas Lucienne. Ah, ce ţi-l mai alin. Şi mi-l alin şi pe-al meu.

— Alină-mi-l, Lucienne. Că-mi plânge, sărmanul.

— Ţi-l alin, lasă. Mi l-oi strânge la piept şi i-oi zice : „Ai ostenit, porumbelul meu ?“ Dragul de tine drag. Ai ostenit, aşa-i ?

— Vezi să nu te-nţepe cu pliscul porumbelul ăsta, se bagă în vorbă Molălăul. Când te-o înţepa odată...

— Ba nu, că nu-i rău, spuse pe acelaşi ton serios Egor, fără să se uite la Molălău. Şi chipul i se înăspri. Dar de jucat, Egor nu încetă să joace. Jucară amândoi mai departe. Nu-ţi mai venea să-ţi iei ochii de la ei, şi tinerii dimprejur nici că-şi luau ochii, se uitau la ei cu un fel de nelinişte, cu lăcomie, ca şi când ar fi fost vârâtă aici în cosciug şi partea scârnavă a vieţii lor, a fiecăruia, şi ei ar fi putut astfel să iasă afară, sub cerul liber, unde bântuia primăvara.

— Ţi-a ostenit sufleţelul tot stând în colivie, reluă Licienne cu tandreţe în glas.

— Plânge, îi ţinu isonul Egor. Vrea şi el să petreacă.

— Păi să-i dăm la scăfârlie... Cu vărguţa... zise Molălăul. Să vezi cum se potoleşte.

— Ce oameni, Egoruşka ! Aşa-i ? exclamă Lucienne. Nişte răi !

— Ba ăstora le putem arăta şi noi colţii. Da' ce te faci cu sufletul, Lucienne, cu sufletul ?... Că-mi plânge, sărmanul.

— Îl alinăm, Egoruşka, îl alinăm. Doar mă ştii că sunt vrăjitoare... Îmi dau în vileag toate farmecele...

— Din carne de porumbel face lumea o tocană a-ntâia, zise cu venin în glas Molălăul. Era omul ăsta slab ca un cuţit, sta într-o permanentă încordare, apărea înfricoşător prin tinereţea lui inutilă, toată patima şi-o vărsase în priviri. Privirile îi erau încărcate de ură.

— Ba nu, că-mi plânge ! rosti cu înverşunare Egor. Îmi plânge ! I-e strâmtă colivia şi plânge ! Îşi smuci gulerul cămăşii... Şi se opri drept în faţa Molălăului. Chitarele tăcură. Încetă şi răpăitul de tocuri al fetei.

Molălăul îşi şi vârâse mâna în buzunar.

— Iar începi, Gore, cu ale tale ? zise el cu un aer satisfăcut.

— Ascultă ici la mine... Cred că-ţi zic pentru ultima oară, rosti Egor pe un ton tot atât de calm, uşor ostenit, încheindu-şi nasturii de la cămaşă. Să nu mă atingi unde mă doare... Pricepi ? Că-ntr-o zi nu mai apuci să-ţi vâri mâna-n buzunar. Atâta-ţi spun.

— Te-am auzit.

— Of-f ! se necăji Lucienne. Ce plictiseală... Iar cadavre, iar sânge... Brr ! Ia mai toarnă-mi, băiete, din sticla aia.

Sună iar telefonul. Lumea parcă şi uitase de el.

Buldogul se repezi spre aparat, ridică dintr-o smucitură receptorul... Îl duse la ureche şi deodată păru că şi-a fript cu el degetele. Îl trânti înapoi, în furcă.

Primul care sări în picioare fu Molălăul. Era un tip iute în mişcări. Chipul însă îi rămăsese netulburat.

— Au feştelit-o ! rosti scurt şi înfricoşător Buldogul.

— Câte unul, care încotro ! porunci Molălăul. În evantai ! Două săptămâni suntem morţi cu toţii. Executarea !

Rând pe rând, cei din odaie începură să dispară. Se pricepeau de minune la aşa ceva. Nimeni nu mai puse vreo întrebare.

— Nu care cumva să vă prind perechi ! le mai zise Molălăul. Adunarea la Ivan. Nu mai devreme de zece zile...

Egor se aşeză la masă, îşi mai turnă în pahar.

— Ce faci, Gore ? zise Molălăul.

— Eu ?... Egor rămase pe gânduri câteva clipe. Cred că am să mă apuc într-adevăr de munca câmpului.

Lucienne şi Molălăul se opriră în dreptul lui, nedumeriţi.

— Ce vorbă-i asta ?

— Trebuie s-o-ntindem, ce stai ? îl scutură de umăr Lucienne.

Egor păru că se trezeşte din visare. Se ridică de pe scaun.

— S-o-ntindem ? Iar s-o-ntindem ?... Da' de venit, ca tot omul, când am să vin, cetăţeni ? Unde mi-i cutioara fermecată ?... Aha, uite-o colo. Chiar trebuie s-o-ntindem ? Poate că...

— Ai înnebunit ? Peste zece minute ne trezim cu ăia. Pesemne că ne-au şi luat urma.

Lucienne o zbughi spre uşă.

Egor vru s-o urmeze, dar Molălăul îi puse cu blândeţe mâna pe umăr. Şi-i zise pe acelaşi ton :

— Las-o. Că intrăm în bucluc. Curând ne vedem iar cu toții.

— Vrei să te duci tu cu ea ? îl întrebă de-a dreptul Egor.

— Nu, sună răspunsul celuilalt. Un răspuns ferm și, se pare, sincer. Hai, pleacă ! îi strigă el cu asprime fetei, care întârziase în prag.

Lucienne îi aruncă o privire mohorâtă și se strecură afară.

— Caută-ți un hogeac și te mai odihnește, zise Molălăul, turnând șampanie în două pahare. Odihnește-te, repetă el. Fie la Kolea Regele, fie la Vanka Samîkin. Ăla are un hogeac bun. Și iartă-mă, rogu-te... pentru cele întâmplate. Să știi însă... of, Gore, Gore... să știi că și tu mă zgândări unde mă doare. Doar că nu-ți dai seama. Hai noroc și bine-ai venit. Și deocamdată — la revedere. Nu te mai necăji. Lovele ai ?

— Am. Mi-au mai adunat ăia de-acolo...

— Pot să-ți mai dau și eu.

— Dă-mi, se decise Egor.

Molălăul vârî mâna în buzunar și-i întinse banii. Un teanc întreg.

— Unde ai de gând să te duci ?

— Nu știu. Oi găsi eu pe cineva. Da' cum, naiba, de-au feștelit-o ?

În clipa aceea pătrunse în odaie un tânăr, alb la față de spaimă.

— Au înconjurat întreg cartierul, le zise celor doi.

— Da' cu tine ce-i ?

— N-am mai știut pe unde să... Am venit să vă spun.

— Te-ai băgat singur în gura lupului, râse Molălăul. De ce te-ai întors, mă ? Of, drăguțul de el, vițelușul tatii... După mine, băiețași !

Se strecurară cu toţii printr-o ieşire dosnică şi porniră pe lângă un zid spre uliţă, dar de acolo răsunară paşii hotărâţi ai patrulei. Se repeziră în altă parte, dar de-acolo auziră alţi paşi...

— M-da, făcu Molălăul, fără să-şi piardă ciudatul lui aer vesel. E cam albastră. Nu ? Ce zici, Egor ?

— Veniţi încoa' ! Şi Egor îi împinse pe cei doi într-o firidă.

Paşii se apropiau de ei şi dintr-o parte şi din alta...

De-a lungul zidului, în dreapta firidei, lunecă lumina unei lanterne.

Molălăul îşi scoase pistolul.

— Bagă-l înapoi, prostule ! rosti sec şi cu ciudă Egor. Istericule ! Poate că nu dau de noi... Deschizi focul de pomană ?

— Las' că-i ştiu eu pe ăştia ! făcu, nervos, Molălăul. De astă dată, într-adevăr, îşi cam pierduse cumpătul.

— Stai c-o iau la goană şi-i momesc după mine. Doar am biletul ăla de ieşire. Egor vorbi repede, căutând din ochi o direcţie în care să se repeadă. Biletul are data de astăzi... N-o să am probleme. Dacă pun ăştia mâna pe mine, le zic că m-am speriat. Că mă duceam la o muieruşcă, le-am auzit ţignalele şi m-am speriat ca un prost... Aşa am să fac. Vă las cu bine !

Şi Egor o luă la goană. Fugi mâncând pământul. Îndată, sunară de pretutindeni fluierături şi tropot de picioare.

Egor alerga cu mult avânt, tinereşte... Ba chiar îşi murmură ceva în barbă, fredona o melodie. Văzu în faţă un loc mai luminat, se repezi într-acolo, se căţără peste nişte conducte şi intonă victorios :

— Hop, tirdapupia ! Nu ştiu, n-am văzut, nici pe-acolo n-am trecut !...

Trecu de cealaltă parte a maldărului de conducte... În spatele lui, paşii sunară aproape de tot. Egor se strecură într-una din conducte şi rămase nemişcat, aţinându-şi răsuflarea.

Deasupra lui bubuiră paşi metalici...

Egor şedea chircit şi zâmbea cu satisfacţie. Mai şoptea şi-acum :

— Nu ştiu, n-am văzut, nici pe-acolo n-am trecut !

Iscase un fel de joc primejdios. Căci după ce vuietul metalic se potoli, în loc să rămână acolo până ce s-ar fi sfârşit totul, Egor se strecură afară, luând-o din nou la goană.

Ceilalţi se repeziră în urma lui.

— Nu ştiu, n-am văzut, nici pe-acolo n-am trecut ! Nici pe-acolo n-am trecut ! îşi făcea el curaj. Sări peste un gărduleţ scund şi fugi printre nişte tufe : i se păru că nimerise într-o grădină. Aproape de tot lătră un câine. Egor se repezi într-o parte... În faţă i se ivi o altă îngrădire. Sări peste ea şi se pomeni într-un cimitir.

— Asta-mi mai lipsea ! zise Egor. Şi merse mai încet.

Tropăitul urmăritorilor se depărtă.

— Ei poftim, am scăpat ! rosti apoi cu uimire. Să fi fost şi altă dată aşa, tui maica mă-sii. Când vrei să scapi de-adevăratelea, pici în capcană ca un prunc.

Şi din nou îl cuprinse bucuria de-a trăi, de a se bucura de libertate.

— Nu ştiu, n-am văzut, nici pe-acolo n-am trecut ! mai fredonă o dată Egor şi-şi porni magnetofonul, potrivindu-l să cânte în surdină. Şi merse înainte, descifrând inscripţiile de pe pietrele funerare. Cimitirul era ocolit de-o stradă circulată şi, până ce maşinile ajungeau să facă colţul, lumina

farurilor se abătea îndelung peste crucile dinăuntru. Iar umbrele lor, nişte umbre lungi şi urâte, lunecau pe pământ, pe morminte, pe grilajele scunde dimprejurul acestora... Priveliştea era cam sinistră. Şi pe deasupra mai răsuna şi muzica pusă de Egor : o îmbinare de-a dreptul absurdă. Egor opri magnetofonul.

— „Dormi în pace până în ziua ce va să vină", citi el din mers. „Neverov, negustor de ghildia [1] întâi". Cum ai nimerit, mă, aici ? se miră Egor. Anul una mie opt sute nouăzeci... A-a, zaci aici mai demult. În regulă, negustorule de ghildia întâi... „Vin marchitanii cu mărfuri, tocmai din deal de Kasimov..." se apucă iar să cânte, dar îşi luă seama şi tăcu brusc. „Scumpului şi neuitatului meu soţ, de la văduva lui în veci nemângâiată", citi el mai departe. Se trânti pe o bancă, şezu câtva timp. Apoi se ridică din nou. Bine, băieţi, odihniţi-vă mai departe, că eu am plecat. N-am ce face : oi porni prin oraş ca un tip neprihănit ce mă aflu : trebuie totuşi să-mi plec undeva capul. Voi ce ziceţi ? Sigur că trebuie. Oftând, mai zise o dată : Nu ştiu, n-am văzut, nici pe-acolo n-am trecut !

Şi porni Egor să-şi caute un adăpost.

Din tinda unei căscioare de lemn, aflată la marginea oraşului, un glas iscat de după uşă, îi spuse cu asprime :

— Pleacă d-aici ! Că ies acu' şi-ţi arăt ce n-ai mai văzut : pe potriva numelui. Auzi la el : cică-i Gore !

Egor rămase câteva clipe tăcut.

[1] În Rusia ţaristă, negustorii se împărţeau în trei categorii („ghildii"), în funcţie de capitalul de care dispuneau.

— Haide, ieşi.

— Crezi că nu ies ?

— Ba cum să nu ?... Spune, bre, e aici Ninka sau nu ? îl rugă Egor pe omul de după uşă, de-astă dată pe un ton mai potolit. Da' să nu mă minţi, auzi ? Că tot am să aflu. Şi dacă mă minţi, te pedepsesc crunt.

Celălalt tăcu şi el. Şi la rândul lui îşi schimbă tonul : spuse cu arţag, dar fără răutatea de adineaori :

— N-auzi, mă, că Ninka-i plecată ? Ce-i aci de ne-nţeles ? Umblaţi, bagabonţilor, în toiul nopţii !...

— Oare să-ţi dau foc la casă ? gândi cu glas tare Egor. Şi-şi scutură cutia cu chibrituri din buzunar. Ia spune.

În spatele uşii pluti o lungă tăcere.

— Încearcă, zise în cele din urmă vocea. Tonul ameninţător însă îi pierise cu totul. Hai, încearcă şi dă foc. N-auzi că Ninka nu-i acasă ? Ţi-o spun serios. E plecată din oraş.

— Unde-a plecat ?

— Undeva în Nord.

— Şi-atunci de ce m-ai bălăcărit ? Nu puteai să-mi spui aşa de la-nceput ?

— Păi pentru că mi-e ciudă pe voi, ăştia. Din cauza unora ca voi a plecat. Ba chiar cu ei împreună.

— Atunci să nu-i porţi de grijă. Că-i pe mâini bune. Rămâi sănătos !

Ajuns la o cabină telefonică, lui Egor îi fu dat să se mai înfurie o dată.

— De ce nu se poate, mă ?! De ce ? urlă el în receptor.

Omul aflat la celălalt capăt al firului stătu îndelung să-l lămurească.

— Sunteţi nişte lepre, spuse Egor, şi glasul îi tremură. Fac un mănunchi din voi, scârnăviilor, şi vă bag cu coada-n sus în răzor... Jigodii ce sunteţi ! Agăţă cu furie receptorul... Şi căzu pe gânduri. Liuba ! exclamă el într-un târziu, cu o exagerată tandreţe. Gata. Plec la Liuba. Trânti uşa cabinei şi porni spre gară. Pe drum continuă să vorbească cu el însuşi :

— Of, sufleţelul meu ! Liubuşka, porumbiţă dragă ! Clătita mea siberiană ! Măcar să mă satur la tine de crăpelniţă... Măcar să-mi crească părul oleacă. Puica mea dulce precum cozonacul ! Egor părea din ce în ce mai înverşunat. Mă duc să te înghit ! răcni el în noapte. Şi nici măcar nu se uită primprejur, să vadă de n-a speriat cu răcnetul lui pe careva. Paşii îi stârneau ecouri pe strada pustie ; spre seară se lăsase un geruleţ şi asfaltul suna, de parcă ar fi fost de sticlă. Te strâng în braţe până-ţi dai duhul, p-ormă te sfâşii şi te-nghit. Şi-mi ud gâtlejul cu samahoancă. Aşa am să fac.

Şi iată că a doua zi un autobuz din reţeaua raională de transporturi îl aduse pe Egor în satul Iasnoe.

Pe-un tăpşan sta Liuba, aşteptându-l să sosească. Egor o văzu îndată şi o recunoscu... Inima îi zvâcni în piept : ea e !

Porni într-acolo.

— Măi, fir-aş să fiu, îşi zise, uimit. Chiar că-i frumoasă ! Ca o dimineaţă senină. Zici că-i o păpuşă nu alta... Scufiţa Roşie...

— Bună ziua, spuse el politicos, ba chiar făcând-o pe timidul. Şi întinse mâna. Sunt Gheorghi. Şi strânse cu multă consideraţie mâna ţărănească, vânjoasă, a femeii. Pentru orice eventualitate, i-o scutură uşor, cu aceeaşi consideraţie.

— Liuba, rosti scurt femeia, îndreptând spre el o privire deschisă, niţel gânditoare. Şi nu mai zise nimic. Privirea ei îl făcu pe Egor să nu se prea simtă în largul lui.

— Eu sunt ăla, zise el. Şi-şi dădu seama că a trântit o gugumănie.

— Iar eu sunt aia, zise Liuba. Continuă să-l privească — gânditoare şi calmă.

— Îs cam urât, aşa-i ? zise tam-nisam Egor.

Liuba râse.

— Hai să stăm oleacă la bufet, zise ea. Mai îmi povesteşti despre dumneata.

— Să ştii că nu-s dedat la băutură, făcu el în grabă.

— Nu zău ! exclamă Liuba cu o neprefăcută mirare. Vorbele îi sunară atât de firesc, cu atâta simplitate, încât avură darul să-l zăpăcească.

— Mă rog, când oi fi cu alţii la masă, pot să beau şi eu un pahar... însă nu aşa... ca să mă fac criţă... Îmi cunosc bine măsura.

— Păi o să bem câte-un ceai şi gata. Îmi povesteşti câte ceva despre dumneata. Liuba continuă să se uite cu luare-aminte la cel pe care nu-l cunoscuse până atunci decât prin mijlocirea scrisorilor... Îl privea atât de ciudat, de parcă i-ar fi venit să râdă de ea însăşi, de parcă şi-ar fi spus, uimită de propria ei faptă : „Nu sunt eu o proastă ? Ia te uită ce-am fost în stare să fac !“ Părea însă o femeie hotărâtă, cu mintea limpede : putea să şi râdă de propriile sale fapte, dar de făcut, să facă totuşi ceea ce-şi punea în gând. Haidem, îl îndemnă ea. Stăm acolo şi-mi povesteşti. Să ştii că am nişte părinţi cam aprigi. Mi-au spus deunăzi : să nici nu te arăţi pe-acasă cu puşcăriaşul tău. Liuba mergea cu un pas-doi înaintea lui Egor şi-i vorbea întorcând spre el capul. Părea tot atât de calmă, ba chiar

veselă. Da' eu le zic : păi a ajuns omul întâmplător la pușcărie. A dat năpasta peste el. Doar așa a și fost, nu ?

Aflând că Liuba stă cu părinții, care, pe deasupra, mai sunt și niște oameni aprigi, Egor se cam pierdu cu firea. Încercă totuși să nu-și dea pe față gândurile.

— Da-da, rosti el cu un aer „intelectual". A fost un... concurs de împrejurări... Ghinionul dracului...

— Chiar așa le-am zis și eu.

— Părinții matale sunt kerjaci [1] ?

— Nu. De unde până unde ?

— Păi ziceai că-s niște oameni aprigi... Să nu mă ia cumva la trei păzește. Eu, de pildă, fumez...

— O, Doamne ! Păi fumează și tata. Numai frate-meu nu fumează.

— Ai și-un frate ?

— Da. Suntem o familie destul de mare. Frate-meu are și doi copii. Îs măricei de-acuma : băiatul învață la un institut, fata îi pe terminate cu școala medie...

— Ia te uită : învață amândoi... Frumos, zise Egor. Bravo ! Simți însă că i se cam acrește de atâtea neamuri.

Ajunseră la bufet. Se așezară la o măsuță, mai în colțul încăperii. La bufet era lume multă, unii ieșeau, alții intrau... Și cu toții se uitau curioși la Egor, ceea ce nu făcu decât să sporească starea proastă pe care o încerca acesta.

— Poate luăm cu noi o sticloanță și mergem în altă parte, îi propuse el Liubei.

— Da' de ce ? Aici e așa de plăcut... Niura ! M-auzi, Niura ?! o strigă Liuba pe ospătăriță. Adă-ne, drăguțo... Cam ce să ne aducă ? se întoarse ea spre Egor.

[1] Kerjac — membru al unei vechi secte religioase.

— Poate un vinișor din ăla negru, zise Egor, strâmbându-și obrazul, de parcă gândul la băutură i-ar fi provocat silă. Că votca îmi face arsuri.

— Un vin negru, Niura, repetă Liuba. Avea femeia asta, întipărită pe chip, o expresie enigmatică : părea că inițiase un joc tainic, bine gândit, în care se avântase cu mult calm și bună dispoziție. Se tot uita, curioasă și ea, la Egor : o fi ghicit oare despre ce fel de joc e vorba ?

— Ei, Gheorghi... reluă ea, acu' vorbește-mi și mie despre viața ta.

— Parcă ai fi anchetator, zău așa, chicoti Egor, dar Liuba nu-i urmă exemplul și el redeveni serios. Ce să-ți mai spun ? Sunt contabil, am lucrat la o secție de aprovizionare, șefii mei, îți dai seama, au tot ciupit și azi, și mâine... La un moment dat, pac ! și ne-a venit o revizie. Și ăia mi-au pus în cârcă de toate... Bineînțeles că a trebuit să trag eu ponoasele. Ascultă, tu nu crezi c-ar fi mai bine să plecăm de-aici ? zise el, folosindu-l la rândul lui pe „tu". Se tot uită ăștia la mine ca niște...

— N-au decât. Ce-ți pasă ? Doar nu ești un fugar.

— Poftim dovada ! exclamă Egor și începu să se caute prin buzunare.

— Te cred, te cred, Doamne sfinte ! Am zis și eu, așa, c-a venit vorba. Bun. Și câți ani ai stat ?

— Cinci.

— Și ?

— Asta-i tot... Ce să mai fie ?

— Păi mă tot uit ce mânoaie ai și zici că ești contabil ! Nici nu-ți vine a crede.

— Cum ? A, da. Mâinile mele... Păi mi le-am antrenat acolo... Egor își luă mâinile de pe masă.

— Asemenea mâini sunt bune de spart lacăte, nu de umblat cu condeiul, râse Liuba.

Egor, alarmat întrucâtva, slobozi şi el un râs, care, ce-i drept, îi sună cam fals.

— Şi pe-aici, pe la noi, cam cu ce ai de gând să te ocupi ? Tot cu contabilitatea ?

— Nu ! se grăbi Egor să răspundă. De aşa ceva nu mai am nevoie.

— Şi-atunci ?

— Păi să mă mai orientez şi eu... Ba poate-oi mai lăsa o vreme caii să răsufle... Egor se uită şi el drept în ochii femeii. Văd, Liuba, că mă iei cam tare de la-nceput : muncă, muncă... De muncă o să tot am parte. Mai ai şi tu niţică răbdare.

— Da' tu de ce ai început-o cu minciunile ? îl întrebă tot atât de direct Liuba. Să ştii că i-am scris comandantului tău şi omul mi-a răspuns...

— Aşa ? făcu, uimit, Egor. Asta era, care va să zică ? Brusc, se simţi uşurat, ba chiar vesel. Atunci să-i dăm bătaie, surioară ! Toarnă colea, în pahare.

Şi-şi porni Egor magnetofonul.

— Şi ce scrisori frumoase-mi scriai, spuse cu părere de rău Liuba. Nici nu ziceai că sunt scrisori, ziceai... ziceai că-s poeme !

— Zău ? se învioră Egor. Ţi-au plăcut ? Te pomeneşti că se pierde un talent. S-a dus şi tinereţea, şi talentul, în temniţa cu gratii la ferestre, cântă el. Mai toarnă, Liuba, mai pune în pahare. O, temniţă cu nopţi de sclipăt pline... Toarnă, nu mai sta...

— Ce mă tot zoreşti ? Ai răbdare. Să mai stăm de vorbă.

— Ah, şefule, mămiţica ta ! exclamă Egor. Să nu-mi sufli tu o vorbă ! Da' şi eu am făcut-o aici pe cucernicul. Aşa-i ? Cică aş fi contabil ! chicoti el. Contabil... La evidenţa mărfurilor de larg consum !...

— Ce-ai vrut tu de la mine, Gheorghi ? întrebă Liuba. De ce m-ai minţit ?... Îţi puseseşi în gând să mă jefuieşti ?

— Ei, asta-i ! Auzi, ce să-i treacă prin minte ! Am plecat, care va să zică, la naiba-n praznic să ciordesc o pereche de pâslari ? Mă jigneşti, Liuba.

— Şi-atunci ?

— Ce „şi-atunci" ?

— Cu ce gând ai venit ?

— Nu ştiu. Poate să mă odihnesc şi eu. Sufleteşte. Ba nu-i chiar aşa : odihna pentru mine înseamnă... Nu ştiu, nu ştiu. M-oi fi îndrăgostit de tine.

— Of, Egoruşka...

Egor tresări şi se uită la ea, speriat. Vorbise întocmai ca Lucienne, cea care rămăsese departe.

— Ce-i ? zise el.

— Văd că pe drept cuvânt ai ostenit. Cum îi calul când suie la deal... Doar că nu sufli ca el. Şi nu faci spume la gură. Ai să cazi, măi omule. Din picioare ai să cazi. Chiar aşa o fi cum spuneai, că eşti singur pe lume ? N-ai pe nimeni : nici părinţi, nici fraţi ?

— Orfan sunt, vai de soarta mea ! Doar ţi-am mai scris. Ştii care mi-e porecla ? Gore. Pseudonimul meu, cum s-ar spune. Cu toate astea, să nu mă calci, rogu-te, pe bătătură. Nu trebuie. Cerşetor încă n-am ajuns. Altele n-oi putea face, da' de spart v'o prăvălioară încă mă simt în stare. Uneori, Liuba, ajungeam fantastic de bogat. Atunci să-mi fi ieşit tu în cale... Ţi-ai fi dat seama că banii ăştia împuţiţi... îi disprețuiesc, mă-nţelegi ?

— Da' grozăviile alea ale tale ? Doar tot pentru bani le-ai făptuit, nu ?

— Nici pomeneală.

— Da' pentru ce ?

— Că pe pământul ăsta, doar hoţ pot să mai fiu, nimic altceva. Egor o spuse cu vădită mândrie. Liuba îl făcuse să se simtă din nou în largul lui, şi-acum tot voia să-i zică ceva care s-o uimească.

— Măi-măi ! făcu Liuba. Hai, bea-ţi ce mai ai în pahar şi să mergem.

— Unde să mergem ?

— La mine acasă. Doar la mine ai venit, nu la altcineva. Ori mai ai pe undeva vreo prietenă dintr-astea, prin corespondenţă ? Liuba râse. Stând de vorbă cu Egor, ajunsese şi ea să nu mai încerce pic de stinghereală.

— Stai niţel... făcu, nedumerit, Egor. Doar ai aflat acum că nu-s contabil...

— Da' bine mai picaşi pe meseria asta ! clătină ea din cap. S-o fi ales pe aia de porcar şi tot era mai nimerit. Ai fi zis c-a dat vreo molimă prin porci, că te-au condamnat pentru asta şi gata socoteala. Drept e că nici nu arăţi a pungaş. Pari să fii om ca toţi oamenii. Ba chiar unul de-ai noştri, de la ţară. Ei, haidem, porcarule, să mergem.

— Aflaţi atunci, preastimato, zise Egor, nu fără emfază, că sunt şofer. Şofer, clasa a doua.

— Ai şi carnet ? întrebă ea, neîncrezătoare.

— Mi-a rămas acolo, de unde vin. La Magadan.

— Păi vezi ? Eşti om de mare preţ, nicidecum... Gore ! Ştiu eu ce ţi-ar trebui : o jordie pe şira spinării. Haidem.

— Asta-i psihologie ţărănească !... Tipică. Păi eu sunt recidivist, prostuţo. Sunt tâlharul tâlharilor. Eu...

— Vorbeşte mai încet ! Te-ai ameţit, ori ce ai ?

— M-da. Totuşi care-i situaţia ? îşi reveni Egor. Zău dacă pricep ceva. Lămureşte-mă. Poftim, mergem la tine acasă... Şi după aceea ?

— Deocamdată ai să stai la mine. Te odihnești și tu măcar o săptămână. Îți mai vii în fire. De spart prăvălii o să le spargi mai încolo. Haidem. Că o să zică lumea : frumos l-a mai primit : din prag i-a și dat papucii. De ce l-o mai fi chemat ? Știi cum e lumea pe la noi ! Una, două, te judecă. Și-apoi... să știi că nu mi-e frică de tine. Nu știu de ce, da' nu mi-e frică.

— Bun. Da' ce-o să zică taică-tău ? Poate mă ia la mângâiat... cu toporul la scăfârlie. Poți să știi ce idee i-o veni ?

— Fii pe pace. De-aci-ncolo pune-ți nădejdea în mine.

Casa Baikalovilor era mare, cu patru odăi. În primele două, locuia Liuba împreună cu bătrânii, în celelalte două — fratele ei cu familia.

Casa era așezată pe malul înalt **al** fluviului ; dincolo de apa lui se desfășurau întinderi de necuprins. Era o gospodărie bine înjghebată : o curte largă, cu acareturi, iar mai sus, în vârful dealului — baia de aburi a familiei.

Amândoi bătrânii tocmai se apucaseră să facă *pelmeni* [1], când Mihailovna, mama Liubei, o văzu pe fereastră, venind spre casă împreună cu Egor.

— Ia te uită ! L-a adus, nu s-a lăsat ! se alarmă ea. De Liubka ziceam. Uite-o cu pușcăriașu' ei !

Bătrânul se repezi și el la fereastră.

— Să vezi acu' ce-o s-o ducem ! făcu el înciudat. După regulamentul de ordine interioară, grijania mă-sii ! Ne-a făcut dumneaei bucata !

— Ai văzut, păcătoasa ! Ai văzut, neobrăzata ! se căină bătrâna. Parcă am putut eu s-o destup la cap ? N-am putut nici atâtica...

[1] Un fel de colțunași cu carne.

— Să nu care cumva să-i dai ăluia de-nțeles că i-am fi luat frica, sau mai știu eu ce, o povățui moșul. Las' c-am mai văzut... haiduci dintr-ăștia. El și Stenka Razin !

— Da' de omenit eu zic că se cade să-l omenim, tot bătrâna fu cea care își dădu seama. Ori nu se cade ? Că mi-e capul vraiște, zău așa...

— Se cade, se cade. Om face totul omenește, c-apoi om vedea ce-o mai fi : poate ne-om pierde și viața... de pe urma odraslei noastre preaiubite. Of, Liubka, Liubka...

Liuba și Egor intrară în casă.

— Bine v-am găsit, zise Egor pe-un ton prietenos.

Drept răspuns, bătrânii doar dădură din cap... Se uitau amândoi țintă la noul venit.

— Uite-l și pe contabilul nostru, rosti, cu totul nepăsătoare, Liuba. N-a fost câtuși de puțin tâlhar de drumul mare. L-au condamnat dintr-o... cum îi zice... dintr-o...

— Dintr-o neînțelegere, o ajută Egor.

— Și cât se dă astăzi pentru neînțelegeri dintr-astea ? întrebă moșul.

— Cinci ani, zise cu nevinovăție Egor.

— Prea puțin. Altcândva se dădea mai mult.

— Și care-o fi neînțelegerea aia, de te-au băgat după gratii ? întrebă fără ocolișuri bătrâna.

— Șefii lui băgau mâna, iar el întocmea actele, o lămuri Liuba. Ei, v-ați isprăvit interogatoriul ? Atunci să punem masa : omul e venit de la drum. Șezi, Gheorghi, șezi colea, pe scaun.

Egor își scoase chipiul de pe capul tuns chilug și se așeză, cu modestie, pe marginea scaunului.

— Rămâi aci oleacă, reluă Liuba. Mă duc să-ncing focul la baie. Pe urmă stăm cu toții la masă. Și ieși pe ușă. Poate că o făcu înadins, ca cei rămași

în odaie să ajungă ei înşişi la o înţelegere. Avea pesemne încredere în inima bună a bătrânilor.

— Se poate fuma la dumneavoastră ? întrebă Egor. Nu se simţea stingherit — mai mult decât să fie dat afară, nu i se putea întâmpla nimic — totuşi îi-ar fi părut mai bine să sfârşească totul în mod paşnic. Ar fi fost mai interesant. Desigur, nu numai acesta era motivul. Ar fi vrut cu adevărat să rămână aici măcar o vreme. Ba chiar avea nevoie de-aşa ceva. Trebuia şi el să-şi îngăduie un răgaz, ca să se poată gândi mai în voie la cele ce-avea să facă mai departe.

— Fumează, îi dădu voie moşul. De care fumezi ?

— „Pamir".

— Din alea fără filtru ?

— Da.

— Ia dă-mi şi mie una, de probă. Moşul veni mai aproape de Egor. Şi-l tot iscodea cu privirea, îl tot iscodea întruna.

Îşi aprinseră ţigările.

— Şi ce încurcătură zici c-a fost aia ! I-ai dat în cap unuia şi l-ai nimerit la scăfârlie ? întrebă în treacăt moşul cel ager la minte.

Egor îl privi lung.

— Da... zise el în doi peri. Le-am tăiat beregata la şapte inşi, şi-al optulea a scăpat. D-aia au şi pus mâna pe mine.

Bătrâna scăpă din mâini lemnul pe care voia să-l pună în sobă şi se lăsă pe laviţă.

Moşul se dovedi să fie mai înţelept. Nu se-nfricoşă.

— La şapte inşi, zici ?

— La şapte. Le-am tăiat gâtul la toţi, le-am băgat căpăţânile-n sac şi p-aci ţi-e drumul.

— Ptiu, ptiu, ptiu, ducă-se pe pustii ! își făcu cruce bătrâna... Fedea...

— Gura ! făcu moșul. Un prost toarnă la baliverne și alta îl... Iar tu, dulăule, mai ține-ți limba la adăpost, că nu stai de vorbă cu ăi de-o seamă cu tine.

— Păi dacă nu sunteți de-o seamă cu mine, de ce mă faceți tâlhar, așa, pe nepusă masă ? Doar v-a spus fata că sunt contabil. De ce mă luați în zeflemea ? Mă rog, am făcut pușcărie. Da' ce, credeți că numai ucigașii stau acolo ?

— Nu te-a făcut nimeni ucigaș. Da' nici tu să nu ne iei cu dintr-astea... c-ai fi, vezi Doamne, contabil. Nici tu nu ne turna la gogoși. Contabil, auzi la el ! Eu am văzut contabili puzderie. Îs oameni potoliți, parcă ar fi chiar olecuță loviți cu leuca. Au câte-un glăscior, de nici nu-l auzi, ochelari pe nas... Ba am mai băgat de seamă că mai toți contabilii au nasu' cârn. Și-atunci mă-ntreb : ce fel de contabil să fii tu c-o frunte ca asta, de buhai ? Contabil, ba bine că nu ! Asta să i-o spui Liubkăi, nu mie. Eu, de cum ai intrat în casă, mi-am și spus : pe ăsta l-au băgat la răcoare fie pentru bătaie, fie c-o fi furat niște lemne de la pădure. Este ?

— 'Mneata, tataie, ai fi fost bun în munca operativă. La miliție, zise Egor. Te-ar fi ridicat ăia în slavă. În tinerețe n-ai fost cumva în slujba lui Kolceak ? Pe la albgardiști, în serviciul lor de contraspionaj ?

Bătrânul clipi des și nu-i răspunse. De astă dată păru că-și cam pierde cumpătul. Din ce motiv însă, nici el nu știa. Prea sinistru sunaseră acele vorbe.

— Ce-ai, mă ? zise el. Ce tot bâigui acolo ?

— Da' 'mneata de ce-ai sfeclit-o ? Te-am întrebat doar așa... ca să mă aflu-n treabă. Mă rog. Îți

pun o altă întrebare : în anii aceia mai grei, nu te duceai la furat spice de pe ogoarele colhozului ?

Bătrânul, uimit de întorsătura pe care o luaseră lucrurile, tăcu din nou. Își pierduse cu totul aerul îngăduitor de până atunci și nu mai știa ce să-i răspundă ticălosului care se vântura pe dinaintea lui. De fapt, Egor tocmai astfel își și ticluise „interogatoriul" : ca să-l facă pe celălalt să-și piardă cumpătul și nici să n-apuce să-și mai vină în fire. Întâlnise în viața lui destui maeștri în treburi dintr-astea.

— Văd că-ți vine greu să-mi răspunzi, continuă Egor. Nu-i nimic. Să punem atunci problema mai altfel, mai pe limba noastră, ca să zic așa : la adunări, iei deseori cuvântul ?

— Ce faci, mă, aici pe nebunu' ? izbuti, în sfârșit, să prindă grai moșul. Și fu gata să se înfurie, să-i zică celuilalt câte și mai multe. Dar în clipa următoare Egor se săltă ca un arc de pe scaun, își puse pe cap chipiul cel cu aspect milităresc și porni să străbată în lung și-n lat încăperea.

— Ia te uită ce cuib frumos ne-am rostuit ! reluă el, aruncând în răstimpuri ochiri scurte spre bătrânul așezat pe laviță. Țara produce electricitate, locomotive, milioane de tone de fontă... Oamenii își încordează toate puterile. Oamenii literalmente cad jos de încordare, lichidează toate urmele neglijenței și prostiei, oamenii, pot spune, se bâlbâie de încordare — Egor nimerise peste cuvântul „încordare" și-acum continua să-l savureze — oamenii fac riduri pe obraz, colo, în Extremul Nord, și-s nevoiți să-și pună dinți de aur... Și-n același timp se găsesc alți oameni, care din toate realizările omenirii și-au ales... cuptorul. Asta-i situația ! Frumos, n-am ce zice ! Decât să ne încordăm pu-

terile alături de toți ceilalți, mai bine să proptim hornul cu tălpile...

— Păi omu' meu muncește de când avea zece anișori ! interveni, revenindu-și în fire, bătrâna. De mic copil e pe ogor...

— Replicile, mai târziu, i-o tăie cu asprime Egor. Că suntem toți buni la inimă când nu ne sunt atinse interesele, când nu-i vorba, ca să zic așa, de propriul nostru buzunar...

— Păi eu sunt, mă, stahanovist pe viață ! dădu glas, aproape răcnind, și bătrânul. Am optâșpe diplome de onoare !...

Egor rămase locului, mirat.

— De ce nu spui așa, tataie ? zise el pe alt ton.

— De ce nu spui... M-ai lăsat tu să scot o vorbă ?

— Da' unde ți-s diplomele ?

— Colo, zise bătrâna, zăpăcită și ea.

— Unde „colo" ?

— Colo, în dulăpior... îs toate adunate.

— Astea-s de pus în perete, nu de ținut în dulăpior. Auzi vorbă : „în dulăpior". V-ați învățat să le vârâți pe toate prin dulăpioare...

Chiar atunci intră pe ușă Liuba.

— Ei, cum e pe la voi ? întrebă ea zâmbind. Se îmbujorase făcând focul la baie, șuvițe de păr îi scăpaseră de sub basma... Era tare drăguță ! Egor rămase fără voie cu ochii la ea. Totu-i în ordine ? Vă-mpăcați bine ?

— Da' știu că ți-ai găsit un flăcău... de-a mirare ! zise bătrânul cu neprefăcută admirație. Să-l fi auzit ce-a putut să-i iasă din gură !... Curat comisar ! Moșul începu să râdă.

Bătrâna, în schimb, doar clătină din cap... Și strânse, supărată, din buze.

Cam în asemenea împrejurări făcu Egor cunoştinţă cu părinţii Liubei.

Pe Petro, fratele Liubei, şi pe-ntreaga lui familie Egor îi cunoscu ceva mai târziu.

Petro intră în ogradă la volanul unei basculante... Maşina lui vui multă vreme, făcând să se zguduie geamurile ferestrelor. În cele din urmă, ajunse la locul ce-i era cuvenit, Petro opri motorul şi coborî din cabină. Îndată se repezi la el Zoia, nevastă-sa, vânzătoare la magazinul sătesc, o femeiuşcă sprintenă şi mereu agitată.

— I-a venit Liubkăi ăla... de-i tot scria, îl informă ea fără întârziere.

— Zău ? făcu alene Petro, un bărbat voinic şi cam morocănos, cufundat în cine ştie ce gânduri ale lui. Ei şi ? Dădu cu vârful ghetei într-un cauciuc, apoi într-altul.

— Zice c-ar fi fost contabil, că i-ar fi venit o revizie, treburi dintr-astea... Da' mutra-l arată bandit sadea.

— Zău ? întrebă iar, alene şi fără chef, Petro. Ei şi ?

— Şi ! Ar trebui să fim numa' ochi şi urechi... Du-te şi te uită cum arată dumnealui la faţă ! Du-te şi te uită ! Vără cuţitu-n tine un contabil ca ăsta şi nici nu clipeşte.

— Zău ? Petro continuă să dea cu piciorul în cauciucuri. Ei şi ?

— Du-te, mă, şi te uită la el ! Du-te şi te uită ! Să vezi şi tu ce podoabă şi-a ales soru-ta !... Du-te şi te uită la el : că doar o să stăm cu ăsta sub acelaşi acoperiş.

— Ei şi ?

— Păi şi !! ridică tonul Zoia. Avem o fată, care de-abea-i la şcoală, asta e ! O ţii una şi bună : „Ei

şi ? ei şi ?“ Noaptea rămân mereu numai cu ea în casă, asta e ! Atâta ştie dumnealui : „Ei şi ?“ Papagalu' dracului, buştean nesimţitor ce eşti ? De ţi-ai vedea nevasta şi fata înjunghiate, nici atunci nu ţi-ai grăbi pasu' !

Petro porni spre casă, ştergându-se pe mâini cu o cârpă. Vorbele Zoiei, cum că el „nu şi-ar grăbi pasul“, păreau să aibă un dram de adevăr : Petro era un tip din cale-afară de calm şi încet în mişcări. În schimb, părea înzestrat cu o forţă teribilă. Forţa asta i se ghicea din orice mişcare, din felul cum îşi sucea anevoie capul, cum se uita cu ochii lui mici la acei cu care sta de vorbă : căta ţintă la ei, fără să clipească, având în priviri o expresie de neînfricare — sumbră şi grea, ca o apă îngheţată...

— Uite-acuşi te duci la baie, cu Petro împreună, zicea Liuba, căutând rufărie curată pentru Egor. Oare ce să-ţi dau să te schimbi ? Se poate una ca asta' : vii în peţit şi n-aduci barem un schimb cu tine ? Îm ? Ce zici ?

— Păi d-aia e puşcăria puşcărie ! exclamă bătrânul. Şi nu staţiune balneară. Până şi din staţiune vine câte unu', de-l vezi că abia mai suflă. Iliuha Lopatin, de pildă, când s-a dus să-şi vindece reumatismele : şi-a vândut omu' ditamai vaca, da' de-ntors s-a-ntors că-i sufla vântu' prin buzunare...

— Uite-am găsit ceva... Sunt de-ale lui bărbatumeu, fostu'. Zic că ţi-or fi pe măsură. Liuba dădu la iveală dintr-un cufăraş o cămaşă lungă, albă şi o pereche de izmene.

— Cum adică ? n-o înţelese Egor.

— Sunt ale lu' fostu' meu bărbat... Liuba rămăsese cu rufăria în braţe. Da' de ce ?

— Păi ce, crezi că oi fi chiar milogul milogilor ? făcu, jignit, Egor. Să pun pe mine rufăria altuia ? Doar am bani destui. Mă duc la magazin și-mi cumpăr.

— Un' te mai duci ? La ora asta-i închis peste tot. Da' ce au albiturile ? Doar sunt spălate...

— Ia-le, ia-le, zise și bătrânul. Îs curate, nu vezi ?

Egor se codi câteva clipe, apoi le luă.

— Mă las mereu tot mai afund, mormăi nemulțumit. Chiar sunt curios unde-am să ajung...

— Du-te, du-te, îl îndemnă spre ușă Liuba. Vezi că Petro al nostru nu-i unul să-ți caute-n coarne. Da' tu nu-l lua în seamă. Că la fel se poartă cu toată lumea.

Când Egor își făcu apariția în tinda băii, îl găsi pe Petro dezbrăcându-se.

— Îi primiți p-ăi bărbieriți ? căută el să-i vorbească pe-un ton cât mai vesel, ba chiar să-i surâdă.

— Îi primim pe oricare, zise Petro pe același ton egal, cu care îl rostise pe-acel „ei și" de mai adineaori.

— Să ne cunoaștem : Gheorghi mă cheamă, îi întinse Egor mâna. Și zâmbi din nou, încercând să întâlnească privirea sumbră a celuilalt. Dorea totuși să câștige prietenia acestor oameni. Nu știa prea bine de ce anume, dar acum o dorea într-adevăr. Zic : Gheorghi mi-e numele.

— Bine, bine, spuse Petro. Poate vrei să ne și pupăm ? Am auzit cum te cheamă. Gheorghi. Mai pe scurt Jora...

— Ba Jorj, făcu Egor, rămânând cu mâna întinsă. Încetase să mai zâmbească.

— Cum ? nu-l înţelese Petro.

— Nicicum ! exclamă cu necaz Egor. Mă milogesc astăzi, grijania mă-sii, de toată lumea. Mai rămâne doar să dau din coadă. Îşi zvârli rufăria pe laviţă. Ce ţi-am făcut ? Te-am călcat pe bătătură, de ce nu catadicseşti să dai mâna cu mine ? Se enervase cu adevărat. Se căută de ţigări, îşi aprinse una şi se aşeză şi el pe laviţă. Mâinile îi tremurau mărunt.

— Ce-ai, bre ? zise Petro. S-a aşezat ca paşa...

— Du-te şi fă baie, îi spuse Egor. Eu intru mai târziu. Doar îs venit de la puşcărie... Aşa că nu vă faceţi griji. Ne spălăm în urma dumneavoastră...

— Oho ! făcu Petro. Şi, fără a-şi scoate chiloţii, intră în baie. Se auzi de acolo mişcând din loc ligheanul, găleţile...

Egor se trânti pe laviţă, îşi fumă ţigara.

— Bine am mai ajuns ! mormăi cu ciudă. Parcă aş fi o rudă săracă, lua-m-ar să mă ia !

Uşa băii se deschise şi prin norul de aburi se întrevăzu chipul lui Petro.

— Ce-i cu tine ? zise el.

— Ce să fie ?

— De ce te-ai culcat ?

— D-aia, că sunt copil de pripas.

— Oho ! făcu Petro. Şi trase din nou uşa după el. Se moşmondi multă vreme în baie, turnă apă în ligheane, mută nişte bănci din loc. Apoi îşi pierdu răbdarea şi deschise din nou uşa. Vii, mă, ori nu vii ?! zise încrâncenat.

— Să ştii că am adeverinţa de liberare uite ici, în buzunar ! răcni la el Egor. Mă duc mâine şi capăt buletin de identitate la fel ca al tău ! La fel ! Afară de-o notiţă pusă într-un colţ, la care nu se uită nimeni. Pricepi ?

— Te bag uite-acuș cu capu-n lighen, rosti pe același ton inexpresiv Petro. Și te pun la fiert. Fără nici un buletin. Îi plăcu pesemne gluma pe care-o făcuse. Râse scurt și adăogă : În schimb, cu adeverința ta de liberare...

— Așa mai merge, vericule, zise Egor. Se săltă în capul oaselor și începu să se dezbrace. Că o cam luaseși razna... Poate vrei să-ți arăt și v'o diplomă ?...

Între timp mama Liubei, împreună cu Zoia, nevasta lui Petro, o vârâseră pe Liuba într-un cotlon și o luau pe întrecute la întrebări.

— Ce-ai cătat cu el la bufet ?! țipă cu glas strident Zoia, femeie aprigă și mereu cu istericale. Că s-a și dus vestea prin sat : cică i-a venit Liubkăi ocnașu'. Mi-au spus unii la servici așa, de la obraz...

— Liubka, n-auzi, Liubka !... abia izbuti să se facă auzită bătrâna. Tu să-i zici așa : dac-ai venit numa' așa, să mai pui niște osânză pe tine și după aia să pleci iarăși haihui prin lume, atunci, zi, să pleci numaidecât, să nu mă faci pe mine de râs în fața lumii. Mai ales, zi, dacă ai și...

— Cum se poate, tu, să n-aibă ăsta familie ? Cum se poate una ca asta ? Ce-i un puștan de șaptespe ani ? Mai judecă și tu oleacă !

— Și să-i mai zici așa : dacă ai venit cu gând rău, atunci să-ți iei catrafusele și...

— Păi asta o poate face oricând, se băgă în vorbă moșul. Ce-ați tăbărât pe fată ? Ce poate ea să știe în momentu' ăsta ? De-acu-ncolo — cum i-o fi norocu' : s-ar putea să fie om de treabă, s-ar putea să nu fie. Poate ea să bage mâna-n foc pentru el ?

— Nu mă mai speriaţi şi voi... Pentru numele lui Dumnezeu, atât izbuti să zică Liuba. Că sunt şi-aşa înfricoşată. Credeţi că uşor îmi vine ?

— Păi vezi !... exclamă Zoia. Tocmai asta ziceam şi eu, că...

— Ascultă, fato, la mine... M-auzi, Liubka ? o zgâlţâi din nou bătrâna. Tu să-i zici aşa : uite ce-i, omule, du-te-n noaptea asta şi cată-ţi un loc de dormit.

— Unde să-l caute ? rămase năucă Liuba.

— Păi la *selsoviet*...

— Ptiu ! se-nfurie moşul. V-aţi smintit, naibii, de tot ! Auzi la el : l-au ademenit pe om încoace şi-acu-l trimit să doarmă la *selsoviet*. Asta chiar că nu s-a mai pomenit ! Parc-am fi păgâni, zău aşa !

— Păi să-l cerceteze mâine şi miliţianu', nu se lăsă bătrâna.

— Ce să-l mai cerceteze ? Ăsta-i gata cercetat.

— Nu ştiu... zise Liuba. Mie totuşi îmi pare a fi om de treabă. După ochi se cunoaşte... Mi-am dat seama încă din fotografie. Are în ei aşa... o tristeţe. Şi orice-aţi zice, să ştiţi că mi-e milă de el. Poate că...

Chiar în clipa aceea, pe uşa băii ţâşni, urlând cât îl ţinea gura, Petro şi se rostogoli pe iarbă.

— M-a opări-it ! răcni el. M-a opărit de viu !

În urma lui veni fuga şi Egor, ţinând de toartă o oală de tablă.

Ai casei se repeziră spre Petro. Moşul veni cu un topor în mână.

— L-a omorât ! L-a omorât ! ţipa din răsputeri Zoia, nevasta lui Petro. Săriţi, oameni buni ! L-a omorât !...

— Taci, bre, nu mai răcni, îi zise pe-un ton plângăreț Petro, ridicându-se în capul oaselor și frecându-și spatele opărit. Ai căpiat ?

— Ce-ai pățit, Petro ? îl întrebă, mai gâfâind încă, bătrânul.

— L-am rugat pe nătângul ăsta să dea cu niţică apă clocotită. Să dea adică peste bolovanii din vatră. Și-n loc de vatră, a dat-o peste mine.

— M-am mirat și eu, făcu, zăpăcit, Egor. Zic : cum dracu, doar apa-i fierbinte ? Chiar am încercat-o cu degetul. Clocotea, nu alta. P-ormă zic : mai știi, s-o fi învățat așa omul. O fi având, vorba ceea, piele de taur. Nu mi-am dat seama că trebuia s-o torn dincolo.

— „Am încercat-o cu degetul", îl îngână Petro. Da' ce, n-ai minte deloc ? Ești copil de țâță ?

— Ziceam că vrei să te clătești.

— Păi nici n-am intrat, mă, la abur ! răcni Petro cel veșnic potolit. Nici nu mă săpunisem măcar. De ce să mă clătesc ?

— Să-i dăm cu niște untură, zise moșul, cercetând locul opărit. Las' că nu-i cine știe ce. Îi dăm cu untură și-i trece... Ia, care dă fuga ?

— Am eu niște seu de oaie, zise nevasta lui Petro. Și fugi spre casă.

— Hai, plecați de-aici, zise moșul. Că uite, a-nceput lumea să se-adune.

— Cum de-ai putut, Egor, să faci una ca asta ? zise Liuba, necăjită.

Egor își săltă chiloții și începu iar să se dezvinovățească :

— Păi să vezi : a tot dat cu apă peste bolovani, de s-a făcut un abur să-l tai cu cuțitul. P-ormă zice : „Dă, bre, cu niște apă mai fierbinte". M-am gândit că vrea omul să contrabalanseze temperatura...

— „Să contrabalanseze", îl îngână iar Petro. Te-aș contrabalansa eu... cu oala asta-n cap. Nătângule, toată spinarea mi-ai opărit-o. Da' dacă era chiar clocotită ? Ce mă făceam ?

— N-auzi c-am încercat-o cu degetul ?

— „Cu degetul" !... Cu cine te-o fi făcut oare tattu așa deștept ?

— Hai, dă-mi una-n cap, pe cuvânt, se rugă Egor. Să-mi ușurez inima. Îi întinse lui Petro oala. Hai ! Dă !

— Petro... zise Liuba. Omul n-a vrut. A făcut-o din greșeală. Acu' ce-i de făcut ?

— Da' mai duceți-vă-n casă odată ! se înfurie Petro. Chiar c-a început lumea să se-adune.

Într-adevăr, dincolo de gard se opriseră câțiva curioși.

— Oare ce-au pățit ăștia ? îi întrebă pe cei adunați un sătean, sosit și el în dreptul gardului.

— Petro. Ăla tânăru'... A căzut beat pe vatra încinsă, îl lămuri o bătrânică.

— Văleu ! făcu săteanul. Și-a rămas cu zile ?

— A scăpat... Iote-l că șade colo. Se scarpină.

— Ce-o fi mai răcnit, sărmanul ?

— Da' ce-a răcnit, da' ce-a răcnit ! Mi-au zdrăngănit toate geamurile.

— 'Mneata n-ai fi răcnit ?

— Da' cum o fi căzut ? Cu fundu' ?

— Nu-l vezi, bre, că șade ? S-o fi slobozit cu spatele. Da' ălălaltu' cine-o fi ? Omu' ăla, de stă cu el de vorbă ?

— Auzi 'mneata, să-ți bei și mințile ! se tot minuna bătrânica.

Stătură de vorbă până târziu, după miezul nopții.

Cei bătrâni, afumați oleacă, se-apucaseră să tăifăsuiască, perindând fapte numai de ei știute. Ei, bătrânii, se adunaseră destul de mulți la masă : să tot fi fost zece, doisprezece cu toții. Discutau, luându-și unul altuia vorba, ba, uneori, se repezeau câte doi sau chiar trei deodată.

— De care fată zici ? De care fată ? Păi pe aia a luat-o unu' tocmai din Kraiușkino, ce tot bâigui acolo !

— Are dreptate. A luat-o ăla... cum îi zice... ăla...

— Mitka Hromov a luat-o.

— Mitka, așa e, Mitka.

— Păi, pe-alde Hromov i-au deschiaburit...

— Pe cine ? Pe Gromov ? Vezi-ți, mă, de treabă.

— Nu pe Gromov, bre. Pe Hromov.

— A-a, pe Hromov. Ziceam că pe Gromov. Cu Mihailo Gromov, țin minte, ne duceam în taiga, să culegem conuri de...

— Și când l-au deschiaburit, va să zică, pe Hromov, bătrânu'...

— Așa e, c-avea presa aia de ulei...

— Cine o avea ? Hromov ? Taci, bre, din gură. Voinov avea presă. Hromov era cu adusu' vitelor din Mongolia. Piuă avea și el, da' nu presă de ulei. Aia era a lu' Voinov. Că l-au deschiaburit și pe ăsta, Pe ălălaltu', pe Hromov, l-au ridicat de cum a sosit o dată cu cireada... Mi-aduc aminte că le-au dărâmat și hambaru'. Veniseră să caute pâslari, că ei făceau și-așa ceva. Tot satu' știu că se adunase acolo.

— Și-au găsit pâslari ?

— Nouă perechi.

— Da' de Mitka nu s-au atins.

— Mitka apucase de s-a separat de bătrâni. Tocma' se-nsurase cu Klanka aia, de care ziseși, și-i făcuse tat-su casă. I-au lăsat în pace. P-ormă,

când l-au ridicat pe bătrânu', a plecat şi Mitka din Kraiuşkino : nu i-a mai venit să şadă acolo.

— Stai niţel, păi la Karasuk care din ei a plecat ?

— Manka. Soru-sa. Aia s-a măritat acolo. Mai trăieşte. Stă la oraş, la fie-sa. Da' şi ea o duce rău. Deunăzi am văzut-o-n târg : cică-şi dă cu pumnii-n cap că şi-a vândut casa aia de la ţară. Cât mai erau mici nepoţii, zice, eram bună. Acuşa, c-au mai crescut, i-am ajuns fie-mi o povară.

— Cam aşa se-ntâmplă, spuseră într-un glas mai multe bătrâne. Cât ai grijă de ăia micii, eşti bună, cum se fac mai măricei, nu mai eşti bună.

— Mai e şi după cum ţi-i ginerele. Când s-o nimeri să fie v'un neisprăvit, ţi-arată el ţie...

— Ehei, ginerii din ziua de azi... Parcă nu-i ştii ce le poate pielea...

Mai deoparte de grupul bătrânilor şedeau Liuba şi Egor. Liuba îi arăta pozele din albumul familiei, pe care tot ea la adunase şi le păstra cu grijă.

— Uite, ăsta-i Mihail, dădu ea de fotografiile celor trei fraţi ai săi. Dincolo sunt Pavel şi cu Vanea... s-au fotografiat împreună. O vreme au şi luptat împreună. Pe urmă Pavel a fost rănit, da' s-a făcut bine şi-a plecat iar pe front. Abia după aceea a fost ucis. Ultimul care-a murit a fost Vanea... tocmai la Berlin. Ne-a trimis comandantul lui o scrisoare... Mai mult şi mai mult de el îmi pare rău... avea o fire tare veselă. Mă lua cu el peste tot, eram pe-atunci de-o şchioapă. Mi-amintesc bine de el... Îl şi visez câteodată : tot râzând îl visez. Uite-l că râde şi-aici, în poză. Ăsta de dincolo e Petro al nostru... Îl vezi ce serios arată ? Oare cât să fi avut pe-atunci ? Numai vreo optsprezece ani. Da, da, optsprezece ani. Îl luaseră nemţii prizonier, pe urmă au venit ai noştri şi i-au eliberat. L-au bătut

nemții rău de tot... În rest n-a avut nimic, nici măcar o zgârietură.

Egor își ridică privirea, se uită la Petro... Petro sta de unul singur, fuma o țigară. Nu părea băut : ședea, ca totdeauna, calm și gânditor.

— Azi, în schimb... i-am făcut eu figura. Parcă dracu m-a pus.

Liuba se aplecă spre Egor și-l întrebă încet, cu un zâmbet hâtru :

— Spune drept : n-ai făcut-o înadins ? Parcă nici nu-mi vine a crede că...

— Da' nici gând ! exclamă cu o neprefăcută pornire Egor. Am crezut cu adevărat că vrea să dau cu apă peste el. Că-mi ordonă, vorba militarilor, să mut tirul asupra lui...

— Păi zici că ești de la țară : cum de nu te-a dus mintea ?

— Eh ! Nu știi și tu : câte bordeie, atâtea obiceie.

— Să-ți spun cinstit, am crezut că ți-o fi aruncat el vreo vorbă mai nu știu cum, și tu, cum s-ar zice, ai făcut-o pe prostul : l-ai împroșcat cu uncrop.

— Ei, asta-i ! Da' ce-s nebun ?!

Petro simți că se uită cineva la el, că se discută pe seama lui și întoarse capul spre cei doi... Întâlni privirea lui Egor și-i zâmbi cu blândețe.

— Zi, așa, Jorjik : ai vrut să faci rasol din mine ?

— Iartă-mă și tu, Petro.

— Vezi-ți de treabă. Pune mai bine niște muzică de-a ta. Că-i frumoasă.

Egor își porni magnetofonul. Și-n încăpere se făcu auzit același marș, în acompaniamentul căruia intrase el de curând pe ușa „hogeacului". Era un

marş voios, optimist. Straniu îi sunară acordurile între pereţii casei aceleia ţărăneşti : se năpustiseră vijelioase peste tăifăisuirea molcomă a celor din jurul mesei, venite parcă dintr-o altă lume, într-un avânt plin de culoare şi viaţă. Avântul rămâne însă avânt. Încetul cu încetul rumoarea de glasuri se potoli. Şi toată lumea stătu să asculte în tăcere marşul-avânt.

Încă mai târziu, se lăsă în casă o linişte deplină. Prin ferestre pătrundea luna.

Lui Egor i se făcuse patul în odaia bătrânilor, în spatele unei draperii înflorate, străpunse de la un capăt la altul de razele lunii.

Liuba se culcase în odaia din faţă. Uşa încăperii rămăsese deschisă. Era linişte şi acolo.

Egor nu izbutea să adoarmă. Tihna din casă îl scotea din sărite.

Îşi săltă capul de pe pernă, trase cu urechea... Nici un zgomot. Doar bătrânul sforăia încetişor, şi-şi zicea tictacul deşteptătorul de pe masă.

Egor se strecură ca o şopârlă de sub plapumă. Orbitor de alb în cămaşa lui cea lungă şi în izmene, se furişă fără zgomot spre odaia din faţă. Nu căzu nimic, nu scârţâi nici duşumeaua. Doar undeva, în talpa piciorului îi trosni lui un oscior.

Ajunse, în sfârşit, la uşa odăii. Trecu dincolo de prag... Deodată, în tăcerea din jur răsună vocea limpede, deloc somnoroasă, a Liubei :

— Ia marş de-aici !...

Egor rămase locului. Câteva clipe nu zise nimic.

— Adică cum ? întrebă în cele din urmă, îmbufnat.

— Uite-aşa, bine. Trecui la culcare.

— N-am somn.

— Nu-i nimic. Stai în pat şi cugetă... La viitorul tău.

— Voiam să discutăm o treabă ! simţi Egor că se enervează. Voiam să te-ntreb ceva.

— Las' că discutăm mâine. Ce să mă-ntrebi în toiul nopţii ?

— O singură întrebare ! se enervă el de-a binelea. Doar atât.

— Liubka ! Pune mâna pe-o tigaie ! răsună din cealaltă încăpere glasul, deloc somnoros şi el, al bătrânei.

— Las' că am pisălogul sub pernă, zise Liuba.

Egor făcu calea întoarsă.

— A plecat în plimbare montanu' ! În vârfu' picioarelor ! se-auzi iar glasul bătrânei. Ce-ai crezut mătăluţă ? Că nu te-aude nimeni ? Să ştii că eu îs numa' ochi. Şi urechi.

— Dobitoc ce eşti ! şoptea furios, în dosul draperiei, Egor. Să-ţi odihneşti sufletul !... Şi trupul !... Fraier... cu adeverinţă !

Tăcu... Se-ntoarse pe partea cealaltă.

— Şi luna asta ticăloasă ! Parc-a-nnebunit ! Se răsuci iar în pat. Dumnealor, mă-nţelegi, au ocupat poziţii de apărare !... Da' oare pe cine să apere ?

— Nu mai bodogăni, nu mai bodogăni, glăsui din nou, de-astă dată pe un ton mai paşnic, bătrâna. L-a apucat bodogăneala...

Deodată Egor rosti clar, răspicat, cu o furie reţinută, ca şi când ar fi citat dintr-o carte :

— Purta un jupon în dungi late, roşii şi albastre, croit parcă dintr-o cortină de teatru. Aş fi dat mult să ocup fotoliul din faţă, dar spectacolul n-a mai avut loc... Se lăsă o pauză. Apoi, în liniştea din

jur, răsunară de după draperie alte două vorbe. Două vorbe savante : Lichtenberg[1] ! Aforisme !

Bătrânul încetă să sforăie şi întrebă speriat :

— Ha ? Ce-aveţi, bre ?

— Nu-l auzi ? S-a pornit dumnealui să suduie, zise cu ciudă bătrâna. Cică n-a ocupat nu-ş' ce fotoliu...

— Las' că-i astup eu gura, mormăi bătrânul. De ce sudui, mă ?

— Nu eu ! făcu enervat Egor. Lichtenberg. Şi n-a suduit omul. A făcut un spirit.

— O fi fost şi ăsta v'un contabil ? zise în zeflemea moşul.

— Ba un franţuz, ripostă Egor.

— Ai ?

— Zic că era franţuz !

— Hai, culcaţi-vă ! făcu supărată bătrâna. Aveţi chef de vorbă ?...

Se lăsă linişte. Doar deşteptătorul ticăia molcom mai departe.

Şi pe fereastră se holba luna.

A doua zi de dimineaţă, după ce luară cu toţii gustarea, iar Liuba şi Egor rămaseră singuri în odaie, el se plecă spre ea şi-i spuse :

— Va să zică, aşa, Liuba... Plec la oraş să-mi fac rost de echi... echipament. Mă-mbrac, vreau să zic, şi eu mai ca lumea...

Liuba îl privi liniştită, cu o urmă de ironie în priviri, dar şi cu o uşoară tristeţe. Tăcea, de parcă ar fi priceput mai mult decât aceea ce a vrut el să-i spună.

---

[1] Georg Christoph Lichtenberg (1742—1799), fizician şi scriitor german, autorul unor vestite *Aforisme*, publicate postum (1800—1806).

— Du-te, zise ea încet.

— De ce te uiți așa la mine ? Egor rămăsese și el cu ochii la ea. Era atât de gingașă, cu obrajii ușor îmbujorați de somn... Gândul că n-are s-o mai vadă îi strecură un fior prin inimă. Se întristă și el. Mai bine zis se enervă din nou, căci nu prea știa să se întristeze.

— Cum zici că mă uit ?

— Văd că nu mă crezi.

Liuba tăcu iar o vreme.

— Fă cum îți poruncește inima, Egor. De ce mă-ntrebi dacă te cred ? Oricum ar fi, tu ai să faci tot cum te taie capul.

El își lăsă privirea în pământ.

— N-aș vrea să te mint. Liuba, zise într-un târziu, cu hotărâre în glas. Toată viața mi-a fost silă de minciuni. Am mințit și eu, cum să nu, da' mi-a venit și mai greu după aceea. Când încep să mint, mi se face silă de mine. Și-mi vine să dau dracului viața asta a mea. Doar s-o fac mai cu veselie și dacă se poate la un pahar de votcă. De aceea nu vreau să te mint. Nu știu, Liuba. Poate mă-ntorc, poate nu mă mai întorc deloc.

— Îți mulțumesc, Egor. Barem mi-ai spus-o pe față.

— Tu ai un suflet bun ! exclamă el fără voie. Și îndată se mișcă agitat, ba mai rău : cuprins de enervare. Of ! Iar m-a apucat !... Oare de câte ori oi fi rostit eu pân-acum vorbele astea ? Le-am terfelit de tot ! Nu fac vorbele nici doi bani ! Of, oameni, oameni !... Hai, Liuba, să ne înțelegem așa... Își lăsă ușor mâna pe brațul ei. Eu vreau să rămân o vreme singur și să-mi întreb inima. Trebuie s-o fac, Liuba.

— Să faci cum crezi că-i mai bine. Eu nu-ți spun nimic. Dacă ai să pleci de tot, are să-mi pară rău.

Tare rău. Poate-am să și plâng... Ochii Liubei se umpluseră și așa de lacrimi. Da' n-am să-ți port pică...

Egor se simți la capătul puterilor : nu suporta să vadă pe cineva plângând.

— Bun... Asta-i, Liuba, situația. Mai mult de-atât nu pot să-ți spun. Îmi vine și mie greu. Escuze mua...

Și iată-l străbătând un câmp lung, primăvăratic... Câmpul nu era arat și de-abia răsăriseră pe el primele fire de iarbă. Egor mergea cu pași grăbiți. Hotărât. Ba chiar cu un fel de îndârjire. La fel păsise până atunci și prin viață : hotărât și cu îndârjire. A mers, a mai căzut, iar a mers înainte. A mers astfel, ca și când numai acolo și-ar fi căutat ispășirea, în mersul acela necontenit, când nu stai o clipă locului, nici nu te uiți înapoi, de parcă ai putea astfel să pleci și din tine însuți.

Deodată, în urma lui — unul câte unul, cine știe de unde iscați — începură să apară oameni. Se iveau întruna, pășindu-i pe urme, încercând să-l ajungă. Cine să fi fost toți aceia ? Păi nu erau decât prieteni și prietene de-ale lui. Aveau figuri șterse, buhăite, ochii le sclipeau a nerușinare. Tăceau cu toții. Tăcea și Egor — tot mergea înainte. În urma lui, mulțimea creștea mereu... Au mers așa multă vreme. Deodată Egor se opri în loc și, fără să se uite înapoi, scuturâ înciudat din mână și rosti printre dinți :

— Gata ! Ajungă-vă !

Întoarse capul. Nu mai venea spre el decât Molălăul. Zâmbea. Și-și ținea mâna în buzunar. Egor strânse mai tare din dinți și-și băgă și el mâna în buzunar... Și Molălăul pieri.

...Sta Egor nemişcat în mijlocul drumului şi se uita în zare : n-o veni oare vreun autobuz sau altă maşină, să-l ducă şi pe el până la oraş ?

Curând se ivi în depărtare un camion încărcat.

În ziua aceea Liuba n-avu nici un spor la treabă... Se tot străduia să-şi biruiască amărăciunea şi nu putea. Îi mărturisi pe neaşteptate unei prietene de-ale ei, după ce isprăvirăde muls vacile, după ce plecă maşina cu laptele, iar ele ieşiră amândouă pe poarta grajdului :

— Ştii, Verka, mi s-a furişat în suflet omul ăsta ! O spuse şi se miră ea însăşi. Ei, ce zici de asta ? Toată ziua am stat cu inima strânsă, toată ziua.

— A plecat de tot ? Ce zicea ?

— Zicea că nici el nu ştie.

— Mai dă-l naibii. Nu te lega la cap. Auzi la el : nu ştie ! Ăsta-i om însurat, ascultă la mine. Nu ţi-a spus nimic ?

— Nu mi-a spus. Zicea că n-are pe nimeni.

— Minte ! Vino-ţi în fire. Primeşte-l pe Kolka înapoi şi staţi împreună, cum aţi stat şi pân-acum. Care-i ăla să nu-i placă băutura ? Uite şi-al meu : a venit mai alaltăieri... Of, ticălosul !... Şi Verka, o muieruşcă vioaie, cu picioare cam scurtuţe, îi povesti în taină, căutând să-i vorbească mai încet : A intrat în casă, iar eu, nici una, nici două, poc ! şi i-am dat cu făcăleţu-n cap. M-am şi speriat, zău ! Dimineaţa, când s-a sculat, zice : mă doare capul, m-oi fi lovit cine ştie pe unde. Da' eu de colo : să nu mai bei atâta ! Şi Verka chicoti pe înfundate.

— Cum m-o fi pălit oare, aşa, dintr-o dată ?! se miră Liubka, cu gândul la ale ei.

— Ce spui ? n-o înţelese Verka.

— Cum m-o fi pălit, zic, așa, dintr-o dată ? Că n-am stat cu el de vorbă... decât o zi. Cum vine asta ? Oare așa se-ntâmplă cu toți ?

— Da' el de ce-a fost închis ?

— Pentru hoție... Liuba se uită zăpăcită la cea de alături.

— Ai dat, soro, din lac în puț ! zise Verka. Unul bețiv, altul hoț ! Mai bine stai singură. Poate s-o ivi vreunul mai de Doamne-ajută. Că dacă s-o apuca ăsta iar de furat, ce-o să fie ?

— Păi ce să fie ? O să-l bage iar la zdup.

— Ce-ai, soro ? Te-ai scrântit de tot ?

— Nici eu nu mai știu. M-oi fi scrântit. Că mi-e și silă de mine... Mi-e dor de el, pricepi tu ? de parcă l-aș ști de când lumea. Și nu-l știu decât de-o zi. Drept e că mi-a tot scris. Un an întreg.

— Ăia n-au ce face acolo, d-aia scriu.

— Să fi văzut ce scrisori !...

— Zicea și de dragoste ?

— Nu... Așa, despre viață. Pesemne c-a îndurat multe dracu' ăsta împielițat. Așa frumos scria, că te înfiorai citind. Și nici măcar nu știu : mi-o fi drag, mi-o fi milă de el ? Mi-e dor de el, atâta știu.

Între timp, Egor, sosit la centrul raional, își vedea de treburile lui.

Întâi și întâi, avu grijă să se îmbrace cu mult șic.

Mergea acum pe-o ulicioară a orașului aceluia cu căscioare de lemn, pe-un trotuar tot de lemn, purta un costum nou-nouț, cravată, pălărie pe cap, mergea cu mâinile în buzunar.

Apoi intră la poștă. Scrise pe-un mandat telegrafic o adresă, notă cu litere suma de bani expediată și mai adăogă câteva cuvinte în semn de salut. Înmână fetei de la ghișeu mandatul completat, se

sprijini de marginea ghişeului şi începu să numere banii.

— „Banii îi va încasa Molălăul", citi fata cu glas tare. Molălăul e nume de familie ?

Câteva clipe Egor rămase în cumpănă. Apoi zise :

— Exact. E nume de familie.

— Şi-atunci de ce-l scrieţi cu literă mică ? Ce nume !...

— Sunt altele şi mai şi, zise Egor. Aveam pe unul la trust de-i zicea Pistonov.

Fata se uită la el. Era foarte drăguţă, avea nişte ochi mari şi un nas mititel, puţin turtit.

— Şi ce-i cu asta ? făcu ea.

— Ce să fie ? Nimic. Aşa-l chema pe el : Pistonov. Egor păstră o mină serioasă. Nu uita nici o clipă că poartă pălărie.

— E-un nume... ca toate altele.

— Aveţi dreptate, se declară de acord Egor. Şi deodată uită că poartă pălărie : zâmbi larg. Şi se agită din nou. Spuneţi-mi, vă rog, îşi vârî el capul prin ghişeu, ştiţi, eu sunt venit recent de la nişte mine de aur şi nu cunosc pe nimeni în oraşul ăsta...

— Ei şi ? nu-l înţelese fata.

— Spuneţi-mi, aveţi cumva un prieten ? o întrebă el de-a dreptul.

— Da' ce vă priveşte ? Fata cu năsucul turtit nu păru să fie foarte mirată, totuşi lăsă deoparte mandatul şi-acum îl privea lung pe Egor.

— Păi m-am gândit că poate-am face amândoi un turneu mai special prin urbea dumneavoastră.

— Ascultă, cetăţene !... ridică tonul fata. Te rog să nu fii mitocan. Ai venit să expediezi bani, expediază-i şi du-te sănătos.

Egor îşi trase capul din ghişeu. Se simţi jignit. Atunci de ce mai era nevoie să-şi lase treaba şi să-l privească ademenitor ? Căci aşa o văzuse adi-

neaori, înainte de a se răsti la el : l-a privit lung şi ademenitor. La ce bun farafastâcurile astea ?

— Ca să vezi, nici una, nici două, te şi iau în coarne ! mormăi supărat. Auzi la dumneaei : „Cetăţene !...“ Aşa mă vezi dumneata ? Ba să ştii că-ţi sunt tovarăş. Chiar prieten şi frate.

Fata îşi ridică din nou la el ochii mari, cenuşii.

— Lucrează, lucrează, zise Egor. Nu ştiţi decât să vă zgâiţi la oameni !

Fata pufni, supărată, şi se plecă peste formular.

— Şi-a mai pus şi pălărie !... nu se putu stăpâni să nu murmure, fără să se mai uite la Egor.

Chitanţa i-o dădu tot aşa, fără să mai ridice ochii. O puse pe marginea ghişeului şi-şi văzu de alte treburi. Pas de-o mai întrerupe din treburile ei.

— Nişte fâţe, astea-mi sunteţi ! se înfurie şi mai tare Egor, ieşind din clădirea poştei. Las' c-o să-mi dansaţi voi baletul lebedelor ! Ba chiar şi Cracoviana !... Porni spre restaurantul gării. Şi polca pe furate !... Se-ndârjea tot mai tare. În ochi îi apăruse sclipătul acela neliniştit, care dovedea că sufletul i se urnise din loc şi-acum îl izbea dureros în coşul pieptului. Ei, cum vă place treaba asta ! Nişte marionete ! Nişte... Scufiţe Roşii !... Las' c-am să vă-nvăţ eu... patinaj artistic ! Am să încing aici toată atmosfera ! Bordel am să fac aici !... Până la urmă, începu să înşire nişte vorbe cu totul fără sens : Tariam-pa-pam, tariam-papam ! Tariam-papam-papam-papam...

Intrând la restaurant, comandă o sticlă de şampanie, întinse ospătarului — un omuleţ cu mişcări de şopârlă — o hârtie de douăzeci şi cinci de ruble şi zise :

— Mulţumesc. Restul păstrează-l dumneata.

Pentru o clipă, ospătarul îşi pierdu cumpătul.

— Vă foarte mulțumesc. Vă foarte mulțumesc...

— Fleacuri, zise Egor. Și-i făcu semn să stea jos, pe scaun. Ospătarul se așeză. Uite care-i treaba, reluă Egor, cercetându-l atent cu privirea. Sunt venit de la niște mine de aur și-aș vrea să te-ntreb : n-am putea organiza pe-aici, pe undeva, un mic bordel ?

Ospătarul aruncă mașinal o privire în spate...

— Mă rog, am zis o vorbă cam vulgară... Sunt cam nervos, căci banii ăștia îmi ard buzunarul. Dădu la iveală un teanc de bancnote de câte zece și douăzeci și cinci de ruble. Pricepi ? Vreau să le dau și eu o-ntrebuințare. Dumitale cum îți spune, dacă nu te superi ?

Zărind teancul de bancnote, ospătarul se tulbură destul de tare, totuși se strădui să-și păstreze demnitatea. Știa că unor persoane demne li se plătește mai mult.

— Serghei Mihailovici.

— Cum ? Serghei Mihailovici ? Ei bine, Serghei Mihailovici, vreau să petrec. Am stat cam mult acolo, în ținuturile de la miazănoapte...

— Cred că mi-a venit o idee, zise Serghei Mihailovici, mimând mai întâi o profundă concentrare. Unde-ați tras, mă rog ?

— Nicăieri. Abia am sosit în oraș.

— Eu zic că s-ar putea să organizăm ceva... Așa, o mică agapă... în cinstea sosirii dumneavoastră...

— Da-da-da, se agită Egor. Un mic bordel. Un mic și simpatic bordeliero... S-o facem lată, cu alte cuvinte. Nu-i așa, Serghei Mihailovici ? Știi, mi-am zis din prima clipă că trebuie să fii un om simpatic. Uite cine-o să mă ajute, zic, să-mi fac praf gologanii.

Serghei Mihailovici râse. Nu mai era un râs prefăcut.

— Poftim ? zise Egor. De ce râzi, neică ?

— O.K., făcu vesel ospătarul. F-am înțeles.

Seara târziu, Egor sta tolănit pe-o canapea și vorbea la telefon cu Liuba. În încăpere se mai afla și Serghei Mihailovici și intra din când în când, întrebându-l câte ceva cu glas scăzut, o femeie cu nasul ascuțit și cu un neg la tâmplă.

— Alo, Liubașa !... strigă Egor în receptor. Zic, mai sunt încă la comisariatul militar ! Păi ca să mă ia dânșii în evidență ! Cum ? E târziu ? Păi așa se stă aici, până târziu. Da, da, Egor îi făcu un semn ospătarului. Da, Liuba.

Serghei Mihailovici deschise ușa odăii, o trânti cu putere și, trecând pe lângă Egor, strigă :

— Tovarășe căpitan ! Veniți încoace, vă rog !

Egor se uită la el și dădu din cap, chipurile, bravo, te-ai descurcat bine, și continuă să vorbească. Cât despre ospătar, acesta se căzni pe mutește să-i arate că se îneacă de râs.

— Ce pot să fac, Liubașa ?! Cred c-am să și dorm aici. Da, da... Egor stătu îndelung să asculte, zicând în răstimpuri doar câte-un „da". Și zâmbi întruna, uitându-se fericit și mândru la prefăcutul de Serghei Mihailovici. Ba chiar acoperi la un moment microfonul cu palma și-i spuse ospătarului : Cică-i pare rău. Mă așteaptă.

— S-aștepte, s-aștepte mult și... vru să-i fie pe plac Serghei Mihailovici cel slugarnic, dar Egor îl opri dintr-o privire.

— Da, Liubușka !... Vorbește, vorbește : îmi pare bine că-ți aud glasul. Ba chiar mă simt tulburat !...

— Ce i le zice, frățioare ! șopti cu o fățarnică admirație ospătarul. Auzi, cică-i tulburat !... Și râse din nou. Avea un râs cam obraznic : horcăia întruna, rânjindu-și dinții mari și urâți. Egor îi promisese

că-i va plăti bine pentru petrecerea proiectată, de aceea își ieșea din piele ca să-i fie pe plac.

— Unde am să înnoptez ? Păi pe-aici pe undeva, pe-o bancă... Vezi-ți de treabă ! Nu-i nimic, sunt obișnuit cu-așa ceva. Să nu-ți faci griji ! Da, scumpa mea !... Micuța mea dragă !... Vorbele astea de la urmă le rosti cu atâta suflet, încât până și ospătarul își potoli râsul prefăcut. La revedere, draga mea ! Te sărut, la revedere !... Da, da, înțeleg. La revedere.

Egor lăsă receptorul în furcă și timp de câteva clipe îl privi pe ospătar cu o căutătură ciudată : se uită la el parcă fără să-l vadă. Ai fi zis că o mână nevăzută a coborât să-l mângâie pe obraz și obrazul lui își pierdu obișnuita expresie aspră, îndărătnică...

— M-da..., făcu apoi, revenindu-și. Ia zi, suflet de birtaș... Începem dezmățul ? Cum stăm ?

— E gata totul.

— Halat mi-ați găsit ?

— Am găsit unul... A trebuit să ne ducem la un artist de pe-aici, unul mai bătrân... Că altcineva n-are nimeni.

— Ia să-l văd. Egor își puse halatul : un halat lung, matlasat, ros pe alocuri. Se uită cum îi vine.

— Altul n-am găsit nicăieri, repetă Serghei Mihailovici.

— Să știi că nu-i rău, îl lăudă Egor. Ei, și-acum... Ce ți-am spus eu ? Executarea !

Ospătarul ieși din odaie.

Egor își aprinse o țigară și se tolăni iar pe canapea.

Ospătarul intră și spuse ceremonios :

— Cei adunați pentru dezmăț v-așteaptă.

— Să mergem, zise Egor.

Ospătarul deschise larg ușa... Egor, îmbrăcat cu halatul, își propti bărbia-n piept și, cu pas grăbit, porni precum Caligula, spre sala dezmățului.

Se adunase, spre a participa la „dezmățul" cu pricina, lume cam ciudată : mai mult oameni în vârstă. Erau și câteva femei, toate însă uimitor de urâte și având un aer jalnic, nefericit. Ședeau cu toții în jurul mesei încărcate cu bunătăți și se uitau mirați la Egor. O clipă, Egor își cam pierdu cumpătul, dar izbuti să n-arate pe față.

— Cam plouați, cam plouați ! zise el cu glas răsunător și vesel. Se opri în capul mesei și-i învălui cu privirea pe toți.

— M-da, zise în cele din urmă. Tragem astăzi un chefuleț să stea mâțu-n coadă. Ia ! Turnați în pahare !

— Ascultă, preastimate, i se adresă unul din oaspeți, un om mai în vârstă, aproape bătrân. Lămurește-ne, rogu-te, pentru care prilej ne-am adunat aci ? O fi vreo ocazie... sau ce altceva ?

Câteva clipe, Egor rămase pe gânduri.

— Ne-am adunat aici, zise el cu ochii la sticlele de șampanie înșirate pe masă și vorbind rar, cu glasul scăzut, de parcă s-ar fi aflat la o înmormântare, ne-am adunat aici ca să... Brusc își săltă capul și-i învălui din nou pe toți cu privirea. Frații mei dragi, zise el cu emoție, adineaori s-a-ntâmplat ca inima să-mi tresară de duioșie. Îmi dau seama prea bine că vă doare-n cot de vorbele mele frumoase, totuși dați-mi voie să vi le zic pân-la capăt. Egor vorbea pe un ton grav, energic, aproape solemn. Ba chiar se preumblă pe lângă masă, atât cât avu loc s-o facă și se uită din nou la cei adunați. A sosit primăvara... reluă el. Curând o să-nflorească toate florile... O să-nverzească mestecenii... Păru și mai tulburat. Tăcu din gură. În urechi îi mai suna și-acum glasul Liubei, făcându-l să-și piardă șirul vorbelor.

— Păi da, că mâine-poimâine ne pomenim și cu Rusaliile, zise cineva de la masă.

— Și uite-așa, îți vine să mergi și să tot mergi înainte, continuă Egor. Dai în cale de câte-o poieniță, apoi de-o dumbravă, cobori pe urmă într-o vâlcea, auzi un pârâiaș cum susură... Nu vă e clar ce vă spun ? Păi asta pentru că vorbesc ca un fraier, mă rușinez chiar eu de vorbele mele ! Egor se înfurie pe el însuși și începu să turuie, fără a mai ține seama de nimic, cu un glas răsunător și plin de ciudă, ca și când ar fi avut în față o clică de potrivnici : Uite, dumneavoastră, cei de față, zise el, mă credeți cu toții un tâmpit care se apucă s-arunce pe fereastră trei sute de rublișoare. Să știți însă că astăzi am îndrăgit pe toată lumea. Mi s-a trezit astăzi o duioșie-n suflet ca la cea mai... ca la o vacă după ce-și fată vițelul. Chiar dacă nu ne-a reușit cheful, nu-i nimic. Ba dimpotrivă, îmi pare bine. Să vă fie clar însă că de tâmpit nu-s tâmpit ! Și dacă o crede cineva că mă poate călca pe bătătură, fiindcă m-a văzut înduioșat, se-nșală amarnic. Oameni buni !... Hai să ne iubim unul pe altul ! Cuvintele acestea Egor le rosti aproape strigând. Și se bătu cu pumnul în piept. Oare de ce să ne tot hârâim între noi ? Doar știți prea bine ce ușor moare omul ! Zău dacă vă-nțeleg... Egor mai făcu câțiva pași prin dreptul mesei. Nu vă-nțeleg deloc. Refuz să vă-nțeleg ! Și nici pe mine nu mă-nțeleg, căci nu visez noaptea decât valize și tarabe. Gata ! N-aveți decât să plecați dumneavoastră la furat... Eu am să mă așez pe-o buturugă și-am să stau așa nouăzeci și nouă de ani. Glumesc, desigur. Căci mi-e milă de dumneavoastră. Și de mine mi-e milă. Dar dacă i s-o face altcuiva milă de mine, sau dacă m-o îndrăgi cineva, atunci... nu știu... atunci am să mă întristez și-o să-mi fie inima grea. Să știți că

mi-e bine, chiar mă-nfior de bucurie, dar... mi-e teamă. Sunt cuprins de teamă ! Ei, ce ziceți de asta ?... rosti el fără veste, cu jumătate glas, și tăcu. Își plecă fruntea, rămase astfel câteva clipe, apoi își privi cu blândețe oaspeții și le zise : Haideți, puneți cu toții mâna pe sticle... Nu vă sfiiți. Gata ? Acu' destupați-le — au la gât niște sârmulițe — să le sară dopurile până-n tavan !

Toată lumea prinse grai, se foi pe scaune... În exclamațiile și spre mulțumirea tuturor se auziră pocnind sticlele destupate.

— Turnați mai repede în pahare ! strigă Egor. Să nu-i scadă gradele !

— Da, da, uite c-au și-nceput să-i scadă ! Dă-n-coa' paharul ! N-auzi, cumetre ? Dă paharul !

— Of, lua-te-ar !... Am turnat pe-alături.

— Zău ?

— Da, mă. Păcat de-așa bunătate.

— Veselă băuturica asta ! Clocotește, nu alta ! Parcă ar da în fermentație. O lasă pesemne să se-nvechească.

— Cred și eu ! De una ca asta au ei grijă !...

— Mă, ce mai fâsâie !..

— Dragii mei dragi ! zise Egor cu o neprefăcută duioșie și milă. Îmi pare atât de bine că v-ați înviorat, că v-a-nflorit zâmbetul pe buze. Șampania mea văd că v-a fost pe plac. Să știți că-mi sunteți dragi ! din ce în ce mai dragi !

Cei de la masă se sfiiră să-l privească pe Egor în față, atât de caraghios și nepotrivit îi sunară vorbele. Când reîncepuse să vorbească, tăcuseră cu toții, plecându-și ochii spre paharele de pe masă.

— Să bem ! reluă Egor

Băură.

— Înc-o dată ! Turnați în pahare !

Din nou se iscă rumoare, se foiră din nou cu toţii. Ciudat ospăţ mai era şi ăsta : totul ţi se da pe gratis !

— Văleu, încă mai face spume !

— Ei nu chiar ca adineaori. Nu mai are putere.

— Da' la gust e cumva... Nu prea-mi dau seama.

— Da, da, gustu-i cam nelămurit.

— Cum, cum ?

— La culoare-i ca pişatu' calului, da' la gust parcă n-are nici un gust.

— Da' de ce mi se opreşte-n gât ? Vi s-a mai oprit la careva ?

— Chiar aşa. Parcă te-ar umfla pe dinăuntru.

— Exact ! Şi-ţi iese damful pe nas. Las' că-i bună.

— Îs gradele ei care te umflă.

— Care grade, cumetre ? Gaze ies din ea, nu grade.

— Gata. Cu şampania am terminat ! porunci Egor. Acu' să trecem la coniac.

— Da' unde ne grăbim, frăţioare ?

— Vreau să-i zicem un cântec.

— A-a, asta se poate !

— V-aţi turnat coniacul în pahare ?

Îşi turnară şi coniacul. Vrei, nu vrei, faci ce ţi se porunceşte.

— Doar câte-o juma' de pahar ! Coniacul nu se bea mult dintr-o dată. Şi să nu-mi spună careva că miroase a ploşniţă, că-i dau cu sticla-n cap. Să bem !

Băură.

— Cântecul ! porunci Egor.

— Stai să luăm şi noi o gustare...

— Începe povestea, oftă Egor şi se aşează pe scaun. Hai mâncaţi, mâncaţi. Nu se mai satură odată lumea asta. Tot ar mânca întruna...

Câțiva dintre oaspeți — mai sfioși din fire — își puseră furculițele pe masă.

— Mâncați, mâncați ! Ce-aveți ?

— Ar trebui să iei și 'mneata o gustare. Altmintrelea te amețești repede.

— Nu mă amețesc. Mâncați.

— Oh, fir-ar să fii ! se revoltă un ins chelbos. Păi cum vine asta : ne-ai chemat aici și acu' ne scoți ochii ! Eu, de exemplu, fără gustare nu-s bun de nimic : cât ai clipi ajung sub masă. Mai e asta distracție pentru mine ? Și cred că pentru nimeni nu-i distracție.

— Păi tocmai d-aia : luați și mâncați.

Între timp, dincolo, la țară, părinții Liubei o interogau din nou. Sărmana de ea trecea de la un timp din interogatoriu în interogatoriu.

— Păi cum vine asta ? Să nu se-nchidă noaptea comisariatu' ? Se poate ? tot încerca să se dumirească bătrâna.

Liuba nu mai știa nici ea ce să creadă. Ba-i venea să creadă povestea cu comisariatul, ba nu-i venea. Totuși vorbise ea însăși cu Egor, îi auzise chiar ea glasul, auzise și vorbele acelea ale lui. De fapt, mai continua și acum, în gând, convorbirea cu el : „Of, Egor, Egor, chiar că nu se plictisește omul cu unul ca tine. Oare ce-o fi în mintea ta, băiete ?“

— Liubka.

— Ce-i ?

— Ia zi, cum o fi cu comisariatu' ? Seara doar toate alea se-nchid, ce, tu nu știi ?

— Dacă a zis el așa... Pesemne că acolo nu se-nchide.

— Îți toarnă unu ca ăsta la gogoși, de zici ca el, pân-la urmă.

— Ba eu gândesc așa, zise bătrânul. I-or fi spus ăia să se prezinte mâine la orele opt. Fix. Vorba ceea, ca la militărie. Și s-o fi gândit omu' că-i mai bine să-nnopteze chiar acolo, la ei, decât să facă alt drum de dimineață.

— Păi tocmai asta zicea și el ! exclamă, bucuroasă, Liuba. Am să dorm, zice, chiar aci, pe-o bancă...

— Ba eu știu că toate birăurile se-nchid noaptea, stărui bătrâna. Vedeți-vă de treabă. Cine-i ăla să-l lase acolo de unu' singur ? Da' dacă pune mâna pe v'o ștampilă ?

— Vai, mamă !...

Bătrânul se strâmbă și el, auzind o asemenea gugumănie.

— Ce naiba să facă cu ștampila ?

— Zic și eu așa, c-a venit vorba ! Auzi la dumneaei : „vai, mamă !" O vorbă nu poți să scoți în casa asta...

Cât despre Egor, acesta începuse a înjgheba corul „depravaților" !

— Eu și cu dumneata o să cântăm melodia, îl înghionti el pe chelbos, iar ceilalți, când le-oi face semn, au să zică „bang-bang". Haidem.

Un clopot drag
Zvoni-n amurg...

Egor făcu un semn cu mâna, dar grupul „bang-bang" nu pricepu despre ce-i vorba.

— Ce-aveți, frate ? Doar v-am spus : când vă fac semn, începeți și voi cu „bang-bang".

— Păi ne-ai făcut semn, da-i zici și 'mneatale.

— Dați-i drumul ! Eu d-aia m-am pornit să scheaun, că parcă am și auzit bătând clopotele la biserică. Mi s-a făcut dor de-acasă... Și-am îngânat

ușurel. Voi ziceți-i înainte : „ban-ng, ban-ng". Să nu vă pese de dorul meu, că treaba asta nici nu vă privește.

— E cum ar fi, de pildă, când stă omul la pușcărie, glăsui și ospătarul. Sau a căzut prizonier.

— Când cazi prizonier, nu te mai duci la biserică, zise unul din oaspeți.

— Ei aș ! Ăia doar or fi având și ei biserici. Nu așa cum le știm noi, da-s tot biserici și ele. Cu clopote. Este, Gheorghi ?

— Mai lăsați-mă-n pace ? Numa' de gură sunteți buni cu toții, se supără de-a binelea Egor. Când or începe ăștia să melițe, poți să-ți iei lumea-n cap. Și vorbesc, și vorbesc... Oare de ce v-oți fi înnebunind așa după vorbe ? Ce-o fi cu limbariția asta ?!

— S-o luăm de la-nceput. Nu-ți mai face, frățioare, inimă rea.

— Cum să nu-mi fac inimă rea ? Vă spun una, iar voi... Haidem.

Un clopot drag
Zvoni-n amurg...

— Ban-ng, ba-ang, ba-a-ang ! „traseră clopotele" cei de la masă, dar fiecare o făcu așa cum îl duse mintea. Se încurcară din nou și stricară totul.

Egor dădu din mână a pagubă și ieși din odaie. În prag se mai opri o clipă și spuse cu amărăciune :

— Cântați ce vreți. Să nu vă fie cu supărare, da' eu nu mai pot să rămân cu voi. Stați și petreceți. Puteți să-l ziceți și pe ăla, al vostru, cu „trestiile" [1].

Grupul „bang-bang" și ceilalți câți mai erau acolo tăcură stânjeniți... Băutură însă și tot soiul de mâncăruri alese se aflau pe masă din belșug, astfel că,

[1] „Foșnesc trestiile", — cunoscut cântec rusesc de pahar.

deşi se cam necăjiră cu toţii, o făcură mai mult aşa, ca să se ştie cu conştiinţa împăcată.

— Oare ce-o fi cu el ?

— Păi n-aţi putut nici un „bang-bang“ să ziceţi ca lumea ? îi mustră şi Serghei Mihailovici. Doar e o nimica toată.

— Aşa e. Am cam luat-o razna.

— Kirill e de vină... A pornit-o mărunt-mărunţel.

— Ba n-am pornit-o mărunţel deloc, se supără Kirill. Am cântat normal, ca şi când ar fi bătut careva clopotul. Doar îmi dau seama şi eu că nu e cazul acolo s-o iei mărunţel. Doar clopotul ăla trebuie mai întâi să-l legeni ca să-nceapă să bată.

— Da' cine a-nceput să zică-n felul ăsta ?

— Lăsaţi, ce rost mai are ? Haideţi mai bine să petrecem, că doar aşa ne-a poruncit omul.

— Mă rog, dac-ai sta să te gândeşti... n-am prea merita s-o facem, da' dacă o iei p-altă parte, poate că eu nu mă pricep să cânt... La ce bun să casc gura degeaba, dacă n-am avut pic de voce de când mă ştiu ?

Când Serghei Mihailovici intră în încăperea alăturată, îl găsi pe Egor stând bosumflat pe canapea.

— Iartă-ne şi 'mneatale, Gheorghi. N-a prea ieşit ca lumea..., cu clopotele alea.

Egor nu-i răspunse... Apoi îl întrebă, izmenindu-se :

— Da' de ce-or fi toate aşa de urâte ?

Ospătarul îşi pierdu o clipă cumpătul.

— Păi... cum să-ţi zic... Alea frumoase îs toate măritate, au familie... Eu le-am adunat pe alea nemăritate, că doar aşa mi-ai poruncit.

Egor mai rămase o vreme pe canapea. Şi chipul începu din nou să i se lumineze. Pesemne că i se trezi în suflet o amintire îmbucurătoare.

— Ascultă, n-ai putea să-mi chemi un taxi ?

— Ba da.

— Să mă ducă la Iasnoe. Plătesc cât poftește omul. Hai, treci la telefon. Egor se ridică, își dădu jos halatul, își puse haina și-și potrivi cravata.

— Da' ce cauți la Iasnoe ?

— Am acolo un prieten. Și din nou începu să se plimbe, agitat, prin odaie. Să știi, Serghei, că am un suflet... parcă-i pus, naibii, pe ace. O să-mi joace într-o zi sufletul ăsta o festă. Cum dă de libertate, cum nu-și mai poate afla locul. Hai, sună, sună. Pe câți i-ai adunat la ospățul nostru ?

— Cinșpe-n cap. Cu noi, ăștialalți, șapteșpe. Da' de ce ?

— Uite ici două sutare. Le dai la fiecare câte zece ruble. Vouă vă opriți restul. Da' să nu mă minți. Că mai vin pe-aici și-am să aflu.

— Fii, Gheorghi, om serios !...

Și iată-l pe Egor gonind prin noaptea aceea cu lună plină de-a lungul drumului bine bătătorit, spre satul în care locuia Liuba.

„Oare ce-o fi cu mine, oare ce-o fi ? se tot întreba el. Oare ce să am ?" Agitația și emoția puseseră din nou stăpânire pe el. Nici nu mai ținea minte de când nu mai fusese tulburat astfel din pricina unei fuste.

— Ia zi ce se mai aude pe la voi... în legătură cu viața de familie, vreau să zic ? îl întrebă el pe taximetrist. Ce noutăți mai scriu ăia ?

— Unde să scrie ? nu-l înțelese acesta.

— Păi așa, în general. Prin cărți.

— Prin cărți scrie de toate, zise, nemulțumit, taximetristul. În cărți totul e bine.

— Da-n viață ?

— În viață ? Ce, nu știi și dumneata cum e-n viață ?

— Rău, așa-i ?

— Depinde cui.

— Dumitale, de pildă.

Taximetristul dădu din umeri. Gestul fu foarte asemănător celui pe care îl făcuse șoferul ce-i vânduse lui Egor magnetofonul.

— Ce-aveți, bre, cu toții ? se minună Egor. Pe cuvânt, dragii mei, dacă vă-nțeleg. De ce ăți fi toți așa de acri ?

— Da' ce să fac ? Să chicotesc aci cu dumneata ? Să m-apuc să te distrez ?

— De ce să mă distrezi ? Distreaz-o pe nevasta dumitale. Ba chiar și asta trebuie s-o faci cu cap. Că te dai la ea, de exemplu, iar ea poate să-ți zică : „Fugi, mă, de-aci, că miroși a țap".

Taximetristul râse.

— Ți-a spus vreuna așa ?

— Nu, că nici mie nu-mi place mirosul de țap. Ia hai să coborâm geamul oleacă.

Taximetristul îi aruncă lui Egor o privire, dar nu-i zise nimic.

Cât depre Egor, acesta reveni iar la gândurile sale, pe care nu mai izbutea să și le adune. I se învălmășise totul în cap. Și asta numai din cauza Liubei.

Ajunseră la casa mare, întunecată, a Baikalovilor. Egor îi plăti șoferului și mașina plecă. Iar el, brusc, își pierdu cumpătul. Sta în fața porții cu sticlele de coniac în brațe și nu mai știa ce să facă. Ocoli în cele din urmă casa, intră pe-o altă poartă în grădinița lui Petro, urcă treptele și bătu cu piciorul în ușă. Multă vreme domni liniștea, apoi scârțâi o ușă dinăuntru, cineva — desculț, pesemne — se auzi umblând în tindă, apoi glasul lui Petro se auzi întrebând :

— Cine-i acolo ?

— Eu sunt, Petro. Jorjik...

Uşa se deschise.

— Ce-ai păţit ? întrebă, mirat, Petro. Te-au dat ăia afară ?

— Ba nu... da' n-aş vrea să-i trezesc pe-ai tăi. Ia spune, tu ai băut vreodată „Remy-Martine" ?

Petro nu-i răspunse, îl cercetă lung cu privirea.

— Ce-ai zis ?

— Zic, „Remy-Martine" ai băut ? Iacătă-l : douăzeci de ruble sticla. Ia hai la baie, să-i dăm acolo de fund.

— De ce la baie ?

— Să nu stingherim pe nimeni.

— Vino la bucătărie. Stăm acolo...

— Nu e cazul. Nu mai trezi lumea din somn.

— Stai să mă-ncalţ măcar... Să aduc şi-o gustare.

— Nu-i nevoie. Buzunarele mi-s pline de ciocolată. Put a ciocolată mai dihai ca o studentă.

În încăperea băii, în universul acela strâmt şi întunecos, se aşternuse pe duşumea — în faţa ferestrei — o pată de lumină. Cei doi mai aprinseră şi-un felinar şi se aşezară lângă fereastră.

— De ce n-ai intrat, mă, în casă ? nu izbutea să priceapă Petro.

— Nu ştiu. Vezi tu, Petro... începu Egor, dar tăcu, nu-şi mai sfârşi vorba. Destupă o sticlă, o puse pe pervaz. Vezi coniacul ăsta. Douăzeci de ruble costă, fir-ar să fie ! Ei, ce zici de asta ?

Petro scoase din buzunarele pantalonilor săi bufanţi două pahare.

Tăcură o vreme.

— Nu ştiu ce să-ţi mai spun, Petro. Nici eu încă nu-mi dau seama prea bine de unele lucruri.

— Păi nu-mi spune nimic. Pune-n pahare dintr-ăsta, al tău, scumpul... Am băut şi eu aşa ceva

în timpul războiului. În Germania. Știu că miroase a ploșniță.

— Ba nu miroase a nici un fel de ploșniță ! exclamă Egor. Ploșnița-i aia care miroase a coniac. Cine-o fi născocit că miroase coniacul a ploșniță ?

— Unu scump poate că nu miroase. Dar ălălaltu... normal, să știi că miroase.

Noaptea era pe sfârșite. Dar luna încă mai strălucea. Tot satul era învăluit într-o lumină verzuie, moartă. Și plutea o liniște adâncă. Nu se-auzea lătrat de câine, nici scârțâit de poartă. O asemenea liniște se așterne la țară doar la revărsatul zorilor. La fel e și în stepă, tot în faptul zilei, când în locurile joase se adună abia zărite trâmbe de ceață. Era liniște și răcoare.

Și deodată, prin liniștea aceea, răsună din clădirea joasă a băii :

Eu stau după gratii în temnița grea...

Egor începuse primul să cânte. Petro îi ținu isonul. Și atât de frumos li se împletiră vocile, atât de limpede, cu atâta mișcătoare tristețe :

Crescut printre ziduri, un vultur stingher,
Tovarășul meu, aripa-și zvârlea,
Un hoit ciugulind cu pliscu-i de fier...

A doua zi de dimineață, Egor o petrecu pe Liuba până la fermă. Se luă după ea doar așa, fără nici un scop, și merseră împreună. Egor purta și astăzi costumul acela, elegant, cravată și pălărie. Era însă dus pe gânduri. Liuba se bucurase mult că el a venit s-o însoțească : se trezise astăzi cu o lumină în suflet. Dimineața era și ea frumoasă : pătrunsă de răcoare, senină. Oricum, venise totuși primăvara.

— De ce te-ai întristat, Egoruşka ? îl întrebă Liuba.

— Aşa... făcu în doi peri Egor.

— Da-n baie ce-aţi cătat aseară ? Liuba râse. Nu v-a fost frică ? Pe mine nu m-ai băga noaptea acolo, să mă tai.

Egor rămase mirat.

— De ce ?

— Că sunt draci acolo ! Înăuntru... Acolo îşi au ei sălaşul.

Egor o privi cu uimire şi duioşie... Şi o mângâie uşor pe spate. Fără să vrea.

— Ai dreptate : să nu intri niciodată noaptea în baie. Că dracii ăia... Îi ştiu eu prea bine !

— Când ai venit azi-noapte cu maşina, să ştii că te-am auzit. Ziceam că s-a abătut cucernicul de Kolenka.

— Care Kolenka ?

— Bărbatu-meu.

— Aşa ? Vine deseori pe-aici ?

— Vine, cum să nu.

— Şi ? Tu ce faci ?

— Intru în odaia din faţă şi stau acolo. Treaz n-a venit niciodată, iar cu votca-n nas nici nu vreau să-l văd. Când bea, se prosteşte de tot. Aşa silă-mi face, că-ncep să tremur.

Egor se învioră auzind vorbele ei tăioase, pătrunse de mânie. El nu putea suferi la oameni sărăcia duhului, toropeala. Poate tocmai de aceea îl dusese cărarea vieţii atât de într-o parte, că totdeauna, încă de tânăr, îi plăcuseră oamenii cu caractere bine conturate, poate uneori în linii frânte, dar deslușite, trase cu precizie.

— Da, da, se prefăcu el că o compătimeşte. Necaz mare cu beţivanii ăştia.

— Chiar așa ! exclamă Liuba, nedându-și seama de tonul lui adevărat. Și ce necaz ! N-auzi decât înjurături și ai parte numai de lacrimi.

— Situație tragică, ce mai... Ia te uită ! se miră el deodată. Ce de vaci !

— Asta-i ferma. Aici lucrez eu.

Zărind vacile, Egor păru că rămâne năuc.

— Ia te uită... vacile... se mărgini să repete. Pesemne că te-au văzut pe tine, așa-i ? Uite-le cum se-agită. Se u-uită... Egor tăcu câteva clipe... și deodată îl luă gura pe dinainte : Să știi că din toată copilăria mea doar de mama îmi aduc aminte și de vaca noastră. Manka îi zicea vacii. Într-o primăvară, în aprilie, i-am dat drumul din ocol, să mai adune chiar ea câte ceva de pe uliță. Știi, iarna cară lumea paie, toate alea, și când se desprimăvărează, paiele ies de sub omăt, ba mai stau agățate și de garduri... Bun... și i-a străpuns cineva burta cu furca. O fi intrat la careva în ogradă, că unii mai aveau încă paie... Și-au înțepat-o. A venit acasă cu mațele atârnând.

Liuba se uită lung la Egor. Nemeșteșugita lui istorisire o uimise. Cât despre el, păru nemulțumit că istorisirea i-a scăpat fără voie. Se încruntase.

— Ce te uiți la mine ?

— Egoruška...

— Lasă, zise Egor. Astea-s vorbe. Vorbele nu fac doi bani.

— De ce ? Sunt scorneli de-ale tale ?

— Ba nu. Da' tu nu sta să-i asculți prea mult pe oameni. Adică, ascultă-i, da' lasă vorbele să-ți treacă pe lângă urechi. Că tu ești încrezătoare ca o... Egor se uită la ea și din nou, cu multă gingășie și cu o ușoară sfială, o mângâie pe spate. Oare nu te-a mințit nimeni, niciodată ?

— Nu... Cine să mă mintă ?

— Hm. Egor rămase cu privirea aţintită spre ochii limpezi ai femeii. Apoi zâmbi în colţul gurii. Groaznic ! zise încet. Îi venea întruna să-şi pună palma pe umărul ei. Şi s-o privească.

— Ia te uită. Vine directorul sovhozului, zise deodată Liuba. Se învioră şi începu să zâmbească, nici ea nu ştia prea bine de ce.

Spre cei doi venea un bărbat voinic, încă destul de tânăr, cam de-o vârstă cu Egor. Avea un mers hotărât, de gospodar şi se uita curios la Liuba şi la cel de lângă ea : cine-o fi : soţul ei ? un prieten ?

— De ce te-or fi podidit zâmbetele ? o întrebă, nemulţumit, Egor.

— E un om cumsecade, cu simţ gospodăresc. Îl respectăm cu toţii. Bună dimineaţa, Dmitri Vladimirovici. Aţi fost pe la noi ?

— Pe la voi. Bună dimineaţa. Directorul îi scutură cu putere mâna lui Egor. Ne vin, cumva, forţe noi ?

— Dânsu-i şofer, Dmitri Vladimirovici, spuse, nu fără mândrie, Liuba.

— Nu zău ? Foarte bine. Pot să-i dau pe loc o maşină. Carnet ai ?

— N-are încă nici buletin de identitate... Mândria Liubei se ofili.

— Aşa ? Ziceam să te iau chiar acum cu mine. Pe şoferul meu l-au chemat, nu ştiu din ce pricină, la comisariatul militar. Şi mă tem că-i vorba de-o lipsă mai îndelungată.

— Egor !... se agită Liuba. Ce zici ? Ai să ne vezi şi ţinutul. Poate c-o să-ţi placă.

Tocmai această neprefăcută emoţie, ca şi vorbele ei naive despre frumuseţea ţinutului, îl îndemnară pe Egor să facă ceea ce, doar cu câteva clipe în urmă, l-ar fi făcut să râdă cu poftă.

— Să mergem, zise el.

Şi plecă împreună cu directorul.

— Egor ! îl strigă din urmă Liuba. Să mănânci undeva, la vreun bufet. Unde-ai să ajungi cu maşina... Spuneţi-i dumneavoastră unde, Dmitri Vladimirovici, că el încă nu ştie !

Dmitri Vladimirovici râse.

Egor întoarse capul şi se uită o vreme la Liuba. Apoi se duse să-l ajungă pe director din urmă. Acesta rămăsese în loc, aşteptându-l.

— De pe unde eşti ? îl întrebă după aceea.

— Eu ? De pe-aici. Chiar din raionul ăsta. Din satul Listvianka.

— Listvianka ? N-avem aşa ceva.

— Cum aşa ? Ba trebuie să aveţi.

— N-avem. Îmi cunosc bine raionul.

— Curioasă treabă... Oare unde-o fi dispărut ? Lui Egor directorul nu-i plăcuse : arăta mulţumit, bine hrănit. Îi displăcuse mai ales faptul că avea aerul acela mulţumit. Egor nu-i putea suferi pe oamenii mulţumiţi. Ştiu că se află pe undeva pe-aici satul ăsta, repetă el, doar îl cunosc prea bine.

Directorul îl privi cu atenţie.

— M-da, zise el. O fi ars din temelii.

— Se poate, i-o întoarse Egor. Păcat. Era un sat frumos.

— Ei, ce zici : vii cu mine ?

— Vin. Doar aşa ne-a fost vorba. Dacă v-am înţeles bine.

Şi porniră amândoi prin câmpiile acelui sovhoz-gigant, sovhoz-milionar.

— De ce-ai luat-o pe tonul ăsta cu mine ? întrebă la un moment dat directorul.

— Cum adică ?

— Păi... văd c-o faci pe prostul. De ce ?

— Că nu-mi place când mă-ntreabă lumea întâi și-ntâi de biografie. Biografia-i vorbărie, ți-o poți născoci oricând.

— Cum așa ? Cum poți să-ți născocești o biografie ?

— Cum ? Uite-așa, bine. Eu, de pildă, n-am nici un fel de act la mine, afară de-o adeverință, pe-aici nu mă cunoaște nimeni, așa că v-aș putea înșira verzi și uscate. Dacă vreți să știți, sunt fiu de procuror.

Directorul râse. Nici lui nu-i plăcuse de Egor : părea stăpânit omul ăsta de-o îndârjire prostească.

— Păi nu ? Port cravată, pălărie pe cap... Egor se privi în oglinda retrovizoare. Nu arăt a fiu de procuror ?

— Eu nu ți-am cerut acte. Ba chiar te-am pus la volan fără să ai măcar carnet de conducere. Dacă dăm de-un milițian, ce ne facem ?

— Răspunderea-i a dumneavoastră.

Curând ajunseră la o prisacă. Directorul sări ușor jos din mașină.

— Am aici de rezolvat o treabă. Dacă vrei, vino cu mine. E un moș la prisaca asta, te ospătează cu miere de albine...

— Nu. Vă mulțumesc. Egor coborî și el. Rămân aici... să admir peisajul.

— Mă rog, zise directorul. Și plecă.

Egor începu să admire peisajul. Se uită prim-prejur, se apropie de un mesteacăn, îi netezi ușor trunchiul.

— Te-apucași să-ți faci strai verde, zâna mea ? Un pic mai ai, un pic... Și gata ți-i straiul. Ți s-a urât să stai așa despuiată ? Ian te uită la ea !... Las' că în curând ai să fii și tu gătită.

Din căsuța de-alături ieși un moșneag.

— De ce nu intri-n casă ? îi strigă lui Egor. Vino să bei un pahar de ceai.

— Îţi mulţumesc, tataie. Nu vreau.

— Cum crezi. Moşul reintră în casă.

Curând ieşi de acolo directorul. Moşul îl conduse.

— Vino şi 'mneata mai des pe la noi, îi zise cu bunăvoinţă. Că doar ţi-e-n drum. Mereu te văd trecând cu maşina.

— Mulţumesc, tataie, mulţumesc. Să mergem... Plecară.

— Uite, vezi ?... zise directorul aşezând un pachet pe banchetă. E o substanţă, propolis îi zice sau clei de albine.

— E leac împotriva ulcerului, aşa-i ?

— Da. Ai fost bolnav şi dumneata ? se întoarse spre Egor directorul.

— Nu. Am auzit doar.

— Da. S-a-mbolnăvit aici la noi un cetăţean. Trebuie să-l ajutăm, că-i băiat bun.

— Spune lumea c-ar face bine la ulcer.

— Aşa am auzit şi eu.

În faţa lor se iviră casele unui sat.

— Mă laşi în faţa clubului, zise directorul, şi te duci la Sosnovka, e aci, la şapte kilometri. Îl aduci de acolo pe brigadierul Saveliev. Dacă nu-i acasă, întrebi unde-l poţi găsi.

Egor dădu din cap.

Îl lăsă apoi pe director în dreptul clubului şi plecă.

Spre clădirea clubului veneau sătenii : bărbaţi, femei, fete şi flăcăi. Veneau şi oameni mai în vârstă. Avea să aibă loc o adunare. Directorul fu înconjurat de lume, le vorbea ceva, părea din nou foarte sigur pe sine şi mulţumit.

Tinerii făcuseră un grup aparte. Se discuta și acolo cu aprindere. Izbucneau râsete.

Bătrânii fumau în dreptul împrejmuirii.

Pe fațada clubului se zăreau placarde mari. Totul aducea a sărbătoare, o sărbătoare cu care lumea se obișnuise.

Clădirea clubului era nouă, construită de curând : mai zăcea încă în preajma ei un morman de cărămizi și se afla coșul metalic, plin de ciment uscat, al unei basculante.

Egor îl aduse la club pe brigadierul Saveliev și porni să-l caute pe director. I se spuse că a și intrat la club și se află pe scenă, la masa prezidiului.

Egor trecu prin sala unde începuseră a se așeza pe scaune muncitorii din sovhoz, urcă pe scenă și veni din spate spre fotoliul în care ședea directorul.

Acesta discuta cu un bărbat lat în umeri, scutura în fața lui o hârtie. Egor îi puse mâna pe braț.

— Dmitri Vladimirovici...

— Poftim ? A, dumneata erai ? L-ai adus ? Bine, poți să pleci.

— Ba nu... Egor îl luă pe director deoparte și când ajunseră într-un loc unde nu puteau fi auziți de alții, îi spuse : Vă pricepeți la condus mașina ?

— Mă pricep. Da' de ce ?

— Că eu nu mai pot. Mergeți singur — simt că nu mai pot. Și n-am altă ieșire, vă rog să mă credeți.

— Da' ce ai ? Ești bolnav ?

— Nu pot să vă mai duc cu mașina. Mă rog, oi fi un prost, un inconștient, un înapoiat... Un deținut nenorocit... Da' nu pot. Am impresia că vă tot zâmbesc întruna. Mă duc mai bine să lucrez pe-o basculantă. Sau pe-un tractor. Da ? Te rog să nu te superi. Dumneata ești un om cumsecade, dar...

Na, că iar îmi vine rău. Plec. Și Egor coborî grăbit de pe scenă. Și în timp ce merse prin sală, se mustră pe el însuși că-i spusese directorului atâtea vorbe. I-a meliţat gura ca o... Parcă și-ar fi cerut iertare. Da' de ce să-și ceară iertare ? Să fi zis „nu pot", și cu asta basta. Ei nu, a început-o cu explicaţii, cu despicatul firului în patru, cum că-i un tip înapoiat, inconștient... Ptiu ! Tare se mai necăji Egor. Așa, încet-încet poţi să ajungi și la slugărnicie. Să te uiţi în ochii omului ca să-i ghicești dorinţele... Ptiu ! Proastă treabă, proastă de tot.

Cât despre director, acesta se uită lung în urma lui Egor : nu prea înţelesese ce-a vrut să-i spună. Mai bine zis nu pricepuse nimic.

Egor porni spre casă, traversând o pădurice.

Ieși într-o poieniţă, trecu de poieniţa aceea, dădu de-o pădurice mai deasă, mai înaltă.

Pe urmă coborî într-o vâlcea : acolo susura un pârâiaș. Egor i se opri în preajmă.

— Ei, ce zici de asta ?! exclamă el.

Stătu cât stătu acolo, apoi sări peste pârâiaș și urcă pe-un deluleț...

Când colo, dădu cu ochii de-o pădurice de mesteceni. O întreagă familie de mesteceni îi ieși fuga în întâmpinare și rămase locului.

— Ia te uită ! făcu Egor.

Și intră în pădurice.

Umblă o vreme printre mesteceni... Își scoase cravata, i-o puse unuia, mai alb și mai zvelt. Văzu apoi lângă el o buturugă mai înaltă și-i puse pălăria pe care o purta pe cap. Merse mai încolo, se uită înapoi și zâmbi.

— Fraieri ce sunteţi ! zise el. Și merse mai departe. Și multă vreme își mai întoarse capul, uitân-

du-se la perechea aceea gătită. Zâmbea. Se simţea mai uşurat.

Sosit acasă, Egor umblă îndelung prin odaie, cufundat în gânduri. Îşi aprindea câte-o ţigară. Când şi când, se apuca să fredoneze : „De ce vă plac, fetelor, flăcăii cei frumoşi ?“ Tăcea din nou, se oprea locului, se uita pe fereastră sau la peretele dinaintea lui... Şi pornea din nou să străbată odaia. Pusese stăpânire pe el un fel de neastâmpăr. Părea că vrea să facă o treabă şi nu se poate hotărî. La un moment dat părea să se hotărască... Şi iar dădea înapoi. Arăta nervos.

— Nu te mai necăji, Egor, îi spuse tatăl Liubei, bătrânul. Umbla şi el prin odaie, spre uşă şi înapoi : răsucea o sfoară ca să facă din ea lesă pentru un pripon. Îi legase capătul de clanţa uşii şi acum o netezea cu o mănuşă veche. Că-i bine să fii şi tractorist. Ba chiar mai bine. Ştii cât câştigă ăştia acum ?

— Nu mă necăjesc deloc.

— Uite, oi face pripoanele astea... Când s-o mai încălzi oleacă, plecăm amândoi la râu să le punem acolo. Frumoasă treabă, să pui pripoane. Îmi place.

— Şi mie. Mă prăpădesc după pusul pripoanelor.

— Da, da. Altora le place mai mult să dea cu năvodu'. Numai că năvodu' ăsta... o dată, că te pot prinde paznicii, şi-apoi te canoneşti mult cu el : până-l desfaci, până îl bagi în apă — trece o groază de vreme.

— Da... Nici nu-ţi vine să te apuci. „De ce vă plac, fetelor...“. Da' ia spune-mi : Liuba când vine ?

Moşul se uită la ceas.

— Păi vine curând. Acuşi au început să predea laptele. Cum îl predau, cum vine. Tu, Egor, să n-o

necăjești : că-i la noi cea mai mică, iar de mezin totdeauna ți-e mai milă ca de ăilalți. Când te-or năpădi și pe tine plozii, ai să-ți amintești de vorbele mele. Îi fată bună Liuba, cu suflet, numa' că n-a prea avut noroc... L-a găsit pe bețivanul ăla, de-abia a scăpat de el.

— Da, da... cu bețivanii ăștia îi necaz mare. Că uite... și eu... i-aș băga pe toți la zdup. Câte cinci ani le-aș da la fiecare. Nu ? Ce zici ?

— La pușcărie nu e cazu' să-i bagi. Da' pe-un an de zile, se învioră moșul, pe-un an de zile, cu izolare severă, i-aș duce și eu undeva. Pe toți grămadă.

— Da' Petro când vine ?

— Petro ? Vine și el uite-acuși... Să stea bețivanii acolo și să cugete.

— De stat, ar sta oricare, puse paie pe foc Egor. Ba să muncească.

— Ai dreptate. La tăiat de pădure.

— Ba în mină ! Că la pădure-i aer curat, acolo orice prost ar vrea să lucreze. La mină cu ei ! Sub pământ !

În clipa aceea intră Liuba.

— Ia te uită ! zise ea. Credeam că abia la noapte vii acasă, când colo, ai și sosit.

— N-a vrut să rămână pe mașina directorului, zise bătrânul. Să nu-l cerți. M-a lămurit de ce nu vrea : i se face rău pe mașinile astea, mici.

— Vino să-ți zic o vorbă, i se adresă Egor Liubei. Și o duse cu el în odaia din față. Părea că se hotărâse totuși să facă ceea ce-și pusese în gând.

Tocmai atunci intră în curte Petro, la volanul basculantei sale, și Egor o luă într-acolo. Nu mai apucă să stea de vorbă cu Liuba, să-i spună ce-anume îl frământă.

Liuba îl văzu discutând îndelung cu Petro, apoi Egor îi făcu semn cu mâna şi ea coborî grăbită în curte. Egor se urcă în cabina basculantei şi se aşeză la volan.

— Plecaţi departe ? o întrebă pe Liuba, din fereastra casei, moşul, care văzuse şi el că Petro i-a dat lui Egor maşina şi că acesta, împreună cu fiică-sa, au de gând să plece.

— Nu ştiu nici eu prea bine... are Egor treabă pe undeva, apucă să-i zică Liuba, mergând spre basculantă.

— Liubka !... vru să-i mai zică ceva bătrânul, dar ea trânti portiera maşinii şi nu-l mai auzi.

— Ce-o mai fi născocit oare Jorjik ăsa ? gândi cu glas tare moşul. Of, ce zile păcătoase am apucat, frăţioare : umbli tot cu frică, stai şi-ntrebi pe toată lumea...

Şi porni grăbit spre locuinţa lui Petro, să-l iscodească unde-i dusese Egor fata, şi-n general, unde le-a trăsnit ăstora prin minte să plece ?

— Este pe-aici un sat de-i zice Sosnovka, îi vorbea Egor Liubei, în timp ce maşina prindea viteză. De aici sunt nouăsprezece kilometri.

— Îl ştiu.

— Stă acolo o bătrânică, de-i zice Kudeliha. Şade cu fata ei, numa' că fata îi este acum internată la spital.

— De unde-ai aflat toate astea ?

— Am aflat... Am trecut azi prin Sosnovka. Da' nu despre asta-i vorba. Vorba e că m-a rugat un prieten să mă duc pe la băbuţa asta, s-o văd, s-o întreb ce-i mai fac copiii, or mai fi în viaţă sau nu.

— Da' la ce-i trebuie să ştie ? Prietenului tău, vreau să zic ?

— Păi... E un fel de neam cu bătrâna. Îmi pare că-i e mătuşă. Numa' că noi o să facem cam aşa : ajungem acolo, tu intri la ea în casă... Ba nu, o să intrăm amândoi, da' de întrebat, ai s-o întrebi numai tu.

— De ce ?

— Întâi lasă-mă să te lămuresc, c-ai să mă-ntrebi la urmă ! ridică tonul Egor. Fireşte, era omul cam nervos.

— Bine bine. Numai să nu te mai răsteşti la mine, Egor. Te rog. Uite, nu te mai întreb nimic. Vorbeşte.

— Când ar vedea că-i pune întrebări un bărbat, şi-ar da seama îndată c-a fost închis împreună cu fi... cu nepotul ei, vreau să spun. Şi-ar începe ea cu întrebările. Or, prietenul meu mi-a poruncit să nu-i suflu o vorbă cum că s-ar afla şi-acum la puşcărie. Uf ! În fine. Poţi să-ţi scrânteşti limba vorbind atâta. Măcar ai priceput cum se pune problema ?

— Am priceput. Da' ce-mi dă mie dreptul să-i pun întrebări ?

— Trebuie să născocim ceva. Că vii, de pildă, din partea sovietului sătesc... Ba nu. Din partea ălora... care-s cu pensiile.

— De la asigurările sociale ?

— Da, da, de la asigurări. Lucrezi, chipurile, la asigurările sociale şi ai venit să verifici la faţa locului în ce condiţii trăiesc persoanele în etate. S-o întrebi şi de copii. Pe unde îi sunt copiii şi dacă primeşte de la ei vreo veste.

— Am înţeles. Fac totul aşa cum mi-ai spus.

— Să nu zici „hop"...

— Las' c-ai să vezi.

Egor tăcu. Era neobişnuit de grav şi de concentrat. Zâmbi cu efort şi spuse.

— Nu te supăra c-am să tac oleacă. Bine ?

Liuba își puse mâna pe brațul lui.

— Taci, taci... Fă cum știi, nu te mai întreb nimic.

— Și iartă-mă că adineaori m-am răstit la tine, adăugă el. Să știi că nici mie nu-mi place când se răstește cineva.

Egor mări viteza. Drumul ducea pe lângă liziera unei păduri și roțile săltau peste bolovani și peste rădăcinile dezgolite. Când mașina sălta, Liuba se apuca de mânerul portierei. Egor, în schimb, privea drept înainte : gura îi era încleștată, ochii — mijiți.

O încăpere spațioasă într-o casă sătească. Un cuptor, lavițe, dușumea de scânduri bine spălată. O masă simplă, cu tablia vopsită. În colțul din față, icoana sfântului Neculai.

Bătrâna Kudeliha se uită îndelung, cu ochii ei sărmani, la Liuba, la Egor... Egor își pusese ochelari de soare.

— La ce ți-ai astupat, fecioruie, ochii ? îl întrebă bătrâna. Oare vezi ceva prin ochelarii ăștia ? Egor nu-i răspunse. Doar înălța din umeri.

— Și uite-așa, bunicuțo, mi-au spus să aflu de toate, zise Liuba.

Kudeliha se așeză pe-o laviță, își puse în poală mâinile uscate, cafenii.

— Păi ce să afli, fetico ? Primesc pe lună câte douăzeci de ruble... Se uită de jos în sus la Liuba. Altceva, ce să mai fie ?

— Da' copiii unde-ți sunt ? Câți copii ai avut ?

— Șase, draga mea, șase. Niura, fie-mea șede cu mine, iar alții trei, prin mai multe orașe... Kolea îi la Novosibirsk, mecanic de locomotivă. Mișa-i și el acolo, clădește case, iar Vera, altă fiică, îi în

Extremu' Orient. S-a măritat acolo c-un militar. Deunăzi mi-au trimis o poză : îi acolo cu toată familia : am doi nepoți măricei, un băiat și-o fată.

Bătrâna tăcu, se șterse la gură cu capătul șorțului, dădu mărunțel din capul ei mic, ca de pasăre, oftă adânc. Avea pesemne și ea obiceiul să plece departe în gândurile ei, căci o făcu și-acum, păru că nici nu-și mai vede oaspeții. Pe urmă își reveni, se uită la Liuba și spuse — doar așa, ca să nu tacă : doar nu-i frumos să taci când vine cineva care-ți poartă tot ție de grijă.

— Cam așa... Își duc și ei viața. Și tăcu din nou.

Egor ședea pe-un scaun, lângă ușă. Părea că împietrise pe scaunul acela. Nu făcuse nici o mișcare cât vorbise bătrâna, doar se uitase la ea.

— Da' ceilalți doi ? întrebă Liuba.

— De ei, uite... nu mai știu nimic : or mai fi în viață, dragii de ei, ori s-or fi prăpădit de mult. Bătrânica moțăi din nou din capul ei uscățiv, încercă pesemne să se stăpânească și să nu plângă, dar lacrimile îi picurară pe mâini și ea se grăbi să se șteargă la ochi cu șorțul.

— Nu mai știu. Pe timpul foametei au plecat în lume... Și nu mai știu de ei. Că doi băieți mai am, doi feciori... Despre ăștia nu mai știu nimic.

Se lăsă în odaie o liniște grea... Liuba nu mai știa ce să întrebe, i se făcuse milă de bătuță. Aruncă o privire spre Egor... Acesta ședea și-acum ca o statuie și se uita țintă la Kudeliha. Chipul părea că-i împietrise și el. Liuba se înfioră.

— Bine, bunicuțo... Liuba uită că este venită „de la asigurările sociale", se apropie de bătrână și, fără stânjeneală, cu multă simplitate și firesc, o îmbrățișă, mângâind-o. Mai ai răbdare, zise, mai ai răbdare, nu mai plânge, poate c-o să le dai de urmă. Doar trebuie și ei căutați.

Bătrânica își șterse, supusă, lacrimile și moțăi iar din cap.

— Așa e, poate că le-oi da de urmă... Îți mulțumesc. Ești cumva de la țară ? C-așa pari a fi.

— De la țară, de unde să fiu ? Trebuie de cercetat pe unde ți-or fi feciorii...

Egor se ridică și ieși din odaie.

Străbătu încet tinda. Se opri lângă ușa care da spre uliță, își trecu palma peste uscior, usciorul era neted și rece. Se sprijini cu fruntea de el și rămase neclintit. Stătu multă vreme așa, strângând cu atâta putere marginea aceea a ușii, încât i se albi mâna. Doamne, de-ar fi știut în viața asta, a lui, să plângă, tot s-ar mai fi ușurat nițel. Dar nici o lacrimă nu-i picurase până atunci de sub gene, doar îi împietrea în asemenea împrejurări obrazul, iar mâinile îi strângeau din răsputeri orice întâlnea în cale. Nimic altceva nu-l putea ajuta în asemenea clipe grele : nici tutunul, nici votca — de toate îi era greață. Îl durea și-acum inima, îl ustura, de parcă ar fi fost pusă pe foc. Începu să repete în gând, ca pe-o rugăciune : „Gata ! Ajungă-ți !"

Auzi apoi pașii Liubei prin casă, își dezlipi fruntea de uscior și coborî treptele joase de la intrare. Merse cu pași grăbiți prin curte, întorcând capul spre ușa pe care abia ieșise. Arăta din nou gânditor, concentrat. Umblă în jurul mașinii, îi lovi cu vârful ghetei cauciucurile... Își scoase apoi ochelarii, se uită din nou spre casă.

Coborî și Liuba treptele.

— Doamne, ce milă mi-a fost de ea, zise. Tocmai m-a trecut un junghi prin inimă.

— Să mergem, zise Egor.

Întoarse mașina... Aruncă o ultimă privire spre casă și porni în viteză.

Tăceau. Liuba se gândea la bătrână, se întristase și ea.

Trecură de marginea satului.

Egor opri mașina, își plecă capul peste volan și strânse cu putere din pleoape.

— Ce-i cu tine, Egor ? se înspăimântă Liuba.

— Să stăm oleacă, zise el cu vocea schimbată. Mă-njunghie, știi... și pe mine inima. Asta-i mama, Liuba. Mama mea...

Liuba scoase o exclamație înăbușită.

— Cum așa, Egor ? Păi de ce n-ai ?...

— Nu-i momentul, zise el aproape cu ciudă. Mai lasă-mă, nițel... Că vine ea, vremea... N-a mai rămas mult.

— Care vreme, ce tot vorbești ! Întoarce mașina !

— E prea devreme, n-auzi ? strigă Egor. Barem să-mi crească părul oleacă... Să arăt și eu a om. Brusc, porni mașina. I-am trimis niște bani prin poștă, zise din nou. Mi-e teamă să nu se ducă cu ei la sovietul sătesc, să-ntrebe cine i-a trimis. Ar putea să nici nu-i ia. Du-te, rogu-te, mâine pe la ea și... spune-i ceva. Născocește și tu ceva. Că eu încă... Eu încă nu pot : mi-ar plesni inima. Nu pot, Pricepi ?

— Ia oprește, zise Liuba.

— De ce să opresc ?

— Oprește.

Egor opri.

Liuba îl îmbrățișă, la fel cum o îmbrățișase adineaori pe bătrână — fără stânjeneală, cu duioșie. Îi lipi capul de pieptul său.

— O, Doamne ! Doamne ! De ce-oți fi voi așa ? De ce mi-oți fi voi atât de dragi ? Începu să plângă. Ce să mă mai fac eu cu voi ?

Egor i se desprinse din braţe, tuşi de câteva ori să scape de nodul ce i se oprise în gât, băgă maşina în viteză şi spuse cu o veselă îndârjire :

— Nu-i nimic, Liubaşa ! O să fie totul în regulă ! Pe viaţa mea că o s-o duceţi bine cu mine. Să ştii că nu vorbesc aiurea !

Acasă, în curte, îi întâmpină Petro.

— Nu-şi găseşte locul, zise Liuba. O fi stat tot cu gândul la maşină.

— Asta-i bună ! Doar i-am spus că...

Coborâră amândoi din cabină. Petro le ieşi înainte.

— A venit ăla... al tău, zise el, parcă vorbind în silă, după cum îi era obiceiul.

— Kolka ? se miră, neplăcut impresionată, Liuba. Ia te uită, ticălosul ! Ce-o mai fi vrând ? Sufletul mi-a scos milogul ăsta !...

— Mă duc să fac şi eu cunoştinţă cu el, zise Egor şi se uită la Petro. Petro dădu uşor din cap.

— Egor ! se înspăimântă Liuba. O fi venit beat, o sări la bătaie. Nu te duce Egor ! Şi Liuba vru să se repeadă după el, dar Petro o ţinu locului.

— Nu te teme, îi zise el. Hei, Egor...

Egor întoarse capul.

— Te mai pândesc şi alţi trei — colo, în dosul gardului. Să ştii.

Egor dădu din cap şi intră în casă.

Liuba încerca acum din răsputeri să i se smulgă lui Petro din braţe, dar acesta o ţinea strâns.

— Ăştia o să-l bată ! ţipă ea, aproape cu lacrimi în ochi. N-auzi ? Petro !

— Pe cine să bată ? zise calm Petro, cu vocea lui de bas. Pe Jorjik ? N-o să le vină prea la-ndemână. Lasă-l să stea de vorbă cu ei... Că după aceea

Kolea al tău n-are să mai calce pe aici. Să înţeleagă asta, odată pentru totdeauna.

— A-a, zise Kolea, rânjind în silă. A venit stăpânu' al nou ? Se ridică de pe laviţă. Eu să ştii că sunt ăla vechiu'. Porni spre Egor. Ar cam trebui să stăm de vorbă... Se opri în faţa lui Egor. Îm ? Ce zici ? Kolea nu era atât de beat, pe cât mahmur după beţie. Era un tânăr înalt, destul de arătos, cu nişte ochi albaştri, inteligenţi.

Bătrânii se uitau cu teamă la cei doi „stăpâni" : la cel vechi şi la cel nou.

Egor se hotărî să nu lungească vorba : îl înşfăcă pe Kolea de guler şi-l trase afară din casă...

Îl scoase anevoie pe trepte şi-i făcu vânt în curte.

Kolea căzu jos. Nu se aşteptase să fie luat atât de repede.

— Dacă ai să mă calci, împuţitule, pe-aici... Să ştii că ai venit astăzi pentru ultima oară, îi zise Egor de sus, de pe trepte. Apoi coborî încet.

Kolea sări în picioare... Şi începu să se agite.

— Să mergem altundeva ! Vino cu mine... Haide, haide... Câine ce eşti ! Vino odată !

Ieşiră din curte. Egor merse în faţă, iar Kolea în spatele său. Kolea nu-şi mai găsea astâmpăr. Chiar îl înghionti o dată pe Egor în spate. Acesta se uită înapoi şi clătină mustrător din cap.

— Mergi, me-ergi, îi tot zicea Kolea cu glas tremurat.

Se iviră de după gard şi cei trei inşi despre care vorbise Petro.

— Nu aici, le zise cu hotărâre Egor. Să mergem mai departe !

Merseră mai departe. Egor se afla şi acum în faţa celorlalţi.

— Ascultați, le zise el, oprindu-se. Mergeți alături de mine. Că se uită lumea la noi. Parcă m-ați duce la execuție.

— Haide, haide, repetă Kolea. Abia mai izbutea să se stăpânească.

Mai merseră o bucată de drum.

Ajungând la un gard mai înalt, de unde nu mai puteau fi văzuți din uliță, Kolea își pierdu răbdarea și-i sări lui Egor în spate. Egor făcu o mișcare în lături și-i puse piedică. Kolea căzu, făcându-se iar de rușine. Sări atunci un altul. Egor îl lovi cu pumnul în burtă. Căzu și acesta. Văzând cum stau lucrurile, ceilalți doi, care stăteau în picioare, își cam pierdură cumpătul. Kolea, în schimb, sări în picioare și dădu fuga la gardul de alături să smulgă din el un par.

— Câine spurcat ce ești !... hârâia el cu glasul înecat de ură. Smulse un par și se repezi furios spre Egor.

De multe ori avusese Egor prilejul să se convingă că în asemenea ocazii omul izbutește totuși să nu-și piardă mintea. Totdeauna, chiar în clipa aceea înfiorător de scurtă, mai are timpul să se gândească la ce i s-ar putea întâmpla. Și dacă totuși omoară, înseamnă că a vrut cu tot dinadinsul să omoare. Fără voie, nu omoară decât arareori.

Egor sta cu mâinile în buzunare, se uita la Kolea. Kolea dădu cu ochii de privirea lui calmă — de un calm deosebit, amenințător.

— N-ai să apuci să dai, zise Egor. Tăcu, apoi adăugă pe un ton de compătimire : Auzi, Kolea ?

— Ce mă tot amenințI ? Ce mă tot amenințI ? mai încercă s-o țină pe-a lui Kolea. Ai un cuțit în buzunar ? Scoate-l, scoate-l afară !

— Să bei mai puţin, prostuţule, zise Egor pe tonul lui dinainte. Părul l-ai smuls, da' mâna-ţi tremură. Să nu mai vii în casa asta, auzi ?

Se răsuci în călcâie şi porni înapoi. Auzi cum unul din cei patru încearcă să se ia după el. Ceilalţi însă îl ţinură în loc.

— Dă-l naibii ! Ţi-aprinzi paie-n cap. E un şmecher de la oraş ! Punem noi altcândva mâna pe el.

Egor nu se opri, nici măcar nu întoarse capul.

...Şi iată că a tras Egor prin câmp cea dintâi brazdă din viaţa lui.

Opri tractorul, sări jos, merse de-a lungul brazdei, mirându-se el însuşi : o fi asta isprava lui ? Dădu cu piciorul într-un bolovan de pământ, pufni pe nări :

— Hm ! Bravo, Jorjik ! Ia te uită ce-ai putut să faci ! Păi aşa poţi s-ajungi şi fruntaş în muncă !

Ocoli cu privirea întinderea stepei, trase în plămâni izul de pământ, reavăn, primăvăratic şi, pentru o clipă, închise ochii. Stătu aşa.

Copil fiind, îi plăcea să asculte cum vuiesc stâlpii de telegraf. Îşi lipea urechea de câte unul, închidea ochii şi asculta... Simţământul era tulburător. Egor îl ţinu minte şi mai târziu : părea că nu-i un vuiet pământean, părea venit de cine ştie unde. Dacă închideai ochii şi căutai să-l asculţi cu mai multă luare-aminte, vuietul acela gros, puternic, părea că-ţi trece în trup, că-ţi răsună undeva, în cap, în piept, nici tu nu-ţi puteai da seama unde anume. Năştea şi-o spaimă vuietul acela, dar şi dorinţa să-l mai asculţi o dată. Ciudat lucru : doar trăise destui ani pe lume, trecuse prin multe, dar de amintit nu-şi amintea bine decât numai de aceste câteva lucruri : de Manka, vaca lor de-acasă, şi cum ei, copiii, împreună cu mama lor, cărau în spate

trunchiuri de mesteceni, cu care să încingă cuptorul. Păstra mereu în el acele amintiri dragi şi, când trecea prin clipe mai grele, îşi aducea aminte de satul lui depărtat, de pădurea de mesteceni de pe malul fluviului, de fluviul însuşi... Nu-şi uşura inima, doar încerca o adâncă părere de rău şi-o adâncă tristeţe, şi-un altfel de fior îi trecea atunci prin inimă : o durere şi dulce, şi amară. Şi iată acum, când ogorul pe care sta era învăluit într-o pace adâncă şi strălucea sus soarele, iar el, Egor, îşi putea opri aici goana continuă de până atunci, el nu izbutea totuşi să priceapă : cum adică să se oprească, să-şi găsească liniştea ? Oare era cu putinţă ? Îl încerca presimţirea că toate astea n-au să ţină multă vreme.

Ocoli încă o dată cu privirea câmpul dinaintea lui. Uite, şi de câmpul ăsta are să-i pară rău. „Oare ce fel de pocitanie oi fi ? gândi el. Oare nu ştiu să trăiesc şi eu ca tot omul ? La naiba ! Trebuie să trăiesc din plin. Mi-e bine oare ? Mi-e bine. Atunci, să mă bucur de viaţă.“ Oftă adânc.

— O sută patruzeci de ani poţi trăi cu un aer ca ăsta, zise apoi cu glas tare. Şi abia atunci zări în marginea câmpului un pâlc de mesteceni. Se duse într-acolo.

— Tii ! frumoasele mele !... Ia te uită la ele cum stau : s-au oploşit acolo, în margine, şi stau. Ei, vi s-a împlinit dorinţa ? V-aţi pus strai verde, aşa-i ? Mângâie trunchiul unui mesteacăn. Măi, măi, ce v-aţi mai gătit ! Ca nişte mirese v-aţi gătit, iubitele mele ! Şi nu spuneţi nimic. Să mă fi chemat şi pe mine, nu aşa : v-aţi gătit şi tăceţi mâlc. Bine, bine, acu' văd şi eu ce mândre-mi sunteţi ! Gata, vă las, că trebuie să mă apuc de arat. Sunt pe-aci, pe aproape. Am să mai vin pe la voi, Se depărtă de mesteceni,

se mai uită o dată la ei şi râse : Ia te uită ce mai mândreţe ! Porni apoi spre tractor.

Merse vorbind întruna cu glas tare, după cum îi era obiceiul.

— ...Că aşa, stând cu voi de vorbă, nu mai ajung eu fruntaş. Asta e, dacă vreţi să ştiţi. Vouă ce vă pasă, vouă vă e totuna, da' eu trebuie musai să ajung fruntaş. Aţi priceput ? Şi începu să cânte :

Călina-i roşie,
E pârguită,
Firea crăiuţului
Am deslușit-o,
Am deslușit-o,
Ah, cum e, cum e !...

Cântând astfel, se urcă din nou în cabină şi-şi porni namila de oţel de-a lungul ogorului. Cânta mereu, dar, curând, vuietul motorului şi zăngănitul şenilelor îi acoperiră cântarea.

Seara, cinară cu toţii împreună : bătrânii, Liuba şi Egor.

Din difuzor răsunau tot felul de cântece frumoase, le ascultau tustrei.

Deodată uşa se deschise şi în prag apăru un oaspete neaşteptat. Era flăcăul cel înalt, care se înspăimântase atunci, seara, în timpul raziei.

Egor îşi pierdu pentru o clipă cumpătul.

— O-o ! spuse el. Ce mai oaspete ! Şezi, Vasea.

— Şura mi-e numele, îl corectă oaspetele, zâmbind.

— Aşa e. Şura. Uit mereu. Îţi tot încurc numele cu al lui Vasea acela, îl ţii minte ? Era unul, înalt, îl aveam noi plutonier. Egor îi dădu înainte cu gura, venindu-şi între timp în fire : nou-venitul era pe drept cuvânt un oaspete neaşteptat. Eu cu Şura

am făcut serviciul militar împreună, îi lămuri el pe ceilalți. La un general. Șezi, Șura, să cinăm împreună.

— Ședeți, ședeți, îl invită și bătrâna.

Bătrânul chiar se dădu mai deoparte, să-i facă loc pe laviță.

— Șezi.

— Ba nu, nu pot. Sunt cu un taxi. Mă așteaptă la poartă. Vreau, Gheorghi, să-ți spun două vorbe. Și să-ți dau ceva...

— Șezi, mă, și cinează ! făcu Egor cu îndărătnicie. Las' că mașina o să te aștepte.

— Ba nu... zise Șura, uitându-se la ceas. Trebuie să prind și trenul...

Egor se ridică de la masă. Și tot continuă să flecărească, nelăsându-l pe Șura să zică ceva nelalocul lui. Egor, cel care nu suferea vorbele goale, putea uneori să flecărească astfel, să-i dea înainte cu gura, până când îi zăpăcea cu totul pe cei din jurul său. Uneori o făcea și atunci când se pierdea cu firea.

— Ia zi, te-ai mai întâlnit cu vreun prieten de-al nostru ? Ehei, ce zile frumoase au fost alea !... Viața de militar o văd uneori și-n vis. Hai să mergem. Ceea ce ai să-mi dai, pesemne c-a rămas afară, în mașină. Mergem, mergem, să văd ce pachet îmi trimite generalul. Vrei să-ți dau și-o recipisă ? Chiar cu taxi ai venit aici ? Ori cu diligența ? Haidem...

Ieșiră.

Bătrânul tăcu o vreme... Și-n mintea lui lipsită de gânduri rele nu-i veni decât această idee :

— Oare câte parale or fi cheltuind ăștia pe taxiuri : de la oraș și înapoi ? Cât se plătește pe kilometru ?

— Nu știu, zise cu gândul aiurea Liuba. Zece copeici, îmi pare. Simțea că oaspetele acela nu venise cu gânduri bune.

— Zece copeici ? Zece copeici, ori treizeci și șase de kilometri... Cât face ?

— Cât să facă ? Treizeci și șase de copeici, zise bătrâna.

— Nu zău ? făcu moșul. Ba să știi că zece kilometri înseamnă o rublă-n cap. Iar treizeci și șase de kilometri fac... trei ruble șaizeci. Trei șaizeci și cu trei șaizeci fac șapte douăzeci. Șapte rublișoare și douăzeci de copeici doar ca să vii de la oraș și să pleci înapoi. Altcândva pentru șapte ruble și douăzeci de copeici munceam o lună de zile...

Liuba își pierdu răbdarea, se ridică și ea de la masă.

— Ce-or fi făcând ei acolo ? zise, ieșind din odaie.

...Ajunse în tindă. Ușa care da afară era deschisă. Răsuna de acolo glasul lui Egor și glasul celuilalt. Liuba rămase în loc.

— Așa să-i spui. I ricepi ? zicea cu asprime și cu ciudă Egor. Ține minte și spune-i întocmai.

— Am să-i spun. Deși tu-l știi cum e ?

— Îl știu. Numai că mă știe și el pe mine. Banii i-a primit ?

— I-a primit.

— Și cu asta, basta. Nu vă mai sunt dator cu nimic. Dacă mai veniți aici după mine, ridic asupra voastră tot satul. Egor râse scurt. Așa că nu vă sfătuiesc.

— Ascultă, Gore... Numai să nu te înfurii pe mine. Trebuie să fac, totuși, ceea ce mi s-a poruncit. Dacă n-are bani, mi s-a spus, să-i dai tu. Poftim.

Și omul pesemne că-i întinse lui Egor niște bani. Acesta, pesemne că-i luă, dar după aceea lovi

cu ei omul peste obraz : o dată, şi încă o dată, şi a treia oară. Şi-i zise cu glas scăzut, printre dinţi :

— Coteiule... Mucosule... Ţi-ai dat seama cum trebuie să procedezi, aşa-i ?

Liuba făcu zgomot, doborând ceva în tindă. Ieşi, grăbită, pe trepte.

Şura sta în poziţie de drepţi, alb la faţă...

Egor îi întinse banii şi-i zise cu acelaşi glas scăzut, acum uşor răguşit :

— Na. La revedere, Şura. Transmite-le salutări ! Şi să nu uiţi ce ţi-am spus.

— N-am să uit, spuse Şura. Aruncă o ultimă privire spre Egor — o privire încărcată de ură, ca o promisiune de răzbunare. Şi se duse spre maşină.

— Asta-i situaţia, zise Egor. Şi se aşeză pe-o treaptă. Urmări cu privirea taximetrul care întorcea pe uliţă... Apoi se uită la Liuba.

Liuba se oprise în spatele lui.

— Egor... zise ea.

— Nu-mi spune nimic. Sunt treburile mele din trecut. Datorii vechii, cum s-ar spune. Ăştia n-au să mai calce pe-aici.

— Egor, mi-e frică, mărturisi ea.

— Poftim ? se miră Egor.

— Am auzit că la voi... dacă pleacă vreunul de la ei, atunci...

— Vezi-ţi de treabă, i-o tăie Egor. Şi mai zise o dată : Vezi-ţi de treabă. Şezi colea, lângă mine. Şi să nu mai vorbim niciodată despre asta. Şezi. Egor o trase de mână. De ce stai în spatele meu ? Nu se cade. Nu ştii că nu-i politicos ?

Liuba se aşeză.

— Ei ? o întreabă vesel Egor. Ce te-ai mohorât aşa, dimineaţa mea însorită ? Hai, mai bine, să-i zicem o cântare !

— Doamne ! De-asta îmi arde mie ?

Egor n-o luă în seamă.

— Hai să te-nvăţ... Ştiu un cântec frumos. Şi începu să cânte :

Călina-i roşie,
E pârguită...

— Îl ştiu şi eu ! zise Liuba.

— Zău ! Zi-l şi tu atunci. Haide.

Călina...

— Egor, rosti pe un ton de implorare Liuba. Spune-mi, pentru numele lui Dumnezeu : ăştia n-au să-ţi facă nimic ?

Egor strânse din dinţi şi nu-i răspunse.

— Nu te supăra, Egoruşka. De ce te superi ? Şi Liuba începu să plângă. Cum de nu mă poţi înţelege : mi-am aşteptat atât de mult fericirea, iar ăstora odată le vine ceva în cap şi... Oare chiar m-a blestemat careva ? Oare nu mă pot bucura şi eu de viaţă !

Egor o îmbrăţişă şi-i şterse lacrimile.

— Tu mă crezi pe mine ?

— Mă crezi, mă crezi... Da' de spus, nu vrei să-mi spui nimic. Vorbeşte-mi pe şleau, Egor... Zău că n-am să mă înspăimânt... Poate-ar fi mai bine să plecăm de-aici ?

— O-o ! urlă Egor. Păi aşa nu mai ajung eu fruntaş în muncă ! În felul ăsta n-am să ajung fruntaş niciodată ! Liuba, eu nu pot îndura să văd pe cineva plângând. Nu pot ! Ai milă de mine, Liuba !

— Bine, bine. Da' totul o să fie cum trebuie ?

— Totul, zise răspicat Egor. Îţi jur pe ce vrei... pe ce am eu mai scump. Hai să zicem cântecul ăsta. Şi începu chiar el :

Călina-i roşie-e-e,
E pârguită...

Liuba îi ţinu isonul, izbuti s-o facă atât de bine, atât de frumos. Pentru o clipă, uită cele petrecute, se linişti.

Firea crăiuţului
Am deslușit-o,
Am deslușit-o,
Ah, cum e !... Cată :
Odată-l vezi
La altă poartă.

De după gard se uita la ei, ironic, Petro.

— Scrieţi-mi şi mie cuvintele, le zise.

— Of, Petro, se supără Liuba. Ne-ai tulburat cântecul.

— Auzi, Egor ? Cine-a fost ăla cu maşina ?

— Un amic de-al meu. Nu vrei să încingem baia ?

— Cum să nu. Vino, mai întâi, să-ţi zic ceva...

Egor se duse la gard. Petro i se plecă la ureche şi începu să-i vorbească cu glas scăzut.

— Petro ! strigă Liuba. Ştiu foarte bine ce-i spui ! Întâi să faceţi baie.

— L-am rugat să-mi verifice un jiclor, zise Petro.

— Doar mă uit niţel la jiclorul ăla, şi gata, zise Egor. Pesemne că trebuie curăţat.

— Vă dau eu jiclor ! Mai întâi faceţi baie, zise cu asprime Liuba şi intră în casă. Parcă se mai liniştise, totuşi în suflet i se cuibărise teama. O teamă ce nu piere cu una, cu două : femeile care iubesc ştiu asta prea bine.

Egor sări gardul.

— „Brandy“ ăsta i-o băutură scârnavă, zise el. Mie-mi place ori șampania, ori „Remy-Martine“.

— Gustă-l mai întâi.

— Crezi că n-am gustat așa ceva ? Mie îmi place și whisky cu sifon...

Conversând astfel, merseră spre baie.

Acum, câmpul pe care îl arase Egor începu să fie însămânțat. Tot Egor semăna boabele. Mai bine zis, conducea tractorul, iar în spatele lui, pe treapta semănătorii, pe care stă de obicei câte cineva, urmărind ca boabele să cadă uniform, se afla o tânără c-o lopățică în mână.

Veni și Petro cu basculanta lui, căreia i se puseseră acum niște obloane : aduse o nouă încărcătură de boabe. Le răsturnă în cutia semănătorii. Stătu nițel de vorbă cu Egor.

— La prânz vii acasă sau iei masa **aici** ? îl întrebă.

— Mănânc aici.

— Că te-aș duce în sat, tot mă duc într-acolo.

— Ba nu, mi-am luat de toate... Da' tu de ce te duci acasă ?

— A cam început carburatorul să-mi tușească. Chiar că o avea ceva jiclorul ăla.

Râseră amândoi, gândindu-se la „jiclorul“ pe care zilele trecute îl „curățiseră“ amândoi la baie.

— Am unul acasă, l-am pus la păstrare.

— Poate vrei să mă uit și eu să văd de ce o fi tușind ?

— De ce să-ți pierzi timpul ? Jicloru-i de vină. Îmi tot face de mult necazuri, da' mi-a părut rău să-l arunc. Acu' nu mai am ce-i face : îl schimb cu ăla nou.

— Cum crezi, zise Egor şi se urcă iar în cabina tractorului. Petro plecă să ducă boabe spre alte semănători.

Tractorul vui şi el şi porni mai departe.

...Egor îşi luă ochii de la tabloul de bord, se uită înainte, şi chiar acolo, înaintea lui, în dreptul pâlcului de mesteceni din marginea ogorului, zări o „Volgă", iar lângă ea — trei bărbaţi, stând în picioare. Egor îşi încordă privirea şi... îi recunoscu. Erau Molălăul, Buldogul şi încă unul, înalt. Dincolo, în maşină se afla Lucienne. Şedea pe bancheta din faţă, portiera era deschisă şi, cu toate că obrazul nu i se vedea, Egor o recunoscu după fustă şi după picioare. Bărbaţii stăteau în dreptul maşinii şi aşteptau ca tractorul să se apropie.

Nimic nu se schimbase în lume. Aceeaşi zi luminoasă scălda în raze ogorul, pădurica de lângă ogor sta înfrunzită, proaspătă după ploaia ce se abătuse cu o zi înainte. Mirosea a pământ, mireasma lui era atât de pătrunzătoare şi densă, încât îţi aducea o uşoară ameţeală. Pământul îşi adunase toată puterea lui primăvăratică, toate sevele lui vii, spre a da naştere unei vieţi noi. Şi dunga albăstrie, din zare, a pădurii, şi norul alb, pufos, de deasupra ei, şi soarele din înaltul cerului, toate acestea erau şi ele viaţa însăşi, o viaţă care se revărsa din belşug, n-avea grijă de nimic şi nu se temea de nimeni.

Egor reduse abia simţit viteaza tractorului. Se aplecă, găsi o cheie de piuliţe, nu prea mare, una mai potrivită, şi şi-o vârî în buzunarul pantalonilor. Trase cu coada ochiului să-şi dea seama dacă nu i se vede de sub haină. Nu i se vedea.

Ajungând în preajma „Volgăi", Egor frână şi opri motorul.

— Galea, du-te la masă, îi spuse ajutoarei sale.

— Păi abia am pus boabele în semănătoare, nu-l pricepu fata.

— Nu-i nimic, du-te. Mi-au venit, uite, niște tovarăși... de la comitetul sindical. Trebuie să stau de vorbă cu dânșii.

Galea porni spre vagonetul, care se zărea în depărtare, al brigăzii. Mergând într-acolo, întoarse de vreo trei ori capul spre „Volga", spre Egor.

Egor trase și el cu coada ochiului spre câmpul dinaintea lui... Alte două tractoare cu semănători se târau de cealaltă parte. Zumzetul lor egal părea că nu tulbură câtuși de puțin liniștea acelei luminoase și imense zile de primăvară.

Egor coborî și merse spre „Volga".

Molălăul începu să zâmbească, zărindu-l încă de departe.

— Ce murdar e ! exclamă, zâmbind. Îl vezi, Lucienne ?

Lucienne coborî din mașină. Se uită cu o privire gravă spre Egor. Nu zâmbea deloc.

Egor mergea greoi pe ogorul arat... Se uita la musafirii săi... Nu zâmbea nici el.

De zâmbit, zâmbea doar Molălăul.

— Zău că nu l-aș fi recunoscut ! continua el să se distreze. Să-l fi întâlnit altundeva, nu-l recunoșteam.

— Să nu te atingi de el, Molălăule, rosti deodată Lucienne, cu o voce ușor răgușită și-l pironi cu un aer poruncitor, ba chiar cu ură.

Molălăul, dimpotrivă, tresări cu un fel de bucurie răutăcioasă.

— Lucienne !... Ce tot spui acolo ? Ba el să nu se atingă de mine. Chiar să-i spui treaba asta. Că m-o pocni odată cu pumnul lui cucernic peste căpățâna asta, a mea, păcătoasă...

— Să nu te atingi de el, jigodie ! nu-şi mai putu ţine firea Lucienne. În curând ai să crăpi şi tu, şi-atunci de ce...

— Gura ! făcu Molălăul. Şi zâmbetul îi pieri de pe buze. În clipa aceea se văzu limpede — i se citi în ochi — că neputinciosul său spirit de răzbunare turbase, că asupra acestui ins nu mai putea avea efect nici un cuvânt al dreptăţii. Că de nu va avea pe cine să muşte, îşi va muşca, precum şarpele, propria lui coadă. Să taci, că vă pun acuşi, unul lângă altul, mai zise el. Îmbrăţişaţi. Mă mai aleg cu un articol : pentru profanarea cadavrelor, da' mi-e totuna.

— Te rog, zise Lucienne după un moment de tăcere, te rog, nu te atinge de el. Nouă şi aşa ne vine curând sfârşitul, lasă-l măcar pe el să trăiască. Să are pământul, dacă-i place.

— Nouă să ne vină sfârşitul, iar el să are pământul ! Molălăul zâmbi, arătându-şi dinţii putrezi. Păi unde-i dreptatea ? Ce, n-a făcut şi el destule ?

— El a ieşit din joc... Are adeverinţa aceea.

— Ba n-a ieşit. Molălăul se uită din nou la Egor. Încă e pe drum.

Egor mai mergea şi-acum spre el. Cizmele i se înfundau adânc în pământul moale.

— Până şi mersul i s-a schimbat, zise Molălăul cu admiraţie. Are un mers de om al muncii.

— De proletar, zise prostănacul de Buldog.

— Ba de ţăran, cum o să fie de proletar.

— Păi şi ţăranii-s tot proletari.

— Ascultă, Buldogule. Tu ai patru clase şi două nări. Citeşte „Murzilka“ [1] şi răsuflă pe nas. Salut, Gore, îl întâmpină el pe Egor.

[1] Revistă pentru copii.

— Şi altceva ce v-au mai spus ? îşi întreba Liuba, speriată, părinţii.

— N-au mai spus nimic... Le-am zis eu cum s-ajungă acolo, răspunse bătrânul.

— La Egor ?

— Da.

— Vai, mamă ! ţipă Liuba. Şi ieşi în fugă din casă.

Tocmai atunci intra în curte, cu basculanta lui, Petro.

Liuba îi făcu semn să oprească, să nu mai intre. Petro opri maşina...

Liuba sări grăbită în cabină... Îi spuse ceva lui Petro. Basculanta se dădu înapoi, făcă un ocol şi porni în viteză, uruind, săltând peste gropile din drum.

— Petea, frăţiorul meu drag, mai repede, mai repede ! Doamne, îmi zicea mie inima... Din ochii Liubei picurau lacrimi. Nu şi le ştergea. Nici nu le băga de seamă.

— Las' că ajungem la timp, îi zise Petro. Doar adineaori am stat cu el de vorbă...

— Chiar acum au trecut pe-aici... de i-au întrebat pe-ai noştri. Acum or fi acolo. Mai repede, Petea !...

Petro îşi îndemna din răsputeri bidiviul metalic.

Grupul care stătuse în dreptul „Volgăi" porni spre pâlcul de mesteceni. Femeia rămase în dreptul maşinii. Ba chiar se sui în ea şi închise toate portierele.

Grupul nu ajunse însă la mesteceni : se opri cu câţiva paşi mai încoace. Cei patru stătură, pesemne, să discute între ei. Pe urmă, doi dintre membrii grupului se duseră înapoi, spre maşină. Ceilalţi doi

— Egor și Molălăul — intrară în pădurice și, treptat, dispărură din vedere.

...Între timp, departe, în zare, se ivi basculanta lui Petro. Cei doi de lângă „Volga" se uitară într-acolo. Dându-și seama că basculanta vine spre ei, strigară ceva celor din pădurice. De acolo, ieși însă, în fugă, un singur om, Molălăul, vârându-și ceva în buzunar. Zări și el basculanta și fugi spre „Volgă". „Volga" se smulse din loc și se depărtă, luând tot mai mult viteză.

...Basculanta ajunse în dreptul păduricii.

Liuba sări din cabină și se repezi spre mesteceni.

Spre ea venea încet Egor, ținându-se cu mâna de pântece. Cu cealaltă mână se sprijinea de mesteceni. Pe trunchiurile mestecenilor rămâneau pete de un roșu-aprins.

Dându-și seama că Egor e rănit, Petro sări în cabină și se luă după „Volgă". Dar „Volga" era acum prea departe. Petro întoarse basculanta.

Liuba, repezindu-se, îl sprijini pe Egor.

— Am să te mânjesc toată, zise Egor, crispat de durere.

— Taci, nu vorbi nimic. Liuba, femeie voinică, îl luă în brațe. Egor încercă să protesteze, dar durerea spori, și el închise ochii.

În clipa aceea, veni în fugă și Petro, îl luă cu grijă din brațele Liubei și-l duse spre basculantă.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, zise cu vocea lui groasă. Astea-s fleacuri... Pe front băgau și baioneta în oameni, de le ieșea prin spate, și tot rămâneau în viață. Trece o săptămână și te văd sărind prin curte.

Egor clătină din cap și oftă : durerea îl mai lăsase.

— Aici e vorba de-un glonte, zise el.

Petro aruncă o privire peste chipul lui albit, strânse din maxilare și nu mai zise nimic. Doar își iuți pașii.

Liuba se sui prima în cabină. Îl luă pe Egor din brațele lui Petro. Și-l culcă pe genunchi, capul lui și-l lipi de piept. Petro urni cu băgare de seamă basculanta din loc.

— Mai rabdă niţel, Egoruşka... dragul meu. Acuși ajungem la spital...

— Nu mai plânge, o rugă cu glas stins Egor, fără să deschidă ochii.

— Nu plâng.

— Ba plângi. Îmi picură pe obraz. Nu trebuie.

— N-am să mai plâng, n-am să mai plâng.

Petro sucea întruna de volan, străduindu-se ca mașina să nu-l zguduie pe Egor. Basculanta însă continua să salte, iar Egor își strâmba chipul de durere, ba chiar gemu de vreo două ori.

— Petea... zise Liuba.

— Păi, mă străduiesc și eu. Da' nici prea încet nu e cazul... Trebuie să ajungem mai degrabă.

— Oprește, zise Egor.

— De ce, Egor ? Trebuie să ne grăbim.

— Nu... gata. Daţi-mă jos.

Îl coborâră din cabină, îl culcară jos, pe-un jerseu.

— Liuba, rosti Egor, căutând-o cu ochii larg deschiși undeva, în cer — zăcea culcat pe spate. Liuba...

— Aici sunt, Egoruşca, aici...

— Banii... rosti cu greutate Egor. Îs la mine în haină. Să-i împarți cu mama. De sub pleoapa coborâtă, îi lunecă o lacrimă, tremură o clipă în dreptul urechii și se rostogoli, căzu jos, în iarbă. Egor muri.

Şi stătu el astfel, ţăranul acela rus, întins pe ţarină, aproape de casa în care se născuse... Zăcu astfel, cu obrazul lipit de pământ, de parcă ar fi ascultat ceva, pe care doar el putea să-l audă. Tot astfel îşi lipea el obrazul, în copilărie, de lemnul stâlpilor acelora de telegraf...

Liuba se prăvăli peste pieptul lui ; bocea încet, cu deznădejde.

Petro stătea în dreptul lor, plângea şi el. Plângea în tăcere.

Pe urmă ridică fruntea, îşi şterse lacrimile cu mâneca.

— Păi cum vine asta ?! spuse el dintr-o răsuflare şi-n glas i se simţi toată înfricoşătoarea lui forţă. Ăia chiar aşa să plece ?! Ocoli trupul lui Egor şi pe Liuba şi, fără să se mai uite în urmă, alergă greoi spre basculantă.

Basculanta scoase un vuiet şi porni de-a dreptul peste câmp, fără să mai iasă în drum. Petro cunoştea bine toate şoselele şi drumurile din preajmă şi abia acum îşi dădu seama că poate să-i iasă „Volgăi" în cale : croind-o cu basculanta pe-o scurtătură. „Volga" avea de ocolit liziera pădurii care se întrezărea de-aici ca o dungă dreaptă, albastră... Prin pădurea aceea însă, trecea un drum de iarnă, folosit de tractoarele care scoteau din desiş arborii doborâţi. Acum, după ploaie, făgaşul acoperit de crengi rupte era chiar mai de nădejde pentru basculantă decât drumul celălalt... „Volga", firește, n-avea ce să caute pe acolo. De unde să cunoască cei din „Volga" încotro duce drumul acela de iarnă ?

...Şi Petro îi tăie, într-adevăr, calea.

Basculanta ţâşni din pădure înainte ca frumoasa aceea de culoare bej să treacă pe acolo. Se văzu dintr-o dată că ea nu mai are nici o scăpare : de

întors, era prea târziu să mai poată întoarce, căci basculanta gonea direct spre ea, de trecut pe lângă basculantă iar îi era cu neputință, căci drumul era mult prea îngust... De cotit... De-o parte se înălța pădurea, de cealaltă — pământul țelinos, pârloagă mustind de apă în urma ploii ce căzuse în ajun și pe unde o mașinuță ca aceea nu putea să răzbată. Celor din mașină nu le mai rămânea decât s-o ia peste pârloagă, spre a încerca să ocolească basculanta și să iasă din nou în drum. „Volga" părăsi drumul bătătorit și dintr-o dată începu să se legene, cu viteză scăzută, deși roțile i se învârteau, patinând și stârnind un vâjâit asurzitor. Acolo o și ajunse Petro. Cei din „Volga" nici n-apucară să sară jos... Basculanta cea truditoare se repezi la ea ca un taur înfuriat, o izbi dintr-o parte, o răsturnă și i se opri deasupra.

Petro coborî din cabină...

De pe câmp, dinspre tractoare, veneau în fugă spre ei oameni care văzuseră totul...

CUPRINS

Prefață . . V
Tabel cronologic XV

Ciudik 1
Suflete neîntinate . 14
Microscopul . . 23
Stepan Razin . . 36
Gânduri 47
Ploaie în zori de zi . 55
Venin de șarpe . . 65
Cizmulițele 78
Vanka Tepleașin 89
La taifas sub clar de lună . . 99
L-a pus în cofă 116
Se ofilește... 129
Un om tare 137
Mille pardons, madame! . . 147
Călina roșie 158

Lector : TRAIAN RADU
Tehnoredactor : GEORGETA CÎRSTEA

Bun de tipar : 01.08.1994
Coli tipar : 9,25
Apărut 1995

Tiparul executat sub c-da nr. 40.039 la
Societatea Comercială — Editură și Imprimerie
„Porto-Franco" S.A. Galați
B-dul George Coșbuc nr. 223 A
ROMÂNIA

vasili șukșin

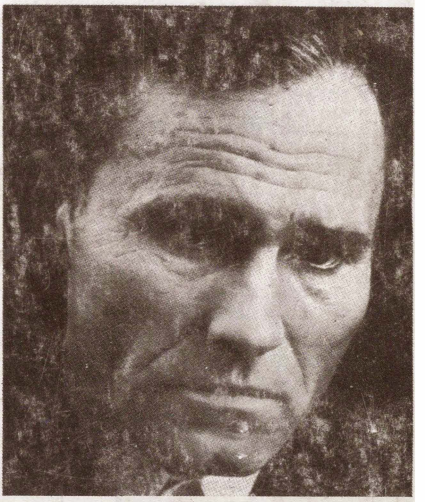

«Mă voi strădui din răsputeri să spun adevărul despre oameni. Pe acela pe care îl cunosc trăind în aceeași vreme alături de ei.»

VASILI ȘUKȘIN

«Punând în vibrație strunele sensibilității și ale artei, Vasili Șukșin a făcut să se audă ceva mult mai de seamă: melosul pururi viu al spiritualității poporului»

VALENTIN RASPUTIN

I.S.B.N. 973-21-0188-1

1418

editura minerva

Lei 2000